89-4
573

ILZE ŠĶIPSNA

AIZ SEPTĪTĀ TILTA

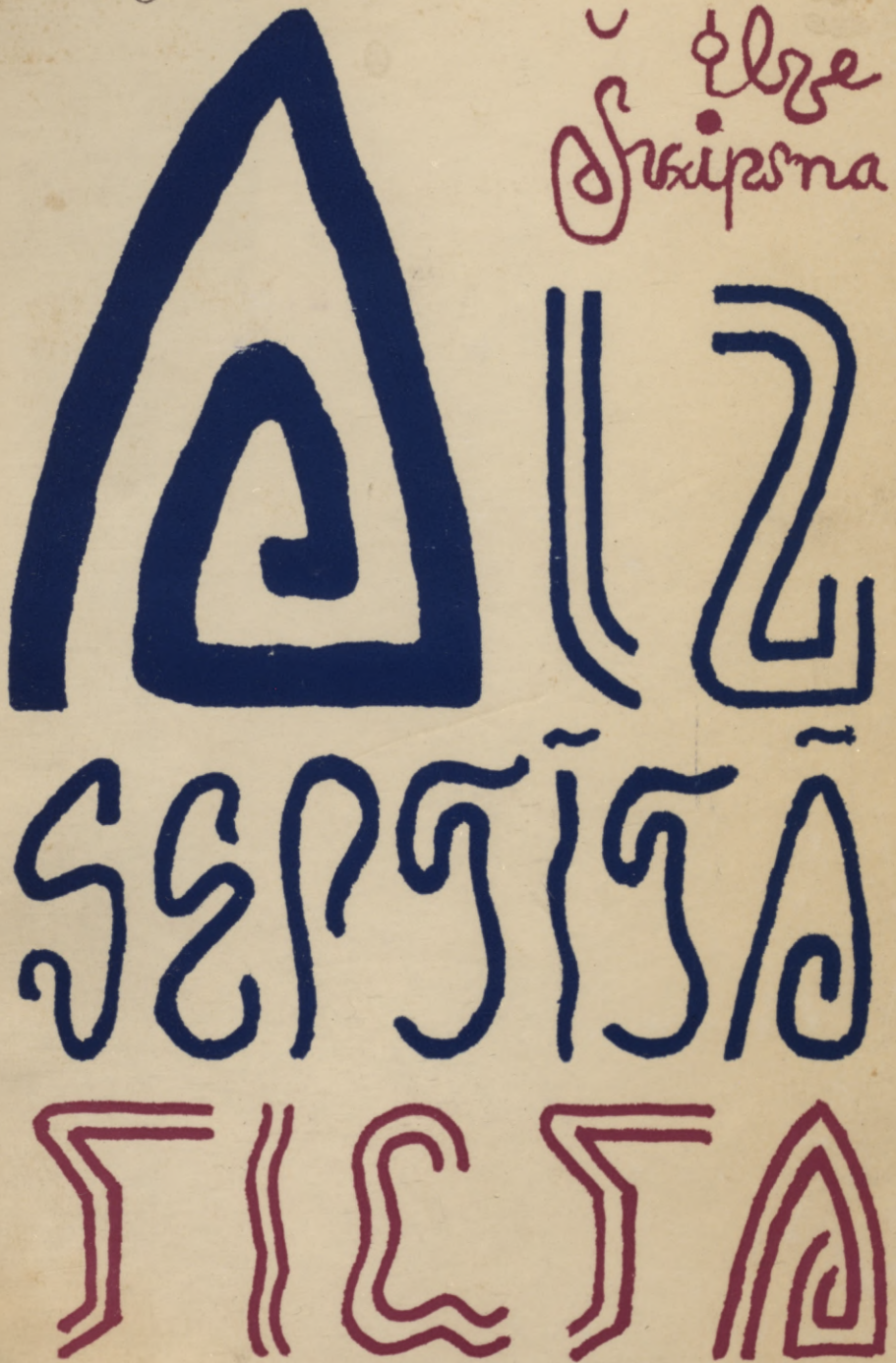

ILZE ŠĶIPSNA • AIZ SEPTĪTĀ TILTA

L 89-4
L 573

L
81011

ILZE ŠĶIPSNA

Aiz septītā tilta

ROMĀNS

GRĀMATU DRAUGS • 1965

LATVIJAS NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA
91-27454
0307061541

Vāku, apvāku un illustrācijas darinājis
VILIS KAUSS

Copyright 1965 by Ilze Šķipsna

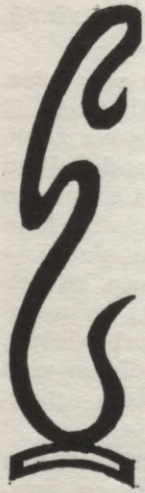

I

Es satiku Solvītu.

No koncerta nama iznākot, man ausīs un asinīs vēl šalca romiešu strūklakas un priedes — šalca priedes — vēl nošalcās priedes ar dziļu, tumšu gaŗu elpu, kas tad atsitās pret pilsētas trokšņiem un miklo ielas gaisu kā pret necaurredzamu, negaidītu sienu. Visapkārt bija ņirbīgi plūstoša drūzma, svešu seju un augumu daļas mirkļiem atplaiksnījās un tūlīt atkal noslīka nemierīgajās vakara gaismās, soļi un smiekli krustodamies atbalsojās, skaņa mainījās pret skaņu, mirklis pret mirkli. Es apstājos un drusku pieturējos pie nama sienas, lai pierastu pie drūzmas un palaistu gaŗām tos, kas steidzās.

Manā rokā negaidot iegūlās izliekts sienas cilnis — gluds, ciets, vēss, apbrīnojami nekustīgs akmens cilnis, kas pievilka un turēja manus pirkstus, pārsteigdams ar pēkšņumu, ar tiešumu, ar savu atklāto, kailo akmens dabu, kam biju nejauši pieskārusies kā mēmam un nemainīgam pasaules centram. Uztraukums uzšķīlās manī kā sīka, balta raķete, es jutos viegli elektrizēta, man likās, ka tūlīt sataustīšu kaut ko apžilbinošu un mūžīgu, kaut ko, kam neticēju, bet pēc kā tomēr jau gadiem biju tiekusies, ko biju lenkusi un jautusi domās un sapņos un kam šai brīdī, nekā neparedzēdama, biju pienākusi

tik tuvu klāt, ka to tūlīt varēšu pazīt un nosaukt vārdā, kas jau gandrīz aizmetās manas mēles galā — —

Kāds mani gaŗāmejot nejauši pagrūda. Es sagrīļojos, mana roka paslīdēja un atsitās kaut kur tālāk plakanā, raupjā mūŗa sienā. Tai pašā mirklī Solvītas stāvs noplīvoja man gar acīm, tik pēkšņi un tuvu, ka gandrīz šķita izcēlies pēdējā saklausītajā priežu šalkoņā, tik ātri, ka jābrīnas, ka es to varēju ieraudzīt un pazīt. Solvīta! Man nebija vairs laika apdomāties, es izstiepu roku, skrēju — dzinos pakaļ ātrajai, slaidajai ēnai, jo man šķita, ka Solvīta tūlīt ietecēs ielā, pazudīs naktī, nerimsies un neapstāsies, kamēr nebūs kā vilnis izplūdusi cauri pilsētai, lai atkal gadiem neatgrieztos, ka viņa ar pēdējām vēja šalkām pārslīdēs pāri kādam tālam un tumšam apvārsnim, un varbūt nekad vairs neatgriezīsies.

Es steidzos, skrēju, pārskrēju ielai, vīdamās ļaudīm cauri un apkārt kā ātrākā straume, pāršķeldama sarunas, aizklādama balsis, pārraudama svešas sakarības, līdz beidzot varēju Solvītu aizsniegt — un vēl pēdējā brīdī, kad jau sniedzos pēc viņas pleca, mani gandrīz sastindzināja šausmas, ka es viņai nevarēšu pieskarties, ka atduršos pret silti miklo, caurredzamo sienu un viņa nekā nejūtot pazudīs otrā pusē.

Taču Solvītas plecs sajuta manu pieskārienu, mazliet nopurinājās un pagriezās. Atstāts, ziņkārs, pēkšņi ass pazīšanas smaids atvēra viņas seju. Siltas rokas cieši satvēra manus elkoņus, un tai pašā brīdī Solvītas skaidrā, skanīgā balss apturēja ņirbīgo plūšanu un šalkšanu, atvairīja drūzmu un tumsu, nojauca sienas un nosprauda drošus apvāršņus.

„Edīt!"

Tā bija balss, kas drīkstēja un prata mani saukt vārdā, un man pēkšņi likās, ka es izcēlos pazīstamā krastā. Mani pārņēma liela, nesatrīcināma drošības sajūta, un nākošā brīdī es jau brīnījos un smējos par savām bailēm un mirkļa šausmām. Solvīta bija šeit, mēs abas reizē pagriezāmies un sākām iet, un šī soļošana blakus mierīgā un ierastā gaitā bija kā ieiešana kādā zinātā, nemainīgā un labā laika alejā, kur mēs abas nejauši ik pa pāris gadiem

uz brīdi iegriezāmies, neatkarīgi no vietas — pilsētas vai kontinenta — kuŗā atradāmies.

„Tu arī biji koncertā?"

„Jā."

„Labi, ka satikāmies."

„Labi."

Mēs gājām un klusējām, varbūt vēl klausoties mūzikā, kas nupat bija izskanējusi, varbūt arī katra sevī pārbaudot satikšanās nejaušību. Jutu, ka kaut kur gaŗām un prom aizslīd nenotvertais, nepazītais akmens ciļņa noslēpums un gudrība, kas Solvītas klātbūtnē likās ne vien neiespējams, bet arī nevajadzīgs. Solvītas klātbūtne mani vienmēr pacilāja un pārvērta. Es cerēju, ka mēs nesāksim tūlīt runāt, gribēju paturēt viņu sev blakus kā apstājušos mirkli, svinēt nejaušo satikšanos kā svētkus, kuŗos neiejaucas neizbēgamās dzīves sīkumu un īstenības sarunas, kas vienmēr sevī slēpj pārpratumu un atsvešināšanās slazdus. — Kā tev iet? Kur dzīvo? Ko darī? — Atbildes šādiem jautājumiem vienmēr bijušas tikai puspatiesības, negribēti, bet nenovēršami meli. Bez tam es arī zināju, ka ielās staigājot ar Solvītu bija grūti kaut ko pārrunāt, jo viņa nespēja koncentrēties, visi ielas raibumi — skatlogi, izkārtnes, gājēji, braucēji, pat suņi acumirklī neatvairāmi saistīja viņas uzmanību, un iesāktais teikums, pašas vai citu, bieži palika nepabeigts. Mēs gan vairākus gadus nebijām kopā bijušas, bet es nedomāju, ka Solvīta spētu mainīties, un mūsu senās, kopīgās pastaigas skaidri atcerējos. Pat klajā pienometnes viršu laukā vai sagrautas pilsētas visvienmuļākā ielā viņa atrada kaut ko, kam piesiet acis, kamēr es redzēju tikai sīkus un parastus viršus, vienkāršas priedes viņpus nometnes ceļa vai arī vienādas gruvekļu kaudzes vienveida ielās. Toties Solvīta jau bērnu dienās vienmēr smiedamās atzina sevi par uzvarētu rotaļā, ko uz Elīzabetes un Kalpaka bulvāŗa stūŗa mēs spēlējām katru dienu pēc skolas — lai vēl nebūtu jāiet mājās — jo viņa necik ilgi nespēja, plakstus nemirkšķinot un nesmejoties, man skatīties acīs, vienmēr gribēdama redzēt, vai otrā ielas pusē, kādā atvērtā logā vai gaŗāmbraucošā tramvajā nenotika kas neparasts. Un brīdī, kad Solvītai iegribējās kaut kā nepa-

rasta, par tādu kļuva visikdienišķākais Sarkandaugavas tramvajs, apvīkuši gaiļpieši puķu sieviņas ratos vai arī smagā ormaņa zirga spalvainās kājas. Tagad Solvīta droši vien šķirotu mašīnas, kas drāzās pa ielas vidu, minētu debesskrāpju augstumu vai arī apmainītu pretimnākošajām dāmām cepures un pavadoņus...

„Ieiesim kaut kur," Solvīta pēkšņi sacīja, „es zinu vietu."

„Labi," es teicu, kaut gan man labāk būtu paticis vēl ilgi soļot uz priekšu.

Mēs nogriezāmies pirmajā šķērsielā pa labi un nākošajā pa kreisi un atradām dziļā krēslā iegremdētu kafejnīcu, kur sērīgs viesmīlis mums atnesa divas glāzes ūdens, kafiju un lielāku pelnu trauku.

„Viņš man atgādina Sekeraku," Solvīta teica un tad paskatījās manī, it kā mēģinātu atcerēties. „Vai tu pazini Sekeraku?"

„Nē," es teicu.

„Žēl. Man vienmēr sajūk draugi, nevaru atcerēties, kuŗš kuŗu pazīst, kuŗš ne. Sekeraks ir sporta ziņotājs, dzīvo Floridā un saucas Dorisa. Viņš izskatās tikpat sērīgs kā mūsu viesmīlis — tāpēc, ka viņam pagājis viss mūžs, cenšoties noslēpt savu vārdu."

„Kas tie par vecākiem, kas zēnam liek meitenes vārdu," es teicu, kaut gan sporta ziņotājs mani neinteresēja ne mazākā mērā.

„Nekas nav tik vienkāršs kā izskatās," Solvīta teica. „Viņš cēlies no Luiziānas frančiem, un vecāki progresīvā jaunlaiku garā, nolēmuši bērniem dot angļu vārdus. Paši angliski neprazdami, bija izvēlējušies jauki skanošo Dorī."

„Tas izklausās pēc anekdota," es teicu.

„Izklausās, bet nav. Sekeraks ir tāds cilvēks, kas raudātu aiz dusmām, ja dzirdētu, ka kāds viņa dzīves lāstu uzskata par joku."

„Ja tik vien būtu lāsta kā nepareizs vārds," es teicu.

„Vards un cilvēks nav šķirami," sacīja Solvīta. „Ja viens no tiem nepareizs — —"

„Bet kāpēc viņš nepieņem citu vārdu?"

„Viņš nespēj. Viņš vienmēr saka, ka tas, kas padarīts, nav vairs grozāms, vismazāk jau citu kļūdas."

Solvīta aizdedzināja cigareti un ar interesi apskatīja kafijas dzērējus pie blakus galdiņiem. Es saīgu — kas tur bija ko redzēt? Parasti cilvēki, parastas sejas. Mēs pašas sēdējām viena otrai pretī, un mums uzbruka klusums. Patiesībā es nemaz negribēju skatīties Solvītai sejā un redzēt sevi pašu kā pretstatu spogulī. Es negribēju arī atzīt, ka satikšanās brīža sajūsma jau gaŗām. Bija pagājis tikai stundas ceturksnis, bet es jau zināju, ka nekas nebija mainījies. Dedzīgā sirsnība, kas mani kā vienmēr bija sagrābusi brīdī, kad es Solvītu ieraudzīju, atkal nespēs un nepratīs izteikties, jo tā bija kā nobriedis auglis, gatavs iekrist viņas rokā un tad, nokavējis īsto brīdi, stūrgalvīgi atteicās krist, izvēlējās karāties kokā kā lēni pūstošs smagums. Ko par to zināja Solvīta? Es skatījos viņā kā parādībā.

Solvīta bija parādība. Man vienmēr, no vienas tikšanās līdz nākošajai aizmirsās, cik dzirkstīgs un aizrautīgs bija viņas skaistums, cik acumirklī iemīlama viņas būtne. Šovakar mugurā viņai bija zaļu jūŗas ūdeņu krāsas tērps, garenajā, mūžīgi mainīgajā sejā agrs vasaras iedegums un tumši brūno acu mirdzums salija kopā ar spīdīgi melnajiem matiem, kas kā plakani daudzveidīgi ilkņi drāmatiski liecās pāri pierei. Tā bija šaura un augsta, un tajā beidzot bija ievilkušās dažas līmeniskas, nepacietīgas rievas. Es tās ievēroju ar vainīgo, stūrgalvīgo prieku, kas cēlās no vecas un nevarīgas skaudības. Solvītai jau skolas laikā piemita burvība un elegance, un kad mēs vēlāk šur tur atkal satikāmies, es viņai blakus jutos kā noļucis zilonis. Kā parasti, es arī šoreiz atturējos no Solvītas skaistuma slavināšanas, jo ziloņa glaimi pāvam pazemo. Man vienmēr bija licies, ka mūsu draudzība būtu daudz vienkāršāka un vieglāka, ja Solvīta nebūtu skaista. Dažu labu reizi es viņu biju lutinājusi tā, kā neapzinīgi vecāki lutina neparasti daiļu bērnu, vai arī biju visiem spēkiem atturējusies no pārāk tiešas dalības viņas dzīvē tikai tāpēc, ka skaisti cilvēki, sevišķi tad, ja jūtas nelaimīgi, mani pārmērīgi aizkustina un noved pie neatbildības.

Vai tu esi laimīga? es tagad gribēju vaicāt bet nevaicāju. Man nekad nav dūšas nevienam nekā vaicāt, jo baidos pārpratuma un izsmiekla un trīsu bailēs par to, ka atbilde patiesībā tik acīm redzama un pašsaprotama, ka izjautātais aizkustinātā pārsteigumā pametīs rokas uz augšu un aizies prom apjēdzis, ka es nekā nesaprotu, ka dzīvoju kādā citā dīvainā plāksnē vai līmenī un visa saruna un šķietamā saprašanās ir bijusi pārpratums jau no paša iesākuma.

Pagājušo reizi — tas, liekas, bija pirms pāris gadiem — mēs ar Solvītu satikāmies pie Dzidras, kur toreiz vārda dienu svinēt bija sapulcējušies draugi un, kokteiļus dzerot, piedzīvojumus stāstot, lieloties un jokojot, viens otru izvaicāja nolūkā uzzināt, kas noticis, ko katrs padarījis un sasniedzis kopš iepriekšējās tikšanās.

„Un kā klājas tavam vīram?" toreiz vaicāja Dzidra, un Solvīta paraustīja plecus.

„Džeraldam? Labi," viņa teica.

„Ko viņš tagad dara?"

Neko. Esot aizbraucis uz dienvidu kaktusu brikšņiem, Solvīta toreiz teica, un viņas tumši brūnās acis pavirzījās uz augšu, gandrīz pazuda plakstos un tad pēkšņi nokrita Dzidras acu līmenī un negaidot iedūra. Es stāvēju aizmugurē un sajutu dūrienu tik spēcīgi, it kā tas būtu domāts man. Dzīvojot zem klajas debess. Viens pats, un kailām rokām ceļot māju no krāsainiem akmens bluķiem un klinšu laužņiem. Kad būšot uzcelta, stāvēšot piecsimt gadu. Vismaz piecsimt, Solvīta uzsvēra smailā balsī. Varbūt viņa zobojās par sava — mēs sapratām — bijušā vīra akmens māju, varbūt arī par mums, teikt, pamēģiniet jūs, mīkstmieši un tincinātāji tādi. Mutes bajāri, pilsētnieki, tautieši. Man nekad nav bijis īsti skaidrs, kad Solvīta runā nopietni, kad niekojas, ko viņa apbrīno, ko izsmej, bet es parasti izliekos, ka nesaprotu. Tā ir ērtāk. Jo ilgāk dzīvoju, jo vairāk man patīk šāda veida ērtība, jo esmu atskārtusi, cik bezcerīgi mēģināt nojaust un iedomāties kontūras, floru, faunu, gada laikus un klimatiskos apstākļus tām zemēm, kuŗās dzīvo citi, un tāpēc gļuži veltīgi censties viņus saprast un novērtēt saskaņā ar viņu

pašu valstību likumiem. Tāpēc es tagad pūlos nevienam nekā nejautāt un ne ar vienu nestrīdos.

Šovakar man nebija arī nekādas vajadzības kaut ko jautāt, jo Solvīta runāja pati. Pēc viņas lietpratīgām piezīmēm par jaunākiem novirzieniem iekštelpu izdaiļošanā nopratu, ka viņa domā, ka es jau zinu, ka viņa vairs nesēž kā krāšņa lelle balti zeltainā salonā kaut kur virs Piektās avenijas, rāmi dūdodama dažādās valodās un cilādama eksotiski izkaldinātus dārgakmeņus kā retus mākslas darbus nebeidzamā rotaļā ar visas pasaules bagātajām dāmām. Protams, man nebija arī grūti iedomāties Solvītas eleganto stāvu slīdam pa marmora mozaīku grīdām jeb viņas slaidās rokas ar baletdejotājas izteiksmību precīzi nometam pa krāsainam spilventiņam neparedzētās telpas vietās ar pārsteidzošiem efektiem. Tāds, vismaz, bija mans priekšstats par iekštelpu izdaiļotāju pienākumiem, un es nešaubījos, ka Solvīta šādai profesijai bija ļoti piemērota. Bet kam gan viņa nebija piemērota? Jeb pareizāk sakot, kuŗu nodarbošanos viņa neprata piemērot sev? Un kas gan spēja izsekot katrai Solvītas nodarbei, kas dažu labu no mums būtu apmierinājusi uz mūžu, bet ko viņa mainīja tikpat bieži kā cimdus vai cepures? Man atlika tikai klausīties un piekritīgi māt galvu — saprast es tāpat nekā daudz no viņas krāsu, formu un šķiedru gudrībām nesapratu — līdz beidzot, apnikusi man kavēt laiku, viņa caur kafijas un cigarešu garaiņiem izmeta jautājumu taisnu kā bultu:

„Nu, un ko tu darīsi šovasar?"

„Neko," es teicu. „Strādāšu, kā parasti."

„Tev atvaļinājuma nav?"

„Ir."

„Un tu nekā nedarīsi, nekur nebrauksi?"

Es paraustīju plecus. „Kur lai es dzenos? Dzīvošu mājās un domāšu."

Solvīta iesmējās.

„Tev tas liekas jocīgi?"

„Nē," viņa teica, „bet tas izklausās tik apbrīnojami vienkārši. Nostrādā tās stundiņas mierīgā birojā un tad ej mājā un domā. Nopurini no sevis pasauli kā pīle ūdens

lāses no mirdzošiem spārniem. Aizdomā prom vientulību un vienmuļību — —"

„Vientiesību. Saki vien," es mudināju.

„Neteikšu," Solvīta domīgi atbildēja. „Es tevi gandrīz apskaužu."

„Jā," es teicu, „kas tev liedz dzīvot tāpat?"

„Nevaru. Man bail."

Šoreiz smējos es.

„Neesi bērns," Solvīta teica nepacietīgi, steigšus saņemdama un atlaizdama rokas, pieskardamās deniņiem īsā un aprautā kustībā. To nevarēja saukt par roku lauzīšanu, bet es noskurinājos sevī, jo ar pēkšņu un žilbīgu skaidrību biju ieraudzījusi, cik Solvītas žests līdzīgs manējam, ko tagad tik bieži atkārtoju savas istabas vientulībā.

„Man nav bailes no tumsas, zagļiem un slepkavām," viņa teica.

„No kā tad?"

„Muļķe!" Solvīta strauji iesaucās un pieliecās man tuvāk, tik tuvu, ka es redzēju, ka viņas āda uztvēra krēslainās telpas gaismas un tajās dzirkstīja. Acis, tumši kvēlodamas, mani saistīja un uztrauca. Arī sabaidīja — es atkal sajutu to augstspriegumu, kas Solvītu dedzināja, vienmēr bija dedzinājis, un tāpēc aizmirsu apvainoties. Taču nākošā brīdī viņa jau atkal smaidīja šķelmes un ķircinātājas smaidu.

„Piedod," viņa teica.

Es pamāju. Nebija iespējams uz Solvītu dusmoties, jo viņā vienmēr mājoja kāds sevišķs dzīvīgums, nemitīgs uzbudinājums, kas citus cilvēkus piemeklēja tikai atsevišķos brīžos. Likās, viņa bija mūžīgi padota, neatvairāmi atsaucīga visam, kas notika viņas redzes un uztveres laukā, un es nekad nebiju varējusi izlemt, vai tā bija sevišķi lieliska, apskaužama īpašība vai arī sevišķa sodība, no kuŗas viņa nekad nevarēja paslēpties un atpūsties. Vai Solvīta tāpēc kādreiz tīši uzmeklēja mani, lai, manu kustību sajūtot, uz brīdi varētu norimt pati? Jeb varbūt tas bija otrādi, varbūt viņa vēlējās atsperties pret manu stindzinošo mieru — ceļā uz jaunu, virpuļojošu kustību? Vai Solvīta bija laimīga vai nelaimīga?

Vai viņai pašai tas rūpēja? Man nebija ne jausmas, varēju vienlīdz labi jautāt sev jeb zīlēt pelnu trauka izdegušajos sērkociņos un cigarešu galos. Mīl, nemīl...

Mēģināju taustīties uz priekšu.

„Kāpēc tu nevari dabūt darbu mierīgā birojā un dzīvot kā es, ja gribi?"

Solvīta smējās. „Nevaru. Man uz rakstāmmašīnas lūzt nagi."

„Senāk nelūza," es spītējos. „Toreiz kad tu pārrakstīji Džeralda meistardarbu vai tad, kad biji senātora sekretāre."

„Senātora sekretāra sekretāre," Solvīta teica.

„Bet — ?"

„Džeralds ir neglābjams. Ja viņš vēl ko darīs, tad ar roku — ar rokām. Viņš ceļ akmens pieminekli sev un sava gara radiniekiem tukšā prērijā zem klajas debess."

„Māju," es teicu.

„Māja, kuŗā neviens nedzīvos, ir vai nu piemineklis vai kaps."

„Vai tev uz mašīnas jāraksta," es vaicāju, jo baidījos saprast, ko Solvīta gribēja teikt. Jau Džeralda vārda pieminēšana vien pāršķēla gaisu kā asi putna spārni, kuŗu švīkoņā skanēja, šalca un griezās Persija balss, un par Persiju es atteicos domāt, biju uz visiem laikiem atteikusies domāt par Persiju. „Darbs tev labu labais, dzīvo un domā, ja gribi."

„Darbs? Man nav darba."

„Kā tā?"

„Šorīt sastrīdējos ar šefu. Viņš gribēja, lai es braucu uz Džamaiku iekārtot šaujamo piederumu lieltirgotājam jauno vasarnīcu. Bet Džamaikā esmu bijusi, man tur nepatīk."

„Un tāpēc tu uzteici darbu?"

„Ne jau," Solvīta smējās, „tāpēc ne. Tas būtu pārāk sīkumaini. Bet šefam nepatika mani meti. Viņš domāja, piemēram, ka dzīvojamās istabas aizkari ar līku rāvējslēdzēju un raibu pogu rakstu pārāk brutāli atgādinātu vasarnīcas īpašniekam viņa bagātības avotus. Un kafijas galdiņi ar palielinātām metalla šujammašīnas kājiņām

esot šinī gadījumā nepiemēroti un nesmalkjūtīgi. Vasarnīcai esot jābūt elegantai, bez mazākā norādījuma uz praktiskām lietām. Dzīve un darbs, šefs teica, ienākumu avoti un to augļi esot divas dažādas lietas. Un tā, tu pati redzi, mēs šķīrāmies principu dēļ."

„Tu āksties," es teicu.

„Protams. Es jau sacīju, ka man nepatīk Džamaika."

Es nopūtos, bet Solvīta pati rādījās uzjautrināta, vēl vairākkārt iesmiedamās klusos, drusku apslēptos smieklos, laikam domās vēlreiz pārcilādama sarunu ar bijušo priekšnieku.

„Un ko tu tagad darīsi?"

Solvīta pabeidza smieties un paskatījās manī — jutu, ka visa viņas būtne pamazām satek viņas skatā, līdz pasaulē vairs nekā cita nebija, tikai viņas acis, gailēdamas kā pārgalvīgam medniekam, kas tic savai laimei. Viņas lūpas veidoja vārdu kā karstu čukstu:

„Apreibināšos."

Kā pēkšņa gaišredzība manī uzzibsnīja nojauta, ka biju aculieciniece kādas fantastiskas spēles iesākumam, ka mirkļa šausmas, ar kurām biju drāzusies Solvītai pakaļ pēc koncerta, sakņojās kādā prātam vēl nepieejamā un neaptveramā patiesībā, ka mūsu satikšanās nebija nejaušība, bet kādas iznīcības rotaļas iesākums, kuru es varēju apstādināt un aizkavēt, ja gribēju. Bet kā?

Es nopurinājos, iedzēru pusglāzes auksta ūdens, nopūtu pelnu driskas, kas bija sabirušas uz galdiņa stūra. Viss, protams, bija tikai iedoma. Man reizēm ir tieksme notikumus pārspīlēt, sevišķi tad, kad tik nejauši un tieši saskaros ar citām, citādām dzīvēm.

Jutu, ka Solvīta lasīja manas domas.

„Il faut être toujours ivre. De vin, de poésie ou de vertu."

„Izbeidz," es teicu. „Sekretāru skolā man neviens franču valodu nemācīja."

„Bodlērs teica, ka vienmēr jāapreibinās — ar vīnu, dzeju vai tikumu, pēc katra gaumes."

„Bē," es teicu pēkšņās dusmās, „vārdi, vienmēr vārdi! Pagrāb kādu citātu un iztaisi no dzīves debesmannu. Nā-

košā dienā atkal pameklē rakstos, atrodi citu gudrību, dzīvo citādu dzīvi! Un ar cilvēku pašu tam nav nekāda sakara."

„Varbūt ir, varbūt nav. Vārdi, domu graudi, dzejas rindas vienkārši ir — vai tie ko nozīmē vai ne, atkarājas no lasītāja."

„Dzejnieki tevi mīlētu," es teicu.

„Varbūt pareizāk — viss atkarājas no tā, par cik lasītājs pūlas. Dzīve ir pūlēšanās — ap darbu vai prieku, vienalga ko. Ja cilvēks nepūlas, viņš ir kā lauka akmens: kad kāds pagrūž, tas paripo gabaliņu un tad atkal guļ mēms un beigts."

„Fizikas likums," es teicu, „uz cilvēkiem neattiecas, uz tevi vismazāk."

„Kāpēc ne?" Solvīta pamazām iedegās. „Beigtu cilvēku visapkārt ka mudž. Beigtums uzglūn no visām malām un tam pretī var turēties tikai ar pūlēšanos. Tas ložņā pa ielām kā indīgs, gļotaini zaļš, smacējošs milzu mūdzis. Tas tirinās virs galvas kā zems, caurspīdīgs, slēpens mākonis un ir tūkstoškārt smagāks par gaisa spiedienu. Tas kā ieradums sildās gultas pēļos un sēž man pretī pie vienaldzīga brokastu galda ar rijīgām acīm kaulainos dobumos. Beigtums uzveļas kā lāsts ik dienai, kuŗā daru to pašu, ko iepriekšējā dienā, tas uzmin ar papēdi ik domai, ko gribu domāt vēlreiz, un urbj man miegu kā noburts sapnis, kas allaž atkārtojas un nekad nemainās."

„Jaunības nemiers," es teicu. „Sen bija laiks pārdzīvot. Neaizmirsti, ka mums ir trīsdesmit trīs gadi."

„Nieki," Solvīta teica. „Divdesmitos gados būt dzīvam nav nekāda gudrība, bet vienkārši dabas likums. Toties palikt dzīvam ir māksla."

„Un tāpēc tu maini darbus kā kabatas lakatus un nekad nepaliec uz vietas pietiekami ilgi, lai zinātu, kas tā par vietu?"

„Es zinu. Cik daudz laika tev vajag, lai saprastu, ka nestāvi vietā, no kuŗas kā jaunlaicīgais Archimeds varētu izkustināt zemes lodi?"

„Visu mūžu."

LATVIJAS NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA
91-27154

„Vienu mirkli," Solvīte teica. „Jo ilgāk dzīvo, jo ātrāk to var saprast. Bez tam mums no sākuma nebija izvēles, neviens mums neprasīja, vai gribam palikt — "

„Jo ilgāk dzīvo, jo vairāk iemācas paciesties," es Solvītu pārtraucu pēkšņā nepacietībā. „Kur tu tāda radies, neatbildīga kā bērns? Kur tu tā tiksi, vienmēr skriedama uz priekšu, allaž jaunus vizuļus tvarstot? Un kā, tu domā, dzīvojam mēs citi?"

„Citi? Citi lai dzīvo kā grib."

„Bez mīlestības tu neesi ne nieka vērta," es teicu un tūlīt nosarku, jo man nebija nekādu tiesību uz šiem vārdiem, tie vienkārši iznira no manis kā piemērota un pareiza atbilde. Tā laji, grēksūdzes klausīdamies, vienmēr sāk runāt augstprātības mēlēs.

Solvīta pasmaidīja.

„Labi," viņa teica, „es izdomāju beigtumu un pūlēšanos, lai varētu iztikt bez tādiem vārdiem kā veģetēšana un mīlestība, piemēram. Bet es negribu ievelties kādā siltā, mīkstā zemes dobumā vai bedrē un gulēt un gaidīt, kamēr apaugu ar ikdienu un ieradumu kā ar sūnu, kamēr vienas un tās pašas sajūtas klājas pār mani šurpu turpu kārtās ar rīta un vakara vienmērību tik ilgi, kamēr tām cauri vairs nesajutīšu ne zibens gaismas asumu, ne lietus vēsumu, pat ne svaiga vēja elpu, kamēr zibens pats noskries man gaŗām, nemaz neredzējis, ka esmu. Nē, es gribu velties, ritēt un lidināties pa zemes virsu, gribu visam pieskarties un visu sajust un nekad un nekur neapstāties, jo dzīvība nekad nedus un cita nekā nav."

„Vai tev nekad neienāk prātā, ka visa kodols varētu būt paslēpies klusumā kādā dziļā akā, kuŗā jāiegremdējas ar aizvērtiem plakstiem un aizturētu elpu, kā uz ūdens kustēšanos gaidot, līdz tas tev pieskarsies ar visnoslēpumaināko vilni?"

„Nē," teica Solvīta.

Es nopūtos.

Solvīta pārlika plaukstas pār acīm un viņas slaikie, lāsainie, uz rakstāmmašīnas neaplauzītie nagi vizuļoja krēslainajā gaismā. Rokas tikko manāmi drebēja — un man pēkšņi šķita, ka es zināju, kur ceļas viņas augstspriegums, viņas raibā riņķošana un šķietami nekad neiz-

smeļamā enerģija un dzīvošanas prieks. Mīlestība, es domāju, dažiem cilvēkiem mūžam jāmīl, tiem vajag mīlestības kā narkozes, lai panestu dzīvi. Pazīstu tādus.

„Un ko tu mīli pašlaik?" es vaicāju, necenzdamās gluži apslēpt ironiju savā balsī. Solvīta asi paskatījās manī un piemiedza acis.

„Naudu," viņa teica un sāka sirsnīgi smieties. Tad viņa pamāja viesmīlim, pasūtināja vēl vienu tasi kafijas, aizdedzināja jaunu cigareti un pārskatīja kafejnīcu jautrām acīm. Viss, ko es vēl biju gribējusi gurdi pasacīt, pēkšņi likās nenozīmīgs un neiespējams, jo Solvīta jau domāja par ko citu — vai tiešām naudu?

„Zini ko?" viņa pēkšņi teica. „Ieliec ilgviļņus un brauc man līdz pie radiem."

„Kādiem radiem?" es pārsteigta vaicāju.

„Džeralda, protams. Viņi dzīvo Karolinā, māja kā tukša muiža. Nodzīvosi mēnesi, negribēsi braukt prom."

„Bet kā tu vari — pie Džeralda radiem?"

„Radi paliek radi. Man viņi patīk."

„Bet — "

„Nestrīdies," Solvīta pārtrauca. „Kas tev bēdas? Tev radu pilna Ņujorka, ciemojies rītā un vakarā, ja patīk. Man tik vien ir kā amerikāņu radi dienvidos, kāpēc lai es nebraucu ciemos?"

Es paraustīju plecus. „Brauc. Bet ko es tur darīšu?"

„Tev patiks. Tur ir zaļas pļavas un zili kalni, priežu meži, ūdeņi un klusums — viss par ilgviļņu cenu."

„Bet radi?"

„Zelta cilvēki. Viņi tevi netraucēs."

„Un es viņus?"

Solvīta kratīja galvu. „Pārmaiņa tev noderēs."

„Es neilgojos pārmaiņu." Pārmaiņas mani uztrauc, satrauc, satriec, bet es to neteicu, jo zināju, ka Solvīta to nesaprastu.

„Tam es neticu, tas nav dabīgi," viņa sacīja. „To tu sev esi tikai iestāstījusi — tu vienmēr esi pratusi sev visu ko iestāstīt. Piemēram, ka esi neglītais pīlēns, kas nekad nekļūsi par gulbi, jeb ka Persijs bija vienīgais vīrietis pasaulē, jeb ka tu nekad un nekur vairs nejutīsies kā mājās — kā bērnībā — un citādi justies nav vērts. Bet

vienalga — brauc man par prieku," Solvīta teica, smaidīdama tik jauku un dzirkstošu, mani pilnīgi iekļāvēju smaidu, ka es nespēju tūlīt teikt nē, man gribējās šaį smaidā vēl kādu brīdi palikt.

Drīz mēs savācām cimdus, rokas somas, koncerta programmas, samaksājām lēsi un cēlāmies. Solvīta izvijās cauri kafejnīcas krēslai, daudzu acu pavadīta. Stalta, droša, skaista — es tecēju aiz viņas pēc iespējas viegliem soļiem, nodurtu galvu, veltīgā cerībā noslēpt savus izjukušos matus. Tikpat veltīgi meklēju vārdus, ar kuŗiem salasīt un sasiet šī vakara izjūtas un nojautas vienā pušķī kā ziedus, ko varētu ielikt viņas rokā. Solvīta jau steidzās — uz mašīnu, kas gaidīja šķērsielā, uz manis aizvešanu mājās, uz ātriem atvadu vārdiem pie mana nama durvīm:

„Nākošo sestdien," viņa teica. „Būšu klāt tūlīt pēc pusdienas, esi gatava."

„Pagaidi," es iesaucos, bet rokturis izšļuka no maniem pirkstiem, Solvītai aizcērtot un aizslēdzot mašīnas durvis no iekšpuses. „Es tev vēl piezvanīšu," es saucu, bet man atbildēja tikai mašīnas motora dūkšana.

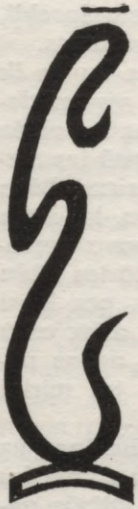

II

nas sakustējās.

Pa miglaino ielas durvju stiklu noskatījos, kā Solvīta apgriezā mašīnu un aizbrauca — aizslīdēja pa ielu kā ēnas kamols, sarkanas ugunis sajaucās kopā ar citām kustīgām, spīdīgām nakts acīm, kas skatījās pilsētā, nekā neredzēdamas. Tā laikam skatījos arī es, jo galvā šaudījās domas kā iztraucēts raibu tauriņu bars, un es nezināju, kuŗa bija Solvītas doma, kuŗa manējā. Pēkšņi jutos nelāgi, līdz nespēkam nogurusi. Tikai tagad manīju, ka satraukums man bija apžņaudzies kā spīdīga un cieša metalla stīpa, man bija jāsavelkās tievākai un jāelpo seklāk, lai to panestu, man bija ar līšanu tai jāizlien cauri, no pakāpiena uz pakāpienu, augšup.

Pamazām drūmās, pelēkās sienas kļuva gaišākas, ne no gaismas, kas visos stāvos bija vienādi dzelteni krēslaina, bet no manu domu vienkāršības un viegluma.

Kāpu augšā pa kāpnēm kā pa līčloču ceļu kalnā, kur vēsākā un retākā gaisā varēšu mierīgāk, brīvāk elpot un tālāk redzēt. Es tagad vienmēr par daudz uztraucos, kad pārnācu mājās, piedzīvojusi kaut ko neikdienišķu, kaut ko pie kā nebiju pieradinājusies kā pie ikdienas nodarbībām, kuŗām parasti mācēju izslīdēt cauri kā slaids bruņu vilciens. Ikdiena bija zināma, nevajadzēja gudrot,

pret ko bruņoties, mājās nākot nebija jātausta locekļi, lai pārliecinātos, ka nekas nav iedragāts jeb salauzts.

Zināju un sagaidīju, piemēram, ka Milvīdes kungs ik rītus atstāstīs, ko viņa vecā un godīgā māte viņam devusi vakariņās, ka Nolanda kundze visu dienu meklēs izdevīgu brīdi, lai vēstītu, ko viņas kaŗa dienestā iesauktais dēls raksta no brīnumzemes Islandes, un sirmā Bāra kundze, kas bija tik sausa un niecīga auguma, ka šķita tikai puse no cilvēka, pēkšņi pamodīsies no sava personīgā transa un bez liekiem ievada vārdiem atkārtos kādu asprātību, ko bija izteicis viņas nelaiķa vīrs, par kuŗu bija zināms, ka tas izdarījis pašnāvību savā dzīvojamā istabā pirms desmit gadiem, svētdienas rītā, dažas minūtes pirms brokastīm, kuŗām Bāra kundze tai mirklī rūpīgi klājusi galdu.

Pazīstamas sejas un stāsti bija bāli tapešu zīmējumi uz manu darba dienu sienām un nenozīmēja nekā vairāk kā miljonie uzvārdi, vārdi, skaitļi, kas krājās un sijājās apdrošināšanas biedrības archīvos, pie kuŗiem es strādāju. Laiku pa laikam mēs savācām kopā mirušo vārdus un izņēmām tos no apgrozības, bet sarakstus rūpīgi nofotografējām uz mikrofilmām, kas tad tika aizvestas un noslēptas kaut kur dziļi klintīs izraktās krātuvēs kā kopējā kapā, jo apdrošināšanas sabiedrība bija veca firma ar labu slavu un nebija pielaižams, ka kāds rūpīgi iegrāmatots maksājums, kāds vārds vai adrese tiktu iznīcināta vai nozustu no mūsu sarakstiem, kaut arī bijušā dalībnieka nams jau sen bija noplēsts, kaps nolīdzināts vai pelnu urna izvākta no krematorijas nišas īri maksātāju piederīgo trūkuma dēļ. Bāra kundze ik pa pāris dienām atcerējās Edmunda apgalvojumu, ka mūsu sabiedrības dalībnieki var mirt ar drošo sajūtu, ka viņu vārds no zemes virsus nezudīs, vienalga, kas notiek ar viņu kauliem; vēl vairāk — dalībniecība mūsu sabiedrībā ikvienam cilvēkam nešaubīgi garantēja nāvi, un šādas pamatīgas nākotnes izredzes Bāra kundzi tik ļoti iepriecināja, ka man radās aizdomas, ka Bāra kundze aiz pārmērīgas kautrības pierakstīja pati savas domas nelaiķim vīram.

Mana māte domāja, ka es strādāju kopā ar sajukušām sievietēm un jau gadiem ilgi centās mani izkustināt uz

citu vietu, vienmēr drūmā balsī pareģodama, ka vienmuļā burtošana un skaitļošana mani novedīs līdzīgā postā. Man turpretī likās, ka tik mierīgs darbs bija ideāls — tas bija līdzīgs saulainam bezvēja laikam, un nebūdams ne par aukstu, ne par karstu, ļāva sevi aizmirst. Mans darba galds bija kā liels klajums, kas šķīra mani no pārējā biroja, virpuļu krēsls mīlīgi čīkstēja saskaņā ar manām kustībām, neona gaisma virs galvas bija nemainīga tāpat kā drošā sajūta, ka nekādi negaidīti uztraukumi un nevajadzīgi pārsteigumi man te neuzbruks.

Pārsteigumus es tagad piedzīvoju reti, jo, tos panest nevarēdama, biju iemācījusies no tiem izvairīties. Pratu izklaidīgi skatīties gaŗām nejauši sastaptiem pazīstamiem, kas paši izrādījās gluži priecīgi, ka nebija jāapstājas un jāizgudro kaut kas, ko teikt vai vaicāt. Izdomāju neatliekamas telefona sarunas, ja nodaļas priekšniekam iekrita prātā aicināt kafiju dzert, kas gan nenotika sevišķi bieži. Aizbildinājos ar steidzīgas vēstules rakstīšanu, ja man pusdienas laikā nejauši blakus apsēdās kāda kaimiņu biroja darbiniece vai tās draugs, ar kuŗu kādreiz biju iepazīstināta — un tad rakstīju sīkas, nesalasāmas rindas uz apburzītām iedzeltenām papīra lapām, kas man glabājās somiņā. Rakstīju, kas ienāca prātā, nebēdājot par sakarību. Piemēram:

Sargi savu suni, es sargāšu savu gulbi. Kas zina, ko vairākums pielūdz? Dzirnavniekam bija septiņpadsmit kumeļu un nevienas govs.

Vai arī:

Pēc divām dienām ies kuģis. Saules mums diezgan, teica Aleksandrs, bet kur lai ņem mākoņus? Piemēslosim ielas, lai kādam būtu darbs un maize.

Dažreiz iznāca veselas rindkopas, piemēram:

Reiz svētais Pēteris mani atmeta okeanā, lai peldu kā māku. Pludoju, peldēju, jautu, ka visur zemūdens salas, līči, reljefi, koraļļu kontinenti, dzīvbūtņu kolonijas, nogrimušu kuģu zelts, jūŗas čūskas, polīpi un brīnumzvaigznes. Es — pa virsu kā skaida. Varbūt man nebija jāpeld? Tad ņēmos okeanu dzert. Ūdens noplaka drusku un vēl. Atsedzās kontūras, zemes un nākošas jūŗas. Kad izdzeršu okeanu, zināšu visu.

Dažreiz man itin nekas nekrita prātā, tad rakstīju veco teikumu:

Tu jau atkal par to mūžību?

Patiesībā tas bija mans mīļākais teikums, un dažkārt ar to apklāju veselu lielu lapu un vēl uzrakstīju pāris reizes šķērsām uz malām, lai kaimiņu biroja darbinieces būtu pārliecinātas, ka vēstule tiešām pilna svarīgu ziņu. Drošības pēc palaikam pārmainīju lielo burtu kārtību un pieturas zīmes, lai kādam neuzkristu, ka visi teikumi vienādi. Piemēram, tā:

Tu? Jau atkal! Par to mūžību?

Jau atkal? Par to mūžību — tu!

Un tamlīdzīgi. Savā ziņā tā bija apsēstība, jo teikums bija īsts — Solvītas teikums, izmests reiz kādā spožā pavasaŗa dienā, kad mēs sēdējām uz palodzes ceturtā stāva gaitenī un pa vaļējo logu skatījāmies, kā pagalmā dauzās puikas un pāri ielai staigā ģimnazisti. Tas bija pēdējais gads pamatskolā, kas bija iemitināta kādas dzīvokļu ēkas augšējos stāvos pēc tam, kad īsto skolu pārņēma vācu kaŗa slimnīca. Solvītas tumšie mati spīdēja loga stiklā, un viņa ar ilgošanos gaidīja vasaru, kad nebūs vairs jāvalkā formas tērps. Es vairs neatceros, ko teicu, bet Solvīta pēkšņi uzrāva plecus, izmeta savu teikumu, nolēca no palodzes un aizskrēja. Visu dienu, vakaru, nakti es cilāju viņas vārdus, jutos līdz asarām aizvainota, nesaprasta, pārprasta un beidzot pārliecināta, ka esmu mūžības mocekle, ko visi reiz pametīs vientulības ķetnās. Pēkšņā nākotnes vīzijā pusnakts asaras garšoja saldi. Es un mūžība.

Rakstīt vārdus un rindas uz papīra lapām es iesāku jau toreiz. Klases biedrenes mani izsludināja par nākošo rakstnieci, bet man nebija nekā ko teikt un sludināt, izskaidrojums daudz vienkāršāks — mīksta, tikko asināta zīmuļa vilkšana pa labu papīru man sagādāja baudu, tāpat apaļi silti burti, kas līgani iztek no vieglas un ērtas pildāmspalvas, sevī kā tīklā noķerot skaņas, man paši par sevi šķita tik jauki, ka jēgas un sakarības trūkums bija gluži nesvarīgs un nodarbība daudz patīkamāka par pūlēšanos pie dzīvības uzturēt paviršas saru-

nas ar nejauši satiktiem cilvēkiem, kas manī atstāja neērtu un negodīgu izjūtu kā mieles uz mēles.

Tāpēc es labprāt negāju veikalos, kur nebija pašapkalpošanās, jo pārāk runīgas pārdevējas mani vai nu aizkaitināja vai arī aizkustināja, un pēc tam man stundām nebija miera, jo prātā nāca asprātīgākas pamācības vai godīgākas atbildes, ko būtu varējusi viņām dot. Reiz es pēc trim dienām aizgāju atpakaļ uz lietussargu veikalu, lai izskaidrotu pārdevējai, ka veco lietussargu es nevis pazaudēju, bet man to nozaga, taču diemžēl tā izrādījās pārdevējas brīvdiena un visa mana būtne, kas uz izskaidrošanos bija atspērusies tā, kā peldētājs atspeŗas uz līgana lēcamā dēļa, palika karājoties sasprindzinājumā kā gaisā, ar galvu uz leju. Man pat vairs nepatika bērni, kas aizelsušies, neaizpogātiem ziemas mēteļiem plīvojot, skrēja pusjūdzi pa parku, lai man paprasītu cik pulkstens un atklātu, ka es jau trešo dienu biju aizmirsusi savējo uzvilkt. Platas, mitras bērnu acis tad raudzījās manī ar pārsteigtu neticību, un sev pašai par dusmām es jutos kā nožēlojama nodevēja, neizpildījusi savu uzdevumu stāvēt sardzē kā parka piemineklim, ar milzīgu, tekošu pulksteni rokā, lai visi pasaules bērni varētu paskatīties, kuŗa bērnības stunda tiem pienākusi.

Es izlikos arī, ka nedzirdu, ja kāds mani apturēja pilsētas vidū ceļu taujāt, jo bija gadījies, ka nezināju tās ielas nosaukumu, uz kuŗas stāvējām. Es pazinu ielas, pa kuŗām gāju, nosaukumus vajadzēja tikai tiem, kas nezināja, kur tie atradās, bet kā es to varēju izskaidrot, piemēram, no mazpilsētas iebraukušai skolotājai, kas lūkojās visapkārt brīnišķīgā, dedzīgā ziņkārē ieplestām acīm, ar sirdi uz mēles? Senāk šādas lietas mani neuztrauca, bet ar laiku biju kļuvusi daudz jūtīgāka, pārāk jūtīga pret dzīves niekiem un nejaušībām. Ar lielajām lietām tikt galā bija vienkāršāk — tās es izgludināju un salocīju un nospiedu kā zaļus augus starp grāmatu lapām savas istabas klusumā un neatkarībā, kur nekādas nejaušības mani netraucēja. Man likās, ka kaut kur, kādā pilnīga klusuma un vientulības brīdī bija paslēpušās atbildes tiem jautājumiem, kuŗiem nebija vārdu, kas, ja vispār atrisināsies, tad ne teikumos vai domās, bet gan

varbūt aizmiegtu plakstu sāpēšanā, klusumā, kas iesācis sanēt pats no sava ilguma, vai kādā lietā vai krāsā, kur nemanot satecējusi un uz mirkli apstājusies visas pasaules nedzirdamā pulsēšana. Kā šovakar — akmens cilnī, kas manī bija uzšķīlis kādas zināšanas nojautu, bet paturējis tās nozīmi sevī, jo es aizsteidzos pakaļ Solvītai. Vai tā bija nejaušība? Kas man lika, ne brīdi nevilcinoties un nedomājot, skriet un ķert Solvītu?

Man bija jāprot, jāiemācās izvairīties no nejaušībām, man nebija vajadzības, ne arī pienākuma ļaut sevi iejaukt gadījuma norisēs, man bija pēc iespējas ātri jāatbrīvojas no satraukuma, ja tomēr kritu kādai nejaušībai par upuri.

Es vingrinājos sevis atbrīvošanā, kāpjot pa kāpnēm. ar katru pakāpienu, katru uzkāptu stāvu man kļuva vieglāk. Es iedomājos, ka nopurinu no sevis sarunas kā lietus lāses no pleciem, atmetu Solvītas krāšņuma un dzīvošanas vārdus atpakaļ ielā kā vēja ziedus, kas bija patvaļīgi ieķērušies manos matos un beidzot aizvēru durvis starp sevi un pasauli reizē ar dzīvokļa durvīm, kam ir pamatīga atslēga un smaga tērauda drošības važa.

Iededzu gaismu, kas bija reizē mierīga un spodra, un atviegloti uzelpoju. Biju mājās — savās mājās, kur nekad nekas negrozījās bez manas gribas, viss bija padots manai valdīšanai. Dīvāns pie mierīgi zaļās sienas bija mana gulta, zemais galds turēja garkātainu spuldzi, ko varēja locīt pēc vajadzības, stiprie plaukti panesa grāmatu un žurnālu svaru bez vaida, dziļās atvilktnes paslēpa visus niekus un sīkumus, kas bija bez īpašas vēlēšanās sakrājušies no gada gadā un kādreiz noderēja. Sienas skapī glabājās drānas, durvju iekšpusē snauda garens spogulis, kuŗā bieži neskatījos, bet pie loga kā galvenais greznums visā telpā karājās tumši zaļi aizkari, kas nelaida cauri sauli, kad to negribēju redzēt, un noslāpēja pilsētas murdēšanu, kad vēlējos klusuma.

Biju mājās — istabā, kas atradās uguņojošas, kūsājošas miljonu pilsētas vidū, bet patiesībā bija izolēta kapsula telpā, kuŗā es dzīvoju kā apziņa, kas gadījuma pēc ietvērusies manā būtnē.

Es apsēdos dziļajā krēslā, aizvēru acis un jutu, ka apziņa — mana un pasaules apziņa — iedarbodamās pēkšņi un spēcīgi kā vienmēr, kad ļāvu tai vaļu, vienā mirklī nokārto visus sarežģījumus un satraukumus, visas mīklas un problēmas. Pasaule eksistēja, neviens nezināja kāpēc, un tas nebija svarīgi. Cilvēki dzīvoja, neviens nezināja kāpēc — un tas bija svarīgi. Tas, ka neviens nezināja, kāpēc cilvēki dzīvoja, bija vissvarīgākā lieta pasaulē, es to zināju, un ko es vēl gribēju?

Dzīvi es sev varēju izlikt priekšā kā šacha kauliņus uz klaja dēļa, viss bija pārskatāms, viss saprotams, tikai iemeslus nākošajam gājienam nekur nevarēju ieraudzīt. Iespēju bija tik daudz, vajadzības nevienas, spēle bija, kā to jau daudzi bija apgalvojuši un atzinuši, bezjēdzīga, un man bij vienalga. Biju sava laika bērns — divdesmitais gadu simtenis bija obligāts kurss bezjēdzībā, ar bezmaksas privātstundām tiem, kam grūta galva. Biju sava laika bērns, uzaugusi, kad neviens neskatījās, laikā, kad cilvēki tika uzlasīti kā āboli dārzā un pārmesti pāri sētai sasalušā tundrā vai arī turēti krātiņos un alās kā izmēģinājuma žurkas jeb nosisti un sašķaidīti kā sīkie tārpi laikā, kad neviens neskatījās — ne manī, ne apkārt, kad visi runāja čukstus un dzīves mērķis acīm redzot bija izvairīties no jautājumiem, paslēpties no bumbām un sameklēt kaut ko ēdamu; biju sava laika bērns, iepazinusies ar pasauli, kad nevienam nebija laika skatīties apkārt, kas bija paglābies dzīvs, steidzās celt jaunus namus, kur dzīvot tālāk. Es gan satiku pāris praviešus, kas nenogurdināmi sludināja katrs savu patiesību, bet tiem pagāju garām neapstādamās, jo nebiju radusi klausīties skaļās balsīs, Es iemācījos iet un sēdēt, smaidīt un lasīt laikrakstus, un novēlēt laimes, un izteikt līdzjūtības apliecinājumus, es pratu sasveicināties un atsveicināties uz mūžu, bet patiesībā es biju mežonis — tāds, kas uzaudzis savā vaļā, ieradumu un tradiciju nepārmākts un neapmulsināts, tic tam, ko redz, domā tā, kā prot, un ņem to, ko grib, ja neviens nestājas ceļā. Un nejūtas vainīgs. Lai dzīvo mežoņi!

Lai dzīvo mežoņi! es iesaucos, lai pārbaudītu saukli istabas klusumā, un tas izskanēja čaukstēdams kā sīka

alvas lāse tīrā ūdens traukā. To varēja paredzēt — biju bezkaislīgs mežonis, jo nekā negribēju — es pat neapskaudu, ne arī nožēloju dzīvotājus, tos, kas darbojās ar pilnu jaudu un vai nu vienmēr bija ticējuši savai un cilvēces sūtībai vai arī ar labu prātu aprakuši neticību zem pārdzīvojumu un piedzīvojumu, centienu un uzdevumu, vajadzību un vēlmju, zem savu mīlestību un varoņdarbu kalniem. Bija tik viegli aizmirst un tik droši ticēt — bet man tas nebija nepieciešami, varbūt tāpēc, ka viss manā dzīvē bija iekārtojies tā, ka man nu atlika laika domāt un atcerēties un arī neatcerēties, man nebija ne īstu, ne izdomātu nepieciešamību, kas liktu darboties kā uzvilktam vilciņam. Tas nebija nopelns, bet vienkārši laime, un es savu brīvību turēju uzmanīgās, pateicīgās rokās kā vizuļojošu, trauslu, sargājamu vissmalkākā kristalla trauku. Nekas no manas dzīvošanas neatkarājās, es nebiju nevienam nepieciešama, manī pašā nebija nekādu dedzīgu dziņu, neapslāpējamu alku vai nepārvaramu kaislību, mani netirdīja nepielūdzama zināšanu kāre, mani netraucēja vientulība, un tagad es varēju iztikt bez mīlestības. Es varēju trīt apziņu kā naža asmeni, kas mirdzēja mani nesagriezdams, man nebija nepieciešami no tās slēpties, man nevajadzēja apreibināties, lai panestu dzīvi — ja vispār bija grēks, tad apreibināšanās būtu manējais.

Bet grēka nebija — cik brīnišķīgi, ka grēka nebija!

Jutu, ka man pārsteigumā iepletās acis. Pašai nezinot, biju šos vārdus izrunājusi skaļi, izgavilējusi skaļā balsī, un tie tagad plūda manī atpakaļ kopā ar pārsteigumu un prieku, kopā ar pārsteigumu par pašas prieku. Es nemaz negribēju grēkot, grēka vārds bija sen zināms un pārdomāts, tāpat kā dzīves bezjēdzība, tāpat kā atziņa, ka cilvēks pats ir bez mērķa un nozīmes. Taču nekad šīs domas nebija mani iepriecinājušas, es tās biju izcilājusi kā aukstus un vienaldzīgus, pie tam ne sevišķi smagus akmeņus, biju tos pametusi un pie tiem atkal atgriezusies, jo man tie bija jāpatur tāpēc, ka citur tos nebija kur likt un arī tāpēc, ka nebija nekā cita, ko turēt to vietā. Bet priecāties? Nē, man nekad nebija ienācis prātā, ka par to varētu priecāties!

Taču mana gavilīgā balss vēl arvien atbalsojās manās ausīs, un es jutu dedzīgu vēlēšanos to satvert un noturēt, it kā tajā būtu kāda atbilde un noslēpums. Es biju gavilējusi — par ko? Uztraukums uzšķīlās manī kā sīka, balta raķete jau otrreiz šinī vakarā. Kāds bija noslēpums, kam, pati nezinādama, staigāju šovakar tik tuvu apkārt? Man pēkšņi gribējās skriet, taustīt, meklēt — bet ko?

Jautājumiem, kam nav vārdu, nav arī atbilžu. Jautājumi, kam nav vārdu, nevienu nemoka, es domāju — varbūt tie moka visvairāk? Man nebija vārdu, bet es jautu, ka akmens cilnī, pašas gaviļu balsī bija atbildes, paslēpušās, lai tiktu minētas un uzminētas.

Skriet vēlreiz meklēt akmens cilni? Mana sirds sita ātri. Bet nē — es pat vairs nezināju, kurš cilnis, kura siena tā bija bijusi. Noslēpums bija akmenī, vienalga kurā; noslēpums bija katrā lietā, bet akmeņi bija visvecākās lietas, akmeni varēja atdomāt atpakaļ vistālāk. Es pametu acis — manā plauktā, sen nekustināts, sen apputējis, gulēja kaut kur nolauzts jeb nocirsts bālgana marmora gabals dūres lielumā. Sen nebiju tajā paskatījusies, neatcerējos, ka to jebkad būtu aptaustījusi uzmanīgiem un jūtīgiem pirkstiem. Tagad tas manā rokā iegūlās vēss, ciets un mierīgs, un es aizvēru acis, aizturēju elpu un ļāvu, lai mana delna saplūst ar akmens virsmu. Jutu, ka pamazām izzūd robeža starp manu roku un marmoru, akmens smagums kļuva arvien vieglāks un vieglāks un tad vienā, nepamanāmi īsā mirklī piecsimts miljonu gadu ietecēja un izkusa manos pirkstos, un es nekā nejutu.

Tad, pamazām, akmens svars atgriezās manā rokā un man apžilba acis aizvērtos plakstos. Akmens ciļņa noslēpums bija tas, ka nebija noslēpuma.

Uztraukums, izbrīns un gaviles mani pārpludināja ar pārmērīgu spožumu un spēku. Es pēkšņi sajutu pasauli kā daļu sevis, mana apziņa ietvēra un pārvaldīja zemes lodi no tās liesmojošā iesākuma, caur ģeoloģiskajām mūžībām, kuslo dzīvības atmošanos, amēbas rāpšanos, pirmcilvēka glūnēšanu, šļūdoņu bezgalībām, okeanu ārdīšanos, cilvēces nebeidzamajām paaudzēm līdz pat šim brīdim — un es nezināju, kur paslēpt acis no šīs pārmē-

rīgās gaismas. Vai šādos brīžos cilvēki izdarīja pašnāvību jeb sajuka prātā? Bet es gribēju dzīvot — ā, tagad es gribēju dzīvot, lai paturētu un svinētu šo apziņu mūžīgi mūžam!

Dzīve bija tik brīnišķīgi iznīcīgs absurds! Nekam nebija jēgas, ne mērķa, ne nolūka — nekam nevajadzēja jēgas! Jēga bija kaut kas, ko cilvēki bija izdomājuši, uzkāruši jēgas vajadzību sev kaklā kā vissmagākās un nežēlīgākās sakas, kas tiem nekad neļāva pacelt galvas brīvi, droši un priecīgi.

Nekam nav jēgas, nekam nav jēgas, nekam nav jēgas, es gavilēju. Un es to zinu — ne ar prātu vien, bet ar katru audu savā ķermenī, kas ik brīdi mainās un noveco, pietuvojas nāvei, kas izdzēsīs manu iespēju zināt, ka nekam nav jēgas. Es gribēju dzīvot un zināt; sajust, mirdzēt un liesmot šajā zināšanā — pasaules nejēdzības aptveršana bija pēkšņi radījusi mani pašu un brīnišķīgā skaidrībā manā priekšā izritinājās manas dzīvošanas iespējas un uzdevumi.

Tagad manas dzīves uzdevums bija sargāt pašas apziņu no apmulsināšanās un apreibināšanās; man bija kā necaurlaidīgai tumša mūra sienai jāstāv priekšā visiem vējiem un vētrām, kas pūta un plosījās ārā, manai sejai, ko ikdienas iznesu pasaulē, bija jābūt akmens sejai, kas nejūt ne saules siltuma, ne lietus, ne krusas, manām acīm jāmirdz kā spodriem, akliem tērauda vairodziņiem, kas atsit pasaules krāsaino daudzveidību kā sīkus un lūztošus šķēpus. Varenā, krāšņā, kaislīgā pasaule — man tai bija jānoturas pretī ar apziņas spēku, kas par to bija lielāks. Aklā, varmācīgā, viltīgā daba — man bija jāizglābjas no tās smalkajiem, samulsinātājiem tīkliem, smaržām, kas vilina, krāsām, kas žilbina, skaņām, kas iemidzina, tvīkšanai, kas apreibina. Kā litaniju es ik dienas atkārtošu spēka vārdus, pastāvīgi un mūžam atcerēšos, ka nekom nav jēgas, ka šī pasaule ir brīnišķīga tieši tāpēc, ka es zinu, ka nekam nav jēgas!

Es pietrūkos kājās un pārstaigāju istabu, milzīgas enerģijas dzīta, juzdama sevī kūsājam fizisku sajūsmu, pakļaudamās vajadzībai izstaipīt locekļus, ļaut asinīm ritēt tikpat spēcīgi un strauji cik domām. Viltīgā daba?

Pēkšņi sajutu savu ķermeni reizē kā ieroci un šķērsli — ar savas būtnes palīdzību varēju visu saprast, bet tās prasība pēc dzīvošanas man neļaus apziņas gaismā noturēties vienmēr un patstāvīgi. Patlaban pat — pēkšņi jutu, ka man mazliet grauza kurpes, mātes dotās kurpes pagājušo pavasari, kad viņai bija apnicis skatīties, kā vienmēr visur eju zemos papēžos. Mātei vienmēr bija par ko sūdzēties — kopš tēva nāves viņa dzīvoja tālāk kā nebeidzams svārsts starp atcerēšanos un pārmešanu, tikai retos brīžos apstādamās vidū, kur bija izlīdzināts prieks. Māte bija piemineklis laimīgajiem laikiem pirms kaŗa un pārmetums visam, kas nāca pēc tā. Tēva bēŗu gājienu Dienvidvācijas ciemā izjauca vaļā pasprucis melnraibs bullis, un kopš tā laika mana māte tikpat mežonīgi un stūrgalvīgi metās virsū visām pasaules netaisnībām — krieviem un vāciešiem, nometnēm, amerikāņiem, tārpainiem makaroniem un baltmaizei darba dienās, galvotājiem, jūŗai, kuģa pavāram, Ņujorkas ostmalai, papīra kafijas krūzēm, Blūma kundzei, grīdas spodrināmo līdzekļu ražotājiem, mitrumam, angļu valodai, maizes cepējiem, balto kreklu valkātājiem, kvēpiem, amerikāņu laikrakstiem, latviešu laikrakstiem, svešādiem putniem, draudzes dāmu komitejām, krievu tankiem Ungārijā, zobārstiem, ziedojumu vācējiem, ceļu būvētājiem, dienvidamerikāņiem, amerikāņiem, nesmaržīgiem ceriņiem, cigarešu smēķētājiem, manai krustmātei Elzai un, protams, arī man. Kad viņa vairs nespēja panest manu nedzirdīgo klusēšanu, māte izvācās no mūsu dzīvoklīša un atrada istabu pie veciem pazīstamiem, kas viņai palīdzēja kurnēt, atcerēties un priecāties. Kopā ar Balsiņiem viņai iznāca vairāk priecāties, lai gan es, tur bieži neiedama, nezināju par ko. Tas arī nebija svarīgi, taču palīdzēja man nostiprināties izjūtā, ko balstīja arī visi loģiskie un bezkaislīgie apsvērumi, tāpat kā moderno sociologu padomi, ka mūsu situācijai atrasts vislabākais atrisinājums. Ar vecākiem kopā dzīvot mūsu dienās vairs nebija nepieciešami, un es zināju gluži labi, ka mana vainas apziņa bija smiltis, kas grauza tikai tādēļ, ka valkāju vecas paražas kā kurpes. Ar māti tiekoties, es vienmēr valkāju kurpes, patiesībā es bez tām varēju

iztikt tikai šeit, savā istabā — te man patika dzīvot zeķēs vai pavisam basām kājām — labi, ka atcerējos!

Augstos papēžus nometu ar sevišķu baudu, jo biju uz tiem visu vakaru staigājusi kā uz neierastām kājām. Kurpes nokrita uz grīdas ar vieglu atsitienu trokšņiem. Pāris skrambu vairāk — tās bija pagājušā pavasara kurpes, mazliet padrāztiem purniem, vēl baltas. Labi, ka biju tās šovakar uzvilkusi, zemās laivas Solvītai blakus būtu izskatījušās vēl nepiemērotākas. Solvīta vienmēr valkāja augstus papēžus, vismaz man tā likās. Bet uz laukiem? Kādas kurpes, kādas drānas cilvēks vilka mugurā, kad brauca uz laukiem? Es iedomājos Solvītu smailpapēžu kurpēs brienam pa ziedošu pļavu, āboliņš līdz ceļiem, smilgas līdz jostas vietai, bet Solvīta brien un brien, un viņai ne kāja klūp, ne solis mežģas, Solvīta var visu. Es jau sen būtu zemē garšļaukus. Es tur nevarēju braukt, es nevarēju braukt Solvītai līdz pie amerikāņu radiem — un man nebija jābrauc. Pasauli skatīties man tagad vajadzēja vēl mazāk nekā senāk, jo tā bija manī pašā, viss bija manī!

Nebija nekāda gudrība būt dzīvam, kad esi jauns — tā Solvīta bija teikusi šovakar, un tajā brīdī es vēl nezināju, ka gudrība bija ar dzīvi noslēgt rēķinus, kamēr tas vēl nebija nepieciešams, kamēr nāve vēl nestāvēja nakts logā, izrotājusies ar tūkstošgadīgas fantazijas izdobto galvas kausu un izkapti, kas zibēja ar veselas civilizācijas baiļu asmeni, trītu un asinātu no vienas paaudzes uz nākošo. Bet Solvīta nedomāja par nāvi, Solvīta domāja par dzīvošanu, Solvīta bija skaistā medniece, kas rīta agrumā izjāj mežā ar mirdzošām acīm. Tumši meži, zaļi meži — no egles eglē, no priedes priedē atspīdēs mirdzums, no zara zarā, no galotnes galotnē. Es uzmestos uz pleca kā putns, sargātu mirdzumu, sargātu acis — Solvītas mirdzumu, savas acis. Brauc līdz... neviens mani jau sen nebija kārdinājis. Bet mežos bija šalku tīkli, ēnu režģi, svešu putnu balsis, stiga stigas galā...

Griezīgi, tumši kaktā iebrēcās telefons. Kāpēc tik vēlu zvana telefons?

„Kur tu biji visu vakaru?" māte vaicāja, kad pacēlu klausuli.

„Koncertā," es teicu.

„Ar ko?"

„Pati."

„Tu nekad nekur neej, nekur tevi nevar ar vilkšanu aizvilkt, bet reiz, kad man tevis vajag, tu aizskrien uz koncertu!"

„Piedod, es nezināju. Kas noticis?"

„Kā tad tu nezināji? Es jau tev pagājušo svētdien teicu, ka Balsiņi šodien izšķirsies."

„Bet par ko?"

Klausulē dzirdēju, ka māte smagi nopūtās. Varēju iedomāties viņas apaļo pieri savilkušos taisnās rievās, nespēcīgās pūlēs apjēgt, kā tas iespējams, ka neviens viņu nekad nesaprot.

„Es nesaprotu," viņa teica, „es tiešām nesaprotu, kā tu spēj vienmēr aizmirst visu, kas tev nepatīk. Ko tu negribi zināt, tas tev pa vienu ausi iekšā, pa otru ārā."

„Atvaino," es teicu, „bet man tiešām tik daudz..."

„Nekā tev nav ko darīt, to tu man nestāsti. Labi vēl, ka aizgāji uz koncertu, dabūji vismaz kādu cilvēku redzēt — kā tu tā vari izturēt to kvernēšanu savā istabā katru vakaru?"

„Nu labi," es teicu, „bet kāpēc tu zvanīji?"

„Balsiņi šodien iemaksāja naudu, parakstīja papīrus, nu būs saimnieki, varēs dzīvot kā..."

Es atcerējos, tagad es pēkšņi atcerējos. Māte bija teikusi gan, ka Balsiņi pirkšot māju un uz nomali viņa tiem līdz neiešot, būšot ģimenes mājiņa, telpas ierobežotas. Atcerējos — bet man nebija ienācis prātā, ka tas notiks tik drīz, ka tas vispār notiks, jo tās bija tādas runas, kas jau gadiem cilātas un likās derīgas vēl ilgiem nākošiem gadiem. Tā man bija licies arī pagājušo svētdien, kad māte piezvanīja, lai izstāstītu, cik jauku māju Oskars ar Liliju atraduši.

„...un tāpēc domāju pārnākt atpakaļ uz mūsu dzīvokli, jo pa divi nedēļām es tāpat nepagūšu neko citu atrast un pie svešiem man iet negribas. Skroces kundze gan lūdza, lai es nākot dzīvot pie viņas, bet kur tad tādā vietā, ne tur kāds latvietis tuvumā, nekā."

„Jā," es teicu. Tieši tagad!

„Es jau sacīju Lilijai, lai par mani nerūpējas, mēs ar Edīti sadzīvojām gadiem, sadzīvosim atkal. Paplēsīsimies kādreiz — kuŗa māte ar meitu iztiek bez domstarpībām, bet sadzīvosim. Dzīvoklītis jau gan ir šaurs, no loga nekā neredz kā mūŗus un tās dzelzs stalažas, es atceros, man kādreiz tiešām gribējās apraudāties, tādā pelēcībā skatoties, bet nu jau man būs laika iziet pastaigāties, kur kas drusku glītāks redzams, pensija izpelnīta, nebūs vairs jāiet plēsties pa svešām mājām dienu un nakti kā..."

Kā toreiz, kad māte strādāja pie Blūma kundzes, bieži caurām naktīm mazgādama viesību traukus, kamēr es sēdēju mājās un mācījos, tie laiki ir gaŗām, tagad mātei būs vaļas dzīvot mājās, atcerēties, pārmest, kūdīt, no vakara vakarā... Un tieši tagad! Bet vai es tagad nevarēju visu pieņemt, visu panest bez grūtībām, tagad, kad varēšu vienmēr patverties savos spēka vārdos, savas apziņas gaismā?

„...tāpat jau kāds dolars paliek pāri, tev arī derētu padomāt par kādu glītāku mēbeli, apnīk jau tajos vecajos krāmos skatīties."

„Gan jau," es teicu.

„Ka man tāda meita, kam vienalga, kas tai deguna priekšā, kas neilgojas pēc skaistas apkārtnes, tas arī ir Dieva brīnums, to katrs var redzēt —"

„Un kad — kad tu domā pārcelties?"

„Tev būs man jāpalīdz, tagad jau Oskaram pašam pilnas rokas, nebūs laika vadāt apkārt tādu lieko cilvēku kā mani," māte teica, un kamēr es ar vienu roku apgriezu telefona aparātu apkārt, ieliku sev klēpī, iztaisnoju vadu un nopūtu putekļus no galdiņa, uz kuŗa tas stāvēja, un ieraudzīju desmit centu gabalu, kas acīm redzot bija kaut kā paslīdējis zem aparāta, tikmēr māte man izskaidroja, ka viss ir jāizdara jau nākošā nedēļas nogalē, jo pēdējā viņa Balsiņu dzīvoklī negribēja palikt, tad tukšajās istabās ik solis skanēšot kā dievnamā un visu nakti būšot jāklausoties pašas elpošanas atbalsī.

„Paklausies", es iesāku un sažņaudzu spožo monētu saujā. Ģerbonis — braukšu, skaitlis — ne. „Es tev gribēju kaut ko teikt."

„Nu, nu?"

„Es šovakar satiku Solvītu."

„Kādu Solvītu?"

„Vai tu neatceries manu draudzeni Solvītu? No pamatskolas laikiem?"

„Ak tā, nu jā, es atceros visādas meitenes, tev jau draudzenes nāca vienā laidā, bija jauki. Tēvam arī patika, cik reižu viņš smaidīja kā saulīte, teica — tāds bērnu pulciņš, tas iepriecina prātu un sasilda sirdi. Un tā arī bija, jūs vēl bijāt mazas, spēlējāties bariņā, gaišās galviņas kustēja vien."

Zināju, ka tēvs jau nu gan nekā tāda nebija teicis, bet mātei tā patika atcerēties, un es nestrīdējos, bet ievilku dziļu elpu un teicu:

„Solvīta mani ielūdza braukt līdzi uz laukiem."

„Ko? Ak tā — bet tu jau nebrauksi, tas jau būtu Dieva brīnums, ja tu vienā dienā izdomātu kaut kur aizbraukt."

Es skatījos saujā. Vai es tagad nevarēju braukt, kur gribēju, tagad, kad sev līdz varēju paņemt noslēpumu noslēpumu? Spēka vārdus es zināju no galvas, kāpēc lai tie neiedarbotos visur? Man bija jādzīvo, kaut kur, kaut kā, lai pie tiem varētu atgriezties, bet nebija svarīgi kur jeb kā, es tos varēšu svinēt kā brīnišķīgu, nebeidzamu litaniju vienmēr un visur. Man pat nebija vārdi jāatkārto, es savu domu varēju arī apturēt pirms tie iesākās, lai pēkšņā dedzībā par jaunu neapžilbtu, kamēr vēl runājos ar māti.

Ģerbonis — braukšu. Uzmetu monētu augstu gaisā un redzēju, ka tā krita, atsitās pret galdiņa malu, mirkli šūpojās gaisā un tad ar pēkšņu, neatvairāmu, nemaldīgu lēcienu pāršāvās telpai kā sudraba švīka un nozuda grīdas šķirbā kā tumsā. Es aizvēru acis.

„Es braukšu. Nākošo sestdien."

„Edīt?" māte pēkšņi runāja skaļi. „Edīt? Vai tu mani dzirdi? Vai tu labi jūties?"

„Jā," es teicu, „es jūtos pavisam labi. Nākošo sestdien es braukšu Solvītai līdz uz laukiem, tev būs vienai pašai kāds laiciņš šeit jāpadzīvo."

„Bet atvaļinājums? Tev atvaļinājums sākas tikai augustā."

„To es nokārtošu," es teicu, lai gan nebiju pārliecināta, ka tas izdosies. „Es varēšu palīdzēt pārvākties pa nedēļas vidu, bet pēc tam — "

Pārsteigta dzirdēju, ka māte klausulē smējās.

„Ak kungs," viņa teica, „ko tad tu par mani bēdā? Tu domā, es nevarēšu tās pāris nedēļas bez tevis iztikt? Kas tad vienam cilvēkam no tevis vispār par labumu — ne tu ko zini, ne redzi, ne dzirdi, tāda meita man mājās bijusi, nebijusi. Brauc, no Dieva puses, brauc! Varbūt tev apskaidrosies prāts!"

Pēkšņie smiekli pielipa arī man. Labi, ka māte nesūdzas, ka bēgu no viņas, es domāju un dzirdēju, ka viņa klausulē atviegloti nopūšas: „Tu nedusmojies? Esmu parasti tik piesardzīga — nevar jau zināt, kad izteikšu kādu vārdiņu par daudz..."

Kad uzkāru klausuli, man smiekli pārgāja. Brīdi skatījos sienā un visu pārdomāju. Atcerējos gan, ka pagājušo svētdien māte bija teikusi, ka Balsiņi tikpat kā izšķīrušies par mājas pirkšanu. Blakus telefonam uz piezīmju blokā, kurā nebiju visu nedēļu skatījusies, rēgojās manis pašas apaļie burti: Piektdien — piezvani mātei.

Zvanīšanas vietā es biju aizgājusi uz koncertu. Vai tā bija nejaušība? Bet nejaušības vairs nebija svarīgas, tās bija tikpat bezjēdzīgas kā viss pārējais.

Paņēmu telefona grāmatu, sameklēju skaistuma kopšanas salona numuru, un, to pierakstījusi, noliku zīmīti pie gultas, lai rīt no rīta neaizmirstas piezvanīt. Viss par ilgviļņu cenu, Solvīta bija teikusi.

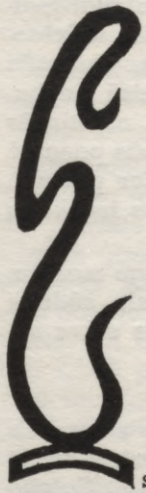

III

Siet uzmanīgas," teica māte nākošā sestdienas pēcpusdienā, izlaizdama mūs pa dzīvokļa durvīm. „Gaidīšu mājās," viņa vēl piebilda, un es pamāju, kopā ar apgrūtinājuma sajūtu, ko manī rada katra manis gaidīšana, nokratot arī tumši nepatīkamo apziņu, ka nu man nekur vairs nebija pašai savas, neatkarīgas vietas.

Solvīta salika manas mantas mašīnas aizmugurē blakus savām baltajām, elegantajām ceļa somām un tad negaidot iekāpa mašīnas labajā pusē, atlaidās priekšējā sēdeklī, uzlika slaidās, melnās biksēs tērptās kājas uz instrumentu paneļa un izņēma milzu saules acenes no somas. Mugurā Solvītai bija meln-balts krekls plaukstas platuma svītrām un galvā balta, mākslīga pinuma salmene, zem kuŗas ēnainajām malām viņas seja gandrīz pazuda. No Solvītas es patiesībā varēju redzēt tikai mazo, taisno zodu, muti ar tikko pavērtām lūpām un daļu no skaistā deguna.

Ar pēkšņu rokas kustību viņa iemeta man saujā mašīnas atslēgu.

„Tu brauc," viņa teica.

Es pārsteigumā sastingu un vairākus mirkļus nespēju nekā ne teikt, ne darīt. Es nespēju pat domāt, jo visu apziņu aizpildīja sastingusi zināšana, ka es nemaz ne-

protu braukt, ka man bez kādas kavēšanās Solvītai jāatzīstas un — ka es to nedarīšu. Tad kā sakratītā kaleidoskopā, šīs trīs zināšanas pārmainījās un ieņēma nākošo stāvokli: likuma acīs mana braukšana būtu reizē slepkavības un pašnāvības mēģinājums, bet likumi neattiecās uz Kolumbam līdzīgiem ceļotājiem, kam došanās pasaulē nozīmēja došanos briesmās. Es biju izvēlējusies pasauli, tikai man nebija ienācis prātā, ka tās briesmas iesāksies jau pie mājas sliekšņa.

Manas acis pa to laiku stīvi skatījās uz milzīgo mašīnu, kas gulēja ielā kā kaŗakuģis grīvā. Sarkanie sēdekļi zvīļoja saules gaismā, un Solvītas melnbaltais stāvs nepacietīgi sakustējās.

„Vai tu ko aizmirsi?" viņa vaicāja.

„Nē," es papurināju galvu un piesēdos pie stūres. Es neko nebiju aizmirsusi, es nekad nebiju pratusi vadīt mašīnu pa lielpilsētas satiksmes mudžekļiem. Solvīta protams, to nezināja, viņai nebija ne jausmas, ka man nebija braukšanas atļaujas un kopš tās dienas, kad mēs abas, kaimiņiem par brīnumu un smieklu, pabeidzām nometnes auto vadīšanas kursus, es pie stūres biju sēdējusi vienu vienīgu reizi — toreiz, kad Persijam uz nedēļu bija auto, līdzīgs šim, balts ar sarkanu muti, kas viņu nesa pa pilsētu kā putns, lāga zemei nepieskardamies, ātruma spārniem apglāstīdams namus un laukumus, tuneļus, tiltus un torņus, atraisīdams Persijā pašā balti aklu jūsmu, iešūpodams viņu kā skrejošu, slīdošu mākoņu mugurā, kur buras saulē dzirkstēja un žilbināja līksme. Persijs līksms! Viņš pats to varbūt sajuta kā brīnumu un tam padevās, nespēdams apstāties un nokāpt atpakaļ uz cietas zemes, viņš toreiz dzīvoja mašīnā kā mākoņu kuģī visu nedēļu un tad, svētdienas rītā, īsi pirms gaismas, kad ielas bija tukšas un laiks apstājies, stūri saņēmu es un braukāju pa izmirušajiem bulvāŗiem un ielām kā pa saplākšņotiem bezgalības klajumiem, gan taisni, gan šķērsu, gan turp, gan atpakaļ, pa brīdim paskatoties Persijā, kas, atmetis galvu, puspievērtām acīm sēdēja man blakus kā labvēlīgs pasaules valdnieks un smaidīja savu laimīgo un gudro, visa sapratēju, visa mīlētāju

smaidu, kamēr beidzot viņa matos, viegli iemirdzēdamās, uzlēca saule.

Nākošā dienā Persijs mašīnu sadauzīja, pats laimīgi izglābdamies ar pāris vieglām skrambām.

„Tad braucam," Solvīta teica.

Braucamie instrumenti laimīgā kārtā bija automatiski. Es iebāzu atslēgu caurumā, nospiedu pāris pogu šur un tur, palaidu vaļā bremzi, aizmiedzu acis un uz labu laimi uzminu gāzes pedālim. Kaŗakuģis salēcās un sāka raustīdamies kustēties. Abām rokām ieķēros stūrē, atpletu acis līdz galam vaļā un sāku braukt. Sirds man dauzījās kaklā, un delnas nosvīda slapjas, bet ar apņemšanos, kas labāk par mani pašu zināja, ka brauciens ir uz dzīvību un nāvi un kļūdu labojumi nav paredzēti, es virzīju mašīnas pārmērīgo, svešķermenīgo masu uz priekšu, lēnām un uzmanīgi, tad atkal ātriem un asiem grūdieniem, izspraucoties cauri kādam biezumam, par mata tiesu izvairoties no kādas smagās mašīnas purna, tikko neiedrāžoties sānos kādai pārmērīgi zilai sporta mašīnai, ar ļaunu riepu kviecienu pēdējā brīdī apstājoties pie sarkanām ugunīm un pa starpu pārbaidot pārgalvīgus kājniekus ar novēlotu taurēšanu, kas izspruka zem manu apmulsušo pirkstu piespiediena tad, kad gājējs jau bija sasniedzis pretējo ielas pusi un vairs briesmu negaidīja. Bet arī es biju izbijusies un pārsteigta — par to, ka pasaule, ko tik labi sapratu un pārvaldīju no savas istabas kapsulas, pēkšņi bija pārvērtusies un apņēma mani no visām pusēm, apdraudēja kā daudzveidīgi, gan sīki gan milzīgi mūdži — mašīnas kā melnas vaboles un zaļi kāpuri, kā sarkanas uguns puķes, kā nikni pūķi atņirgtiem zobiem, kā šņācoši, šķaudoši, zemei pieplakuši nīlzirgi vai pēkšņas, spindzošas lidzivis, kas iznira no ielas asfalta kā no drūmi pelēkas jūŗas dzīles bez kāda brīdinājuma. Tās jau nebija tās pašas parastās mašīnas, ko ik dienas gadiem ilgi biju redzējusi no tālas, tagad neaizsniedzamas ietvju drošības; tās nebija arī tās pašas ielas, pa kuŗām vakar un aizvakar biju vizinājusies ērtos satiksmes līdzekļos bez kādām bailēm. Nē, šis bija draudīgs kaujas lauks, kuŗā satrakojušies bruņu kalpu zirgi, jāt-

niekus nometuši, metalla stīpām un režģiem zibot, auļodami drāzās man gaŗām, apkārt un — pāri?

Kaut nebijis nekāds troksnis, tāda rūkoņa manās ausīs! Es vairs nezināju, vai stūri turēju vai arī tikai pie tās turējos, bet mašīna, reiz ieskrējusies, kaut kā virzījās uz priekšu. Man nebija ne jausmas, cik ilgi jau braucam, jo mirkļi vairs neiedalījās sekundēs un minūtēs, bet gan laimīgi nobrauktos ielas atstatumos, distancēs starp sarkanām ugunīm, kad varēja ievilkt elpu, un sprīžos starp tikko novērstu katastrofu un nākošajiem bruņotajiem slazdiem. Man nebija arī laika pētīt, ko Solvīta domāja par manu braukšanas veidu — reiz zibens ātrumā iemetu acis braucēja spoguļa malā un man pēkšņi uzmācās dīvaina sajūta, ka es savu blakus sēdētāju nemaz nepazīstu, ka aiz tumši zaļajām acenēm, zem baltā turbāna paslēpies sēdēja kāds pilnīgi svešs cilvēks, ar ko ne man, ne arī neatbildīgajai braukšanai nebija nekāda sakara. Es varbūt būtu kaut ko teikusi vai vaicājusi, bet mute bija izkaltusi, mēle pielipusi pie aukslējām aiz karstuma un ieilgušu baiļu saspīlējuma, no pārmērīgas piepūles, kas mani jau svilināja tik ilgi, ka pa to laiku cilvēks man blakus būtu varējis pārmainīties vai arī, man nekā nemanot, izkāpt, iekāpt, novecot vai pārdzimt par jaunu.

Manas rokas pēkšņi sāka nevaldāmi drebēt. Jutu, ka bez Solvītas — bez Solvītas klātbūtnes es nespētu nobraukt ne pusjūdzes pa vistaisnāko ceļu!

Man gribējās kliegt. Redzēju, ka biju iekļuvusi kādos mechanizētos, šņācošos, neapturamos, vairs ilgāk nepanesamos uzasinātos zobratos, no kuŗiem vairs nekad nespēšu izkļūt, ka vissīkākā sekundes daļā tikšu samalta bez iemesla un bez jēgas — un manas bailes pēkšņi apgaismojās no iekšpuses ar priecīgu skaidrību, ka šis bija mans bezjēdzības mirklis un tādēļ skaists. Atlika tikai vēlreiz atkārtot spēka vārdus un laist stūri vaļā —

„Beidzot," pēkšņi teica Solvītas balss, „beidzot ārā no pilsētas!"

Manās ausīs iesāka šalkt vējš un plašuma gaiss iesitās sejā. Sakarsušās, mežonīgās lielpilsētas ķetnas paplētās, pa priekšpilsētas namu starpām iespraucās sadrumsta-

lotas apvāršņa strēmeles, lielceļš pēkšņi izritinājās priekšā klajs un taisns, un es dziļā atvieglojumā sarosījos savā sēdeklī un reizē nejauši samazināju ātrumu tā, ka mēs gandrīz apstājāmies.

Tai pašā mirklī es sajutu spēcīgu belzienu labajā kājā, un Solvītas roka man izšāvās priekšā kā zibens līkne un parāva stūri tik strauji, ka es atsitos pret durvīm. Mašīna palecās gaisā kā laiva pa viļņu virsu un gandrīz nodrāzās no ceļa, bet mums cieši gaņām aizjoņoja spīdošs milzīgi melns limuzīns, vēl pāris mirkļus vizēdams lielceļā un tad pilnīgi nozuzdams skatam.

Kā zārks, kā nāve, kā liktenis, es domāju, bet Solvīta neteica ne vārda, viņa jau atkal snauda savā stūrī, it kā nekas nebūtu noticis. Es iegriezu mašīnu atpakaļ ceļa vidū un turpināju braukšanu, kas man tagad vedās vieglāk un ierastāk, taču sasprindzinājums neatlaidās, tikai pieņēma citu veidu.

Solvīta joprojām neteica nekā, un pēc brīža es arī vairs negaidīju ne pārmetumu, ne aizrādījumu, ne pamācību, kaut gan zināju, ka viņas dabā nebija klusēt, vismaz jau brīdī, kad nāve mums bija aizdrāzusies gaņām par mata tiesu. Tas notika tik ātri, un mirklis nepameta nekādu pēdu — varbūt, nepieminētas, briesmas kļuva par nebijušām, tāpat kā beigu drausmīgums, ja neiedomāts palika šķindošais stikls, kūleņojošas mašīnas, salūzuši kauli un asiņu tecēšana? Par mata tiesu... un Solvīta neteica ne vārda?

Protams, man nebija nekāda pamata domāt, ka man blakus nesēdēja Solvīta, jautājums bija pavisam cits — ko gan es zināju par viņu? Atmiņām par bērnību, par retajām reizēm, kad bijām pēc tam tikušās jau nebija nekāda svara, nekāda spēka īstenības pārgaismotajā pasaulē. Viena nejauša, vaļsirdīga saruna krēslainā kafejnīcā, kuŗu es tagad droši vien pat atrast nevarētu, pēkšņi šķita visai nedrošs pamats šādai dēkai, kas laikam tomēr nebija tik vienkārša, ne arī tik nevainīga lieta kā, teiksim, ciemošanās vecas skolas biedrenes lauku mājās. Tādas ciemošanās, jaukas zaļas ciemošanās, iemirkušas gaišumā kā pļavas diendusa saulē, vienmēr pamirdzēja manas mātes stāstos par vecajiem

laikiem, tādas bija ievijušās arī tēva atmiņās — par braukšanu uz draugu vecāku mājām, par priecīgo vilciena klabēšanu, garāmskrejošu tumsu logu stiklos, pajūgiem un vedējiem, kas nakts vidū gaidīja, kamēr vilciens tumsā atrada aizmigušo staciju un pēc mirkļa aizdrāzās tālāk, atstādams klusumu silos un pļavās un ābeļdārzos; par senu istabu smaržu, pašaustām segām, jāņogu vīnu, jasmīnu ziedēšanu un tramīgiem izbraucamiem zirgiem; par lauku tēviem un mātēm un puspasaules brīnumiem, kas bija notikuši iesvētībās, kāzās vai bērēs, kur sabrauca radi un draugi no visa pagasta un pārnovadiem un šķetināja stāstus un nostāstus no vēl senākiem laikiem, kad draudzējušies un naidojušies jau bija vectēvi un viņu tēvi un bez veciem ienaidniekiem būtu bijis tikpat neiedomājami dzīvot kā bez veciem draugiem.

Bet šī nebija tāda braukšana. Mēs braucām ar auto pa asfaltēta lielceļa virsu uz Amerikas dienvidiem, kur es nepazinu neviena, ko mīlēt vai nīst. Taču tā varbūt bija vislabāk — kā gan es citādi spētu saskatīt, neaizmirst to, ka pasaule un cilvēki bija lieki un nevajadzīgi, ka nekas visus cilvēkus kopā nevarēja izglābt no liekuma, tāpat kā nekas tos nevarēja novērst. Mani nekas nesaistīja, pat ne atmiņas — lai kā es vilku stāstus par Ziemassvētkiem tēva mājā vai Jāņu nakti Lielupes krastā sev ap pleciem kā mīkstas villaines, šie stāsti, tikko iedomāti un atcerēti, tūlīt lobījās, šķinās no manis nost, tā ka pamazām tika baigi domāt tālāk, jo nezināju, kas paliks pāri, kas paglābsies lielceļa gaišajos putekļos brīdī, kad norisīs un atšķelsies pēdējā atmiņa, pēdējā kārta. Sakars starp tiem un šiem laikiem bija tik trausls, tik vārīgs, ka šķita kā vēsmas pienesta zieda pūka, kas varēja pati no sevis izgaist un izzust, un zemes virsū nekas nebūtu mainījies.

„...augšējā stāvā neviens vairs nedzīvo, kaut Beatrise tam netic un apgalvo, ka viss izdomāts, vismaz par tām kēdēm, jo pat vergu laikos viņu ģimene bijusi ļoti humāna," Solvīta teica, un es pēkšņi apjēdzu, ka biju viņas balsī klausījusies jau labu brīdi, ne vārda nedzirdēdama. Kas bija Beatrise? Un kas par ķēdēm?

„Un tu?" es vaicāju uz labu laimi, cerībā uzzināt, par ko mēs sarunājāmies. „Tu tici?"

„Brīžam jā, brīžam nē," Solvīta teica un tīksmi izstaipījās savā sēdeklī, pavilka kājas zem sevis un rotaļādamās noņēma salmų cepuri, pa roku galam to aizlidinādama mašīnas aizmugurē. Neparasts gaišums man lika paskatīties, un es ieraudzīju, ka viņas mati bija mirdzoši blondi. Tas mani pārsteidza, bet tikai tāpēc, ka nebiju papūlējusies iepriekš atvasināt pavisam saprotamu domu gājienu.

„Vīratēvs domā, ka visi ziemeļnieki ir gaišmataini," Solvīta teica, pamanījusi manu izbrīnu. „Posts tik ar tām acīm — viņš grib zilas, bet tas nav tik vienkārši. Toties tu viņam patiksi bez vārda runas."

Es paraustīju plecus, pārlaidu roku saviem svaigajiem ilgviļņiem un vaicāju:

„Vai tu vienmēr krāso matus citiem par prieku?"

„Jā," Solvīta teica, „kam tad? Bez tam panākumu priekšnoteikums ir uzminēt kāda cilvēka ideālo priekšstatu par tevi un tavu būtni un tad to apzinīgi veicināt un piepildīt, arvien par jaunu atbalstīt un barot."

„Kā kaujamu cūku," es teicu. „Par kāda veida panākumiem tu runā?"

„Visiem — tiklab sabiedriskiem un saimnieciskiem kā draudzības un mīlestības. Protams, var jau arī tā kā Beatrise, bet nedomāju, ka viņas panākumi, viņas vara un valdīšana būtu salda."

„Un tu nedomā, ka šāda... šāda izlikšanās ir negodīga?"

„Izlikšanās? Kas ir izlikšanās? Lai izliktos, vispirms jāzina, kas tu esi. Vai tu zini. Un vai tu sev vienmēr tici?"

„Brīžam jā, brīžam ne," es teicu.

„Varbūt tu esi spoks," Solvīta smējās. „Ār vai bez ķēdēm?"

Es neatbildēju. Man negribējās atzīties, ka nebiju dzirdējusi, nebiju klausījusies, ko Solvīta stāstīja — tas acīm redzot bija bijis par Džeralda ģimeni, Beatrise droši vien bija viņa māsa, varbūt kāda cita radiniece, un spoki, jādomā, kāda veca māņticība, ko jaunākā paaudze ieraduma pēc pārcilā un atkārto. Beatrise tātad bija īstenības

cilvēks, kas spoku stāstiem neticēja. Gaŗa, kalsna, taisniem, īsi apgrieztiem matiem, ar pirmo vieglo sirmumu — tai jābūt vecākai māsai — un drūmu pieri? Steidzīgi atbīdīju domas par Beatrisi, negribēju jau iepriekš iztēloties, kas mani sagaidīja, jautu, ka kaut kas šai ainā bija nepareizs, bet nejutu nekādu ziņkāri. Protams pieklājīgi un gudri būtu Solvītu iepriekš izvaicāt, uzzināt vismaz, kā saucās pārējie ģimenes locekļi un cik to ir, ko viņi dara, kur dzīvo un — ko Solvīta par viņiem domā, bet man negribējās nekā vaicāt, jo varbūt Solvīta visu tikko bija izstāstījusi, bet — svarīgāk — man Džeralda ģimene likās kaut kā pati par sevi saprotama, esoša, neapejama, daļa apkārtnes, kuŗā es pavadīšu dažas dienas vai nedēļas, iedzīvotāji salā, pie kuŗas es uz īsu laiku pieturēšu savu kuģi, lai tad atkal slīdētu tālāk, atpakaļ neskatoties, pati savas dzīves mierīgajos un klusajos ūdeņos.

Klusums lika Solvītai par jaunu nožāvāties.

„Gaŗlaicīgi?" es vaicāju.

Solvīta pasmējās. „Nevaru noturēt acis vaļā, kad nerunāju. Trīs naktis neesmu gulējusi. Vienu pavadīju viesībās, otra pagāja, kamēr izlasīju Sekeraka grāmatu, trešajā mēģināju sasaiņot savas mantas, ko nevarēju atstāt vasaras īrniekiem pa kājām."

„Tu neteici, ka Sekeraks ir rakstnieks."

„Viņš nav, parastā nozīmē. Grāmata ir viņa labāko sporta rakstu kopojums, šausmīgi aizraujoši."

„Par sportu?"

„Jā. Sekerakam ir talants — pārdzīvot citu triumfus, izciest citu šausmas. Viņam pašam savu nav, tāpēc atliek laika apreibināties stadiona aplausos un rēcienos, drebēt sajūsmā par lielisku tramplīna lēcienu, noslīcināties izmisumā līdz ar futbola spēlētāju mirklī, kad no viņa rokas izslīd gandrīz noķerta bumba un līdz ar to pēdējā uzvaras iespēja kopā ar čempiona godu..."

„Nezināju, ka esi sporta entuziaste," es teicu, „vai tu tiešām to visu tik labi pārzini?"

„Nē. Bet es esmu spēlējusi tenisu un golfu, drusku paukojusies, pabraukājusies ar slēpēm pa sniegu un ūdeni, sēdējusi zirgam mugurā — un reiz man bija

draugs, universitātes futbola komandas kapteinis, sezonas varonis, tiešām varens zēns, kas man iemācīja visu signālu nozīmi un to, ka sacīkšu bumbu patur uzvarētāju komanda. Reiz man bija veselas divas, ar visiem spēlētāju vārdiem."

„Un kur palika?"

„Uzmani ceļu!" Solvīta pēkšņi iesaucās, un es satrūkos, bet ceļš bija pavisam klajs un plats, tuvumā neredzēja neviena cita braucēja. Paskatījos Solvītā brīnīdamās, bet viņas sejā bija iegūlies viegls jo viegls smaids, un es biju pārliecināta, ka plaksti aiz tumšajām acenēm atkal aizvērušies. Sakniebu lūpas un jutu, ka lēnām nosarkstu. Vai Solvīta mani bija paņēmusi līdz vienkārši par šoferi?

Un vai nebija vienalga?

Veltīju visu uzmanību braukšanai. Mašīnas vienmērīgais troksnis mani pamazām iešūpoja miera, gandrīz pusnemaņas stāvoklī, un es redzēju vienīgi gludo asfaltu, kas izritinājās priekšā, un jutu, ka mēs lēni un līgani šūpojamies pāri pakalniem, slīdam cauri mežiem, gaŗām pļavām un tīrumiem, šad tad aizķerdamās kādā mazā pilsētā vai snaudulīgā ciemā un atkal iejoņojot laukos, kas pamazām kļuva vientulīgāki un drusku mežonīgāki, piesūkušies zaļa klusuma un slepena spēka, ko varēja sajust ložņājam un staipāmies pa koku galiem un ceļa malām — vismaz man likās, ka tas kā izlūkodams taustās pats gar savām robežām, un es pārsteigta atskārtu, ka, gadiem pa pilsētu dzīvodama, biju aizmirsusi, ka savvaļīgai dabai ir pašai sava, neizdibināma un neaizliedzama esme, kam nebija sakara ne ar manas bērnības dabu, ne arī ar šo laikmetu, šo valsti vai pavalsti — tā vienkārši bija, neatvairāmi, nenomācami bija visur, kur arkls vai asfalts nebija to iznīcinājis.

Kādreiz, man likās, es to biju jau zinājusi. Taču tagad zināju arī, ka tas nekā nenozīmēja, tas bija tikai viens no noslēpumainajiem veidiem, kuŗā slēpās un izteicās bezjēdzības noslēpums.

Mēs braucām un braucām. Braucām vienu dienu, braucām otru, šad tad apmainoties un atpūšoties. Otras dienas vēlā pēcpusdienā bijām Dūmu kalnu piekājē, kur viss

šķita tuvāks, jo apkārtne bija kalnaina, ceļi līkumoti, pļavas un meži zaļi un auglīgi.

„Ja brauktu līdz vēlai tumsai, tiktu galā vēl šovakar," Solvīta teica, bet ērtāk būtu ierasties no rīta."

„Tu domā?" es šaubījos. Man bija ienācis prātā, ka iepazīšanās, sasveicināšanās, sarunas būs tik nogurdinošas, tik pārsātinātas ar jaunumu, ar vajadzību un ārpusīgu vēlēšanos būt laipnai un jaukai, ka drīza izbēgšana miegā un atpūtā būtu vislabākais atrisinājums.

„Jā," Solvīta teica, un mēs iegriezāmies kādā mazā, dzeltenā nomaļus ielejas viesnīcā, kas viņai bija zināma no iepriekšējām reizēm. Biju no ilgās braukšanas nogurusi, bet kalnainā apkārtne, svaigais, dzidrais gaiss mani pārsteigdamas iejūsmināja. Zili zaļas kalnu muguras sildījās saulrieta atblāzmā, un gaisā bija nepierasts dziļš klusums.

Mēs ēdām vakariņas uz vaļējas verandas, un drūma indiāņu apkalpotāja, kas nesteidzīgām rokām cilāja traukus un lēja kūpošu kafiju baltās krūzēs, mums šķita pielijusi ar to pašu stingo mieru, kāds valdīja kalnos. Netālu no mums brīžiem iemurminājās kalnu strauts, tuvumā smaržoja nesen pļauta zāle. Viegli, nemanot, zili-zaļajam kalnu plašumam pārvilkās krēsla un drusku vēlāk šur un tur iedegās pa vientuļai, atstatai ugunij. Daža bija augstā kalna mugurā un likās tāla un neaizsniedzama, par spīti tam, ka tik skaidri saredzama. Es iedomājos romantiskas kalnu būdas un atcerējos mazliet pārgalvīgus sirojumus Alpu ielejās, kas pēkšņi vairs nelikās tik seni un pazuduši, it kā es būtu tiem šovakar piebraukusi tuvāk klāt, nevis attālinājusies laikā un telpā.

Pagriezos pret Solvītu, lai teiktu, ka priecājos, ka biju atbraukusi viņai līdz, jo šis bija ceļojums ne vien uz jaunām zemēm un salām, bet arī brauciens gaŗām senām vasarām, seniem priekiem. Izkustējusies no savas istabas, no savas vienīgās vietas, es nu ieraudzīju, ka pasaule atveŗas man visapkārt, uz visām pusēm.

Solvīta sēdēja otrpus galdam, ērti atlaidusies krēslā, drusku uzrautiem pleciem un cigareti viesglos pirkstos. Seja, kas skaisti vizuļoja viegla vēja šūpotas, niedru pinuma režģos ieslēptas spuldzes gaismā, bija pavērsta

pret mani, un es tajā ieraudzīju smīnu. Pēkšņi jutos neērti, kā cilvēks, kas pamostas no jauka sapņa un atrod, ka kāds tam sēdējis blakus un vērojis viņa miegu.

„Reibst?" Solvīta vaicāja.

Es apdomājos, tad teicu: „No tikuma."

Mēs abas reizē pēkšņi draudzīgi iesmējāmies. Indiāniete dīvaini noklakšķināja mēli aizvērtā mutē.

„Iesim vēl pastaigāties?" es vaicāju pieceldamās.

„Ej tu," Solvīta teica. „Pēc brīža celsies mēness pār austrumu nogāzi. Tas parasti ir skaists skats. Man vēl jāpiezvana Džeralda tēvam."

Ļaunas aizdomas manī satinās kā kamols kaklā.

„Viņi nezina, ka mēs braucam?"

„Vēl ne," Solvīta teica un iegāja viesnīcas priekštelpā.

Es pagriezos pret tumsu.

Netālu no verandas atradu no dēļiem sasistu soliņu un apsēdos. Acis pamazām pierada pie tumsas un spēja redzēt tālāk par gaismas loku, kas krita pa viesnīcas logiem. Dobē pagalma vidū ziedēja baltas puķes, un tālāk aiz košuma krūmiem, ieraudzīju gaišas spalvas zirgu, kas stāvēja ganību malā nekustēdamies.

Man šķita, ka visam, ko redzēju un jautu, bija rēgu raksturs, un es vairs nespēju nekā izbaudīt. Kur es biju iemaldījusies? No jauna manī urdījās pārliecība, ka biju iesaistījusies pavisam nepieņemamā dēkā kādas nepiedodamas nolaidības un neuzmanības dēļ.

Kādēļ svešie amerikāņi lai mani uzņemtu? Kāds labums gan viņiem varētu celties no manis un manas viesošanās? Šāda veida slīdēšana un vīšanās caur dzīvi bija iespējama Solvītas pasaulē, ne manā. Man nelikās arī sevišķi ticami, ka viņiem būtu īpašs prieks redzēt Solvītu, taču tā bija viņas pašas lieta. Bet es? Protams, Solvīta bija mani ielūgusi, bet ar kādām tiesībām? Atcerējos nostāstu par pievilto pielūdzēju, kas bija ieaicinājis apaļu duci pagasta nabagu savas mīļās kāzās. Līdzība gluži nederēja šim gadījumam, bet palīdzēja saprast, ka Solvīta man nebūs nekāds atspaids brīdī, kad Džeralda tēvs stāvēs savas mājas durvīs sakniebtām lūpām un neaicinās mūs iekšā. Solvīta droši vien paraustīs plecus,

pasmīnēs un brauks tālāk pasaulē, bet es nespēju panest pazemojumus. Jutu, ka jau tagad nobālēju un sašutumā aizmiedzu acis, jo mēness atblāzma pār kalna muguru, rotādamās mākoņu strēļu jumtā, mani pēkšņi kaitināja, šķita nevajadzīgs un man nepiemērots skaistums, un es to negribēju redzēt.

Solvīta mani iztraucēja ar savu pārāk skanīgo un noteikto soli.

„Tu jau snaud?"

„Ko viņi teica?"

„Negals," Solvīta sacīja nopūzdamās.

„Klausies," es teicu, mēģinādama savaldīties. „Kur tev radās trakā doma nelūgtai braukt ciemos pie izšķirta vīra vecākiem? Vai tu vismaz nevarēji savās smieklīgajās dēkās neiejaukt mani? Ko mēs tagad darīsim?"

„Pagaidi," Solvīta teica, tikai pa pusei manī klausīdamās, jo pierē viņai bija iesvērušās kāds sevišķas, tikai viņai zināmas domas. „Mums jābrauc tālāk jau šovakar. Mājā milzīga balle, Markam — Džeralda jaunākam brālim — par godu, viņš tikko nolicis valsts zobārstu pārbaudījumus. Uz šo dienu ilgi gaidīts, draugi un paziņas sabraukuši no visām malām, viens pat no Kanadas, tikai — " Solvīta apklusa, kaut ko minēdama.

„Tikai?"

„Kaut kas nav kārtībā. Es nezinu, kas, bet kaut kas ir nogājis greizi. Džeralda tēvs nenāca pie telefona, Beatrise runāja strupi."

„Nelūgti viesi?" es vaicāju, ne bez ļauna prieka pieskaņas.

„Nē," Solvīta papurināja galvu. „Man liekas, mūs tur sagaidīs kā glābējus eņģeļus."

Es sāku smieties. Labi, ka vismaz viena no mums ticēja savai laimei. Tad es dzirdēju sevi smejamies vēl skaļāk, ne viltus jautrības, bet brīvus, un priecīgus smieklus — pasaulē, kas bija brīva no jēgas, pazemojumi nebija iespējami.

Solvīta piesēdās pie stūres, un vairākas stundas mēs braucām klusēdamas, drāžoties, man šķita, reibīgā ātr-

rumā arvien tālāk prom no lieliem un iebrauktiem ceļiem, šaudamās no līkuma līkumā, spraukdamās pa tumšiem mežiem, kas mūs tiktikko izlaida cauri, uzskriedamas vēsiem gaisa slāņiem pakalnos, ieslīdēdamas ieplaku siltajā miglā, ko varēja redzēt vienīgi mašīnas uguņu gaismā un sajust uz miesas; iekrizdamas dziļos tumsas purvos un klusuma akačos, kuŗus mūsu starmeši nepaspēja izpētīt, pirms nolūza ceļa līkuma sienās.

„Kaut kas noticis ar Marku," Solvīta teica, pēkšņā nemierā sākdama braukt vēl ātrāk.

Mēs skrējām dziļāk un dziļāk tumsā.

IV

Deviņdesmit, septiņdesmit, septiņdesmit piecas jūdzes stundā...

Nebrauc tik dikti....

Bet kumeļš ir mans, un es šo ceļu pazīstu, zinu no galvas, turu rokā — tā pati griež stūri, katrs līkums atšķiras kā aires ievilkts, arī vēl tagad un tumsā. Tumsā visvieglāk. Ācs nenoklīst ceļmalas ainās, doma aizskrien pa priekšu.

Septiņi tilti līdz mājām... Pirmoreiz Džeralds lika uz katra kaut ko vēlēties. Ko es toreiz vēlējos? Daudz baltu dieniņu? Dienas kā zvaigznes, kā liesmas!

Nebrauc tik dikti...

Zvaigznes un liesmas.

Reiz uz Atlantas jaunā ceļa mēs braucām simts jūdžu stundā un drusku vēlāk, kad apstājoties pārsprāga priekšējā riepa, Džeralds nobālēja kā līkauts. Par sevi? Par mani? Par dzīvi, kas mums bija dzīvojama — kopā?

Toreiz mēs izglābāmies smieklos. Saule bija karsta un stipra, debesis augstas, ceļmalas priežu galotnēs smējās vējš, zem kājām asfalts kusa un garoja...

Tad tāpēc! Tad tāpēc Tomulis teica, ka pēc asfalta. Kāpēc es toreiz brīnījos? Beatrises dārzā ziedēja jaunas,

aizpērn stādītas rozes, bet Tomulis rušināja celiņa granti ar melnu teniskurpes purnu un tajās neskatījās. Kā smaržo vasara, es vaicāju, un viņš neapdomādamies teica: Pēc asfalta. Tas ir spēcīgāks par zāļu un ziedu smaržām, stiprāks un drošāks. Kas puikam no rožu smaržas?

Kad mēs ar Džeraldu smējāmies par pārsprāgušo riepu, asfalts kusdams garoja un bija vasara. Simts jūdžu stundā, un mēs bijām palikuši pāri, lai smietos vasarai sejā. Džeraldam patika karsta saule. Riepas mainot, viņš svilpoja Viljamu — tēva mīļā balāde — bet vārdi skanēja tikai manī:

Mīļais Viljams šodien nomira par mani,
Bet es par viņu miršu rīt...

Džeraldam nav dziedamas balss, viņš var tikai svilpot, un vārdi viņu netraucē. Varbūt tā ir Edītes nelaime? Viņai arī nav dziedamās balss, bet sievietes nesvilpo, vismaz Edīte ne. Sievietes piesvilpo nelaimi — jauko vecmāmiņu gudrība, bet diez' kāpēc? Kur tad lai liekas dziesma, kur cilvēks? Uz iekšu? Klusumā?

Edīte var klusēt stundām, varbūt dienām. Arvien, ar katru gadu vairāk. Džeralds viņu izmācītu bez pūlēm, ja būtu mājās un būtu vēl vecais Džeralds. Svilpotājs. Neiztukšots. Tagad pats jāmāca, bet kas viņu mācīs? Kas mācīs Edīti? Tēvs? Patiesībā tēvam neviens nespēj pretoties, pat Beatrise ne, lai gan viņi abi jau gadiem izliekas, ka Beatrisei vara un valdīšana rokā. Beatrise un Edīte būs brīnišķīgs pāris. Tur varētu salūgt pus pilsētas noskatīties, kā viņas sēdēs viena otrai pretī pie brokastu galda un neteiks ne vārda. Runās ar acīm. Beatrises caurspīdīgās nolaidīsies uz cukura trauka malas kā divi smagi, pelēki putni. Lūdzu cukuru, tās teiks, un lieki nekavējieties. Tas ir mans cukurs un es to gribu. Jūs esat šeit, lai man to pasniegtu, Edītes jaunkundz. Jūs esat tikai pateicoties manai žēlastībai. Mana nama jumts, manu griestu izrotātais gaišums sargā jūsu galvu tikai tāpēc, ka es to atļauju. Mana labsirdība kādreiz mani pamudina ielaist bezpajumtniekus. Tikai tāpēc mani zeltainie spoguļi uztver un notur jūsu seju, bez manas atļau-

jas šie mīkstie paklāji neglaustu jūsu pēdas, Edītes jaunkundz: Jeb Edītes kundze? No jums nekā nevar zināt. Jūs pati nekā nesakāt, jūs slēpjaties klusumā, jūs vienkārši esat nekrietnās Solvītas triks, ko viņa nodomājusi ar mums izspēlēt. Ar mani. Citi ir lētticīgi un labsirdīgi, viņi nesajēdz, ka Solvīta nav tik vientiesīga, lai tāpat vien atvestu līdz pociemoties kādu nekad nepieminētu bērnības draudzeni, par kuŗu itin nekas nav zināms. Cilvēki mūsu redzes lokā neparādās tā vienkārši no zila gaisa. Tie no kurienes nāk un kaut kur dodas. Tikai muļķi to nesaprot, tikai vientieši aizmirst. No kādas pasaules jūs nākat, Edītes jaunkundz? Jeb varbūt jūs esat Edītes kundze, pametusi mājās vīru un bērnus, jeb varbūt tikai bērnus. Jūs zināt, no kurienes nākat, es to nezinu. Bet varbūt es zinu, kurp jūs dodaties, un jūs, savukārt, nezināt to... Tikai līdz jūs nekā neņemsit, nekā no mana nama, un Marku jau noteikti ne. Vienu dēlu es tā jau pazaudēju.

Marks!

Bet protams! Marks būs mājās — jaukais, mierīgais Marks, kas visu pasauli uzlūko kā dāvanu, kam pasaule tik labprāt atdāvājas. Marku es vienmēr drusku apskaudu, viņš ir dzimis zem laimīgas zvaigznes — dzīvošanai; bez steigas, bet arī bez kļūdām, mierīgi, bet pavisam. Un šis ir īstais brīdis, Marks būs nogatavojies pats savai dzīvei... Iekārojams, kārdināms. Mājās balle. Kā iesvētīšana... laimei. Bet kas bija noticis?

„Kaut kas noticis ar Marku!"

Nebrauc tik dikti...

Nieki! Ar Marku nekas nevarēja notikt, viņš ir drošāks par Džeralda akmens māju. Un tie esot brāļi? Bet Edīti viņš izmācīs... Par spīti Beatrisei, arī tad, ja Edīte aizbraucot nekā nepaņems līdz...

Marku noteikti ne, Beatrises acis teiks, vienu dēlu es jau tā pazaudēju...

Vai tā mana vaina, ka cilvēki tik ātri iztukšojās?

Bet Edīte smaidīs. Edītes zilās acis arī ir caurspīdīgas un tukšākas, jo mazāk grib. Pagaidām. Tās apskries Beatrises acīm apkārt, nolaidīsies tām blakus uz cukura trauka malas, un, kamēr rokas satvers un pacels trauku,

acis teiks: te ir jūsu cukurs un visas pasaules cukurs, ņemiet, man to nevajag. Man nekā nevajag, Edīte teiks un smaidīs. Par mani nevienam nav nekādas varas, jo es ne no viena nekā negribu. Solvīta mani te atveda, sūdzieties viņai, Solvīta ir neatbildīga, bet nekrietna viņa nav, un es neesmu triks. Esmu īsta, Edīte teiks, bet man nekā nevajag.

Nesatricināmā, neiekustināmā, neievainojamā Edīte, kas nobijās, tiklīdz iznāca dienas gaismā! Pasauli aizmirsusi, nepazīdama vairs ne cilvēkus, ne ielas ne pilsētas, ne pati savus sapņus. Kā mēnešsērdzīga, ko nedrīkst pirms laika pamodināt. Edīte tikko spēs atturēties, neknīksējusi, kad pretī iznāks Beatrise. Ar savu nelokamo izturēšanos, ar savu karalisko izskatu vien Beatrise pārvērš visu pasauli par viegli pārvaldāmu skatuvi. Bet es nesmiešos, ja Edītei gribēsies kniksēt. Iemācīti pieklājības likumi un žesti, paražas un kustības, kas bērnībā ieaugušas kaulos — ar tām vien var glābties, uz tām vien var paļauties, ja pasaulē parādās reiz pa desmit gadiem un vairs neatceras, kā tā izskatās.

Desmit gadu? Nav jau tik ilgi... Tomulim jaunnedēļ būs astoņi gadi, Persijs uz Teksasu aizbrauca iepriekšējā gada pavasarī... aizbrauca un izšķīra, sašķēla mūs visus pamatīgāk par nazi vai zibens bultu. Dievs zina, kādā dīvainā pasaulē Edīte dzīvojusi visus šos gadus. Ja pasaulē parādās reiz pa septiņiem gadiem, tad nevar vis atcerēties, kā tā izskatās. Un pasaule mainās. Bet es nesmiešos. Tik daudz esmu Edītei parādā, esmu viņai parādā vairāk par pāris nedēļām zaļa miera un svaiga gaisa.

Esmu viņai parādā — jā, ko gan? Atmiņas? Tās katram savas. Draudzību? Draudzībai nav parādu. Mantu, lietas? Jā, arī lietas un visu, kas tajās slēpjas. Piemēram, to garnetu krustiņu, kas pazuda, mūsmājās dejot mācoties. Edītei lāga neveicās ar dejošanu. Un krusti viņai tagad bijuši, nebijuši, tāpat kā visas rotas lietas, tādus parādus mēģināt atdot ir veltīgi.

Tās grāmatas? „Vējiem līdz" toreiz iznāca divās daļās, tie bija divi zaļi, smagi sējumi, un Edīte tos bija aizņē-

musies no sava brālēna. Vecāki domāja, ka tā ir pamatskolniecēm nepiemērota literātūra, bet Edīte vienmēr lasīja sev nepiemērotu literātūru pa naktīm un viņai bija metode — plakana galda lampa paslēpta zem teltī paceltas segas, tā lai pa matētajām stikla durvīm gaisma nekristu gaitenī un tad vecākiem acīs. Es arī tā iemācījos lasīt, tas bija ļoti neērti un spuldze ar laiku kļuva tik karsta, ka svila palagi, taču man radās aizrautīga slepenības un dēkainības izjūta. Citādi man nebūtu vajadzējis slēpties, nevienam nebūtu ienācis prātā mani turēt aizdomās. Solvīta lai lasītu biezas grāmatas, un vēl pa nakti?

Pat divās daļās, tās bija biezas un smagas, un beigās es tās pazaudēju. Patiesībā man tās nozaga, kāds bija atradis mūsu slēptuvi Kronvalda dārzā, kur biju tās atstājusi no rīta uz skolu ejot, lai pēcpusdienā atdotu Edītei. Toreiz dārzā bija pavasaris, ar miklu zemi un maziem pumpuriem un sauli kā piekto elementu, kas visam pieskaņas un visu atdzīvina. Kāds gudrs slaists, pa pavasari klaiņodams, bija atradis grāmatas strūklakas sumpurņa mugurā. Būtu labāk tulpju dzietos skatījies, ar putniem sarunājies! Bet varbūt grāmatas pārmainīja viņa dzīvi arī. Persijs toreiz aizdzinās uz Teksasu tikai tāpēc, ka puikas gados bija salasījies Main Rīda piedzīvojumu stāstus, saklausījies nepareizas dziesmas. Cits būtu braucis uz Italiju, Indiju vai Istanbulu, jeb vismaz uz Kaliforniju, bet Persijs aizbrauca uz Teksasu. Ar kuģi. Tas bija Persija cienīgi, bet uz Teksasu? Puikas sapņi? Indiāņu stāsti, kavboju piedzīvojumi, Meksikas robežu dziesmas? Pats viņš reiz stāstīja — braukuši kaut kur uz laukiem mēness naktī ar dābolainu zirgu, sešus kilometrus nepārstājuši dziedāt to pašu dziesmu. Vasaras pļavas piesūkušās ar zvaigžņu un mēness gaismu, ar tāluma ilgām, ar vēl nebijušā sērām; vizējušas un līgojušās kā jūras virsa. Dziedājuši kā apmāti, vēl un vēl, neviens nepamanījis, ka svešās un indīgās skaņas aizlīst gaļām Vidzemes laukiem nepieskardamās, jo tiem bija pašiem savas dziesmas. Bijis puika, jauns, turējis citiem līdz, gulējis uz muguras dēļu ratos un dziedājis, vēl vairāk.

Vai klaidonis Kronvalda dārzā maz nojauta, kas tās

par grāmatām, ko viņš sev aiznesa līdz, kas tā par atrastu mantu?

Grāmatas bija pagalam, bet saturs jau izlasīts, atklāts kā jauns kontinents, par kuŗu pasaulē līdz tam bija bijušas tikai ļoti noslēpumainas un miglainas ziņas. Un toreiz tas likās tik neiedomājams, neticams, neaizsniedzams — jeb tomēr nē? Kas reiz nojausts un iztēlots, nekad nebeidz vilināt un rotāties kā neredzama spožuma atblāzma visaugstākās priedes galotnē... Tikai daži tam seko un lenkdami lenc, citi ne. Jaunais kontinents mirdzēja manās acīs, bet grāmatās viss bija nepareizi. Liesmas bija nākotnē, ne vēsturiskās lapas pusēs, kur viss beidzās aplami. Es tā nedarīšu.

Edītes brālēns toreiz dusmojās un par sodu lika mums trīs svētdienas pēc kārtas iet uz svētdienas skolu. Vainu par zaudētām grāmatām viņš uzņēmās pats, nedrīkstēdams atzīt, ka aizdevis tās muļķa meitenēm. Pats viņš svētdienas skolā nekad nebija bijis, un varbūt tā cerēja drusku paglābt ne vien mūsu, bet arī savu dvēseli. Grēku viņam bija diezgan, ieskaitot slimības apliecības, ko viņš parakstījis ar sava tēva vārdu, lai mēs par rīta sauli, pa skolas laiku varētu izbraukāties ar visiem Rīgas tramvajiem no viena gala līdz otram. Tikai Edīte mocījās ar sliktu sirdsapziņu un lika mums tramvaja līnijas izvēlēties pēc kārtas, sākot ar pirmo un beidzot ar trīspadsmito.

Edītei bija vesels bars visjocīgāko brālēnu... arī visjaukāko. Kādam no tiem vienmēr bija laiks un patika kaut ko darīt, kaut ko vēlēties, kaut ko izdomāt, viņu rotaļas bija nebeidzamas un neiztukšojamas. Varbūt tāpēc Edītei pašai nekad nebija jāpūlas. Vienmēr atradās kāds brālēns, kas gribēja spēlēt sunīšus Kronvalda dārzā vai paslēpus Viestura dārzā, vistiņas Edītes dzīvokļa gaŗajā, šaurajā gaitenī un blusiņas pie liēlā ēdamistabas loga, kur ziemā saulē ziedēja kaktusi; mēs spēlējām šachu uz Edītes tēva rakstāmgalda un zolīti Sarkandaugavas priedēs, aizbraukuši līdz meža skrējienos, kuŗos vienīgi blondais brālēns lielā apzinībā piedalījās, jo gribēja braukt uz somu olimpiādi, kas nekad nenotika. Un, protams, Edīte. Mēs pārējie gulējām pērno skuju sau-

sumā un spēlējām zolīti, ko mājās nedrīkstēja. Meitenes nespēlē kārtis... Pules mēs saucām par Ilgoņiem, tas bija Edītes visvecākais brālēns, kas ar mums neielaidās, un mēs pratām atriebties. Ar Edītes brālēniem mēs vienmēr kaut ko spēlējām, sākot ar riču - raču un beidzot ar tenisu. Pa vidu mēs lādējām kuģīšus, būvējām lidmašīnas, zvanījām pie svešām durvīm, tūlīt skriedami prom, lai paslēptos vārtos vai kāpņu telpu iedobumos un aizturētām elpām klausītos, kas tagad notiks... mēs zvanījām uz svešiem telefonu numuriem, ielūgdami svešus cilvēkus uz izdomātām masku ballēm jeb uz satikšanos Lielajos kapos izdomātu krusta pieminekļu ēnā... Mēs gājām uz cirku un slidotavām un futbola sacīkstēm un peldētavu Daugavā, kur viens no Edītes brālēniem trenējās uz pasaules rekordu laušanu... Mēs gājām uz kultūrfilmām un uz kino, kas nebija atļauts, bet Edītei bija brālēns, kam draugs strādāja Splendidā... Kaut kā mēs tikām Rīgas pils torņa galā, no kura visi cilvēciņi Daugavmalā izskatījās kā skudras, kam brālēni veltīgi mēģināja trāpīt ar santimiem. Santims lielāks par skudru, vajadzētu trāpīt, viņi teica Edītei, kas jau zināja, ka tur nekas neiznāks... Mēs braucām ar Mežaparka autobusiem un Āgenskalna kuģīšiem un staigājām pa Daugavas tiltiem un reiz mēs kājām aizgājām no Rīgas līdz Gaujai un atpakaļ vienā dienā un bijām tik piekusuši, ka blondais brālēns mūs gandrīz pierunāja paslēpties brīvdabas mūzejā pa nakti un izgulēties senajās istabās, tikai mēs nevarējām vienoties par Vidzemes, Zemgales, Kursas vai Latgales sētu. Bez tam mājās gaidīja vecāki, un Edītei bija bail.

Žēl Tomuļa... Kas viņam tādas rotaļas dos? Kādas ir Tomuļa rotaļas? Bet katram jāaug, kā viņš var. Es varu tam pasauli tikai izlūkot, ne iedot.

Mēs toreiz vienmēr rotaļājāmies — arī vēlāk, kad gluži bērni vairs nebijām. Mēs skalojāmies ap pilsētu un katru gadu pieplūdām drusku tuvāk tās kodolam, zinādamas, ka tā bija mūsu pilsēta un mūsu dzīve, ka ar laiku mums atklāsies visi noslēpumi; ka reiz mēs ieskatīsimies bendes naminā vistumšākajā kaktā nebaidīdamās un aptaustīsim augsto torņu zelta gaiļus pašas savām rokām; ka reiz mums pašām piederēs universitātes lēzenās kāpnes

un noslēpumainās klausītavas; ka mēs zināsim, par ko sarunājas gudri profesori, ko domā nopietni valstsvīri un kādus sapņus sapņo pieaugušie; ka mūsu apjūsmotie aktieŗi — jeb citi — mūs uzmanīgi sveicinās un ka mēs sveicināsim celtniekus un dārzniekus, kas mūsu acīs izlasīs savas pilsētas jaunos veidus; ka mēs redzēsim gleznotājus visdedzīgākās iedvesmas brīdī, ka dzejnieki mūs sagaidīs uzpostos namos, ka tēlnieki mūs paredzēs un ka mēs saviļņosim komponistus, un tad dejosim vispožakajās ballēs un mirdzēsim un klausīsimies aplausos, kas varbūt būs, varbūt nebūs mums domāti, bet kas mums tomēr pieskarsies, jo, apskalojušas un aplūkojušas visu no ārpuses, mēs beidzot ieiesim pilsētā kā savā mājoklī, mēs būsim pilsēta pati, un cits nekas mums nebūs jādara.

Pagaidām mēs gājām uz pirmajām izstādēm un koncertiem un saderējām uz aveņu saldējumu Italijā, ka izskatāmies pietiekami nopietnas un gudras, lai mūs laistu universitātē noklausīties, kā kāds sakarsis jauneklis aizstāvēja savu disertāciju, no kuŗas mēs ne nieka nesapratām un beigās šausmīgi garlaikojāmies, ārā vairs nekādi netikdamas. Mēs mainījām un pārdevām operas biļetes un, kad izdzisa gaisma, gājām sēdēt pirmajās rindās bez biļetēm... Mēs slēpāmies ložu ēnās ģenerālmēģinājumos, uz kuŗiem Edītes konservātorijas brālēns mūs kādreiz slepeni paņēma līdz, un tad drebējām šausmās un sajūsmā, kad diriģents pārtrauca dziedoņus un orķestrantus, sviezdams zizli pret spalgi drebošo pulti... Edītes brālēniem nekad nepietrūka ideju, un man vienmēr likās, ka es viņiem esmu vairāk rada nekā Edīte pati. Kādreiz, vēlāk biežāk, Edīte sacirtās un vairs nenāca rotaļās, bet parasti brāleni sargāja un vāca mūs abas un visur ņēma līdz un, varbūt, audzināja — vēlākām dienām. Tām, kas nekad nepienāca.

No svētdienas skolas toreiz nevienam nekāds labums tomēr necēlās, vismazāk jau svētdienas skolai. Kā nevietā iemaldījušās, mēs sēdējām kādā drūmā, miklā Doma baznīcas nomaļus telpā, zem augstiem griestiem, augstu atzveltņu krēslos, kas bija salikti aplī, ar skolotāju vidū. Kas dārzā, kas dārzā, bitīt' rožu dārziņā... Tikai

tās nebija rotaļas, un Edīte strīdējās ar skolotāju par kādu teikumu, ko bija izlasījusi Bitītē. Toreiz mēs vēl bijām pamatskolnieces, bet Edīte tikai izlikās, ka ir bērns, viņa visu jau kaut kā zināja, kopš tās dienas, kad iesāka domāt. Jeb agrāk. Pierādi, ka zemes lode nav puteklis Dieva nāsīs, pierādi, ka Dievs to tūlīt neaizšķaudīs nebūtībā, pierādi... Skolotājiem, viņa tā, protams, neteica, tik gudra viņa bija. Jeb slepena. Kādreiz, likās, viņa gandrīz lūdzās: esmu bērns, bet visu saprotu; to, kas svarīgs, zinu tikpat labi kā jūs, skolotāju un vecāku kungi. Labāk. Par jūsu runām un pamācībām, bērnības bezrūpības dziedājumiem, dzīves rūpju un smagumu brīdinājumiem nedodu ne nieka. Īstos jautājumus man žēl jums jautāt, jūs tos nevarētu panest, un es pati zinu to, kas svarīgs, kaut izteikt to neprotu; taču cits nekas neskaitās, visas skolas mācības, visas zināšanas, visas lietas un visi uzdevumi ir laika kavēkļi... Ir kavēkļi. Kavēkļi kam? Bet kaut ko Edīte par pasauli zināja, kaut ko, kam ne notikumi, ne dzīvošana nespēja pieskarties, ko nekas nespēja pārgrozīt un izdzēst. Tas viņai bija svarīgs, citu neko viņa negribēja zināt. Nabaga Edīte! Par dzīvošanu viņa vēl tagad nekā nav iemācījusies, un šis ir pēdējais brīdis, tagad vai nekad. Trīsdesmit trīs gadi ir pus mūža, jeb vairāk. Pēdējie brīži ir virpuļu grīstes, ūdens stabi jūras vidū, lieliski vareni un neatgriežami. Edīte nekad neiemācījās, ka visi brīži ir pēdējie, visi brīži ir tagad vai nekad; un katrs tagad uzsviež augstāk, kā Lieldienu šūpoles piemet tuvāk nākošajam tagad; katrs nekad norimst vairāk, top klusāks un dziļāks un ledaināks.

Jā, bet — Edīte toreiz vienmēr teica — jā, bet. Visi viņu no tā centās atradināt, un kas tur iznāca? Tagad viņa vienmēr saka nē. Jā, bet. Skolotāja izskaidroja un paskaidroja, bet nekas nepiemānīja Edīti un viņas saprašanu. Tāds bērns!

Vai viņa beidzot iemācījās iedomāties pilnīgo tukšumu? Universa telpu iztīrīt no saulēm un zvaigžņu spietiem un mirdzošām galaksijām viņa prata jau toreiz, bet tad tā tūlīt piepildījās ar pelēkas rīta krēslas plāno, bet necaurredzamo miglu, un no tās nekādi nevarēja tikt vaļā. Es arī ne, bet man apnika.

Man apnika klausīties. Pārējie bērni brīnījās par neparasto traucekli atvērtām mutēm, bet es Edīti pazinu un gaŗlaikojos. Pa baznīcas telpas augstajām, šaurajām durvīm, kas bija atstātas vaļā, caur gaiteni, it kā no augšas, it kā no kādas dzīvākas pasaules iespīdēja saule, veldama tīrus un mirdzošus puteklīšus priecīgās grīstēs. Tas bija skaisti. Citur nekur saules stari neizskatās tik skaisti kā baznīcu logos un klosteŗu pagalmos, pa vienam iespraukušies, reizē apmaldījušies, atšķirušies un atradušies.

Ko es toreiz, saules grīstēs skatīdamās, domāju?

Kā lai atceros? Klosteŗu pagalmus es vēl nebiju redzējusi. Jauno kontinentu arī ne. Bet manos plakstos kā saules putekļi ņirbēja un šķīlās zvaigznes un es tās gribēju. Pilnīgo tukšumu lai iedomājas Edīte, lai Persijs tajā slēpjas, saplūst un izdziest, Džeralds lai to pētī ar visiem pasaules teleskopiem, spektroskopiem, fotoskopiem un fotospektroskopiem jeb kā viņus sauc. Man pieder zvaigznes. Visas, tikai pie tām, kas izdziest, es nevaru ilgi palikt, ir tik daudz jaunu, ko aizdedzināt, kuŗās aizdegties. Kādam ir vienmēr jādeg. Un kādam vienmēr jāpiedod. Bez zvaigžņu un sauļu iededzējiem pasaule sastingtu ledainā tumsā, bez piedošanas degtu un sadegtu pavisam.

Bet teleskopus Džeralds nepirks par Tomuļa naudu, tik daudz viņš ir Tomulim parādā.

Parādā — ko es esmu Edītei parādā?

Rotu kā krustu, krusta rotu; divas grāmatas, duci brālēnu un jauno kontinentu. Toreiz es vēl nezināju, ka pēc desmit gadiem jaunais kontinents būs mans.

Vesels kontinents, ne pilsēta.

Tikai —

Ceturtais tilts, uzmanies, lēnāk!

Līkums, Kalns. Vecā firziķu Labrenča būda, tumša. Līkums vēlreiz. Labi.

Firziķu Labrencis runā ar sievu tikai otrdienās. Draudzīgi, laipni, bet tikai otrdienās. Nu jau gadiem. Cik? Tālāk par vienpadsmito gadu neviens neskaita. Ja laimīgi pārdzīvo pirmo, ceturto, septīto un vienpadsmito, laulība droša. Tikai —

Tikai es nekad nezināšu, vai Džeralds patiesībā bija izcēlies pats savā zemē jeb izniris un izausis, mīdamies un savīdamies izplūdis no bērnības grāmatu lapām. Bērnības, ne bērnu grāmatu. Nilsu Holgersonu es nesatiku, meža zosis arī ne, arabu princus nepavisam, bet arī ne skaistos, elegantās togās tērptos grieķus, ne varonīgos poļus ar brīnišķīgo panu Volodjevski priekšgalā, zibošu zobenu virs galvas paceltā rokā... Uz Partenona kāpnēm tagad sarunājas tikai tūristi... Nometnes ģimnazijas angļu valodas skolotāja toties tika atlaista no darba vienīgi tāpēc, ka kāds viņu bija redzējis pārnākam no poļu nometnes turpat kaimiņos, rīta gaismā, vaļā atlaistiem matiem un basām kājām... Varonīgie poļi...

Esmu Edītei parādā jauno kontinentu. Un Džeraldu.

Universitātes gaitenī pēkšņi izauga simtgadīgi ozoli, izplezdami zemus zarus un noslēpumainas ēnas; pie griestiem iemirdzējās dienvidus saule, uz sienām liesmoja tumšsārtu acāliju reibinošais krāšņums, aiz logiem vizēja tikko nobriedušu firziķu nosarkušais dzeltenums — aiz firziķiem margoja plašums un dienvidus mēness gaisma pārlējās pār smaržojošo zemi, bet visur paslēpusies bija savāda un dziļa trīsēšana kā neredzamu zirgu ātrā skriešana pa pusnakts laukiem. Pakavi šķīla dzirkstis un zvaigznes, tumsā drebēja skaistas zirgu galvas vējā atliektām ausīm.

Ņujorkas drūzmā cits neviens to laikam neredzēja. Džeraldam pašam drūzma paslīdēja garām nepieskardamās, jo ap pleciem viņam plīvoja varoņlaiku apmetnis kā pelēka uniforma, tik smalka, ka pirkstiem nesataustīt, tik daudzās dzīvēs un likteņos, uzvarēto spītā, lepnumā un mīlestībā izjusts, ka nekad nenovalkājams. Tas meta savādu atblāzmu Džeralda šaurajā, skaistajā sejā un saņēma pats jaunu mirdzumu un liktenību, ko Džeralds nesa acīs kopā ar Normandijas kauju rētām.

Acī, tikai toreiz es to vēl nezināju. Es to pamanīju, savu jauno brīvību atradusi, biju tikko iemācījusies elpot, dzēru jauno kontinentu bez elpas, malkiem kā gaviles.

Džeralds smaidīja. Esmu visu izcietis, par dzīvi uz priekšu samaksājis. Normandijas līcī palika draugi, bezrūpība un nemirstības domas. Esmu nogatavojies mirstī-

gai dzīvošanai — ar tevi, svešā un nezināmā, ar tevi, daiļā...

Esmu diezgan izcietusi, es teicu, kas meitenēm vispār jācieš. Cietu arī, bet man laimējās. Mani neviens neaiztika un nenoķēra, kaut gāju iznīcības laukiem gaŗām, dzirdēju zināmās izkapts sīkšanu, klausījos nāvīgajā džinkstēšanā. Bet man nebija bail, tās nebija man domātas.

Esmu izcietusi, kas meitenēm jācieš. Edītes brālēni aizgāja kaŗā, vēstules palika neatbildētas. Tās rakstīja Edīte tik un tā, es tikai parakstījos. Viņai vēstules padevās, mani vārdi vienmēr skanējuši tikai lūpās. Kā dziesma. Manās iesvētībās veci vīri dziedāja par skaisto jaunību, kas nenāks vairs, un man bija tikko sešpadsmit gadu. Krustmāte negribēja gaidīt. Uz Latvijas zemes, pašu baznīcā, būs vairāk svētības, drošāka par sauju dzimtenes smilts. Bet savu svētību es paņēmu pati līdz, pirmo un vienīgo skūpstu Kronvalda dārzā, kur vienmēr plauka pavasaris; tikai pilsētā todien bija rudens, un vakarā gāja kuģis.

Cietu bezcerību un pieticību, un gaŗlaicības un vienmuļības slodzību, kas slēpās aptumšotajās pilsētās un visos nometņu kaktos... Labāk būtu bijušas briesmas! Cietu vecas drānas un novalkātus zābakus kājās, kam gribējās diet — pa šalkojošo mežu galiem... cietu neredzamo nākotni, kuŗā ne doma, ne sapnis nespēja ievilkt sekojamas zīmes... cietu svešu ļaužu pārraudzību un nometnes skolas ar visām tās mocībām, apnicīgo atprasīšanu, nebeidzamos uzdevumus, muļķīgās atzīmes un sodus par pārkāpumiem, kas nebija nekādi pārkāpumi... cietu sodus, aizliegumus un ierobežojumus un viltus līdzjūtību un laipnību sargājamam, žēlojamam bērnam, kas vairs nebija bērns, nabaga bārenei, kam pārāk viegli pielipa skatieni — skolas zēnu sarkstošie, tad studentu glaimīgie, profesoru slepenie, vīru kailie un sievu niknie un nāvīgie skatieni... Un tenkas...

Toreiz Edīte par mani raudāja, bet es smējos.

Mani jūs nenosargāsit, es nebiju ne sargājama, ne nosargājama. Augšu kā gribēšu, smaidīšu, kam patiks,

un kad pienāks īstais brīdis, aizskriešu kā putns pret vasaras debesīm...

Nebrauc tik dikti...

Sestais tilts...

„Edīt?"

Bez Edītes asarām es varbūt toreiz būtu sadegusi pirmo zvaigžņu spožajās ugunīs, tikai viņa to nezina. Toreiz zobojos: paliksi vecmeitās ar visu savu sirdsapziņu, vai to audzināsi kā bērnu?

Asaras vienmēr kaut ko izglābj.

Esmu Edītei asaras parādā, asaras jāatmaksā ar smiekliem. Edītes smiekliem.

„Edīt!"

Cik brīnišķīgs ir miegs! Edīte piebrauks jaunajam kontinentam nekā nezināmā, nekā neredzēdama un nekā neparedzēdama. Viss paslēpies tumsā, labajā tumsā, no kuŗas māj pretī brīvības statuja kā uzbāzīgs ķēms, kuŗā apklusušas visas miglas taures un zvani ar savām briesmu balsīm.

„Edīt, mosties taču! Mēs tūlīt būsim klāt!"

„Jā..."

Džeralda un Marka meži... Tomuļa meži... Septītais tilts. Kas pārbrauc septīto tiltu, atpakaļ netiek.

„Redzi tās ugunis?"

„Jā."

„Māja kā muiža, visi logi gaiši."

„Kā kuģis jūŗā..."

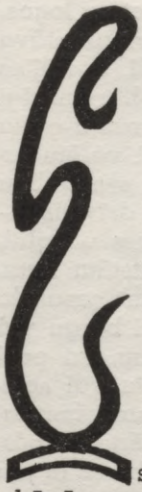

V

Es neiešu," es teicu, Solvītas durvīs iestādamās, „kāpēc man jāiet? Es nevienu nepazīstu, neviens neuztrauksies, neviens vispār nezina, ka es te esmu."

„Netielējies, ej ģērbties," teica Solvīta.

„Ir jau pusnakts," es teicu.

„Tieši tāpēc," teica Solvīta.

„Biju mašīnā iesnaudusies, nevaru attapties."

„Lejā uzmodīsies."

„Bet man nāk miegs, un manis tur netrūks," es teicu.

„Tevis ne, tev," teica Solvīta.

„Ta bēda," es teicu un, muguru pret stenderi slidinādama, nosēdos uz sliekšņa skatīties, kā Solvīta pošas.

„Edīt — " teica Solvīta drusku izklaidīgi, stāvēdama garena, šaura spoguļa priekšā, vieglām rokām sukādama savus mirdzošos matus prom no sejas.

Pamanīju, ka viņa pēkšņi pati sevi nemaz nesajuta, bet vairs tikai redzēju mainīgajā stikla virsmā, ka viņa noglauda uzacis, norausa viegla pūdeŗa druskas, atvēra seju, atsedza acis un aplika zelta zīles ap kaklu ne sev, bet spoguļa cilvēkam, un man pēkšņi likās, ka arī senlaicīgā istaba, elpu aizturējusi, noskatījās šajā neierastajā mirdzumā. Kamīna melnajos podiņos miglojās Sol-

vītas visgaišāko aveņu krāsas tērps, visos četros logos, kas bija aizvērti pret nakts tumsu, stīgoja viņas stāva vijība; veclaicīgais šūpuļkrēsls šķita piepeši apstājies kāda miegaina ritma vidū, lai viņu pagaidītu milzīgi augstā, platā, baltu mežģiņu spilveniem piekrautā gulta pamozdamās sarocījās platāka un ērtāka, lai varētu labāk saņemt Solvītas augumu. Neviens tajā sen nebija gulējis, šajā istabā jau sen neviens nebija dzīvojis — pirms mūsu ienākšanas viss te bija bijis kluss un glīti, bez pēdām nokopts; te nebija ne pusceļā atstātu lietu, kas gaida atcerēšanos, ne vecu fotografiju sasalušo smaidu, kas nemitīgi pūlas atdzīvoties, ne arī bargu vai skumju senču portretu, kas prasa uzskatīšanu, lai paši varētu redzēt. Te nebija nekā, kas atgādinātu vai saistītu, un tomēr reizē ar neredzamu putekļu smaržas sakustēšanos gaisā mums visapkārt bija atvērušās pārsteigtas pagātnes acis, un man pēkšņi likās, ka es te jau kādreiz biju bijusi.

„Edīt," teica Solvīta, „nesapņo, ej ģērbties."

Senču portreti bija lejā — vismaz kādi portreti, kādu tumši ģērbtu cilvēku attēli bija pavīdējuši gar manu acu skatiem, kad mēs ienācām šajā rotaļīgo gaismu, balsu un smieklu, mūzikas un kustības pilnajā namā.

„Trešā stāvā," pie ārdurvīm bija izdvesusi Elmeta, nolaistiem plakstiem, sagumušiem pleciem, kas nošļuka zemāk ar katru soli, it kā mūsu ceļa somas kļūtu arvien smagākas viņas rokās. „Kundze atvainojas, bet visur viesi."

Viesību čala mums uz mirkli iesitās ausīs, gar acīm novirmoja greznu audumu un gaišu krāsu zvīguļi, sejām pārskrēja netālu smaržu un sarunu vēdas; tad mēs devāmies augšup. Mums pa priekšu kāpdama, Elmeta dīvaini iebubinājās brīdī, kad no platajām un svinīgajām kāpnēm iegriezāmies trešā stāva uzejā, kur viss bija daudz šaurāks un veclaicīgi tumšos toņos, acīm redzot nekad nepārbūvēts un nemodernizēts. Nebija šaubu, Elmetai te nepatika nākt. Atvērusi durvis abās gaiteņa pusēs, viņa iededza ķeburainās stāvlampas, novietoja somas un pazuda bez vārda un bez kavēšanās, it kā šaurums un tumšie griesti spiestu viņas pakausi un draudētu uzgulties

viņas milzīgajam augumam. Man tas likās dīvaini — ieraugot Solvītu atbraucam, Elmetas lāsojoši melnajā sejā bija iezibējusies nepārprotama sajūsma un dedzīga vēlēšanās runāt, taču acīm redzot ne te. Bet varēja jau arī būt, ka viņa steidzās tikai tāpēc, ka kāds viņu lejā gaidīja, ka kādam viņu vajadzēja.

„Edīt," Solvīta teica, „tevis nekad un nekur netrūks, ja neviens nekā par tevi nezinās, tevis nevienam nekad nevajadzēs, pēc tevis neviens neilgosies, tevi neviens nemeklēs, ja tu vispirms neparādīsies pasaulē, ja nepieteiksies pie iedzīvotājiem, ja droši un nevilcinādamās neapliecināsi, ka tu esi."

„Kāpēc man tas jāapliecina?" es vaicāju. „Es pati zinu, ka esmu."

„Kā spoks bēniņos," teica Solvīta un nometa suku. „Tie arī plīva pa telpu nekam nepieskardamies, dzīvi cilvēki no tādiem bēg, jo kuŗš gan vēlētos pastiept roku un sataustīt tukšumu?"

„Man nāk miegs," es teicu.

„Izgulēsies kapā," teica Solvīta iesmiedamās. „Tā ir vienīgā no manas vecmāmiņas gudrībām, kas vēl der un vienmēr derēs. Bet ej taču ģērbties, es gribu zināt, kas noticis. Pļāpa Elmeta neteica šoreiz ne vārda, tas nav uz labu, lai gan lejā viss šķita kārtībā, kad ienācām."

„Kas gan varētu būt noticis?" es vaicāju. „Māja nav nodegusi, neviens nav miris, vai citādi te kāds būtu un ballētos pāri pusnaktij?"

„Tieši tāpēc," teica Solvīta, pēkšņi apgriezdamās uz papēža, vienā mirklī aiztriekdama visus neesošos putekļus. „Svarīgās lietas nekad nav acīm redzamas. Nodegušas mājas un miroņi parādās tikai pēc tam, kad viss svarīgais ir jau noticis. Bet tam ir jāļauj notikt."

„Piemēram," es teicu.

„Piemēru tūkstošiem," Solvīta teica, „bet ar skatīšanos tu tos nevari redzēt, vai esi mazbērns, ka nesaproti?"

„Neesmu mazbērns," es teicu, „skatos un redzu, ka tu atdzīvini šo namu, ka tu iepriecināsi mājniekus un apbursi viesus, jo esi skaista — par skaistu. Tu vienmēr vari darīt tā, kā tev patīk."

„Tu skaties nepareizi," Solvīta teica. „Citādi redzētu, ka vienmēr esmu viņa galā un man jāplūst tālāk. Ka man jābūt tur, kur kaut kas notiek, lai arī es varētu notikt — "

Solvītas acis mirdzēja, un es pēkšņi atcerējos kafejnīcas brīdi, vārdus par apreibināšanos, domu par iznīcināšanos. Jutu sīkas baiļu drumstalas saduramies savos plecos, apjautu, ka nemanot, neievērojot mēs bijām piekļuvušas tuvāk neparedzamajiem notikumiem, kas man bija jāaizkavē. Patiesībā es taču biju atbraukusi līdz, gribēdama Solvītu sargāt — kā es to varēju aizmirst? Kāpēc es vienmēr padevos Solvītai, ļāvos viņas plūšanai un vadībai, tiklīdz viņa parādījās manā dzīvē, aizmirsdama visu citu? Kur slēpās viņas spēks? Kādēļ Solvītas klātbūtnē vienmēr likās, ka viņa glābj mani no kāda nožēlojama likteņa, no apskaužamas vienmuļības, un sastinguma, kas par tādu kļuva tikai tad, kad Solvītas dzirkstīšana tam uzšķīlās pretī? Vai Solvīta varēja mani glābt un es viņu sargāt reizē?

Bet Solvīta nemaz nedomāja par glābšanu un sargāšanu, viņa vispār nezināja, ko dara un kas no tā iznāks; Solvītai vienkārši bija jāizkustina un jāatmodina viss, ko viņa nejauši satika savā ceļā, nekustēšanās un nemainība, miers un klusums bija pret viņas dabu. Kādās briesmās, kādos viltīgos dzīves virpuļos viņa ieskries, no sastingšanas bēgdama, arvien spēcīgāku straumi meklēdama? Jo jātnieka auļošana kājniekam šķiet ātra un aizrautīga, bet auto braucējs tam paskrien garām kā gliemezim, kamēr ātrvilcieni no lidmašīnas loga izskatās pēc garlaicīgām sliekām un visātrākais džets savukārt šķiet kā aizsnaudusies muša, salīdzinot ar izplatījuma raķešu ātrumu — kādā vietā kustība sasniedz tik lielu ātrumu, ka vairs nav pamanāma — nepārtraukta, arvien ātrāka kustība, aizskrējusi garām visam un visiem, beidzot varbūt sasniedz to pašu sastingušo nemainību, kas piemīt nekustībai; varbūt kustība un nekustība kādā brīdī, kādā vietā saskaras un, robežai izzūdot, kļūst par vienu un to pašu. Solvīta to nezināja — varbūt man bija jāļauj visam notikt līdz viņa to sapratīs, līdz šī visnežēlīgākā pārsteiguma brīdim, kad vienīgi es viņu varēšu pasargāt?

Starplaikā, tagad, es varēju darīt, kā man patika, kā Solvītai patika. Cik dīvaini, ka biju to aizmirsusi — es taču biju izvēlējusies pasauli!

Mana pēkšņā iesmiešanās iztrūcināja ne vien Solvītu, bet arī mani pašu. Tas man atgādināja mātes kucēnu Reksi, toreiz, kad tas tik ļoti pārbijās pats no sava pirmā rējiena, ka vispirms žigli pametās zem gultas, toties attapies, rēja visu pēcpusdienu acīm redzamā sajūsmā. Arī man tagad bija jāsmejas par jaunu.

„Ko tu vilksi mugurā?" Solvīta vaicāja.

Es paraustīju plecus. Nebiju paredzējusi piedalīties viesībās un ballēs, taču tas bija tikai aizbildinājums, jo man vispār piederēja tikai viena, visiem gadījumiem noderīga izejama kleita. Solvīta to pārcilāja un nicīgi atmeta atpakaļ manā somā, bet es sev atgādināju, ka šādi nieki mani vairs nevarēja ne apbēdināt, ne aizkart.

„Mūžīgais melnais," viņa teica. „Tā tu nekur netiksi."

„Kur man jātiek?" es vaicāju, bet viņa neklausījās, ātri ieskatījās gan vienā, gan otrā savā ceļa somā un drīz izcēla baltu tērpu, darinātu no pūkaini viegla auduma, kam cauri vijās sudraba šķiedras, it kā lai liktu tam mirdzēt un laistīties, bet arī lai to noturētu no pacelšanās gaisā un aizplīvošanas. Ka mēs ar Solvītu bijām viena gaŗuma, to es patiesībā atklāju tikai tad, kad lejup ejot, lielo kāpņu galā ieraudzīju mūs abas spoguļa sienā. Protams, baltais tērps nepadarīja mani skaistu, neatņēma man visu manu smagumu, nepārvērta par Solvītai līdzīgu būtni, bet viņai blakus ejot es nedomādama ievilku dziļāku elpu, jutu, ka mani pleci iztaisnojas, ka miegainība no manis atdalās un nokrīt kā veca āda un ļauj kustēties ar jaunu brīvību. Vārdus neizrunādama, es vēl domās kā divās saujās pārbārstīju spožo zināšanu, ka viss bija iespējams tieši tāpēc, ka nekam nebija ne jēgas, ne nozīmes, ne mērķa, ne svara, un tad noliku to drusku dziļāk, drošā vietā, juzdama, ka tikai šīs zināšanas dēļ es te vispār varēju būt, ka vienīgi tā man atļāva pasaulē skatīties un iedeva drosmi pārģērbties par citādu cilvēku, ka es pa to kā pa vārtiem varēšu patiešām Solvītai līdz ieiet šajā naktī un šajā notikšanā.

Milzīgajā viesistabā kā viļņi un kā šalkšana mūs no visām pusēm apņēma priecīgi ļaudis un priecīgas balsis. Mirkli man pat likās, ka viss bija pārāk priecīgs, ka biju iekļuvusi pēkšņi vaļā palaistu mechanisku leļļu barā, kas nepārtrauktas glāžu šķindoņas pavadībā kustināja galvas, rokas un augumus tik nemitīgi, ka lika man viegli sašūpoties, pat pirms melnbaltais sulainis parādījās ar mūsu dzērieniem. Nepaguvu atkāpties — Solvītai blakus stāvēdama, atrados kāda pēkšņa virpuļa centrā.

„Solvīta!" sauca daudzas balsis reizē, un es redzēju gan sirsnībā, gan izbrīnā, priekā un skaudībā, pat neticīgā sajūsmā pārsprāgušas sejas, ko es nespēju ne izpētīt, ne iegaumēt, jo nevienu nepazinu un neviena man nekā neatgādināja; pamanīju tikai, ka to starpā nebija nevienas vienaldzīgas — un pēkšņi man šķita, ka ja es ciešāk paskatītos, es ieraudzītu caurspīdīgas saites Solvītas rokās, kas ar paviršu kustību varēja likt šiem ļaudīm kā diegos iesietām lellēm kustēties un raustīties pēc viņas pašas patikas. Taču jau nākošā brīdī man nolaidās acis — zināju, ka ievērība un uzmanība Solvītai piederējās, saites bija sen sasietas, neredzamas, bet īstas, un balsis un izsaucieni tikai zīmes un pēdas, kuŗās izteicās sen nodibinātas, man neuzmināmas attiecības. Pasaule visus šos gadus bija šķetinājusies un mezglojusies tālāk, arī bez manis; un svarīgās lietas nekad nav acīm redzamas, Solvīta bija teikusi —

„Solvīta!"

„Cik sen!"

„Cik jauki!"

„Cik neticami!"

„Cik interesanti!"

„Cik vienreizīgi!"

„Cik lieliski!"

Solvīta apstājās pie pēdējās balss.

„Patiešām! No kuŗas jūŗas putām tu pēkšņi esi izcēlusies šeit?" vaicāja tumšmatains vīrietis, skatu paslēpis aiz biezām melna raga acenēm, smaidā atrisušu muti. „Kur tu tagad dzīvo, ko dari?"

„Pēteris," teica Solvīta, „jurists, vecs Marka skolas biedrs. Edīte ir mana skolas biedre, dzīvo Ņujorkā."

„Ā, Ņujorka," Pēteris teica ar ilgošanos. „Ņujorka ir vis —"

„Vai esi redzējis Marku?" Solvīta viņu pārtrauca. „Mēs tikko iebraucām."

„Ā, Marks," teica Pēteris ar ilgošanos. „Marks ir visbrīnišķīgākais cilvēks!"

„Tu pats esi vis—" Solvīta teica smiedamās un pavirzījās soli tālāk, ļaudama savam skatienam ceļot Pēterim gaŗām, lai šķirstītu un šķirotu simts seju, kas ņirbēja plašajā telpā. Tā bija plata un gaŗa; augstajos griestos ēnu rakstus zīmēja neskaitāmu mazu, aizplīvurotu spuldzīšu atspīdumi, izceldamies visās telpas malās un radīdami daudz, bet ne spožas gaismas; no plašajām, gaišajām sienām kā noslēpumainas ēnainas salas atdalījās jau pirmīt pamanīto portretu kontūras, bet starp tām pacēlās milzīgi augsti logi, paslēpti aiz zeltaini vizuļojošiem aizkariem kā plūdumā pēkšņi sastingušiem gaismas viļņiem. Vairāk es no telpas nekā nevarēju redzēt, visur priekšā bija cilvēki, un patiesībā tā mani arī neinteresēja, es tikai iedomājos, kā mana māte šajā greznumā mielotu acis.

„Nāciet, es jums pastāstīšu par Marku," Pēteris teica man, un mēs piebiedrojāmies kādam pusducim ļaužu, kas sēdēja vienā telpas malā un liķās paguruši, it kā pārāk dziļi ieslīguši milzīgajos krēslos un zviļņos, vairs nespēdami sakopot piętiekami daudz spēka, lai no tiem izrautos.

„Anete, mana sieva," teica Pēteris ar ilgošanos. „Edīte dzīvo Ņujorkā."

„Priecājos," teica maiga, blonda sieviete, ar mierīgu un skaistu smaidu skatīdamās nevis manī, bet vīrā.

„Ā", teica kāds vasaras raibumains, sarkanmatains kungs, „es tur vienmēr esmu gribējis dzīvot."

„Es gan ne," teica viņa mazā, zaļos plīvuros tērptā sieva, kas izskatījās pēc meitenes un pat sēdēdama viļņojās kā ūdens zāle. „Ņujorka ir drausmīga, netīra un trokšņaina, cilvēki nelaipni un nevīžīgi, un man tur nekad nepāriet bailes."

„Tāpēc Džims uz Ņujorku vienmēr brauc viens pats, uz saviem Institūtiem un sapulcēm," teica kāds drusku resnīgs, omulīgs kungs, cigāra galu nokozdams.

„Agrāk vai vēlāk, Samam vienmēr izdodas pateikt nevajadzīgas piezīmes," Pēteris teica man.

„Bez Sama mēs nevarētu iztikt," teica meitenīgā, attāli smaidīdama. „Es mīlu Samu, kaut arī viņš pārbrauc mājās tikai uz ievērojamām svinī — uz ievērojamiem notikumiem."

„Benita vienmēr prot pateikt izlīdzinošus vārdus," teica Sams, galanti palocīdamies. „Tāpat kā Solvītai vienmēr izdodas izplaukt kā viskrāšņākajam pārsteigumam visapnicīgākā brīdī. Mums jau likās, ka jādodas pie miera, Larijs jau sen būtu prom, ja nebūtu paguvis aiz gaŗlaicības iemigt, " viņš piebilda, pamādams ar galvu uz kādu drusku malā pabīdītu klubkrēslu, kuŗā patiešām snauda gaŗš, gaišmatains, saulē tumši iededzis cilvēks. Viņa garenā seja man šķita reizē izlutināta, bezrūpīga un askētiska, viņa augums reizē pilnīgi brīvs, miegā atraisījies, un tomēr arī apzinīgi sakopots vieglā un vienkāršā sēdētāja pozā, it kā viņš pats sevi būtu apskatījis un atzinis, ka var gulēt bez kautrēšanās, it kā būtu arī pieradis aizmigt, kad vien un kur vien vēlējās, sēžot skaļas viesību burzmas vidū, jeb varbūt kājās stāvot, jeb zirga mugurā vai arī vējā plandošas buras nemierīgajā ēnā —

„Nepētījiet Lariju," Sams teica smiedamies, „viņš vēl pamodīsies. Starp Lariju un Solvītu mēs pārējie būsim bez cerībām."

„Kur Solvīta palika?" vaicāja Pēteris.

„Viņa meklē Marku," es teicu. „Mēs tikko — "

„Marks ir visbrīnišķīgākais cilvēks," teica Pēteris.

„Marks ir vienreizīgs," teica Benita.

„Marks ir nepārspējams," teica Džims.

„Marks ir mūsu draugs," teica Anete.

„Marks ir mūsu varonis," teica Sams.

„Dienā un nedienā," teica Pēteris.

„Es mīlu Marku," teica Benita ar ilgošanos.

„Mēs visi mīlam Marku," teica Anete, skatīdamās Pēterī, kuŗš, es atcerējos, bija viņas vīrs; to būtu bijis tikpat grūti uzminēt, cik grūti bija zināt, vai šie ļaudis bija veci draugi vai ienaidnieki jeb arī tikai pārāk priecīgi.

„Bet kur Marks ir?" vaicāja Solvīta pienākdama. „Un Beatrise un tēvs?"

„Beatrise te nupat bija," teica Anete, „tēvs nav redzēts kādu laiku."

„Mēs jau sākām domāt par gulēt iešanu," teica Sams, pret Solvītu pagriezdamies. „Larijs aiz garlaicības ir jau aizmidzis un —"

„Larijs Ričardsons?" Solvīta vaicāja ātri un asi.

Sams nopūtās.

Solvīta paspēra soli tuvāk aizmigušajam cilvēkam, lēni pacēla savu slaido roku, lika plaukstai pagriezties augšup kustībā, kas izteica pārsteigumu un piedāvājumu reizē. Šai mirklī es pazinu Solvītu — iekštelpu izdailotāju, kas prata atrast un ar burvju mājienu atklāt katras vietas apslēpto dzīvības avotu un krāšņumu, un arī bērnu dienu Solvītu, kam nekad nevīlās ieraudzīt kaut ko jaunu un neparastu brīdī, kad viņai to vajadzēja.

„Tas ir Larijs Ričardsons," viņa teica, svārstīdamās starp jautājumu un izsaukšanos, un viņas balss, nemaz nebūdama skaļāka par pārējām balsīm, kas visu laiku bija tecējušas un lēkājušas Larija miegam pāri un garām, lika viņam uz vietas pamosties.

Viņš pamodās tikpat viegli, cik vienkārši bija gulējis, it kā tikai uz mirkli būtu aizvēris acis un, tās attaisīdams, redzētu ap sevi to pašu ainu ko iepriekš. Tomēr ne gluži — viņa redzokļi tikko manāmi ieplētās, taču tūlīt atkal sašaurinājās, un viņš piecēlās ar smaidu sejā, satverdams Solvītas roku, kas joprojām šūpojās gaisā.

„Esmu Solvīta," viņa teica bez vilcināšanās.

„Es zinu," teica Larijs Ričardsons.

„Žēl," teica Solvīta, „žēl, ka es jūs iztraucēju no jaukiem sapņiem. Bet mēs meklējam Marku — vai jūs zināt, kur ir Marks?"

„Paslēpies."

„Paslēpies? Kāpēc lai viņš slēptos?"

„Tāpēc, ka viņš ir visbrīnišķīgākais cilvēks. Ja jūs man būtu vaicājusi par jebkuru citu, es aiz greizsirdības nobeigtos kā saindēta koraļļzivs, bet Marks ir mans draugs un —"

„Marks ir mūsu draugs," teica Sams.

„Protams," teica Larijs pacietīgi.

„Bez tam," teica Sams, „ja mēs būtu sekojuši tavam piemēram, mēs jau sen būtu aizgājuši gulēt, bet tagad —"

„Tagad jādejo," teica Larijs un aizveda Solvītu, pie elkoņa turēdams. Kaut kur tālāk, kādā citā telpā, skanēja mūzika.

„Apmierinies, Sam," teica Pēteris. „Tos divus skaudīs dievi, pats vari izlasīt uz viņu pierēm."

Sams neatbildēja. Mēs saskandinājām glāzes. Sarkanmatainais Džims nosēdās man blakus, neskatīdamies savā sievā Benitā, kas savukārt raudzījās tālumā ar drusku tukšu skatu, kamēr Pēteris čukstēja savai sievai ausī kādu noslēpumu, par ko viņa klusi un laimīgi smējās. Neviens nekā neteica, it kā ar Solvītas un Larija satikšanos būtu beigusies šī vakara izrāde jeb vismaz kāds tās cēliens.

„Jūs gribējāt man stāstīt par Marku," es beidzot teicu, paskatīdamās visos šajos cilvēkos pēc kārtas.

„Jūs nepazīstat Marku?" iesaucās Benita.

„Edīte dzīvo Ņujorkā," paskaidroja Džims, un es sāku drudžaini meklēt domas un vārdus par Ņujorku, lai būtu ko teikt, ja kādam pēkšņi ienāktu prātā mani izvaicāt. Patiesībā es par šo pilsētu gandrīz nekā nezināju, lai gan gadiem tur biju dzīvojusi. Kas gan par pilsētām vispār bija sakāms? Tās bija māju un ielu sakopojumi, veikalu un iestāžu, izkārtņu un skatlogu, ēstuvju un krogu labirinti, un tās nozīmēja tikai to, ko saprata vai uztvēra katrs cilvēks, kas tur dzīvoja. Es ne par vienu pilsētu nekā interesanta nevarētu pasacīt, biju dzīvojusi tikai Ņujorkā un Rīgā, nometnes jau nebija pilsētas. Par Rīgu —

„Man nepatīk Ņujorka," teica Benita balsī, kas neļāva šaubīties, ka viņa negribēja nekā par to dzirdēt.

„Neklausieties manā sievā," teica Džims, „viņai nekas nepatīk, toties viņa pati ir ģenijs. Benita ir kulināro mākslu ģenijs. Mēs esam pavāru grāmatu kollekcionāri, mums ir simtiem un tūkstošiem reģionālu, nacionālu un internacionālu pavāru grāmatu, mūsu plauktos atrodami visprimitīvāko un visizsmalcinātāko ēdienu un dzērienu

apraksti, mēs varam izgatavot ne vien lēcu virumu, bet arī brīnišķīgo salātu mērci, ko kādā neviļus lapas pusē aprakstījis atmiņu gardēdis Prusts, tāpat visu svēto rakstu ēdienu un dzērienu noslēpumi man ir zināmi un izpētīti, kā arī visnepaticamākie jaunizgudrojumi, sākot ar skābeņu ķīseli un beidzot ar gurķu saldējumu — nelaime ir vienīgi tā, ka recepšu ir par daudz un paietu vairāki mūži, kamēr mēs visas tās izmēģinātu un nogaršotu, kādēļ nevaram nevienu, pat ne visgardāko ēdienu ēst otrreiz, jo tā mēs varētu palaist garām kaut ko vēl labāku. Ēst — jūs sapratīsit — apēst ir iespējams tikai ierobežotus ēdiena daudzumus un nekas cilvēku tā nenomāc, kā savu spēju robežu atklāšana un apzināšanās. Tā ir filozofiska problēma, kas Benitu daudz neskaŗ — taču ikreiz, kad es nespēju norīt nākošo kumosu, nevaru sevi piespiest pat tikai pasmaržot kāda vēl nekad nenogaršota ēdiena garaiņus, es jūtu, ka sarūku mazāks, ka siena starp mani un pasaules iespējamībām izaug par vienas plaukstas tiesu augstāka. No tā vairīdamies, mēs vienmēr ēdam mājās un sēžam mājās. Tikai vienu vienīgu reizi Benita vēlējās mājas atstāt, ticēdama, ka ja viņa būtu ļoti jauka un mīļi palūgtu, ja saldi ieskatītos archaiologiem acīs, tie viņai dotu nogaršot piectūkstoš gadu veco medu, kas tika atrasts nesenajos Saharas izrakumos, un tad viņa to auklētu uz mēles piecas dienas, beidzot izzināmā, kā tas bija garšojis karalisko ēģiptiešu mutēs. Patiesībā tas ir vienīgais ēdiens, ko Benita jebkad īsti dedzīgi vēlējusies nogaršot, un tas viņai neizdevās. Citādi mums ne vienam, ne otram nav kārtīgas ēstgribas, tāpēc nekas neiet labumā, ne arī pie sirds."

„Bet kāpēc tad jūs —" es iesāku un apstājos pusteikumā, jo Benita sašūpojās tik strauji, ka viņas zaļie plīvuri kā atmodušies spārni pacēlās gaisā.

„Kaut kas ir jādara," viņa teica vēsi ūdeņainā balsī. „Vai jūs zināt ko labāku? Man ir kulinārs talants — kā citam galvā raisās un plūst skaņas, kā dažam acīs un uz audekla šķīst un kārtojas krāsas, tā manos pirkstos un manos katlos, sīkdami jeb sanēdami, briezdami jeb burbuļodami burvju kārtā pārtikas līdzekļi pārvēršas par gardēdieniem, kas pārspēj izdomu un cerības. Es daru

to, ko es vislabāk spēju darīt, un vai nav vienalga, vai tas kādam vajadzīgs, vai tas kam der jeb ne?"

„Juridiski ņemot, nē," teica Pēteris. „Pasaulē ir tik daudz — "

„Neuzmācies mums ar saviem likumiem un teorijām," teica Džims, „ja tavā dzīvē viss saskan, tad ne tāpēc, ka tu to būtu iemācījies no grāmatām. Tavi dzīvošanai derīgie talanti nav nekāds nopelns, bet vienkārši cūkas laime."

„Pagaidi," teica Pēteris, „tas nav tik vienkārši. Pasaulē ir tik daudz — "

„Teoriju," teica Sams. „Jel atstājies, mēs negribam tās dzirdēt, mums labāk patīk dzīvot pēc iedvesmas, nevis pēc kāda plāna vai likuma, kaut arī beigās viss iznāk nepareizi."

„Tā ir visas cilvēces nelaimju sakne," teica Pēteris.

„Sams runā gudri," teica Benita. „Kad tu atkal atbrauksi, Sam?"

„Būtu teicis, uz Marka kāzām," smējās Sams, omulīgos plecus uz augšu vilkdams, „bet tagad — "

„Ko tu domā viņš tagad darīs?" vaicāja Džims.

„Kā to lai zina? Teicu, lai brauc pie manis, bet viņš uz Kanadu negrib."

„Es viņa vietā pārceltos uz Ņujorku," teica Džims. „Edītes jaunkundze zina, ko nozīmē dzīvot lielpilsētā..."

„Ir jau arī vēl citas," teica Solvīta, pie mums atgriezdamās viegliem dejas soļiem. Larijs Ričardsons, pusgalvas gaņāks, nostājās aiz viņas un, galvu piešķiebis, mazliet smaidīdams, klausījās. Ievēroju, ka viņa gaišie mati bija izbalojuši saulē un tumši iedegušajā, vēju appūstajā sejā viņa zilās acis izskatījās sevišķi gaišas. Varbūt tas viņa smaidam piešķīra zēniski viltīgu izteiksmi, kas, nevienu pievilt necenzdamās, tomēr arī nepauda nekādu sirsnīgu vēlēšanos atklāties. Patiesībā Larija seja bija tik pretrunīga, ka pati piedāvājās mināma kā mīkla, un man pēkšņi bija no tās jānovērš acis, negaidītā kautrībā, kas īstenībā piederētos Larijam, bet uzmācās man.

„Ņujorka ir vienīgā pilsēta," teica Džims. „Manhetena ir kā kuģis, visvarenākais visu laiku un laikmetu kuģis, kas ar saviem debesskrāpjiem kā lieliskiem, aizrautīgiem

mastiem iesniedzas pārcilvēcīgā telpā, kuģis, kas dunēdams dreb aiz sava tikko apvaldītā, sprauslojošā spēka, kas... kas vienkārši ar neaptveramu, varenas dzinulības spēku drāžas cauri pasaulei kā vētrainam okeanam un ietver sevī visu..."

„Tu dzejo," teica Sams. „Pie tam tās ir blēņas, Ņujorka nav vienīgā pilsēta."

„Tev taisnība," teica Solvīta, Samam par prieku. „Kas gan nezina, ka Sams gribētu dzīvot San Francisko? Un kas izpratīs, kādēļ viņš jau sen nav uz turieni pārcēlies?"

„Visu nevar," teica Sams.

„Par maz," teica Solvīta. Tas ir aizbildinājums, taču mēs to pieņemam. Spēlēsim pilsētas — katram jāizstāsta, kur viņš vislabāk gribētu dzīvot un kāpēc."

„Solvīta — atļaujiet Solvītai vienmēr atklāt jaunas rotaļas," teica Sams.

„Un atrast pareizos jautājumus, likt visiem izkratīt dvēseles noslēpumus," sacīja Benita.

„Samam San Francisko," Solvīta smējās, „viņa dvēselē mājo baloži, zelta tilti un šķības acis. Larij?"

Larijs satrūkās — viņam arī bija licies, ka Solvīta, aiz sevis viņu redzēt nevarēdama, bija viņu aizmirsusi.

„Dāmām priekšroka," viņš tagad teica, ar veiklu smaidu.

„Anete?"

„Ņuorleāna."

„Un kāpēc?"

„Man tur patīk — man patīk ne vien karnevāli, bet arī gavēņi," teica Anete, izrunādama abus vārdus, visus balsienus ar vienlīdzīgu prieku, kas izklausījās kā šūpošana.

„Burvīgi," teica Sams. „Varbūt es pārdomāšu".

„Edīt?"

„Rīga, laikam," es teicu. Ņujorku otrreiz izvēlēties likās apnicīgi, bet neviena cita pilsēta man šinī brīdī nelikās ne piemērota, ne vēlama, ne vilinoša. Patiesībā man neviena cita pilsēta nekrita prātā, man vispār nekad nebija iekritis prātā domāt par to, kur es gribētu dzīvot, jeb pieņemt, ka es varētu likt pasaulei kā globam griezties savā priekšā un pati izvēlēties savu dzīves vietu.

„Ā," iesaucās Sams, „mēs kļūstam arvien kosmopolītāniskāki."

„Kur ir Rīga?" vaicāja Benita.

„Eiropā."

„Benit?" vaicāja Solvīta.

„Gārlandē."

„Kur ir Gārlande?" vaicāja Pēteris.

„Gārlandē, Ziemeļkarolinā," teica Benita ar spītību.

„Tas neiet," teica Sams, „tu jau tur dzīvo."

„Tieši tāpēc," teica Benita.

„Benitai vienmēr izdodas izjaukt visas rotaļas," teica Džims.

„Nieki," teica Solvīta, „Benita ir vienīgā, kas dzīvo tieši tur, kur grib. Vienīgā laimīgā."

„Laimīgi ir tikai vientiesīgie."

„Un gudrie," teica Pēteris.

„Katrs pēc savām spējām," teica Solvīta.

„Katram pēc viņa vajadzības," es dzirdēju sevi sakām balsī, kas pēkšņi bija pieņēmusi papagailīgu noskaņu un vienā mirklī atmeta mani ēnainā pamatskolas klasē — pret ziemeļu loga stiklu stūraini zīmējās pilsones Gulbes sirmā zēngalviņa, aizsegdama Olava komercskolas ēku otrā ielas pusē tā, ka vienīgi tētiņa Staļina milzīgais ģīmis spīdēja viņai pār plecu. Tie bija pirmie oktobŗa revolūcijas svētki Rīgā, ielas un nami bija izpušķoti milzu uzrakstiem un plakātiem, bet mūsu dvēselēs kā sarkani karogi tika sakārtas politiskas instrukcijas.

Solvītas acis uz mirkli trāpīja manējās, uzšķildamās tikai man redzamās dusmās, teikt: tu jau atkal par to...!

Es skatījos viņā tikpat slepeni un tikpat asi — kā, es gribēju zināt, kā tu un es varējām te sēdēt un ākstīties, smieties un rotaļāties, dzīt vistīrākās blēņas, mīt vistukšākās muļķības, zinādamas, ka reiz... ka reiz Rīgā... pa mūsu klases ziemeļu logu mēs redzējām, ka pie pretējā mūŗa diendienā lepni plīvoja un viļņojās vēl drusku svešais Staļina ģīmis, kamēr pamazām mūsu apziņā ievilkās katra līnija, katrs ar melnu ogli uzzīmētais ūsas sars. Toreiz neviena slepena, neviena pārdroša roka nenorāva plandošo plakātu; nodegušās mājas un miroņi parādās

tikai pēc tam, kad viss svarīgais jau ir noticis jeb nenoticis, un tagad viss jau sen bija par vēlu. Kāpēc atkal par to?

Manās ausīs skanēja smiekli un rotaļas — dzīvības smiekli un dzīves rotaļas, laikam; bet man brīnoties bija jādomā par to, ka tikpat neizbēgami, cik no apziņas izzuda nenotikušas katastrofas, kā aizmirsās gandrīz salauztie kauli jeb tiktikko sašķaidītās smadzenes, tā arī izzuda un aizmirsās nenotikusi dzīve, kuŗas tecējumu kāda notikusi katastrofa bija iznīcinājusi jeb sabojājusi. Kādu sekundes daļu es sapratu, cik neiznīcināma bij šī patiesība un cik neiespējami bija to paturēt prātā. Tai varēja tikai nejauši uzskriet virsū, to uz mirkli varēja satikt un atrast apstiprinātu Solvītas acīs, kas teica — turēsimies kopā, tu atceries, es aizmirsīšu, kā absurda atsvari mēs tad nepazudīsim un nepazaudēsim nekā. Tikai uz mirkli, jo cilvēka — mana — apziņa bija par sīku, lai sevī noturētu notikušo un nenotikušo, kas kā divas reizē izšautas lodes skrēja prom pretējos virzienos, arvien ātrāk.

Tikai uz mirkli, tikai Solvītas acīs — taču bija iespējams, ka man tā tikai likās, Solvīta mani pat varbūt nemaz neredzēja, pret mani acis pavērsusi, viņa varbūt skatījās atpakaļ, Larijā... Un plīvojošiem plakātiem Solvīta jau toreiz skatījās gaŗām un cauri, viņa nekad nepūlējās atšķirt oktobŗa, novembŗa jeb februāŗa revolūcijas, nelauzīdama galvu par to, ka rotaļas un revolūcijas reizē prātā paturēt nebija iespējams. Parasti.

„Pēteŗi — ?"

„Ņuorleānā, protams," teica Pēteris bez vilcināšanās.

„Un kāpēc?"

„Vai tev vēl jāvaicā? Es vienmēr gribu dzīvot tikai tur, kur dzīvo Anete," teica Pēteris ar ilgošanos.

„Cik banāli," teica Sams, un pārējie draugi skatījās prom.

„Larij — " Solvīta teica drusku par ātru, „jūsu kārta."

„Dāmām priekšroka," Larijs teica, „es tieši degu nepacietībā uzzināt, kuŗu no visām pasaules pilsētām izvēlēsies Solvīta! Tikai uzmanieties — varbūt kā pasakā par trīs laimēm jūsu vēlēšanās piepildīsies un jums patiešām

būs jādzīvo jūsu sapņu pilsētā, un tad jūs vēlēsities tikt no tās prom."

Larijs uzdrošinājās brīdināt Solvītu! Es gandrīz aizmirsu aiztaisīt muti, kas bija pati no sevis atvērusies ap manu pārsteigto „bet" — bet es nekad nebiju dzirdējusi, ka kāds Solvītu brīdinātu vai pamācītu, un man pašai tas nekad nebūtu ienācis prātā, būtu licies tikpat neiespējami, cik neiespējami liktos, piemēram... piemēram... piemēram doma, ka es varētu patiešām prasīt, lai man dotu nogaršot piectūkstoš gadu vecu ēģiptiešu medu, jeb gribēt studēt tieslietas jeb kļūt par baletdejotāju, jeb iedomāties aizbraukt uz Rīgu! Kā pēkšņu un uztrauktu bišu spiets, gar acīm kā ātras švīkas virmodamas, ausīs daudzbalsīgi skanēdamas, mani pārspēja nojautas par neskaitāmajām iespējamībām un varbūtībām, ar ko visa pasaule ņemitīgi piepildījās un kas man vienkārši nekad nebija ienākušas prātā. Man likās, ka ap mani viss no jauna sakustējās un kā atklājums iznira atmiņa par sajūtu, kāda man bija bijusi toreiz, kad beidzot biju sapratusi, ka brālēns Janka, ierāpies aizliegtas ābeles galotnē, svaidīdams gaisā zaļus ābolus, mani ne kaitināja, ne izsmēja, bet tikai centās pārliecināt, ka zeme patiešām ir apaļa un griežas.

„Tam nav nekāda sakara," Solvīta teica, pēkšņi iesmiedamās; daiļā ķircinātāja izšķīlās no šiem smiekliem un, uz krēsla atzveltnes tvirti šūpodamās, skatījās savos draugos. Man likās, mums visiem piepeši likās, ka viņa tiešām bija iesākusi šo rotaļu, jo pareizā atbilde bija zināma tikai viņai, un mēs jutām, ka tiklīdz būsim to dzirdējuši, mēs vēlēsimies, ka paši to būtu pateikuši, un nesapratīsim, kādēļ mums tā nebija ienākusi prātā.

„Es gribētu dzīvot pilsētā, kas ir visas pilsētas reizē — visas tās, ko jūs jau pieminējāt un arī visas citas. Vienas vienīgas pilsētas vienmēr būtu par maz — ar vienu pietiktu tikai tad, ja nekad nebūtu redzēta neviena cita, ja par nevienu citu nekas nebūtu zināms jeb uzminēts. Pat pa Rīgas maigi medainajiem liepziedu bulvāriem staigājot, es varbūt kā melna, gaŗkātaina pīķa dūrienu sajustu pēkšņas un dzeldīgas ilgas pēc Brodveja šķautnainajām gaismām un apdullušās, neredzīgās steigas; krēs-

lainā Grīnvičas kafejnīcā man toties varbūt kā biezi un balti garaiņi acīs kāptu Insbrukas apaļi apsnigušie jumti un torņi, modernā Berlīnes skatloga atspīdumā es varbūt pēkšņi ieraudzītu Hongkongas ielās visā garumā izritinātus kvēli sārtus un zeltainus zīda audumus, kas kā nemierīgi un nedroši ceļi vilinātu vēl tālāk pasaulē; Taizemes trauslajos un mirdzošajos zelta templos man uzmāktos vīzijas par ekstāzi Johanisburgas iedzimto kvartālā, kur nakts karstajā, necaurredzamajā muklājā, slepenu džungļu bungu maģiskajā pulsā pamodies, uzvird neizdibināmais aizlaicīgais tumsas spēks; Meksikas universitātes jaunceltņu krāsainajos ornamentos skatoties, man gar acīm varbūt nogrieztos pārdabīgi lielo un krāšņo tēlu raibums un sakopotos milzīgā indīgi zaļā akmens klaburčūskā, kas ar gaisā, Ķīnas mūra augstumā paceltu asti reiz šūpojās kādā sen pazudušā acteku jeb maju pilsētā un ar deviņu pēdu garu, pie zemes pieplakušu mēli uzlaizīja nepazemīgus garāmgājējus; Sidnejas ostas ugunīs skatoties, es ieraudzītu degošas lāpas senās Romas pagalmos, bet vēl neizpostītās Trojas dzīrotāju balsis ieskanētos manās ausīs caur Parīzes Bastija nakts bezrūpīgo čalu. Es gribētu dzīvot pilsētā, kuŗā ir viss; kuŗā caur mani kā caur pavairojamo stiklu ieplūst viss, kas mani jebkad saistījis vai saistīs; kuŗā atrodas visas tās ēkas un nami, teltis un pažobeles, kuŗos dzīvo mani pa visu pasauli izklaidētie, nekad vairs reizē neaizsniedzamie draugi, kuŗas ielās var sastapt visus tos, ko esmu jebkad mīlējusi un ko vēl mīlēšu un arī visus pārējos cilvēkus — gan slavenos, gan neslavenos, tiklab varoņus kā saules brāļus, sapņotājus un ārdītājus, klusuma priesteŗus un vieglprātīgos zelta smieklu bārstītājus. Es gribētu dzīvot pilsētā, kuŗā viss nemitīgi turpinās un katrs brīdis saskaldās desmit citos un risinās visās iespējamībās uzreiz; pilsētā, kuŗas Konkordijas laukuma vienā malā zem giļotīnas asmens uz apaļi kaltajiem akmeņiem noripo Marijas Antuanetes skaistā galva, bet otrā pusē tajā pašā brīdī viņa no ešafota nokāpj pēkšņā triumfā ar galvu uz pleciem; pilsētā, kur Abrahams Linkolns sašauts sabrūk teātŗa zālē, bet pēc starpbrīža noskatās nākošo lugas cēlienu, nemaz nenojauzdams, ka izrāde

atcelta; es gribētu dzīvot pilsētā, kur Piektā Avenija krustojas ar Lielo Grēcinieku ielu, kur Champs Elisées aizved uz Babilonas gaisa dārziem, bet pa Ņevas prospektu var nonākt pie Hadriāna vasarnīcas, un katrā vietā laiks ir aizmeties brīdī, kad dzīve pulsē viskrāšņāk un košāk, un visur ir mūžīga kustība un dzīvība un visas iespējamības, atskaitot vēlēšanos būt kaut kur citur. Un ja," Solvīta smaidīdama pagriezās pret Lariju, „ja jūs man varētu šādu pilsētu atrast, es no tās vairs negribētu aiziet un jums par godu sarīkotu visu laiku vislielāko triumfa braucienu pa baltu ziloņu mugurām — "

„Tu krāpies," teica Sams greizsirdīgi, „mēs visi būtu varējuši izdomāt fantastiskas pilsētas, bet tā nebija norunāts."

„Norunāts jau nebija nekas," teica Pēteris.

„Tu esi vistaisnīgākais cilvēks pasaulē," teica Benita, „bet vēl nav par vēlu. Tagad kārta Larijam, un es gribu derēt, ka viņa pilsēta nebūs sliktāka par Solvītas!"

„Neiespējami," Larijs nopūtās pārspīlētā bezpalīdzībā, pastaigādams pāris soļu šurpu turpu, „Solvītas pilsētā jau viss ir paredzēts, aiz sevis viņa nav atstājusi nekā, ko varētu vēlēties. Es arī, ne mirkli nešaubīdamies, gribētu dzīvot viņas pilsētā, ja vien — "

„Ja vien?" vaicāja Solvīta.

„Ja vien es vispār vēlētos pilsētā dzīvot. Bet es neciešu pilsētas — īstenībā tās ir akmeņaini stindzinoši vienmuļības krātiņi, kas pamazām nokauj visus, kas tajos reiz iekļuvuši; pilsētas pārvērš cilvēkus robotos, kuŗu dzelžainās sejas skaŗ vienīgi no sakarsušiem motoriem un riteņiem izcēlies vējš, kuŗi darbojas nepārkāpjamā saskaņā ar neskaitāmo pulksteņu nedzirdamo tikšķēšanu; kas paklausa satiksmes ugunīm kā visuvarenām dievībām, kuŗu zaļo un sarkano acu mirkšķēšana trenc un apstādina cilvēkus pussolī kā raustāmas un paraujamas nesamanīgas lelles. Pilsētas izēd cilvēka brīvību, viņam pašam to nemaz nepamanot — "

„Tu esi sajucis, Larij," iesaucās Sams. „Cik sen, ka tu pats šaudījies no vienas metropoles uz otru un atdzīvojies tikai tad, kad ugunis, sirēnas un ielu murdēšana sasnie-

dza visaugstāko pakāpi? Un tagad tu nekautrējies mums nolasīt lekciju par pilsētu neģēlību!"

„Visas pilsētas principā ir līdzīgas," Larijs teica. „Tā ir dzīves gudrība, ko bez pūlēm uzmin tie, kas nemaz necenšas pilsētas atklāt un izpētīt, un par ko beidzot neglābjami jāpārliecinās tiem, kas ar sviedriem vaigā un asarām dvēselē tās izdibinājuši līdz galam. Pat jūsu brīnišķīgā pilsēta, Solvīt, varētu turpināties tikai atkārtodamās un beidzot izrādītos par visas pasaules skatu kartīšu albumu un adrešu grāmatiņu, par ilustrētu vēstures rokas grāmatu, kuŗā pagātne — jūsu un pasaules — nemitīgi atkārtodamās, noslīktu bezcerīgā vienmuļībā..."

„No pagātnes bēg tikai tie, kas to nožēlo, atkārtošanās biedē tikai pieviltos." Solvīta teica domīgi. „Bet ja pilsētas jums šķiet tik nāvīgas un apnicīgas, kur tad jūs gribētu dzīvot, kādu dzīves vietu jūs ieteiktu mums?"

Larijs apstājās soļa vidū, plaši izplezdams rokas, un teica: „Kalnus, mežus, džungļus un tuksnešus, jūŗas, okeanus un — salas! Pats esmu izvēlējies salas — šoreiz trīs tūkstoš Bahamu salu, kas paceļas no ziliem un zaļiem ūdeņiem kā viļņojošu dārgakmeņu jūŗas un nemitīgi mainīdamās rada arvien jaunus noslēpumus — "

„Esmu bijis Nasavā," teica Sams, „tur ir skaisti, bet — "

„Tūristu pilsēta," Larijs teica nicīgi, „es runāju par vēl nesabojātām, neaptveŗami pirmatnīgām salām, kur viss vēl ir pats no sevis — cilvēku roku neapgrozīts un nepārmākts. Esmu izbraucis pa Vidusjūŗas un Klusā okeana salām, negribēdams ticēt, ka skaistākās pasaules salas kā pasaku princeses snauž tepat mūsu deguna priekšā, bet tā ir... Tādā salā, piemēram, var redzēt, kā rīts uzaust pār zilzaļo, bezgalīgo okeanu neizsakāmi klusā un netraucētā lieliskumā, it kā pasaule vēlētos atvērties līdz pašam galam un neviens to vēl nekad nebūtu redzējis. Tādā gaismas, debesu un ūdens varenībā var pēkšņi saprast, ka šajā uzskatīšanā piepildās reizē pasaule un cilvēks, un cits nekas nav svarīgs un vajadzīgs..." Larijs pārvilka roku pār acīm un papurināja galvu, it kā mēģinādams pats sev atgādināt, kur atradās. „Kā lai es to jums, zemes vēžiem, izstāstu? Tas jāredz un jāsajūt katram pašam. Izstāstīt es jums varu tikai par salām un

ūdeņiem, kas ir nekad nebeidzamu pārsteigumu, briesmu un brīnumu pilni; koraļļu rifi kā arvien jaunas un mainīgas pasaules, gandrīz bezkrāsainā ūdenī ieslīkuši, sagādā cīņu un rotaļas lauku, kuŗā mans spēks un veiklība mērojas ar visu nepaticamo jūŗas zvēru un nezvēru iedabām un viltībām; kad koraļļu mežā ar ūdens acenēm uz deguna un harpūnu rokā tu satiecies ar haizivi, dzīvība pēkņi atkarājas no tā, cik ātri tu domā un cik droša tava roka. Un tad notiek kaut kas dīvains — cilvēks, kas ir atbildīgs par savu dzīvību, kas to sev pats ik mirkli izcīna, kļūst pilnīgāks un tiesīgāks dzīvot, vismaz pats savās acīs un izjūtā...Bet jums vajadzētu redzēt šo neticamo pasauli — āmurzivis, zobenzivis, pūķu galvas, ežazivis, tapa-tapas, tauriņzivis un melnās enģeļzivis — visas apbrīnojamas un neatdarināmas, krāsainas un dīvainas, bet jāmācās pazīt un saprast, lai varētu šai zemūdens valstībā pastāvēt — nemaz nepieminot haizivis un barakūdas, kur viens vienīgs neuzmanīgs pagrieziens, viena nevajadzīga kustība var maksāt locekli vai pat galvu."

„Un tu viens pats cīnies ar šiem šausmīgajiem radījumiem?" Benita izsaucās neticīgi.

„Viens gluži ne," teica Larijs, „šoreiz došos kopā ar mazu zinātnisku ekspedīciju, kas pētīs zivju audzējus, jo tie esot līdzīgi cilvēku vēzim. Tas mani neinteresē, bet esmu apsolījis braukt līdz par gīdu, jo salas un ūdeņus tagad pazīstu kā savu kabatu — par tik, cik šaurumi un sēkļi nav pārmainījušies no vienas vietas līdz otrai. Arī tas ir saistoši, ūdens dziļums ir jānosaka pēc tā krāsas tāpēc, ka nemitīgo pārmaiņu dēļ navigācijas kartes būtu nederīgas un tāpēc tās neviens nepūlas izgatavot."

„Tu neņemsi labu galu, Larij," teica Sams. „Es nevaru iedomāties nekā nepatīkamāka par mērcēšanos haizivju apsēstos ūdeņos jeb sēdēšanu plikā salā, kur nekas nenotiek."

Larijs smējās. „To jau es paredzēju, ka no tevis man ceļa biedrs neiznāks. Tas ir žēl, bet ir arī labi, jo es negribētu atbildēt par taviem locekļiem, kas haizivīm droši vien liktos sevišķi pievilcīgi."

„Un kad," Solvīta vaicāja pēkšņi, „kad jūs domājat braukt?"

„Pēc nedēļas," teica Larijs, skatīdamies tālumā. „Pēc nedēļas Eksūmas līcī gaidīs Toms Trentons ar savu zinātnieku bandu... un Markam šis brauciens būtu kā radīts, tikai —"

„Tikai tavā kuģītī nav vairāk vietas?" vaicāja Pēteris.

„Vietas ir, bet Marks atteicās par to runāt. Marks vispār atteicās runāt."

„Es viņu neapvainoju," teica Džims, Markam nav tavas kaislās mednieka dabas, vientulīgas zemūdens medības viņu gadiem ilgi līdz nāvei, bet sausie zinātnieki valdzinātu vēl mazāk."

„Kāpēc jūs neņemat līdz nevienu sievieti?" vaicāja Benita.

„Neviena nekad vēl nav uz šādu dēku pieteikusies," Larijs smējās.

„Nekad?" vaicāja Solvīta.

„Nekad," teica Larijs, viņā skatīdamies.

Nekad, es atcerējos, bija visizmisīgākais vārds pasaulē. Mana roka pastiepās Solvītas virzienā. Vai viņa tiešām mēģinās celt savu dzīvošanu uz šī vārda kā uz irstošu smilšu pamata?

„Nekad nav par vēlu," teica kāda stingra, zema balss mums aiz muguras, un mazā sabiedrība pēkšņi, ar paklausītas pavēles ātrumu, pietrūkās kājās.

„Esiet sveicināta, Beatrise!" teica Solvīta, un es pagriezdamās ieraudzīju ļoti lielu, ļoti staltu dāmu, kuŗas eleganti sirmā galva slējās pāri melni tērptam augumam kā vikingu kuģa lepnā, smagi izrotātā, vēju valdītāja galotne.

Beatrise?

Telpa pēkšņi kļuva klusāka, kustības un smiekli no mums attālinājās noplakdami, un pat Larija trīstūkstoš brīnumsalas aizgrima reizē ar šīs valdonīgās galvas tikko manāmo palocīšanos.

Beatrise? Vecākā māsa? Šī sieviete nevarēja būt māsa nevienam.

„Tēvs priecāsies," viņa teica Solvītai, „viņš vienmēr priecājas, kad jūs atbraucat."

„Mana draudzene Edīte," teica Solvīta, pret mani pagriezdamās, ar smaidu, kas līdzinājās Beatrises pašas smaidam — un es pēkšņi sajutu sevi iegrieztu divos staros, kuŗu mirdzumā kā serdē slēpās auksta pētīšana, kas novērtēja manus spēkus, pie kam Beatrises pētīšanā bija aprēķins, Solvītas acīs cerība, uzmetusies uz paļāvības un pēkšņas apšaubīšanas robežas.

„Marks priecāsies," teica Beatrise, „mans dēls Marks."

„Kur viņi ir " vaicāja Solvīta. „Tēvs un Marks? Neesam vēl ne sasveicinājušās, ne apsveikušas."

„Nav jāsteidzas," teica Beatrise.

„Bet —"

„Tēvs atpūšas, Marks — tepat vien kaut kur ir," teica Beatrise, bez sevišķas intereses pārlaizdama skatu telpai, kur drūzma atkal pēkšņi sakustējās; it kā jaunai pavēlei klausīdami, par jaunu līgojās augumi, zibsnīja sejas, murdēja balsis, arvien skaļāk un neskaidrāk, tīši cenzdamās apklāt katru atsevišķo seju, katru īpašo balsi.

Solvīta smaidīja Beatrisei sejā.

„Mēs iesim meklēt Marku," viņa teica, un mūsu mazā sabiedrība izklīda, aizvirzījās pa labi un kreisi, iejuka citos ļaudīs kā vēstneši jeb izlūki, tūlīt pazuzdami manam skatam. Pat Solvīta mani pameta, un es pati arī būtu steigusies izlūkos, ja vien zinātu, ko meklēt un sekot. Bezpalīdzība ap mani apmetās un mani piesēja kā sīki valgi — kā lai meklē to, ko nepazīst? Varbūt Marks bija tepat, bet es nezināju, kā viņš izskatījās; varbūt viņš bija pazudis, bet ja es viņu atrastu, es viņu nepazītu.

Ko es varēju darīt, kur iet? Manīju, ka Beatrise — Beatrises kundze — Melvija kundze — mani novēro.

„Apmulsinoša, šāda drūzma," viņa beidzot teica, skatīdamās savos viesos, kas tagad šķita sadalījušies puduŗos un sākuši svarīgi sarunāties jeb strīdēties, es nevarēju īsti izšķirt, jo troksnis un kustība tāpat turpinājās. Beatrises baltā, gaŗpirkstainā roka, kuŗā iezīmējās zilas dzīslas, kas par dāmas vecumu liecināja labāk nekā viņas domu un gribas nogludinātā seja, pavēdinājās gaisā un tad atmetās uz zviļņa atzveltnes man priekšā un palika nekustīgi guļam ar mierīgo īpašnieces žestu,

kam par savu īpašumu nav jādomā, bet kas to arī nekad neaizmirst.

„Par daudz cilvēku," viņa teica. „Barā arvien var tikai pazaudēt vai pazust."

Man bija jāapdomājas. „Tiesa," es tad teicu, pagaidām.

„Cilvēki jāsatiek pa vienam, lai tos iegūtu," teica Melvija kundze. „Drūzmā tie paskrien gar acīm, aizplūst garām, pametot tikai savas ēnas un atbalsis. Ar tām nekas nav iesākams."

„Jums taisnība," es teicu. „Bet ko lai ar cilvēkiem iesāk?"

„Visu," teica Beatrise. „Cilvēki ir viss. Tikai tagad tiem ir arvien mazāk vērtības, varbūt tāpēc viņi ir vajadzīgi arvien lielākos baros. Un jo to vairāk, jo no tiem mazāk tiek. Pilna zāle ļaužu, paši savu svešinieku; pilna māja sīko sapņu sapņotāju, sīko bēdu slēpēju, kas no tādiem par labumu? Senāk, pirms kara, šajā pašā telpā jo ērti sapulcējās visa Gārlandes sabiedrība tāpat kā mūsu vecāku laikos; nevienam nebija šaubu, ar ko viņš sarunājas un kas runā. Toreiz pietika ar vienu vārdu, ar vienu skatu varēja pārgrozīt likteņus, izlabot dzīves un karjēras, izlemt nākotni un iztaisnot tagadni. Dzīvošana izšuvās kā krāsains rokdarbs, kura raksti bija atmināmi un pareizdami tiem, kas prata skatīties. Tagad? Tagad katrs cilvēks jāatklāj viņa paša vārdā."

„Vai tā nav pareizāk?" es vaicāju. Demokratijas labad.

„Nē," teica Melvija kundze. „Tā nav ne vien pareizāk vai labāk, tas ir neiespējami. Pasaule ir kļuvusi par biezu apdzīvotu, par lielu un grūtu tiem, kas to vēlētos saprast, par ērtu un izdevīgu tiem, kas to grib izmantot."

Pilna māja svešinieku, pasaulē par daudz cilvēku — es pēkšņi jutos kā nelūgta viese, reizē arī saprazdama, ka patiešām tāda biju, uzņemta šajā namā tikai tāpēc, ka mājasmāte bija labsirdīga. Taču Beatrisi nevarēja saukt ne par mājasmāti, ne māsu, un labsirdība uz viņu neattiecās — biju še ienākusi tikai tāpēc, ka šī nama valdniece to atļāva.

„Jums došu padomu," teica Melvija kundze, un es jautu, ka ar padoma vārdu laipni apsegts patiesībā bija viņas un viņas nama likums, kam man jāpakļaujas.

„Nekļūdieties — iemācieties mūsu paražas un tikumus, aizmirstiet savējos, ja jums tādi ir. Citādi neviens jūs nesapratīs, un jūs nesapratīsit nekā."

Paskatījos kundzes sejā ļoti uzmanīgi — viņa reizē runāja un nerunāja ar mani. Acis bija iegremdētas zāles vidū, balss skanēja zemu, vienīgi manām ausīm. Bet man nebija atbildes — es steidzīgi iztaustīju savu atmiņu kā tukšu klēts apcirkni un atradu tur tikai vecu paražu un tikumu stindzinoši vēso, gandrīz izdzisušo smaržu. Man vairs nebija nekā ko aizmirst, biju visu sen aizmirsusi, no visa atteikusies, biju bez saistībām un noteikumiem. No manas dzīvošanas nekas vairs neatkarājās; kaut kur, kaut kad, kādā senā un jau apraktā brīdī es biju no visa atraisījusies, izceldamās pati no sevis kā no skaista un laimīga miroņa, kas jau pabeidzis dzīvot, pārvērzdamās apziņas kapsulā kā istabā virs kūsājošas pilsētas, kuŗā nekas man nerūpēja. Un tagad es varēju arī klīst pasaules ceļos bez mērķa un bez atbildības, varēju atšķirt visu jauno noteikumu grāmatas kā interesantu lasāmvielu, kas uz mani neattiecas.

Vai apraktais brīdis bija skaistas bēres jeb skaistas kāzas? Es to vairs nespēju atcerēties, zināju vēl tikai, ka kā grāmatā paslēpta dziesmu lapa manā atmiņā klusēja pēdējā brīža visskaistākā skanēšana.

„Debesīs," Persijs reiz teica, „gribu debesīs..."

Man nebija atbildes.

„Jūs neatbildat." Melvija kundze teica, un viņas roka sakustējās un atslīga atpakaļ uz zviļņa atzveltnes. „Jūs esat bezkaislīga, Edītes jaunkundz, un tas ir labi. Kaislīgie cilvēki dzīvi dzīvo, bezkaislīgie to pārvalda."

Kundzes sejā nebija ne smaida. Tur nebija arī paviršas pieklājības, ne gaŗlaikotas intereses, ne aizmāršīgas sirsnības izteiksmes — ja tajā vispār kaut kas bija, tad vienīgi ledaina vienaldzība, kuŗā kā asa šķemba uz brīdi iemirdzējās matēmatiski precīzs cīnīšanās prieks. Tas mani trāpīja kā ziņa, ka esmu uzņemta šai namā Melvija kundzei visatbilstošākajā veidā — esmu atzīta par cīņas spējīgu, par kādu īpašā kārtā kundzei līdzīgu būtni, kuŗas uzvarēšana viņai sagādās pelnītu prieku. Dažos vārdos Melvija kundze man bija paskaidrojusi sacensības

noteikumus, pēc kam gājieni vairs netiks atpakaļ doti, liekas laipnības netiks izrādītas, un to sagaidīšana pielīdzināsies nodevībai. Šīs domas manī iepludinājās tik asi un skaidri, ka likās pilnīgi neiespējami tās apšaubīt, taču reizē es neziņā taustījos tām apkārt un cauri, nekur nespēdama atrast iemeslu jeb izskaidrojumu — par ko gan lai mēs cīnītos?

Kā piesaukta, bez trokšņa, gandrīz bez kustības Melvija kundzei blakus nostājās Elmeta, kuŗas auguma patiesō lielumu un smagumu izdzēsa pazemība un tramīgums — man gandrīz likās, ka tās bija baltas bailes — ar kādu viņa pavērās savā kundzē un ļoti klusā balsī, ļoti uztraukti kaut ko vēstīja.

Melvija kundze sastinga. Lūpas atvērās — es sagaidīju kādu izsaucienu, taču pusceļā viņa norija vārdus, ledainā aukstasinībā savaldīdamās, nenododama no sevis vairāk par liecību, ka Elmetas ziņa viņu iekšēji uztraukusi. Tātad bija lietas, kas Melvija kundzi varēja uztraukt, es domāju, un man likās, ka ne katrs to zināja.

„Jums šonakt diemžēl jāguļ trešā stāvā, bet pēc pāris dienām atbrīvosies citas telpas,' viņa teica ļoti mierīgi, pret mani vēlreiz pagriezusies. „Es ceru, ka jums nav bailes no spokiem?"

Balsī bija atgriezusies zobgalība, bet es to noraidīju. „Spokiem neticu," es apliecināju, un tad man pēkšņi gribējās smieties, jo biju atkal uz mirkli ieraudzījusi nesakarīgo nenozīmību, kas kā sakarsis gaiss bija uzpūtis šos vizuļus un spīduļus man visapkārt, piepūstiem vaigiem spokodamies šī nama, šo ļaužu nopietnajās rotaļās un rotaļīgajās cīņās.

„Dieva dēļ," teica Elmeta savai kundzei, „nāciet taču, es jūs lūdzu!"

Es paliku viena.

VI

Savādi... Istabā deg uguns, gulta tukša...

Bet spilvens vēl silts...

Kur...?

„Tomuli!"

Paslēpies. Bet kāpēc viņš neguļ?

„Tom Mārtiņ Melvij! Pat ja tu būtu pārvērties par zilu jūras zirdziņu un paslēpies akvārija ūdens zālēs, es tevi atrastu!"

Smiekli? Nē...

Bet kur? Zem gultas? Nē, tas būtu pārāk viegli. Aiz durvīm? Nē...

Sienas skapī? Nē... Bet kas par mantu kambari! Tik tiešām! Pistoles un patšautenes, bumbas un būvmateriāli, kuģi, lidmašīnas, tanki, zirgi, raķetes, ugunsdzēsēju auto... Ķiveres... Bruņinieka zelta ķivere, futbola spēlētāja baltā, ūdenslīdēja apaļā — jeb varbūt tā ir astronauta? Hm, man tā par mazu, zelta ķivere vismaz uziet galvā... pape jau saplaisājusi, to viņš ir diezgan valkājis...

„Tom Mārtiņ Melvij, ierindā stāt! Triju zvaigžņu ģenerālis ieradies uz pārbaudi!"

Ā, tie bija smiekli —

„Tomuli! Kur tu biji paslēpies?"

„Aiz aizkariem."

„Gudrinieks! Tu esi kļuvis smagāks!"

„Ha, ha, ha, tava ķivere nokrita!"

„Vai tā man piestāv?"

„Uzliec vēlreiz."

„Tu uzliec — nāc, sēdēsim uz grīdas. Nu? Vai es izskatos pēc triju zvaigžņu ģenerāļa?"

„Nē. Tu izskaties kā tā grieķiete, tikai tev ir acis."

„Kas tev stāstīja par grieķu dievietēm?"

„Vectēvam ir tāda grāmata."

„Vai tev tā patīk?"

„Nē."

„Kas tev patīk?"

„Par kavbojiem un indiāņiem."

„Ej nu ej!"

„Un astronautiem. Man ir astronauta ķivere."

„Uzliec!"

„Tu man uzliec. — Vai es izskatos pēc astronauta?"

„Jā. Uz mata. Un tev arī ir acis, apaļas kā zemes lodes. Kā tu spēlē par astronautu?"

„Es... es nezinu."

„Kāpēc tev tie patīk?"

„Par astronautu es varu spēlēt viens pats. Jeb ar Eurodādu."

„Kas ir Eurodāds?"

„Viņš ir... es nezinu. Viņš dzīvo trešā stāvā."

„Viņš dzī — kūrā istabā?"

„Eurodāds nedzīvo istabā. Viņš dzīvo zem palodzes gaiteņa ziemeļu galā. Palodzi viņš var lietot kā raķetes platformu."

„Saprotu. Tas ir ļoti ērti."

„Jā. Eurodāds ir ļoti gudrs. Bet viņš neiet skolā, un viņam nav ne vectēva, ne vecāsmātes."

„Vai viņam ir vecāki un brāļi un māsas?"

„Viņam ir trīs brāļi, bet tie dzīvo kaut kur citur."

„Un māsas?"

„Es nezinu, bet es varu viņam paprasīt. Viņš varbūt rīt atnāks."

„Lūdzu paprasi. Un ar ko tu spēlē kavbojus un indiāņus?"

„Ar bērniem."

„Skolā jeb te?"

„Pie Kalderiem, parasti. Tur kādreiz atnāk Braunu dvīņi. Viņiem ir indiāņu galvas rotas no čerokiju rezervācijas. Un jājamās pātagas. Īstas. Vai tu esi redzējusi īstus kavbojus?"

„Jā"

„Kur?"

„Teksasā,"

„Tur, kur tētis?"

„Tur ne, citur. Kavbo —"

„Vai tu atbrauci no Teksasas?"

„Nē, no Ņujorkas. Atceries, es tev pagājušo nedēļu atsūtīju kartīti ar Brīvības statuju?"

„Jā. Kad tu biji Teksasā?"

„Sen. Tu biji tik mazs, ka neatcerēsies."

„Ko tu tur darīji?"

„Tavam tēvam bija draugs, kas dzīvoja Teksasā, un —"

„Persijs?"

„Jā, bet kas tev stāstī —"

„Vai Persijs bij kavbojs?"

„Nē. Persijs bija astronoms, tāpat kā tētis. Bet kavboji ir brīnišķīgi. Slaidi, gaŗi, saulē iedeguši, un tik stipri, ka var ar vienu roku pacelt veselu zirgu, bet kad uzsēžas tam mugurā, tad ne zirgs var viņus nomest, ne vējš nopūst viņu cepures."

„Tās lielās?"

„Jā.

„Vai kavbojiem ir arī pistoles?"

„Kādreiz ir. Bet Teksasā arī vairs nav daudz kavboju."

Vai viņi dzīvo rezervācijās tāpat kā indiāņi?"

„Nē. Viņi pāriet uz pilsētām. Zirgus tagad vadā apkārt smagās mašīnās, un kavbojiem nav ko darīt."

„Vai viņi valkā tādus zābakus ar augstiem papēžiem?"

„Jā. Vai tev tādi patīk?"

„Jā. Vai tu man kaut ko atvedi no Ņujorkas?"

„Redzēsi rītu. Es domāju, ka tu būsi aizmidzis. Kāpēc tu nebiji aizmidzis?"

„Es zināju, ka tu nāksi."

„Tu domāji, es būšu uz balli?"

„Nē, bet Elmeta man pateica, kad tu piezvanīji. Elmeta man visu izstāsta, bet viņai ir bailes no vecāsmātes un

no spokiem. Viņa baidās iet trešā stāvā, bet es jau viņai teicu, ka Eurodāds nav nekāds spoks un viņai nekā nedarīs. Eurodāds ir mans draugs."

„Tas ir labi. Mēs šonakt gulēsim trešā stāvā, jo visas citas istabas aizņēmuši tēvoča Marka viesi."

„Mēs?"

„Tu ne, es un Edīte. Edīte ir mana draudzene un atbrauca man līdz no Ņujorkas."

„Edīte var gulēt zem palodzes dienvidus galā. Kāpēc tu smejies? Eurodādam nepatīk, ka viņu traucē."

„Labi, mēs viņu netraucēsim. Rīt tu pats varēsi satikt Edīti."

„Vai tu te rītu būsi?"

„Jā."

„Un parīt?"

„Parīt arī."

„Un vienmēr?"

„Vienmēr ne."

„Kāpēc?"

„Tu jau zini, Vai esi izdomājis, ko mēs rīt darīsim?"

„Es nezinu."

„Iesim, skriesim, tecēsim?"

„Jā. Ko tu man atvedi?"

„Redzēsi rītu. Tev krīt acis ciet, Tomuli!"

„Nē..."

„Kad tu aizvērsi acis un tās atvērsi, būs rīts."

„Ietin mani —"

„Dusi saldi —"

„Kad es būšu liels, vai es arī varēšu braukt uz Ņujorku?"

„Jā."

„Un uz Teksasu?"

„Arī uz Teksasu."

„Vai tētis tur būs vienmēr?"

„Es nezinu."

„Kad izaugšu liels, vai es —"

„Kad tu izaugsi liels, tu varēsi darīt, ko tu varēsi."

„Visu?"

„Sapņo jauki..."

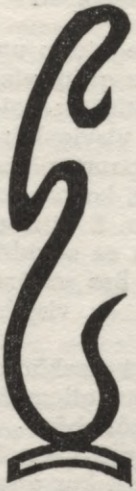

VII

Illes un debesu spokiem es patiešām neticēju, bet tiklīdz Melvija kundze un Elmeta bija aizgājušas — tas notika tik ātri un steidzīgi, ka nepaguvu ievērot, vai viņas iejaucās starp viesiem jeb izslīdēja pa kādām no telpas daudzajām durvīm — man smiekli pārgāja, un es negaidot sajutos dīvaini atstāta un pamesta, it kā viss, ko ap sevi redzēju, būtu kāda neaptveŗama un neiespējama pasaule, kam nebija nevienas saskares vietas ar mani pašu un kam es pat gribēdama nevarētu nekur piedurties. Reizi vai divas es atskārtu sevi pamanītu, jutu, ka manā sejā raisās smaids, tūlīt atkal sastingdams, jo svešās acis tikai pusmirkli aizmetās pie manējām un tad, pārskatīšanos pamanījušas, aizskrēja tālāk, lai bez kavēšanās atdzīvotos un iedegtos kādās citās un zināmās acīs, kas gaidīja kaut kur telpā aiz manis.

Solvītu es nekur nevarēju ieraudzīt, neredzēju arī neviena no Marka draugiem, kas šajā svešajā un nemierīgajā kņadā būtu likušies kā veci pazīstami, bet kas tagad bija kaut kur pazuduši, varbūt, Marku atraduši, svinēja paši savas draudzības svētkus, kuŗos man nebija vietas, man piekrita tikai daudz nepazīstamu seju un svešu acu, un tās visas skatījās man cauri kā tukšai vietai.

Man jau sen bija aizmirsies, kā jūtas citu rotaļās nepieņemts bērns. Tagad es atcerējos.

Protams, es nebiju bērns; es tagad nekā negaidīju un nekā nevēlējos, un tomēr nekā nesaņemt bija grūti, vismaz šinī brīdī un šinī vietā, kur ļaudis nemitīgi apmainījās ar sarunām un sirsnībām, it kā tās būtu visvienkāršākās un necilākās dāvanas pasaulē. Vēl pirms pāris brīžiem es pati biju jutusies šeit tik piederīga, ka par to pat neiedomājos, taču tagad, kad Solvītas un Beatrises spēki un svars no manis bija atdalījušies, un es skaidri un salti sajutu, ka man pašai nebija nekā. Bez viņām manis te vienkārši nebija, nevienam citam es vispār neeksistēju.

Svešo smieklu un sarunu skaņas man pēkšņi pieskārās un durstīja kā smalkas lauskas, kā sašķaiditu gliemežvāku gaiši zilganās drumstalas. Es gribēju no tām bēgt — pievēru acis un ar visu spēku vēlējos sevi atpakaļ savā istabā, savu gaišzaļo sienu mierīgajā klusumā, kur viss bija no manis atkarīgs, bet es ne no kā. Tas man neizdevās, spēju tikai iezīmēt gaisā domu, ka justies kā tukšai vietai un sāpēt reizē bija pretrunīgi; un pamanīt, ka doma tūlīt sabruka pati no savas ačgārnības kā greizi sakrauta kāpostgalvu kaudze. Domāt varēja tikai par šo bezjēdzību, bezjēdzīgas domas vispār nebija domas, tās bija baltos šķidrautos ietērpušās izjūtas, kas plīvoja smadzeņu telpā, bez ķermenīgas parādības, kas tīstījās ap neesošiem skeletiem un uzausa un izzuda pašas no sevis, ne izsaucamas, ne pārvaldāmas, ne aizkavējamas.

Kāds man aplika roku ap pleciem ciešā, siltā sveicienā.

„Cik brīnišķīgi tevi sa — "

Es pagriezos, lai redzētu, kas gan bija šis negaidītais draugs, pienācis no muguras, kad es neskatījos; manas plaušas zibenīgi ievilka sevī strauju elpu, lai priecīgi vārdi varētu atraisīties bez kavēšanās —

„Piedodiet," teica apjucis cilvēks, atraudams roku. „Es domāju, ka jūs esat Solvīta, lūdzu piedodiet," viņš atkārtoja, atkāpdamies, rīdams pārsteigumu reizē ar apjukumu, un, steidzīgi pagriezies, tūlīt aizgāja, it kā manis tiešām nebūtu.

Vai man bija jābūt Solvītai jeb nekam?

Priecīgais kalngals, kuŗā vēl nepazītais, negaidītais sveiciens mani bija īsu mirkli uzšūpojis, noplaka un izrādījās tukšs un izdedzis, tajā nerotājās ne gaviles, ne gaviļu atbalsis. Es jutu, ka sāku krist, uz iekšu, sevī, kādā arvien dziļākā un tumšākā un bezdibenīgākā vietā; man nebija nekur, kur pieturēties, un mirkli manai pierei pieskārās izmisīga atziņa kā kāda slepena, iztraucēta putna tumšie un ātrie spārni: biju rotaļlieta, augšup, lejup krītoša rotaļlieta, ko katrs nieks varēja izpostīt —

Ar savu domu jeb gribas spēku es kritienu nevarēju apturēt. Šajā pasaulē es nevarēju pastāvēt — bija arī veltīgi te stāvēt. Es redzēju, ka manī kā izplēstā tauriņu tīklā neieskries neviens noklīdis vārds, nesapīsies pat ne apmaldījies smaids. Palikdama šeit, es atzītu un apstiprinātu, ka tos gaidu, ka man tos vajag, bet tā bija tikai viena patiesības šķautne; jo es taču tos gaidīju un vēlējos tikai tāpēc, ka biju šeit, gluži kā, mežā iegājis, cilvēks sagaida, ka dzirdēs lapu šalkšanu, jeb, ābeļdārzu atradis, paredz arī ābolus, vai, nonācis jūŗmalā, vēlas karstas smiltis un sauli.

Es biju atbraukusi Solvītai līdz — kur bija Solvīta? Vai bez viņas nekas nevarēja notikt?

Kur bija Beatrise ar saviem padomiem un likumiem, kas neiedarbojās, nebija vispār pamanāmi, kad viņas pašas nebija klāt? Vai šajā namā katrs tika pamests savam liktenim, vai te katrs, reiz ielaists un apsveikts, varēja būt tikai par sevi?

Rokā es arvien vēl turēju glāzi ar pusizdzertu dzērienu, ko kāds man pirmīt bija uzspiedis, tikpat lieki un tikpat nenoraidāmi kā roku un lūpas svilinātājas papīra kafijas krūzītes, ko toreiz ostmalā neapzinīgi pakalpīgas meitenes pasniedza jaunajiem imigrantiem. Kas man lika to atcerēties šinī brīdī? Tā pati svešuma sajūta, kas uzmācās, pēkšņi atrodoties starp ļaudīm, kas te bija savā vietā, droši, apmierināti, ērti, zinādami, kas šī par vietu un kas viņiem te darāms un sagaidāms? Cik laimīgiem viņiem bija jābūt! Es nepazinu pat šo dzērienu, nezināju, kādu dīvainu augļu jeb sēklu spēks tur bija sajaukts un sajaucies, tagad jau novadījies, pats sevi pārdzīvojis, izbeidzies, lieks un negaršīgs. Pašūpoju glāzi gaisā un redzēju

sulaini, kuŗš manī paskatījās un tad pagāja gaŗām kā tukšai vietai, neapstādamies un melnzeltaini izrotāto paplāti man nepasniegdams. Es gribēju glāzi nolikt uz kāda galdiņa, nebēdādama par alkohola traipiem, kas tā varētu celties, un jau pastiepu roku — kad pēkšņi mirdzošā galda virsma sašūpojās un man likās, ka galdiņš pats pabēga nost, aizbēga un atgriezās tikai tad, kad stikli un šķidrums jau sūcās gaišajā grīdsegā tam pie kājām.

Arī to neviens neredzēja, un es pēkšņi varēju izkustēties un virzīties uz priekšu, kaut nezinādama kuŗp.

Jutu vajadzību pietuvoties telpas sienām, cerībā, ka tās no manis nebēgs, ka tur atradīšu lielāku drošību, it kā tās, līdzīgi virvēm, kas iežogo cīkstoņu arēnas, varētu mani novest pie izejas, ja es pie tām turētos un tām sekotu. Tikai es nevarēju atcerēties — laikam gan tāpēc, ka nekad nebiju kārtīgi novērojusi — vai arēnu iežogojumiem vispār ir izejas; varbūt, ka virves patiesībā turpinājas bez pārtraukuma, ka, pie tām turoties, cīkstonis dotos veltīgā loka gājienā un gaita viņu nekur nenovestu, bet arī nekad neizbeigtos. Jautājums man pēkšņi uzmācās ar smieklīgu svarīgumu — it kā atbilde kā atrisināta un pabeigta līdzība man tiešām parādītu ceļu. Solvīta to droši vien būtu zinājusi, sporta mīļotāja Solvīta, kas nosita laiku visdažādākās sacīkstēs kopā ar saviem košajiem draugiem, kas tai iemācīja ne vien visādus signālus un noteikumus, bet izskaidroja arī visas nozīmes.

Kur bija Solvīta? Un ko viņa zināja par Lariju?

Taču izskaidrojumi būtu veltīgi, nozīmes nevar izskaidrot, tās jāatklāj katram pašam. Ko gan Solvīta varētu man pateikt? Izejas atrašana bija svarīga tikai man. Pie tam nekādu sarežģījumu vispār nebija, visur bija kādi krēsli un galdiņi, plaukti un paaugstinājumi, kam bija jāiet apkārt, pie kam pārmērīga pieķeršanās sienu baltumam varētu man pievērst uzmanību par spīti tam, ka neviens manī neskatījās.

Es virzījos uz priekšu lēnām, bet neatlaidīgi, kamēr negaidot saskrējos ar milzīgu portretu, no kuŗa manī raudzījās Beatrises acis, pilnas aukstas zobgalības un nežēlīga izsmiekla, ko Beatrise pati bija pratusi apslēpt.

Un tad? es pēkšņi teicu pusbalsī, sargādamās,

Te nav nekā par ko smieties, ko izsmiet, es teicu, bet glezna man neatbildēja. Atbildes arī negaidīju, bet man likās, ka šajā telpā, kur viesi runāja vienā laidā kā kādā murgainā sapnī, es arī varēju runāt, ja vēlējos, kaut vai ar svešu seņču portretiem, kas paši neatlaidīgi klusēja. Tikai man nebija ko teikt. Paraustīju plecus — kāda man daļa gar svešu ļaužu portretiem? Gar svešiem seņčiem? Gar svešiem? Tā nebija Beatrise pati, bet gan kāda priekštece, līdzīgām acīm. Tumšzilā samta tērps, gredzenotas rokas, tie paši sirmie mati, neredzams, bet jaušams saltums — nebija jau nekā ko iebilst ne pret gleznas personas, ne stila, pat ne pret smagi apzeltītā ieloga veclaicīgumu, tikai es jutos tieši pati aizkarta un apvainota, vienā mirklī zināmā, ka es gleznu būtu paslēpusi vistumšākā bēniņu kaktā, ja šī asā izsmiekla seja piederētu kādai no manām priekštecēm. Iedomājos māti — viņa varbūt bija nerimtīgi veclaicīga, varbūt vientiesīga un apnicīga, bet viņas acis nekad nevienu nespētu vajāt, tajās vienmēr bija labvēlīga pavadīšana, kamēr šīs sejas īpašniece nekad nebaudīs apskaidrotu nāves mieru mūžīgi mūžam — es šādu nepārprotamu nolādētību neuzdrošinātos pasaulei rādīt. Jeb varbūt Beatrise to darīja tīšām? Varbūt viņa bija ar nolūku izraudzījusies šim portretam visizcilāko, visredzamāko vietu visā telpā, vēlēdamās svešos pasaules staiguļos, kādi te iemaldījās lūgti un nelūgti, skatīties ar vēl otrām acīm, ar savām īstajām acīm, kuŗas pati savā sejā atsegt līdz galam viņa vienkārši bija par gudru, kamēr tās pavisam noslēpt nebija vajadzības, jo vēsts bija nepārprotama un nelokāma: Nekur neizbēgsi.

Es noskurinājos un virzījos tālāk, pirkstu galus pārvilkdama baltajai sienai, kur varēju to aizsniegt, pieskardamās paneļu izciļņiem tā kā kādreiz bērnībā biju vilkusi nejauši paceltu sprunguli gar zediņu sētu vai arī ar spožu līneālu skrējusi gar augstu spīdīgu stiepuļu žogu, ļaudama rokai sajust ritmiskos, spraigos atsitienus. Tagad es taustījos vieglākiem un slepenākiem pirkstiem, laiku pa laikam pamezdama skatu telpas vidū. Neviens mani nenovēroja, un es ar pēkšņu prieku atskārtu, ka arī

portreta galva nevarēja pagriezties, lai man izsekotu, ka pagātnei pār cilvēku nebija varas, ja tas pats tai tīši nelīda acīs. Bez tam pamanīju, ka priecīgie ļaudis zāles vidū portretam nepiegriež ne mazākās vērības. Pa gabalu redzēju Pēteri, kas aizgāja, uz manu pusi nepaskatījies, redzēju Benitas taurenīgo šūpošanos, redzēju zaļu papagaili, kas ņirdza ne vien manā, bet visās sejās, par lielu prieku jokdarim, kas to bija izvilcis no kāda nezināma būra un nēsāja apkārt pa visu zāli tik lielīgi, it kā putns būtu paša izgudrots un izgatavots jaunums. Mana roka pa to laiku aizsniedza tīmeklīgus logu aizkarus, kas reizē smagi un viegli, reizē gaiši un necaurredzami karājās no griestiem — un pirksti slīdēja tiem pāri, pārsteigumā uz mirkli apstājās un tad tramīgi aizsteidzās tālāk, līdz paņemdami siltu, maigu veidu nojautas, iemērktas klusos smieklos, kas iztraucēti ieguldzējās aiz aizkariem.

Kur bija logi, vajadzēja būt durvīm, es domāju un beidzot tās sataustīju — cieši aizvērtas, tās vieglam pieskārienam nepadevās. Bet arī es nepadevos — lai gan kaut kur katrā ziņā bija kādas, varbūt daudzas plaši un līdz galam atvērtas durvis, pa kurām katrs varēja nākt un iet kā vien vēlējās, es bez trokšņa, bet stingri un apņēmīgi bīdīju šīs, ar sapņa stūrgalvīgo pārliecību, ka tieši pa šīm durvīm izkļūšu no drūzmas, kas ne vien bija nogurdinājusi un izsmēlusi mani, bet nu jau pārdzīvojusi arī pat savu kūsāšanu kā pusizdzertais dzēriens glāzē, kļūdama lieka, pirms paspēja izbeigties.

Es pieliku plecu un stūmu ar visu spēku. Durvis bija ārkārtīgi smagas, likās, ka kāds tās tīšām turētu ciet no otras puses, un tikai ar vislielākām pūlēm man izdevās pavērt spraugu, pa kuru es tikko paspēju izspraukties, kad tās jau atkal aizvērās, bez trokšņa, bet neatturami, kādu sevišķi stipru, kaut neredzamu atsperu varā. Taču es par to neraizējos; biju atradusi ceļu, biju sev atvērusi durvis pati, man nevajadzēja Solvītas, lai dotos tālāk.

Otrā pusē neviena nebija. Mani ietvēra dziļš un pilnīgs klusums, atrados zilgani krēslainā gaismā, kas pēc siltas un saulainas krēšļošanas lielajā zālē mulsināja un drusku biedēja, sevišķi vēl tāpēc, ka arī gaiss šķita dīvaini mikls un lipīgs. Manas acis te aprada tikai pama-

zām, un es redzēju, ka atrodos kādā starptelpā, kādā plašākā gaitenī vai priekšnamam līdzīgā starpnamā, gar kuŗa sienām slējās tropiski stādi un koki, vismaz es iedomājos, ka tie bija tropu augi, kuŗu dīvaini lielās un neparasti veidotās lapas karājās no līgani izstaipītajiem zariem kā zaļi un ļengani plaksti, kas slepeni grasās atvērties, kamēr stumbri, veikli līkumodami, nozuda skatam grīdā iedobtās ūdens tvertnēs jeb arī paslēpās milzīgos podos, aiz kuŗiem kā slepeni un auksti ugunskuri dega zilgani blāvas spuldzes. Reizē ar krēslu es apradu arī ar klusumu un ieklausījos kādā nepārtrauktā, kaut attālā ūdens čalošanā, kas mani traucēja tāpat kā skaļā kņada bija traucējusi pirmīt. Vai no trokšņiem un skaņām šinī namā nebija iespējams izbēgt? Vai te nemitīgi ķērca papagaiļi jeb arī ausīs plūda un pilēja pazemes strautu tecēšana, par kuŗu neviens nevarēja pateikt, kur tā izcēlusies?

Negribēju te ilgāk kavēties. Vienam vakaram, vienai naktij man pietika pasaules krāšņumu, kas izrādījās tikai čaulas ar tukšu vidu, kas nebija pat čaulas, bet tikai krāsainu ēnu rotaļas viņpus stikla sienas, un nevien nevarēja man pieskarties, bet to pat nemēģināja.

Sāku iet uz priekšu — gaŗām dīvainām trofejām, kas pār mani liecās no sienām un griestiem un izplauka pēkšņas un neticamas visur, kur paskatījos, it kā tas tiešām būtu mans skatiens, kas tās izvilināja no krēslas un klusuma. Melni un balti milzu ilkņi, blāvi vizoši gliemežvāki, rupuču stīvās bruņas, raibu taureņu zalgojošie spārni, gaisīgas, kustīgas svešu zemju dīvaino putnu spalvas, sastingušas acis izbāztu nezvēru galvās un mēmi zvīļojošas rāpuļu ādas — viss mani uztrauca, un es virzījos pa gaiteni, kas sašaurinājās un iegriezās līkumā, ar steidzīgu un reizē atturīgu soli, taustīdama ceļu ar pirkstgaliem un tūlīt nolaizdamās uz visas pēdas, lai izjustu soļa drošumu, pirms spēru nākošo. Zināju, ka Solvīta šādā vietā justos citādi — kā piedzīvojumu meklētāja jeb pasaules pētniece, kuŗas asajam un izslāpušajam skatam nepaslīdētu gaŗām neviena krāsa un neviena spīdēšana, viņa te ietu līdzīgi kaislīgiem aizvēsturniekiem, kas pa gadsimtos sakrājušos tumsu taustās

piramidu šaurajās ejās, sekodami nesasmaržojamajai tūkstošgadīgā medus smaržai, zelta rotu nedzirdamajai šķindēšanai, aizsaules dvēseļu laivu nesamanāmajai līgošanai sen izdzisušos visuma vējos. Taču tā bija mirkļa iedoma, un es ne apstājos, ne ļāvu domām samežģīties svešos sapņos; es vienīgi vēlējos atgriezties pati savā pasaulē, kur man nebija jāšaubās pašai par sevi, un šis bija tikai cits ceļš, kas, nemeklēts un neminēts, bija mani jau gaidījis, lai aizvestu atpakaļ pie šīvakara kāpnēm, pa kuŗām varēšu uzkāpt augšā, trešā stāva istabā, nopurinādamās un atbrīvodamās no visām Solvītas neatbildībām.

Gaitenis izlīdzinājās un tad sazarojās vēlreiz; redzēju dažādas aizvērtas durvis, tikai kāpņu nekur nebija. Man likās, ka biju jau nostaigājusi pārāk lielu gabalu, lai to varētu ietilpināt pat šajā milzīgajā mājā, kad gaitenis pēkšņi izbeidzās pie kādām puspievērtām durvīm, pa kuŗām spīdēja ļoti vāja gaisma, vildama un vilinādama mani kā pasaku varoni meža biezoknī.

Es pavēru durvis un skatījos. Te bija grāmatas — gar sienām līdz pat griestiem auga nevis kārīgas un pietūkušas zaļas tropu lapas, bet grāmatu plaukti, pretī zibinādami visdažādāko sējumu raibās un izgreznotās muguras. Skaidri saredzēt es nekā nevarēju, dziļa krēsla te robežojās ar tumsu; milzīgajā stāvlampā, kas liecās pāri tumšiem klubkrēslu kamoliem, bija iedegta tikai viena niecīga spuldze, it kā nakts sargāšanai, jo lasīt pie tās nebūtu iespējams. Grāmatas mani saistīja, es aizvēru durvis aiz sevis un piegāju pie tuvākajiem plauktiem. Tur sniedzos pēc —

„Solvīt," teica kāda balss, un es apcirtos kā vilciņš.

„Nē," es teicu, „nē, nē, nē! Neesmu Solvīta, kāpēc visi mani tur par Solvītu?"

„Neuztraucieties," teica balss, un tai līdz no tumsā iegrimušā melnā zviļņa tumšmatainu galvu pacēla vīrietis, kas tur bija gulējis uz muguras, bez svārkiem, balto piedurkņu galus atlocījis, rokas aiz pakauša salicis. Mans skats apstājās pie viņa tumšajām, kopā saaugušajām uzacīm, kas apēnoja redzokļus un īsti neiederējās plānajā

sejā, un tad pats no sevis nolaidās zemē, aizķerdams atkorķētu viskija pudeli, kas slīja uz grīdas, pa tvērienam.

„Neuztraucieties," viņš teica. Tikt noturētai par Solvītu nav ļaunākais iespējamais liktenis."

„Es zinu," es teicu. „Solvītu visi mīl."

Vīrietis iesmējās, bet es nevarēju noteikt smieklu raksturu.

„Jūs pazīstat Solvītu?" viņš vaicāja.

„Jā," es teicu, „bet neticu liktenim."

„Es gan," teica vīrietis, pieceldamies sēdus, taču acīm redzot bez nolūka kustēties tālāk. „Šodien es sāku ticēt liktenim."

„Kāpēc šodien?"

„Kas jūs esat?" viņš vaicāja, it kā manu jautājumu nedzirdējis, un, manī skatīdamies, domāja par kaut ko citu.

„Un jūs?"

„Šoreiz viņš smējās tādus smieklus, kādus smej apnicis un nogurdināts skolotājs, kad bērns, pēc desmitkārtīga izskaidrojuma, atkārto to pašu jautājumu ar pirmreizīgo ziņkāri. Es gan vēl nebiju vaicājusi otrreiz, bet jutu, ka nosarkstu. Man būtu vajadzējis uzminēt, zināt, ka —

„Esmu Marks," viņš teica. „Vai jūs nekad neesat dzirdējusi par Marku Melviju?"

„Jā," es teicu, „par jums šovakar visi runā vienā laidā. Uu jūs meklē."

„Mm," norūca Marks, savilcis pieri augstās, tēlota izbrīna krokās, un smīnīgi skatījās grīdā tai vietā, kur tā saplūda ar grāmatu plauktiem pie pretējās sienas. Es viņā noraudzījos ar neparedzētu, priecīgu pārsteigumu — tātad šis bija apbrīnojamais Marks, ko visi meklēja un ko es biju atradusi, nemeklēdama un nepazīdama.

„Marks ir visbrīnišķīgākais cilvēks, Marks ir mūsu varonis, mēs visi mīlam Marku," es teicu, atdarinot viņa draugus, un mana balss pati no sevis pieņēma dziedošu izteiksmi, it kā es skandinātu dzejoli, kas parastā balsī nebūtu patiesība. „Ir jābūt skaisti, būt Markam," es piebildu.

„Jeb Solvītai. Solvītu visi mīl. Marku visi mīl. Vai jūs neviens nemīl?"

„Mani neviens nepazīst," es teicu, un manas atbildes ātrums man neļāva brīnīties par jautājuma pārdrošību.

„Tas ir aizbildinājums," teica Marks.

„Nē," es teicu, bet bez spītības.

Marks smaidīja.

„Varbūt," es piebildu, varbūt tiešām tas bija aizbildinājums un patiesība reizē. Varbūt es aizbildinājos ar patiesību. Patiesība mani aizbildināja tāpat kā lietaina vasara aizbildina skopu ražu.

„Pat jūs mani nepazīstat," es teicu un negaidot jutu, ka šinī vietā un šinī stundā pietika ar patiesību, ka ne aizbildinājumi, ne taisnošanās nebija svarīgi. Kā svaigs un smaržīgs gaisa vilnis man spēji pārlija atskārtums, ka skaidra un vienkārša atklātība bija gara greznība, kuŗas baudu es patiesībā nemaz nepazinu, jo tā bija tāda brīvība, ko neviens nevarēja sev pats iekaŗot, tikai — nejauši atrast. Tā sēdēja paslēpusies aiz pusvirus durvīm un smaidīja — kā Marks.

„Jā," es teicu pēkšņā priekā, „tas bija aizbildinājums."

„Labi," teica Marks, pieceldamies izņemt glāzes no kādā plauktā iekārtotas novietnes. „Apsēdieties... Solvīt?"

„Edīte," es teicu.

„Solvītai jūs tomēr līdzināties."

„Nerunāsim par Solvītu."

„Par jums?"

„Par jums. Kāpēc jūs esat šeit un nevis zālē pie saviem draugiem?"

Marks saviebās.

„Jūs izjaucāt rotaļu," viņš teica. „Veselu brīdi es visu biju aizmirsis."

Viņš izdzēra savu glāzi vienā paņēmienā un to tūlīt atkal piepildīja. Pamanījis manu skatīšanos, viņš paraustīja plecus un teica:

„Nekur neizbēgsi. Esmu paslēpies tāpēc, lai man nebūtu jāaizbildinās ar patiesību. Jeb meliem. Tas būtu neērti maniem draugiem un man pašam."

„Kāda ir jūsu patiesība?" es vaicāju, brīnīdamās pati par savu drosmi, kas jaunatrastajā atklātībā izplauka pati no sevis.

„Teicu — es šodien sāku ticēt liktenim."

„Kāpēc šodien?"

„Jums neviens nekā nestāstīja?"

„Par ko?" es brīnījos.

„Lūk, cik mani draugi ir varonīgi," teica Marks, un viņa sejā un balsī vīdēja izsmiekls, jau pazīstamais izsmiekls. Man ienāca prātā, ka acis portretā bija sevī sakopojušas visu Melvija ģimenes locekļu izsmiekla krājumu, un tas acīm redzot nebija mazs. Biju, tagad atcerējos, to pāris reižu redzējusi arī Džeralda acīs; šai mirklī es Markā pazinu Džeralda brāli — un man pēkšņi likās, ka izsmiekls, kas reizēm šķērsoja Solvītas seju, bija atradis sākumu šinī pašā avotā. Bet kas bija izsmiekls? Portreta acis bija manāmi iedurušās kā nepielūdzami, vienvirziena šķēpi, bet Marka sejā ieraudzīju, ka zobens grieza uz abām pusēm. Izsmiekls bija smieklos apslēpta rūgta nicināšana, kuŗā kā zvīņaini glumās, žņaudzīgās bruņās iespīlējās uzvarētie un sakautie, lai spētu noskatīties, kā citi vientiesīgā sajūsmā vēl tikai pošas apslēpto lamatu ceļos un ledainos stikla kalnos. Kas tas bija par lāstu, kas uzgūlās šai dzimtai, uz kādu pūstošu pāļu, dzelžainu spīļu pamatiem turējās šis nams, kas mēģināja sagūstīt ik nejaušu viesi, kas gūstīt gūstīja pat Solvītu? Vai tā bija dzīve pati?

Mani varonīgie draugi man dzied slavas dziesmas tāpēc, ka nevar panest vilšanos," teica Marks. „Ar savu balsu skaļumu viņi cenšas to izdzēst, viņi mēģina salipināt kopā veco Marku ar krāšņiem vārdiem, lai vismaz šovakar nebūtu jāskatās sašķīduša ideāla nožēlojamās lauskās."

„Es nesaprotu," es teicu.

„Protams," teica Marks, „es aizmirsu, ka jūs nekā nezināt. Dzeriet," viņš piebilda, bīdīdams man tuvāk vienu no glāzēm un izdzerdams savējo vēlreiz.

Tātad Markam bija kaut kas noticis, gluži kā Solvīta paredzēja, es domāju un noskatījos, kā viņš berzēja savu seju abām rokām uzreiz. Nervozie pirksti bija slaidi un jūtīgi, zobārstu smalkajām kustībām piemēroti. Taču Marks bija dzīvs un vesels, viņš te sēdēja viss vienā gabalā, kaut arī nebija labi tā slēpties, ne nu vēl tīšām dzert par daudz.

„Jūs esat dzīvs un vesels," es teicu, pēkšņā sirsnībā mēģinādama atsaukt to labdarīgo, atklāto noskaņu, kādā mēs nupat bijām sarunājušies. „Nekas briesmīgs taču nevar būt noticis."

„Nē," teica Marks, šūpodams galvu. „Nekas briesmīgs. Es tikai šodien izkritu valsts eksāmenos."

Jutu, ka manas acis iepletās neticībā.

„Bet — "

„Ak, es zinu," viņš iesaucās nepacietīgi, „svinības, viesi un viss — tikai idiots varēja pieļaut šādas balles sarīkošanu, pirms pārbaudījumi bija pabeigti, iznākumi paziņoti un diploms piekārts pie sienas. Esmu idiots."

„Bet — "

„Bet to nevarēja paredzēt. Neko tamlīdzīgu neviens nevarēja paredzēt."

„Ka jūs izkritīsit?"

„Jā. Nē. Varbūt. Es nezinu. Patiesībā taču ir vienalga," viņš teica un piepildīja glāzi. „Dzeriet."

„Nē," es teicu, „nav vienalga. Kāpēc jūs izkritāt?"

„Kas par jautājumu! Kāpēc cilvēki izkrīt pārbaudījumos? Bet labi — mani izgāza."

„Tas ir aizbildinājums?"

„Nē," teica Marks un tad pasmaidīja. „Varbūt. Jūs patiešām līdzināties Solvītai, viņa arī vienmēr visu apgriež otrādi un sakauj pretinieku ar viņa paša ieročiem."

„Bet mēs taču necīnāmies."

„Nē. Dzeriet."

Es pacēlu glāzi un tad, juzdama, ka Solvītas sudraba kurpes sākušas nežēlīgi spiest, tās nometu un pavilku kājas zem sevis dziļajā klubkrēslā. Tā bija ērti, un man radās sajūta, ka saruna tikai nupat iesākusies, ka īstenībā tikko iesākusies bija šī nakts.

„Un kas ir patiesība?" es vaicāju.

Marks iesmējās ar rūgtumu balsī, un es pamanīju, ka viņš bija novērojis manas kustības ar mazu smīnu.

„Es te paslēpos, lai man nebūtu jātraucē draugu svinību gars un atkalredzēšanās prieki ar paša klātbūtni, lai man nebūtu jāklausās nožēlojamos mierinājumos un jāatgaiņā līdzjūtības izteikas kā uzbāzīgas mušas, lai man vispār nebūtu par šo sasodīto lietu vairs jādomā —

un tad te parādāties jūs un prasāt pēc patiesības! Jūs taču nezināt nekā ne par ko, jūs nevarētu atšķirt patiesību no meliem."

„Jo labāk," es teicu, „jums nav jāpūlas melot."

„Būtu vieglāk, ja jūs zinātu melus jeb vismaz aizbildinājumus."

„Ka jūs izgāza, nepelnīti?

„Tas ir viens. Ka es būtu varējis patiešām izkrist, neviens vispār netic. Esmu vienmēr bijis priekšzīmīgs students, man nekad neviens priekšmets nav bijis jāatkārto, neesmu nekad izkritis nevienā pārbaudījumā. Es iesāku ar eleganti dissektētu līķi un pabeidzu ar patiešām mākslinieciskiem mākslīgajiem zobiem, kas būtu mūzejos izstādami, ne tik vien mutē liekami. Starplaikā visiem jau sen bija apnicis dzirdēt manu vārdu izsauktu starp tiem, ko semestru beigās izcilu sekmju dēļ atbrīvoja no pārbaudījumiem teorētiskos priekšmetos. Kam būtu varējis ienākt prātā, ka es izkritīšu valsts eksāmenos, kuŗos parādās pat pēdējie dīkdieņi, kas nav laboratoriju no iekšpuses redzējuši gadiem?"

„Un?"

„Mātes kundze salūdza viesus no visām malām, lai, izmantojot gaŗo nedēļas nogali, sabrauktu pat tādi, kas nav rādījušies gadiem; tēvs vēlējās pēc iespējas lielu troksni, lai visa pasaule redzētu, ka vismaz viens no viņa dēliem nav gluži zemē metams, un Debora savā nepacietībā bija pareizi aplēsusi, ka poziņojums šovakar, kad visi vecie draugi kopā, svinības izvērstu par nekad neaizmirstamu notikumu."

„Debora? Kāds paziņojums?"

„Piedodiet, es aizmirstu... Saderināšanās paziņojums. Debora bija mana līgava."

„Bija?"

„Nepārvaicājiet mani kā naīva meitene. Debora bija mana līgava un nu vairs nav. Es zinu, jūs viņu nepazīstat, viņas šovakar šeit nemaz nebija, un jūs te esat nokritusi no mēness."

„Nedusmojieties, Mark," es teicu.

„Es nedusmojos."

„Tātad — jūs izgāza? Kāpēc?"

„Es neteicu, ka mani izgāza. Es teicu, ka visi tā domā. Izskaidrojumu ir diezgan, var izvēlēties. Komisijas priekšsēdis doktors Ričardsons ir tēva draugs no jaunības laikiem — ka viņi savā starpā sacentušies visu mūžu, nevienam nav noslēpums, lai gan neviens nezina, kāpēc. Tas ir — neviens cits nezin, bet mātes kundze ir pietiekami pašapzinīga, lai liktu mums mājās domāt, ka tas noticis viņas dēļ un tēvs tātad iesācis ar uzvaru. Uzvarētāja tad gan patiesībā bijusi māte, viņa vienmēr uzvar. Redzēsit pati, ja padzīvosit kādu brīdi šinī namā — mana māte ir šis nams, un viņa prot visu izmantot un izlietot. Kamēr jūs no rīta vēl gulēsit, viņa jau zinās, kam jūs derat un ko darīsit, kad pamodīsities. Bet ja jūs nekam nederat un neesat viņai vajadzīga, viņa kaut ko izdomās — jeb arī jūs pataupīs uz priekšdienām. Pie kam tas nemaz nav tik bēdīgi kā izklausās, bez mātes kundzes mēs nevarētu iztikt. — Bet tālāk. Kad es izvēlējos zobārstniecību, nepabeigdams tieslietas, kā tēvs bija cerējis vismaz no viena sava dēla, Ričardsons jutās gandarīts, jo viņa dēls, lūk, vēlējās sekot tēva pēdās. Tikai Larijs bija nepastāvīgs, lai neteiktu slinks — lūdzu nepārprotiet mani, es mīlu Lariju, pasaulē nav jaukāka biedra, ar kuŗu kopā slapstīties Āfrikas džungļos pa ziloņu vai antilopu pēdām, nav priecīgāka un labāka drauga, kas spēj pat vienkāršu Eiropas ceļojumu pārvērst visaizraut īgākā dēkā. Patiesībā — patiesībā es zobārstniecību izvēlējos tieši viņa dēļ. Viņš ir pāris gadus vecāks, un toreiz man likās, ka viss, ko viņš dara, ir apbrīnojams un atdarināms. Un tā arī ir, Larijs ir cilvēks, ko būtu vērts meklēt visu mūžu, kuŗu satikt nozīmē atklāt pasauli par jaunu un atklāt jaunu pasauli. Larijs ir burvis un ceļvedis, tikai — tikai viņam nevar ilgi sekot, pie viņa nevar pieķerties un palikt; vienmēr, negaidot, pienāk brīdis, kad viņam jādodas tālāk vienam pašam, kad viņš pēkšņi kā jauna zvaigzne iedegas kādā atklājumā jeb pārvēršas skaņā, kam jāizplūst, un tad viņš vēlas būt par sevi un sev, ne mirkli neapdomājoties pamezdams visu iepriekšējo, draugus un ienaidniekus, sasniegumus tiklab kā neveiksmes..."

Kā Solvīta, es domāju, Solvīta un Larijs viens otru sadedzinās un pametīs, pelnos. Nē. Vai man nevajadzēja

tagad steigties, meklēt, sargāt, aizkavēt un apturēt? Bet Marks runāja tālāk, man,

„...praktiski runājot, Larijs vienkārši jāsauc par slinku, studēšana viņam neveicās, tālāk par otru kursu viņš vispār nekad netika. Vecais Ričardsons ar to nav samierinājies vēl tagad

„Un jūs — priekšzīmīgo studentu — viņš varēja izgāzt pēdējā brīdī, tā atriebdamies par visu vienā rāvienā?"

„Tā var domāt, tā katrā ziņā domā tēvs, lai Dievs viņam piedod," teica Marks un pēkšņā nemierā asi sakustējās, atgāzās atkal dīvānā un skatījās griestos.

„Tātad — tā nav patiesība?"

„Nē," viņš teica, „es domāju, ka nē."

„Tad jūs tomēr izkritāt? Es nesaprotu."

„Es arī ne. Es reizē izkritu un neizkritu. Es izkritu tīšām."

„Bet kāpēc? Un kā jūs varējāt, zinādams —"

„Par tēvu un balli un visu to? Par to man neienāca prātā domāt. Varētu teikt, ka es izkritu tīšām netīšām. Es jau teicu, ka šodien sāku ticēt liktenim. Pagājušo nedēļu, kad pārbaudījumi iesākās, man nebija ne jausmas, ka izkritīšu."

„Bet kāpēc tad jūs izkritāt?"

„Kāpēc, kāpēc, kāpēc! Es nezinu, kāpēc! Kāpēc sievietes vienmēr vaicā to pašu?" Marks pietrūkās kājās un sāka pārstaigāt istabu krustām šķērsām.

„Vai jums tā vaicāja arī Debora?"

„Jūs esat paša velna mācekle," teica Marks straujās dusmās. „Kas jums te atļāva nākt un mani pratināt?"

„Es jūs nepratinu," es teicu. „Katrā jūsu teikumā paslēpies ir nākošais jautājums. Jūs gribat, lai es jums vaicāju jūsu pašu jautājumus, man pat nav laika izdomāt savējos, un es vispār nevienam nekad nekā nevaicāju —"

„Jūs melojat acīs skatīdamās," teica Marks.

„Jūs aizbildināties," es teicu spītīgi.

„Labi. Es izkritu tāpēc, ka tas bija interesanti. Atbildes jāzina ļoti labi, lai varētu izvēlēties nepareizās ar inteliģenci un gaumi. Žēl vienīgi, ka bez manis neviens to nevar novērtēt, citādi es saņemtu visaugstāko atzinības balvu," teica Marks, smiedamies nepriecīgos smieklus.

„Jauni aizbildinājumi," es teicu.

„Patiesība," teica Marks. „Tikpat liela vai maza patiesība kā tas, ka tiklīdz zobārsta karjēra bija gandrīz kļuvusi par īstenību, es sev vairs nevarēju iestāstīt, ka to vēlos, nevarēju sevi iekārdināt pat ar tālāku speciālizēšanos vai zinātnisku pētījumu un akadēmiska darba iespējamībām. To der ievērot — sev pašam kaut ko iestāstīt ir gluži viegli, bet tam var ticēt tikai līdz kādam, iepriekš neparedzamam un tāpēc nenovēršamam brīdim. Kad šis drausmīgais brīdis pienāk, ir vai nu jāaizmiedz acis, jeb sevī jāskatās kā sašķeltā pretstatu spogulī, un tad ir tikai divas iespējamības, sasist spoguli jeb aprakt sevi, jo divos veidos neviens ilgi nevar dzīvot. Katrs sīkums man pēkšņi atgādināja, ka es nekad neesmu vēlējies studēt zobārstniecību, ka biju to sev tikai iestāstījis, tāpat kā reiz studēju tieslietas, tikai tāpēc, ka tēvs — jeb varbūt māte — tā vēlējās. Pēdējās nedēļās katrs brīdis un katra lieta man rādījās kā jauns un spožs spraislis manā nākotnes cietumā, es vairs nevarēju sevi ar skaistiem niekiem apmānīt, un man bija arvien mazāk laika, krātiņa durvis vērās ciet arvien ātrāk un ātrāk. Kad Debora izraudzījās mana kabineta sienu krāsu, kad viņa pārbaudīja uzgaidāmai telpai paredzēto mēbeļu izturību, kad viņas ziņkārīgās rokas cilāja spīdīgos instrumentus, it kā tie būtu maigas un burvīgas rotaļlietas, kas izgrebs un izkals viņas nākotnes sapņus — es to ilgāk vairs nevarēju izturēt."

„Un Debora?"

„Kādēļ jūs vaicājat, ja jums atbilde jau zināma? Deborai es nebiju vajadzīgs, viņa vēlējās vīru un laulību greznumu, ne mani, gluži kā es to jau biju paredzējis."

„Un jūs gribējāt viņu pārbaudīt? Jūs varat būt ass un pārdrošss, bet es nevaru jūs iedomāties tik nežēlīgu."

Marks piepeši apstājās man aiz muguras, un es sajutu, ka viņa rokas satveŗ mana krēsla atzveltni ar žņaudzīgu spēku.

„Kas jūs esat?" viņš vaicāja, un es dzirdēju, ka asums viņa balsī lēnām pārvēršas par izbrīnu. „No kurienes jūs nākat — kā izmeklēšanas tiesnese, kā inkvizītore, kā sirdsapziņa, kam pieder pēdējais vārds un pēdējais

jautājums? Vai jūs nezināt, ka aizstāvēdamies es sevi tikai smagāk apsūdzēšu?"

„Nē," es teicu.

„Protams, ka nē. Jūs spējat tikai jautāt un nebaidāties no atbildēm tāpēc, ka nevarat tās paredzēt. Un ja varētu, jums būtu vienalga, jo jums taču tās nevar kaitēt."

„Mark —"

„Jā, es zinu — es varu būt ass, bet ne nežēlīgs. Jums atkal taisnība — neesmu nežēlīgs, esmu gļēvs. Es būtu varējis visu panākt daudz vienkāršāk un godīgāk; būtu varējis pārbaudījumos nemaz neierasties vai arī tos izturēt un vienkārši atteikties no prakses — un tā līdz sirds dziļumiem apbēdināt tēvu. Šis pēkšņais sitiens gan viņu ir ļoti satriecis, bet mani viņš nevaino, jo ir aizbildinājums. Esmu gļēvs — es zināju, ka beigās nebūtu izturējis un padevies, mātes kundze prastu manu diplomu izlietot pret mani pašu, ja viņa to vēlētos. Es biju tik gļēvs, ka neatteicu Deborai pats, bet uzkrāvu viņai iespēju nomest saderināšanās gredzenu man pie kājām un aiziet lielīgai un lepnai, kaut mēs abi zinājām, ka šo scēnu biju inscenējis es, ka viņa tikai izpildīja manu vēlēšanos, kam es biju sagādājis pietiekami aizbildinošu aizbildinājumu. Es būtu varējis būt goda vīrs," Marks teica ar pēkšņu spīvumu, un atzveltnes vietā viņa rokas sagrāba un nikni purināja manus plecus, „bet es tāds nebiju, es tāds nebiju! Un man nav žēl, man nekā nav žēl, esmu atkal brīvs!"

Kad purināšana apstājās, es zināju, ko teikt.

„Šinī dzīvē nekam nav jēgas, Mark. Tikai tāpēc ir iespējams dzīvot, ka nekam nav jēgas un nekas nekā nenozīmē. Arī brīvība nekā nenozīmē, un brīvs jūs varat būt tikai tad, ja to zināt."

Marks neteica nekā, un mana patiesība man pašai arī šķita tukša un nederīga. Taču es zināju arī ka patiesība tomēr ir patiesība arī tad, kad tā neder un nekā nepalīdz, un ja tā izrādās nepietiekama, tad tas ir mūsu pašu trūkums un vaina. Kā notverts putns, Marks sāpīgi sitās paša darinātajā sprostā. Kā lai viņam parādu, ka durvis bija vaļā? Nostāties uz līdzjūtības kā sliekšņa un saukt? Tas nelīdzētu — bez tam es pēkšņi, kaut neskaidri nojautu,

ka tā es sprostā varētu nonākt pati. Kādēļ lai žēloju svešus cilvēkus, kādēļ lai auklēju svešas bēdas? Ar bēdām apkrautiem prata katrs; kam dzīve tās nebija uzlikusi, tas sev tās sameklēja un atrada pats.

Mēs klusējām ilgu laiku, un tad Marka pirksti, kas bija palikuši uz maniem pleciem, sakustējās un viegli aptaustīja sudrabstīgu audumu.

„Jūs līdzinātiem Solvītai pat tērpa ziņā," viņš teica drusku sapņaini.

„Jūs mīlat Solvītu?"

„Solvītu visi mīl," Marks teica ķircinādams, bet es nesadusmojos, man negribējās dusmoties un nebija arī par ko — neviens tādā balsī nepieminētu sievieti, ko mīl.

„Ko jūs tagad darīsit?" es vaicāju, atcerēdamās pirmītējos draugu minējumus.

Es nezinu. Bet runāsim par jums. Mēs taču iesākām par jums, un tas bija daudz jaukāk. Mēs teicām — mēs teicām, ka jūs aizbildināties. Kā tas bija?"

„Mani neviens nepazīst," es teicu.

„Lūk," teica Marks, „tas vairs nav tiesa. Es jūs pazīstu. Tāpēc, ka jūs tagad pazīstat mani — labāk nekā es pats sevi pazinu, pirms jūs te ienācāt. Kāda daļa manis tagad ir jūsu ziņā, un mēs nekad vairs nebūsim svešinieki."

„Biju aizmirsusi, ka esmu svešiniece šajā namā. Nokritusi no mēness."

Mēs reizē iesmējāmies.

„Būtu jāatgriežas pie jūsu viesiem un draugiem," es teicu, drusku vilcinādamās. „Pirmīt jūs visi meklēja."

„Neiesim nekur," teica Marks, „runāsim par jums, tagad ir jūsu kārta —"

„Patiešām," teica kāda zema, stingra balss man aiz muguras. Melvija kundze, atvērusi durvis, apstājās uz sliekšņa.

Es pietrūkos kājās un jutu, ka nosarkstu.

„Jūs mācāties ātri," teica Melvija kundze, „cilvēkus patiešām var iegūt tikai pa vienam."

„Bet —"

„Bet Markam tagad nav laika. Piedodiet," viņa teica un pagriezās pret savu dēlu. „Mēs tevi visur meklējām. Tavu tēvu ir ķērusi trieka."

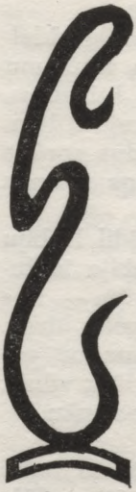

VIII

Ieju stīgas bija ieliekušās atvērtajos ēdamistabas logos, un gaišzaļās lapas trīsēja vēsmā kā ūdens vilnī. Ārā tālu prom, bija liela saule, bet vecie, slaidie koki, kas auga visapkārt mājai, noķēra gaismu zaru un lapu virspusē un šūpoja to atpakaļ debesīs. Zemāk zālē un logos, bija ēnas, un istabas mirka un kusa dīvaini vizošā krēslā un tikko manāmā drēgnumā. Es sēdēju pie milzīgā galda viena pati un kāda spoguļa stūrī varēju redzēt pusi no savas sejas.

Namā valdīja klusums.

Šis bija cits nams.

Vakardienas sulainis šad tad parādījās un pazuda, atnesa vai aiznesa kādu smaržīgu virumu jeb cepumu, kustēdamies bez trokšņa un bez vārdiem. Ēdienu šķīvī pārcilādama, es nolēmu viņu izvaicāt, kad viņš nākošreiz parādīsies, lai gan tas, droši vien bija pret visiem likumiem. Tas katrā ziņā bija arī pret manu pašas dabu, vismaz bija bijis — līdz pagājušajai naktij.

Pagājušā nakts...

Visi pagājušās nakts cilvēki bija pazuduši.

Dienai nebija nevienas skaņas, kas atklātu, kas ar tiem noticis, ne arī kādi notikumi un noslēpumi bija ietinušies nākošajos brīžos un stundās.

Gaisā vēl nebija nāves, tikai nāves briesmas.

Man bija jārunā ar Marku, pirms kaut kas notika. Melvija kungu sargāja ārsti un māsas, zāļu un zināšanu plašais spēks, bet Markam draudēja citādas briesmas, un es biju vienīgā, kas to zināja. Ar kādām burvju zālēm, kādiem spēka vārdiem lai sargāju Marku, kādus spožus vairogus lai paceļu un viņu pasargāju no vainas apziņas atskabargainajām bultām?

Kaut es varētu atcerēties viņa seju tajā brīdī! Nebiju to skaidri redzējusi, jo Beatrises vārdi vēl nebija izskanējuši, kad Marks jau bija paskrējis viņai gaŗām — bez apdomāšanās, kāda pēkšņa un draudīga spēka dzīts, tūkstoš roku rauts, viņš mums padrāzās gaŗām un pazuda gaiteņa tumsā. Beatrise sekoja viņam kā lēns vilnis, kas nosodīdams aizveŗ nepareizi ievilktu ūdens taku.

Ar kādiem vairogiem es viņu sargāšu?

Manējie vēlreiz bija spodri un stipri; pagājušo nakti uz mirkli aptumšojušies, tie tagad mirdzēja vēl spožāk. Varbūt citu nelaimes padara mūs drošākus? Man nebija laika par to lauzīt galvu — jutos droša, biju pati savs vairogs, bet Markam to iedot nevarēju. Kur bija Marks? Varbūt viņš sēdēja augšā pie tēva gultas, turēdamies pie katra trausla elpas vilciena, cīnīdamies ar aklu un varmācīgu dziņu atzīties, par katru cenu? Varbūt viņš vēlējās saņemt piedošanu, kamēr tas vēl bija iespējams, reizē zinādams, ka atzīdamies mazākajā vainā, viņš atklātu lielāko — un ka viņa tēvs nomirtu vieglāku sirdi, vecā Ričardsona nevis paša dēla pievilts?

Ko glābs Marks? Tēva sirdsmieru, Ričardsona nevainību vai sevi? Un kuŗš bija varonības ceļš? Taču varoņi varēja būt tikai bezgalīgi stiprie vai arī tie, kas, no visa atsacījušies un nekā negribēdami, spēja sevi pielaikot un pieslīpēt citiem par labu, izvēlēties to patiesību, kas izglāba nevis nogalināja,

„Vai Marks ir varonīgs?" es vaicāju sulainim, kas šai brīdī ielēja svaigu ledus ūdeni manā sudraba kausā.

„Jaunais Melvija kungs ir savā guļamistabā," viņš atbildēja.

Marks nebija varonis. Vilšanās un līdzjūtība satikās manī kā pretējas straumes. Marks man bija visu izstās-

tījis, es biju gadījusies klāt brīdī, kad viņam pietrūka izturības, Marks atzinās pie pirmās izdevības, bet par atzīšanās varonību piešķir tikai trešās šķiras medāli, īsta varonība spēj vienmēr klusēt. Visu patiesību parādā cilvēks ir tikai pats sev. Tiklīdz Marks to atskārtīs, viņam būs jāsargās no manis, jo par viņa darbiem un izšķiršanos tiesnesis un soģis nebūs vairs viņš pats vien. Arī ja mēs pagājušo nakti nekad vairs nepieminētu, ne ar vārdu, ne skatu, ne zinīgu vaibstu, nekas nevarētu Marku izglābt no sevis tiesāšanas manā vārdā. Tikai es pati — vai arī manis aizmiršana. Marks bija zinājis, ko dara — viņš bija izbaudījis grēksūdzes grūto šķīstīšanos, atklādamies man, svešiniecei, nevis kādam no saviem draugiem, kas tajā pašā laikā, tajā pašā namā priecīgi dzēra uz viņa veselību, tāpēc, ka viņš zināja, ka draudzība šādas nastas nespēja panest — draudzība bija gadiem kopta, rūpīga un pacietīga sevis apmānīšana, tā bija kā izgreznots svinību paaugstinājums, kuŗā ar ziediem rokā uzkāpat zināmās dienās, pārējā laikā to tikai ar prieku pieminot un sajūtot kā mierinājumu un drošu pamatu, ar ko var lepoties, bet uz kuŗa neviens tomēr neuzdrošinātos briesmu brīdī nostāties. Īstenībā draudzība iesākās un tika labā cerībā turpināta tikai to reto un neparedzamo mirkļu dēļ, kuŗos pēkšņi un tieši uzšķīlās skaidras ieraudzīšanas un izšķērdīgas labvēlības gaisma un iekausēja dvēseles īsā un brīnišķīgā saderībā — mirkļu, kas varēja arī nekad neatkārtoties un patiesībā bija iespējami starp gluži svešiem cilvēkiem, pat jo vairāk starp tiem.

Jeb varbūt tā iesākās un pabeidzās mīlestība?

Marks nebija varonis. Viņš bija atzinies gļēvumā, kas nu varēja tikt iztulkots par iemeslu viņa tēva pēkšņajam sabrukumam. Tikai es to zināju, vienīgi es viņu varēju pasargāt, un tieši tāpēc viņam bija jāsargājas no manis.

Domas kā ērmi... Varbūt viņš smietos, pārsteigts un uzjautrināts, ja zinātu —

„Melvija kungam pašam klājas vismazāko drusciņu labāk," teica sulainis ar gandrīz nedzirdamu pārmetumu balsī. „Skābekļa telts viņam šinī brīdī nav vajadzīga."

„Vai ārsts ir vēl te?" es vaicāju, atskārsdama, ka biju par veco kungu domājusi tikai kā par apstākli, kas pēkšņi sarežģījis šī nama kārtību, kā par bezķermenīgu problēmu, kas ar spāres caurspīdīgajiem spārniem bija ielaidusies kādā otrā stāva istabā un ar savu trīsēšanu drebināja visu namu, kamēr patiesībā viņš bija īsts un dzīvs cilvēks, vēl dzīvs, un skumjais vīrs, kas ar paplāti rokā aizmirsies stāvēja galda otrā pusē, viņu nepārprotami mīlēja.

„Nē," tagad viņš teica, „ārsts nesen aizbrauca, pie Melvija kunga ir tikai slimnīcas māsa un Solvītas kundze."

Skumjā balss, kādā viņš runāja, mani aizkustināja.

„Kā jūs sauc?" es vaicāju, un man likās, ka mani jaunatrastie jautājumi bija burvju atslēgas, kas lika atdarīties durvīm, atvēra vākus, atšķīra šķirstus, izlaida, ielaida vārdus kā putnus ar olīvu lapām knābjos, atklāja jaunas zemes un nākošās jūras. Varbūt no jautāšanas biju jau gadiem izvairījusies vienkārši tāpēc, ka nebiju gribējusi ne par vienu nekā zināt, pieņemdama, ka visos citos cilvēkos ir tikpat liels klusums un tukšums kā manī, vai arī baidīdamās atrast svešas, nederīgas jeb nesasniedzamas bagātības.

Sulainis tikko manāmi palocījās.

„Dodo," viņš teica, ar vieglu smaidu. „Patiesībā man vārdā ir Dāvids, bet kad Toms vēl bija pavisam mazs, viņš to nevarēja izrunāt, un Dodo skan ļoti jauki arī pieaugušo mutēs."

„Toms?"

Dodo palocījās vēlreiz.

„Būtu labi, ja kāds ar viņu parotaļātos, šodien nevienam nav bijis laika ar viņu ņemties, un zēns ir pavisam noskumis."

„Kur viņš ir?" es vaicāju un tad, saņemdamās, turpināju: „Un kas viņš ir?"

Dodo vilcinājās tikai acu mirkli, bet es redzēju, ka mans jautājums bija viņu pārsteidzis.

„Džeralda kunga un Solvītas kundzes dēls," teica Dodo, un uzmanīgi novērsās, lai neredzētu manu pārsteigumu. „Viņš ir viesistabā, viens pats."

Solvītas dēls... Es nezināju, ka Solvītai bija dēls! Solvītai bija viss... Šis atklājums manī iesviedās ar negaidītas vētras pēkšņumu, kā viesulis sakuldams mani pretējos virzienos. Es tam neticēju, bet jau ieraudzīju citādu Solvītu, es pēkšņi sapratu, kāpēc mēs bijām te, es nesapratu, kā viņa varēja turpināt būt Solvīta, kā viņa mēnešiem, gadiem varbūt, varēja dzīvot tā, it kā viņai nebūtu dēla... Es jutos visdziļākos dziļumos ievainota un nodota tāpēc, ka viņa savu dēlu man nekad nebija pieminējusi, un tai pašā laikā mani pārpludināja akla un dedzīga greizsirdība — es nepaspēju no tās paslēpties, ne pret to aizsargāties, no kāda neuzminēta dziļuma izceldamās, tā mani pārpludināja ar pēkšņi atbrīvota pazemes avota varmācīgo spēku.

Izsists no manām rokām, tajā aizpeldēja vairogs ar tumšo pusi uz augšu.

„Cik —" es iesāku, bet Dodo bija nozudis.

Šis nams bija pārvērties vēlreiz, un es tam līdz. Te dzīvoja Solvītas dēls Toms, bet man vairs nebija vairoga, aiz kuŗa paslēpties.

Uz viesistabu es gāju ļoti lēnām, skatīdamās pati savos kurpju purnos, bet savus soļus nedzirdēdama. Tie iegrima mīkstajā, biezajā grīdsegā tik klusi, ka iedomājos, ka tā pienākdama, varētu zēnu izbiedēt. Jeb sevi. Varbūt es varēju pati sev pieiet klāt tik slepeni un tik tuvu, ka ieraudzītu, ka manī kā biezā un neizpētītā tropiskā mežā pēkšņi izpletās svešu, vārdā nenosaucamu, dīvainu un draudīgi audzelīgu stādu un zemzaru koku un staipekņu, stīdzekņu, liānu un indīgu efeju mudžekļi, kuŗu necaurredzamajā tumsā nenojaustas vēlēšanās pamazām man bija izrakušas slazdus kā lauvu bedres un es kā uz visdziļākā biezoknī paslēptiem un balti noasinātiem iesmiem uzdurošos iekārošanai.

Bet tad es jau steidzos, it kā Solvītas dēla ieraudzīšana būtu mans glābiņš.

Acīm pārskrēju lielo telpu — tā bija klusa un tukša un ne ar ko neatgādināja vakardienas svētkus, nevienā krēslā, nevienā dīvānā, pat ne izstiepušos uz grīdas kādā spogulīgā mirdzumā nopulēta galda vai galdiņa ēnā es neredzēju bērna. Tikai pavirši, gaŗām ejot, iemetu acis

Melviju sences portretā un atskārtu, ka tam pēkšņi vairs nebija varas — ne pār mani, ne Marku, ne dzīvi, ne nākotni — man nemaz nebija laika pie tā kavēties, es meklēju Tomu, Solvītas dēlu, meklēju — jā, ko gan? Nākotni?

Kaut kur noskanēja visvieglāko soļu dipoņa, aizkrita kādas ļoti tālas durvis.

Par vēlu.

Plašajās stikla durvīs, kas atvērās uz priekšnamu un kāpnēm, toties stāvēja Beatrise Melvija kundze, un viņai manas acis nevarēja pārskriet pāri. Varbūt Toms bija bēdzis no viņas, ne manis? Mēs sasveicinājāmies, galvas palocīdamas, un viņa mani ar rokas mājienu aicināja apsēsties sev pretī pie augstajiem logiem, pa kuŗiem atvērās skats skaisti izkoptā, ziedošā dārzā. Tajā bija vairāk saules, koki atkāpušies malā, lai ļautu puķēm augt un greznoties. Bija rožu laiks, skaists un devīgs, un sārtie, dzeltenie un baltie ziedi ieplūda manās acīs kā krāsainas gaismas, kuŗu trauslumu un īslaicību sajūtot, mani pārņēma pēkšņs un nepārvarams žēlums.

Brīnišķīgā pasaule? Jau kuŗo reizi — jau kuŗo reizi, kopš biju tajā iznākusi, kopš drusku drebinādamās un žāvādamās ienācu šai namā kā atvērtā sprostā, biju jutusies kā augšup, lejup krītoša rotaļlietiņa, ko katrs nieks varēja izpostīt? Pārtrūkuši smiekli, rožu ziedēšana, aizskrējis bērns.

„Melvija kungs mīl rozes," teica kundze, un es iztrūkos. Tās bija Melviju rozes, Melviju īpašums, Melviju sajūtas, Melviju bēdas un prieki, un ko es šeit meklēju?

„Es nezinu, ko es varētu darīt, baidos, ka jūs traucēju šādā brīdī," es vainīgi runāju, apjēgusi, ka man taču nebija ne mazākā iemesla te ilgāk kavēties. Visi viesi un draugi jau sen bija aizbraukuši, un arī manis te nevienam nevajadzēja. Uz Ņujorku gāja gan autobusi, gan vilcieni, gan lidmašīnas, varēja izvēlēties, nebija nemaz jāgaida, kamēr Solvīta mani vedīs atpakaļ —

Jutu, ka nožēloju, ka man tas bija ienācis prātā.

Manas domas pārvērtās par straumes virsējo vilni un zibsnīdamās meklēja, kur aizķerties. Es negribēju pamest

Solvītu, māte mani vēl mājās negaidīja, citur nebija, kur braukt, es nevarēju —

Un tad es sastingu.

Tie bija tikai aizbildinājumi.

Zem tiem, kā neizkustināms un neapejams milzu akmens, ko neviena straume vairs nevarēja man noslēpt, gulēja vienkārša patiesība, ka es negribēju nekur braukt, gribēju palikt. Es pret to atsitos un kā ūdenskritums sašķīdu uz visām pusēm. Dzirdēju, ka varenajai ūdens krākšanai pa vidu smalki tinkšķēdami aizbirst saplīsuši stikli, bet dziļumā kā trizulis izlokas Solvītas tikko sadzirdama smiešanās. Manī drebēja visas skaņas reizē, tumšās un gaišās.

Akmens neizkustējās.

Man bija jākrīt tālāk, jākrīt, kamēr tālāk vairs nebija kur krist. Vai tad es varēšu atgriezties? Pie kā?

Es negribēju atgriezties, gribēju palikt, gribēju dzīvot, par katru cenu. Man nemaz nevajadzēja vairoga, gribēju krist un celties, augšup, lejup, un palikt — šajā namā, kur Solvīta visu jau ieprieks bija sarežģījusi, kur viss bija nenosakāms un neparedzams, kur bija visas iespējamības.

„Palieciet," teica Melvija kundze bezizteiksmes balsī. „Palieciet vismaz tik ilgi, kamēr atbrauc Džeralds."

Manas domas iznira virspusē, laika un spēka man tagad pietika tikai ik mirklim.

Džeralds? Šo jauno pārsteigumu es noriju, kundzei acīs skatīdamās. Nevarēju pateikt, vai sejā iegailējās un izdzisa smīns jeb tā bija kundzes parastā izteiksme — biju taču viņu pirmoreiz redzējusi tikai iepriekšējā vakarā un starplaikā atklājusi, ka viss šeit nemitīgi pārvērtās, nekas te nestāvēja uz vietas. Bez tam sevī atzinu, ka smīns būtu bijis pelnīts; Džeralda braukšana mani nebūtu drīkstējusi pārsteigt.

Neesmu šodien vēl redzējusi Solvītu," es teicu — varbūt tāpēc viss te tik neparedzēti svaidījās, varbūt tikai bez Solvītas visa notikšana bija bezjēdzīga ārdīšanās, pārsteigumu, briesmu, briesmīgu atklājumu mutuļi? Bet es jau aizmirsu, ka Solvīta nekam nevarēja piešķirt drošu

pamatu, viņa nebūt nebija tā Solvīta, ko es atcerējos kā savu bērnības draudzeni un jaunības biedri. Solvīta arī bija tikai izrotāts svētku paaugstinājums, kas aiz ziediem, vizuļiem un rotām slēpa citu un slepenu būtni. „Nezinu, kādi ir viņas nodomi, cik drīz — "

„Nē," teica Melvija kundze, „Solvīta tagad nekur nebrauks. Melvija kungs mīl Solvītu un vēlas viņu redzēt savā tuvumā visu laiku."

Melvija kungs mīl rozes un Solvītu. Solvīta un Džeralds zem viena jumta, vienā istabā — bet kādēļ lai es par to raizētos? Varbūt viņi bija vislabākie draugi! Melvija kungs vēlējās redzēt skaisto, gaišmataino Solvītu pie savas gultas — kas gan drīkstēja to aizkavēt, kas varēja viņam to pārmest? Solvītas mirdzums viņam bija nepieciešams tāpat kā jaunas asinis, Solvītas uzskatīšana viņam palīdzēs tāpat kā visiem citiem, visi mīlēja Solvītu, bet cik ilgi? Cik ilgi iespējams paturēt dzīvot priecīgo, dzirkstošo, nemitīgi plūstošo Solvītu nāves ēnā? Solvītu, kas nometa visus smagumus, nokratīja visas saites, kas kā skrejoša liesma sadedzināja visas saknes un celmus savā ceļā?

„Solvīta paliks," teica Beatrise Melvija kundze. Tas bija lēmums un spriedums, un man pēkšņi likās, ka savā tumšajā tērpā, ar savu spilgti sirmo galvu, kuŗā ik mats bija eleganti piekārtots, viņa patiešām līdzinājās amata tērpā ģērbtam tiesnesim, nebija tikai zināms, kādu tiesu viņa vadīja un pārzināja. Taču spriedums bija — viņa bija izšķīrusi, kā izlietot Solvītu, Solvīta bija atzīta par derīgu, bet vai viņa ļausies? Varbūt Solvīta, atbraukusi nelūgta, nepaliks lūdzama? Ne ar mani, ar Solvītu Melvija kundzei bija jācīnās, ar mani tikai tāpēc, ka likos nepārprotami Solvītas sabiedrotā, bet Melvija kungs, paslēpies skābekļa teltīs, bija atstājis savu sievu viņas varā, atņemdams iespēju pretoties, izraidīt, izskaust ķirmi, kas ar šņakstošiem zobiem grauzās Melviju nama serdē.

Cik daudz mēs par Solvītu zinājām? Es nebiju nekā par viņu uzminējusi, zināju tikai to, ko viņa gribēja, lai zinu. Visu panākumu atslēga ir uzminēt kāda cilvēka ideālo priekšstatu par tevi un tad to vienmēr balstīt un barot — tā viņa bija teikusi — kā kaujamu cūku, es atbildēju,

par kādiem panākumiem tu runā? — tiklab sabiedriskiem, kā saimnieciskiem; tiklab draudzība kā mīlestība ir barojama kā kaujama cūka... brauc līdz, man par prieku! — un ko tu mīli tagad? — naudu, teica Solvīta, un viņas smiekli ievilka tik dziļas rievas manā vaska atmiņā, ka tā tagad kā virpuļojoša skaņu plate tos nemitīgi atkārtoja.

Kāpnēs skanēja soļi.

Mēs ar Melviju kundzi saskatījāmies, un es nolaidu acis. Pret Solvītu sazvērēties es tomēr nevarēju.

„Tēvs aizmidzis," Solvīta teica ienākdama. Es viņā skatījos no jauna, redzēju jaunu parādību, kaut gan viņai mugurā vēl joprojām bija gaiši sārtais tērps un viņa izskatījās tieši tā, kā vakar pie spoguļa stāvot, it kā tikai nupat būtu no tā atkāpusies, it kā itin nekas — ne negulēta nakts, ne uztraukums, ne bailes, ne bēdas uz viņu vispār neattiektos; it kā viņa būtu kāda pārdabīga būtne, darināta no citas vielas nekā mēs, kāds neizdibināms spēks, ko nekas nespēja apturēt jeb virzīt, kas līdzīgi aklam dzīvības avotam neapturami un neapvaldāmi plūda uz priekšu.

Nebija jābrīnās, ka pie nāves robežām nonākušie vēlējās viņu redzēt ikreiz, kad atvēra acis — ka tie atvēra acis, lai viņu redzētu; ka tie cīnījās un cēlās, lai varētu sekot, ka tie vēlējās Solvītai traukties pakaļ — gan ielās, gan laukos, gan mežos; un, viņu sargādami, pasargāt paši sevi.

Mežus, Solvīta man bija apsolījusi mežus un priedes un zaļas pļavas un zilus kalnus...

Kārdinātāja...

Neatbildīgā...

Blēdīgā...

Vai viņa aizvilināja pa ceļiem un takām, kuŗu nemaz nebija, vai apsolīja pus pasaules, kas viņai nemaz nepiederēja? Un kas palika pāri, kad Solvīta bija pagājusi garām?

Meži?

Izdegas?

Nauda?

Vīratēvs domā, ka visi ziemeļnieki gaišmataini. Viņš grib arī zilas acis — tu viņam patiksi bez vārda runas. Brauc līdz, man par prieku!

„Māsa mūs pasauks, kad viņš pamodīsies," teica Solvīta. „Kur ir Marks?"

„Marks atpūšas," teica Melvija kundze. „No Džeralda vēl nav nekādu ziņu."

„Tas nav labi," teica Solvīta, pulkstenī paskatīdamās. Bija pēcpusdiena. „Telegrammu viņš būtu varējis paspēt atbildēt vairākkārt."

„Varbūt viņš ir jau izbraucis, lieki nekavēdams laiku ar zvanīšanos," teica kundze un skatījās ārā tik ciešu skatu, ka likās, viņa ar savu acu spēku vēlējās pašķirt kokus, kuŗos ieliec:s ceļš, lai tā palīdzētu savam vecākajam dēlam atgriezties mājās.

„Tā jācer," teica Solvīta bez pārliecības, it kā tik prātīgu soli no Džeralda sagaidīt būtu par daudz. Man likās, ka Melvija kundzei to vajadzēja sajust kā apvainojumu jeb pārmetumu — ka uz Džeraldu varēja paļauties, to es zināju un atcerējos — taču viņas uzmanība bija pēkšņi sakopojusies citā virzienā, un viņa viegli izteica jautājumu, kas ilgi bija slēpies un nekad iepriekš neatradis ceļu.

„Kas tā īsti ir par vietu?"

Solvīta pievēra acis.

„Nezinātājam to būtu grūti atrast," viņa teica balsī, kam šoreiz nebija žēl stāstīt, „ne tāpēc, ka tā būtu tik sevišķi tālu no apdzīvotām vietām, bet gan tādēļ, ka tur nav ceļu; ar mašīnu jābrauc pa brikšņainiem klajumiem, par kuŗiem nav pat zināms, ka tie kādam pieder, jo zeme ir nekur nederīga un neviens tur kāju nespeŗ gadiem. tādās vietās ātri sajūk virzieni. Bez tam līdz vasaras vidum upē ir ūdens, kāpēc to šķērsot var vienīgi tie, kas zina, kur tā ir sekla un ar tik cietu un drošu gultni, ka var braukt pāri nebīstoties. Tā ir tāda vieta, ko neviens neatrod nejauši, kuŗā neviens neiemaldās netīšām."

„Es nezināju, ka Teksasā ir upes," teica Melvija kundze. „Kas tā par upi?"

„Tāds strauts tikai," Solvīta smaidīja, „sekls un lēzens, savijies kā slinka čūska; izžuvis tas guļ kā nomaukusies čūskas āda starp saviem saulē izbalinātajiem plakanu akmeņu krastiem. Un to sauc par Vissitu."

Manas asinis riņķodamas sagriezās straujā grīstē un tad piepeši apstājās pavisam, izžūdamas. Persija upe, tā bija Persija upe un vieta.

Vissita... Vičita...

Vissita, tavos krastos es... mēs...

Solvītas balss tagad bija pacēlusies virs mākoņiem un skanēja no milzīga attāluma, bet es tomēr dzirdēju katru vārdu tikpat skaidri kā atmiņu pulsēšanu savā galvas kausā.

„Viss tur ir līdzens un plakans, tikai tālumā paceļas komaņču kalns, kas izslienas no zemes pēkšņi un taisni un aizņem pusi rietumu apvāršņa, izskatīdamies kā otrs, paaugstināts apvārsnis, jo virsa tam ir tikpat taisna un nepārtraukta. Skaties kur gribi, visur apvāršņi priekšā, nekas tos neaizsedz, jo smilšainajos klajumos aug tikai sīki zemi ciedri, kaktusi un meskitu koki — "

Pavasarī tie ir skaisti, pavasaŗa rītos meskitu zari ir kā zīdaini zaļi mati, kas šūpojas visvieglākā vēja vēsmā un skan...

„— tādēļ, ka nekas cits nespēj panest vasaras karstumu, kad viss izkalst un apstājas elpas vidū, saules izkodināts un nokauts — "

...iekausēts dzeltenā gaismā kā dzintarā, apstājies mirklis, mūžīgi skaists...

„— un tikai sīkstās ciedru skujas nezaudē zilgani dzelteno spīdumu un zemākās vietās uzzied asi un pārmērīgi spilgti dadži, cilvēka augumā jeb vēl lielāki —"

... tad tu nekad neesi redzējusi mēness puķes, kas ir tik baltas un trauslas kā mēness gaisma pati un zied tikai vienu vienīgu reizi, gaišā mēness naktī... tad tu nezini nekā par to, kā visa zeme apklust un aiztur elpu, lai savās mēness puķēs varētu sajust nakts uzziedēšanu...

„— un viss kļūst baigs tādēļ, ka tur valda nekad neapstādināmais klusums, kuŗā cilvēka balss noslīkst tik ātri, ka nepagūst atbalsoties — "

...bet vai tev nekad nav ienācis prātā, ka viss kodols varētu būt paslēpies klusumā kā dziļā akā, tumsas acī?

„— toties debesis ir tik plašas un augstas, ka iznīcina tieši ar to, ka ir neaizsniedzamas, tik nepārprotami neaizsniedzamas —"

Debesīs, Persijs teica, gribu debesīs...

„— tikai tās arī apreibina, kā visas augstas vietas, un kādreiz, varbūt, pārspēj ar neremdināmu, neaizliedzamu vēlēšanos tajās ielekt, iesviesties šajos augstumos ar izplestām rokām un galvu uz leju."

Solvīta pēkšņi noskurinājās.

Melvija kundze jau sen vairs neklausījās.

Es aizmiedzu acis. Debesīs nebija neviena mākoņa. Persijs tās vēroja mierīgā ūdens spīdumā, gulēdams uz saulē sasiluša, plakana, slīpa akmens, un pa viņa apkakli tekāja zila spāre caurspīdīgiem spārniem...

Vičitas upes krastā bija apraktais brīdis. Vai tās bija skaistas kāzas vai skaistas bēres? Zināju, ka tagad mani no tām nekas vairs nevarēja izglābt. Ja ieskatīšos dzīlē līdz galam, vai tad varēšu palikt?

„— būs grūti atrast."

„Bet adrese, ko viņš atstāja — kas gan tā ir par dīvainu vietu, kas saucas Pusceļš?" vaicāja Melvija kundze.

„Tas ir ciems ar vienu veikalu, pasta kantori un kādu duci iedzīvotāju, kas tur parasti nemaz nedzīvo," stāstīja Solvīta. Tas ir pusceļā starp Veco un Jauno Naudas Kasti, un senāk bija tikai akmens ceļa malā, kur abu ciemu iedzīvotāji mēdza atstāt vēstules un naudu, lai tās uz pilsētu nogādātu nākošais cilvēks, kam gadījās turp jāt. Zem akmens glabājās vienkārša neaizslēgta dzelzs kastīte, kuŗas izlaupīšana bija ar nāvi sodāms noziegums. Vismaz tā veci ļaudis tagad stāsta."

„Un kas tur tagad —" iesāka Melvija kundze un tad ieraudzīja Dodo, kas stāvēja durvīs, gaidīdams, kad viņu pamanīs. „Jā?"

„Zvanīja no telegrafa centrāles," viņš klusu teica, „telegramma Džeralda kungam ir atnākusi atpakaļ, jo nav zināms, kur to nodot."

Istabā ilgi valdīja klusums.

„Nekas cits neatliek," Solvīta beidzot teica, „kādam ir jābrauc viņu meklēt."

Es neteicu ņekā, nespēju pat pakustēties. Neviens visā pasaulē nezināja, ka esmu bijusi Teksasā, nevienam nebija ne jausmas, ka es zināju, kur bija Vissita.

Melvijai kundze bija Solvītai priekšā.

„Marks," viņa teica, „tas ir īstais uzdevums Markam."

„Ja vien viņam izdosies atrast pareizo vietu," teica Solvīta.

„Jūs viņam izstāstīsit," teica Melvija kundze balsī, kas atgādināja, ka Marks nav muļķis. Tad viņa pagriezās pret Dodo: „Lūdzu pasauciet manu dēlu Marku."

Mēs sēdējām klusēdamas, klausīdamās tikko dzirdamajās soļu skaņās, visu laiku klausīdamās arī klusumā, zinādamas, ka tik ilgi, kamēr māsa nekā nevēstīja, Melvija kungam nedraudēja tiešas briesmas.

Es biju tikai ausis. Visa mana dzīvība bija izbēgusi virspusē, šajā brīdī es nedrīkstēju ne kustēties, ne domāt, nedrīkstēju nekam pieskarties, negribēju nekā izjaukt.

Beidzot augšstāvā atskanēja soļi. Mēs redzējām, ka pa kāpnēm vispirms nonāca Dodo, nodurtu galvu un neskatīdamies ne pa labi, ne kreisi. Pēc brīža sekoja Marks — Marks nostājās plato kāpņu galā un likās kaut ko gaidām. Tad, pēkšņi, viņš pieķērās baltajām margām ar abām rokām. Pakāpiens, divi, uz leju — kas Markam kaitēja? Viņa drānas bija saburzītas, mati nekārtīgi, seja miegaina — nē, ne miegaina — Marks bija piedzēries!

Taču mātes aicinājumam viņš bija apņēmies paklausīt. Mēs skatījāmies viņā kā rēgā un aiz pārsteiguma nejaudājām pat izsaukties.

Marks nokāpa vēl divus pakāpienus un tad, palaizdamies vaļā, izpleta rokas un, strauji sagrīļojies, nogāzās kāpņu vidū un palika tur guļam bez samaņas.

Triju sieviešu rokas uztraukti spaidīja Marka ķermeni. Viņš izgrūda pa nesakarīgam balsienam, un sāpēs drusku noskaidrojās viņa acis. Te, gaismā, es ieraudzīju, ka tās bija pelēkas.

Bija maz šaubu, ka Marks bija salauzījis kādus locekļus.

Melvija kundze nopūtās un devās zvanīt ārstam.

Solvīta skatījās manī, un viņas acīs, neticami, lēkāja smiekli.

„Tev darbs," viņa teica, „varēsi kopt Marku."

Zemāk, iespiedusies margu spraišļos, spīdēja Tomuļa seja.

IX

Stunda, divas, trīs... apaļās tabletes katru stundu, garenās ik pa divām. Dzeltenajā dozītē sirds puksti, zaļajā asins zāles... Kas tā par pasauli, kurā cilvēks tā ienirst un iznirst un ienirst? Vai tas ir nebūtības slieksnis, no kura jāatgriežas ar pārvērstu seju, ja vispār? Varbūt tēva seja kļūs arvien baltāka un beidzot sakusīs ar spilvena baltumu pavisam?

Kādēļ te sēžu kā piesieta? Kā vecmāmiņa šūpuļkrēslā ...trūka tikai mežģiņu lakats, acenes un adīklis... Tam vēl par agru. Bet tēvs mani nemaz neredz. Un es neredzu to, ko viņš redz. Negribu arī skatīties — tur nē.

Atvedu Edīti līdz kā zināmā — viņa te varētu sēdēt. Viņa sēdētu nešūpodamās kā klusa laiva sakļautām burām, līdz pēdējam brīdim.

Bet visi brīži ir pēdējie, visos brīžos jāšūpojas līdz galam, visi jāpiepilda līdz malām... lai pašam pēdējam brīdim būtu ko aprīt... Neskatīšos. Kas par agru skatās tumsas rīklē, sastingst pirms laika. Sastingt un gulēt varēs kapā, tagad nedrīkst skatīties. Negribu. Neskatīšos. Pasaukšu Edīti, lai skatās tā. Viņai nebūs bailes, to viņa pratīs.

Dzeltenajā dozītē sirds puksti.

Cik ilgi cilvēks var dzīvot no tabletēm? Ārsts teica — nebijis jauno brīnumzāļu, Melvija sirds būtu apstājusies tajā pašā naktī. Vai tā bija dzīvība, kas pārtika no garenām no apaļām ripiņām? Varbūt tās kā dīvains balzams piesātināja cilvēku, lai tas neizniktu, kamēr atgriezās vēlēšanās dzīvot. Ja vispār?

Cik ilgi man jāgaida — diena, divas, trīs? Bet es neprotu gaidīt — protu pasniegt zāles un iededzināt vēlēšanās. Krāsaino dozīšu zāles var pasniegt katra žēlsirdīgā māsa; es vēlēšanos dzīvot varu iededzināt tikai acīs, kas mani redz.

Ja es zinātu...

Vienkārši aizmirst un cerēt uz labu laimi? Ja es droši zinātu, ka testamentā nav nekas pārgrozīts, ka Džeralds nav paspējis apžilbināt tēvu ar savām vecajām zvaigžņu pasakām, tad es te ilgāk nekavētos. Melvijiem māsu netrūks, ārstiem ir diezgan ripiņu visās krāsās, man te nav ko darīt.

Labāk būtu bijis man nemaz nebraukt šurp. Šī nebija vienīgā vieta. Džamaika arī ne. Tikai Alsipa kundze tagad būs jau prom — ko viņa domā atrast pa Francijas provincēm uz savu roku sirodama? Ar dūšu vien nepietiek, runāt arī jāprot — un lai atšķirtu īstas reģentu tapētes no apvārtītiem atdarinājumiem, drusku kaut kas jāzina. Bet lai viņai veicas! Mentoniem man vēl jāraksta — taču šovasar uz Majorku es noteikti nebraukšu, esmu dzirdējusi visus Makša fakiru stāstus, beidzot. Vecais Hanfords vienmēr saka, ka otrreiz var klausīties tikai mūziku, trešoreiz tikai Bachu. Bachu vienmēr. Bet man par prieku viņš spēlē, ko vēlos, un klausās pats līdz... Viņš būs atkal līdz ausīm iestidzis partitūrās, viņam tiešām būtu drusku jāpalīdz, tikai Ņujorkā ir karsts... Rudenī, varbūt. Ja man nepiešķirs stipendiju — labais Svansons bija jauki cerīgs, bet varbūt man tomēr vajadzēja atzīties, ka es patiesībā netaisos kļūt par instruktrisi kādā mazpilsētas kolledžā... Ar vienu gadu man pietika... Es aizmirsu Dzidrai iedot tekstilu enciklopēdiju! Varbūt līdz rudenim viņai nevajadzēs... Rudenī man patiesi jāpārkārto Lestera dzīvoklis... bet ne ēģiptiešu stilā... Etrusku?... Nē... tie viņam būtu par spēcīgu, toties sumēriešu un akādiešu

krāšņos motīvus ieraudzījis, viņš sajūsmā blisinās acis... slaikie debesu buļļi ielīksmotu Lestera sirdi — bet par tiem man pašai viss jāizpēta. Starplaikā ierūs Aspenes būdas atslēga — un es atbraucu šurp!

Gandrīz jau neatbraucu. Es bez Melviju naudas varu iztikt, par Tomuli Džeralds lai domā pats. Tikai viņš nedomās, ja Sekeraks visu pareizi sapratis... Bez tam mani tovakar ieraudzīja Edīte. Viņas acis bija tukšas un sastingušas, bet mani tās ieraudzīja — ar bērnības draudzenes nemaldību. Tajās iededzināt vēlēšanos dzīvot nelikās grūti, to varēja gandrīz rotaļājoties, starp citu. Ā, redzēt, kā uzliesmo acis pasauli ieraugot! Ar pašas acīm ir par maz, man jāredz, kā pasaule iedegas citās acīs, pirms to varu sajust pilnīgi, tādās acīs, kas katru dienu redz vairāk nekā iepriekšējā dienā... jeb arvien jaunās acīs...

Nevajadzēja braukt. Nevajadzētu kavēties. Ievedu Edīti kā purvā, katrs solis iestieg, vai viņa pratīs izbēgt? Bet kas to varēja paredzēt? Būtu atbraukusi dienu ātrāk, viss varbūt jau būtu izdibināts un izrunāts. Kā tāda nelaime, tas Marks, patiešām! Melviju dēli tikai izskatījās pēc spēka vīriem, Melviju baltais nams mirdz drošs un pastāvīgs tikai pa gabalu. Nami sadrūp no iekšpuses tāpat kā cilvēki.

Marku es vienmēr drusku apskaudu, viņš likās dzimis dzīvošanai — bez steigas un kļūdām. Cilvēks, kam pasaule pati atdāvājās — kamēr izrādījās, ka viņš nemaz negribēja tikt apdāvināts! Varbūt būtu bijis labāk, ja viņš to nekad nebūtu atklājis. Drusku es to saprotu — tā ir augstprātība, ko bez briesmām var atļauties tikai tie, kas paši spēj pūlēties, kas prot ieraudzīt un iegūt, citādi jāpaliek tukšā. Larijs to varbūt var. Larijs. Kādās gaismās iedegās zilzaļi okeani Larija acīs? Par okeaniem es kaut ko zinu, par Lariju nekā. Gandrīz nekā. Arī Lariju nevarēja paredzēt, bet viņš nav jāapdāvina. Melvija kundzei neviens pat neuzdrošinātos kaut ko dāvināt. Edīte būtu jāapdāvina no rīta līdz vakaram, lai viņai kaut kas tiktu. Bet varbūt es maldos — ne par vienu cilvēku nevar iepriekš uzminēt visu. Katram pašam ir savi nenojaušami, neatklājami noslēpumi, slepenas ejas, kas atveras tikai

uz iekšu, kā apslēpti pagalmi, ko redz tikai tad, ja sadrūp visas sienas.

Par okeaniem es kaut ko zinu. Arī par Bahamu salām... es zinu... kaut ko... ko? Kāds man kaut ko stāstīja nesen... kaut ko aizrautīgu un teiksmainu... Sekeraks? Nē... Šefs! Pareizi! Par Džamaiku — par nogrimušo pilsētu, par Kēnišķīgo Ostu, kas pirms trīssimts gadiem vienā zemestrīces mirklī tur nogrimusi jūŗas dziļumos. Vēl to neviens nav ne izpētījis, ne izlaupījis nezināmos dārgumus, tikai tagad vecos archīvos atrastas aptuvenas nogrimušās pilsētas kartes... Rietumindijas pirātu un piedzīvojumu meklētāju osta, noslīkusi ar visiem kuģiem, ar visām mājām, veikaliem, noliktavām, krogiem, spēļu ellēm un vienīgo baznīcu piedevām. Jūŗas dzīlēs glabājas vīna pudeles, metamie kauliņi, pīpes, karotes un dārgakmeņi, pirātu zelts, salaupīts no spāņiem, kas to savukārt salaupījuši no majiem un actekiem... varbūt dūņās un smiltīs gulēja pazudušās civilizācijas teiksmainie dārgumi, vaŗa diski, zelta zvani, nezināmu dievu statujas un upurējamo meiteņu sandales, gredzeni un medaljoni... un mirdzoši galvas kausi, kuŗos pa acu dobumiem priecīgi ložņāja Larija brīnumzivis...

Kādēļ te sēžu kā piesieta pie nāves domām? Cik ilgi stāvēšu pie šī nebūtības sliekšņa?

Ja tēvs atvērtu acis, man būtu ko darīt. Kādus noslēpumus glabāja viņa allaž laipnā, allaž mīlīgā seja? Kāpēc viņš man testamentu vispār rādīja? Lai piesietu stiprāk ar pateicības saitēm, lai ļautu aiziet bez bažām? Lai izglābtu Džeraldu no manis jeb mani no Džeralda? Reiz šīs blāvās acis bija laipnas un gudras, tās vienmēr skatījās saprazdamas. Bet mēs nekad nerunājām — kas lai zina, kāda bija gudrība, vai tēva laipnība tiecās dāvināt jeb izmantot? Varbūt tēvs bija dzīvojis, skatīdamies pats savā nogrimušajā pilsētā, lūkodamies pats savā slepenajā dvēseles pagalmā, no kuŗa kautrīgs un skumjš jaunākais dēls, lepnu princesi ieguvis, tomēr vēl nemitīgi sniedzās ar divpadsmit rokām, kas vēlējās glāstīt, skaut un dot? Jeb varbūt tur mitinājās viltīgs ganu zēns, kas ar saldām stabulēm gribēja mežam izmānīt skasitākos putnus, lai pats skatītos apburtajā lidošanā? Bet varēja

būt, ka pagalma vidū sēdēja melns un milzīgs ziloņkaula elks ar stikla acīm un mēmu muti. Kā lai uzmin? Beatrise visur stāvēja priekšā.

Ja zinātu, kur glabājās testaments... jeb vismaz noraksts. Vecajā vietā? Bet Beatrise visur stāv priekšā, slepeniem pagalmiem un aizslēgtiem sienas seifiem.

Varbūt viss vēl ir kā bijis... Tomuli tēvs mīl. Tikai uz mīlestību nevar paļauties, laimei nedrīkst ticēt, pie nejaušībām ir vientiesīgi cerības metināt, ja mērķis izvēlēts un ieguvumam jābūt drošam. Paļauties var vienīgi uz sevi, ticēt drīkst tikai savai mīlestībai un savai laimei. Tikai par sevi — par sevi jāzina — kad nekļūdīsies acs un netrīcēs roka. Uz citiem nevar paļauties, tos var tikai izmantot jeb apdāvināt.

Tomuli tēvs mīl, bet Džeraldu viņš varbūt mīl vairāk. Tomulis jāapdāvina man — ar tēva mantu. Ar labu jeb viltu, tas nav svarīgi. Cits neviens par viņu nebēdās, Beatrises zināšanā es nekā nedrīkstu atstāt, viņas rokās viss pārvēršas par ieročiem, ar ko liekt, virzīt un valdīt...

Vai man trīcētu roka un seifa atslēgas, ja Beatrise pagrieztos prom — varbūt Edītes noslēpumus pētīt un izdibināt? Nē.

Ja testaments būtu grozīts, vai es gaidītu nekustēdamās, kamēr tēvs atver acis, lai viņš, tikai mani redzēdams, vēlētos vēlreiz ieraudzīt pasauli un izšķirties par jaunu, par labu man? Jā.

Ja es zinātu, ka testamentā nekas nav grozīts, cik ilgi es gaidītu? Dienu, divas, trīs? Ja man pēkšņi būtu jāsteidzas, vai man kļūdītos acs, stundas un ripiņas skaitot? Dzeltenā dozītē sirds puksti. Nē. Sirds pukstus nezagšu. Tomulim pietiks ar maniem. Ja viņam vajadzēs.

Un Džeralds? Ja viņš tagad atbrauc? Lai brauc! No Džeralda es nebaidos, viņš tikai izskatījās pēc spēka vīra, ar mani viņš cīnīties neprot. Pazudis kaktusu brikšņos, meklēt jābrauc... Cilvēki kā tīrie bērni... Patiesībā no tās posta vietas viņu jau sen vajadzēja izglābt, žēl noskatīties... To tā var izdomāt, svinēšu drauga nāvi, svinēšu nāvi visu mūžu, tikai izturēt to nevar. Ne par velti sērām parakstīts viens gads, ne vairāk.

Bet tās nebija sēras. Persijs arī nesēroja. Un dēkām vajag vairāk par gadu, katrai kārtīgai dēkai vajag vesela mūža, jeb vismaz visu, kas vēl atlicis; tādai, ko var izdzīvot vienā gadā, nav ne drošas skaņas, ne krāšņuma, ne svara, tāda iegriež virpulī, aizsit elpu, piesviež acis dzirksteļu skaidiņām, kas drīz izrādās putekļi un izgaist bez pēdām laika un atmiņu vējos. Kas grib darināt dzīvi kā leģendu, tam jāņem viss mūžs — ar mazāk nepietiek. Vai nu nekad neizej pa pilsētas vārtiem, vai arī nekad neapstājies, kamēr nav redzētas visas pilsētas, kas vilcinās, tas pazaudē pilsētu un pasauli kopā. Ar vienu, ar pirmo pilsētu pietiktu tikai tad, ja nekad nebūtu redzēta neviena cita, ja par nevienu citu nekas nebūtu zināms jeb uzminēts...

Bet Džeralds nav dēku un leģendu darinātājs, neviens nevar izvēlēties par tādu kļūt. Kas to mēģina, tas nonāk Vissitas krastā. Un kas var izturēt mūžu Vissitas krastā? Neviens!

Māja no krāsainu akmeņu bluķiem... stāvēs piecsimt gadu! Vissitas pārmērīgajā degošajā gaismā krāsainie bluķi izbalos, pirms māja būs uzcelta... kā kauli karstās smiltīs? Un kas tajā dzīvos? Spoki? Spokiem labi diezgan bēniņos, arī spokiem kādreiz iegribas sabiedrības, jāsajūt tuvumā cilvēka elpa, jāierauga acu uzliesmošana kaut vai bailēs. Kā cita dēļ tie spokotos?

Solvīt, nepļāpā!

Svinēšu nāvi visu mūžu... Nieki! No citu dēkām nevar darināt savējās, citu nāvi svinot var atrast tikai pats savu. Un vainu tā nevar ne novelt, ne izpirkt, ne aizmirst — vismazāk, ja tās nemaz nav.

Persijs nāvē bija iemīlējies jau kopš mazotnes. Persijs un Edīte. Kā uzburti, viņi iztukšoja pasauli un visuma telpu, brīnīdamies, kur palikusi mūžība. Nāve un nebūtība un mūžība ir viens un tas pats, tikai cilvēki to nesaprot. Zvaigžņu gaismu Persijs mīlēja kā mūžības atspīdumu. Vai viņš maz zināja, ka zvaigznes ir dažādās krāsās — zilas, zaļas un sarkanas, ne baltā mēness krāsā vien? Protams, viņš visu iemācījās, bet vai viņš studēja astronomiju, kā muļķis cerēdams tikt mūžībai tuvāk ar teleskopiem? Bet Persijs nebija muļķis. Varbūt viņš izlikās...

Protams! Persijs taču tikai izlikās! Astronomija bija tikai aizbildinājums, pats viņš to zināja, vienmēr bija zinājis! Varbūt viņam apnika klīst no viena drauga pie otra, varbūt, no viena sarīkojuma uz otru, no svētkiem uz viesībām klaiņojot, viņam pietrūka pareizo sapņu... Toreiz visiem bija drudžainas acis, tas bija vai nu pagātnes vai nākotnes drudzis, bet Persija vienīgais talants bija ilgošanās. Lai dzīvotu, kāda aizbildinājuma vajadzēja. Kaut kur bija jāpieturas, kaut kas jādara, jādara pašam, pieaudzis cilvēks nevarēja no rīta līdz vakaram, no vakara līdz rītam stāvēt ielas vidū un ilgoties.

Persijs to vienmēr bija zinājis. Tāpēc viņa smaids bija apburts, valdzināja visus, kas to redzēja... Nemitīgais smaids... Varbūt paši nezinādami, visi ar to greznojās, ar viņa nepiepildamajām ilgām visi rotājās kā ar skaistām un vieglām spalvām. Kā neskaitāmi Sekeraki, draugi un sveši uzmeklēja un atrada Persiju, lai pabarotos ar viņa šausmām un triumfiem, tikai triumfu Persijam bija maz...

Vienīgi beigas... bet vai tas bija triumfs? Ar vienu kritienu Persijs padarīja savu mūžu par leģendu... Tā liktos... Cik gadu jāsmaida apburtais smaids, lai pēkšņa nāve nebūtu nejēdzīgs negadījums, bet pārvērstu mūžu par leģendu? Pār akmeni paklupt varēja katrs. Pat pārcirst galvu un noslīkt pēdā ūdens. Bet paklupt tādā vietā kā Vissita varēja tikai Persijs, debesīs skatīdamies...

Viņš nomira aiz mūžības ilgām... Izdzīts no mājām, viņš klīda pa pasauli divpadsmit gadu un nomira aiz ilgām... Tas skanēja tik skaisti...

Nāciet, ļaudis, skatīties...

Varonis? Moceklis? Ērms?

Persija leģenda bija droša; draugiem un paziņām, pašiem un svešiem tā ir vajadzīga, varbūt tikai tādēļ, lai kaut ko izglābtu sev, lai nebūtu jāatzīst, ka ar savu nāvi viņš tos ir apkrāpis, ka viņi ir tikuši aplaupīti visviltīgākā kārtā. Nu vairs nevarēja gozēties mūžīgajās ilgās, skaistumu paņemt, izmisumu atstāt Persijam pašam, cilvēkam ar savādo smaidu, ko viņš nevarēja nesmaidīt. Persijs pārstāvēja visu slepenās ilgas un paslēptos izmisumus, klīzdams pa pasauli kā visiem derīgs piemineklis. Ar viņu

varēja satikties, pat sarokoties. Viņā varēja uz mirkli saskarties ar nolādētas dzīvības apslēpto gruzdēšanu. Kā karstu elpu sajust izmisumu, kas neatlaizdamies vajā no paradīzes izdzītos. Uztvert visas cilvēces mūžības slāpes, kas kā baltas uguns pavediens stiepjas cauri visu laiku un laikmetu rakstiem. Saskarties, nodrebēt un tad aiziet, līdz paņemot tik daudz smaguma, cik paslēpies atmiņā par Persija smaida nesaprotamo vizēšanu, bet atpakaļ vairs neskatoties un arī nevaicājot, kādā tumsā, kādā nakts aizā slīka jeb milza viņa paša spēks un nespēks.

Un tad viņš ņēma un nomira... kā par spīti!

Tik daudz Džeraldam taisnības jāpiešķir, viņš to tik viegli negribēja pārlaist... Edīte arī ne... Vai Edīte gribēja ar domāšanu izdomāt Persija smaida noslēpumu, iegremdēties klusuma akā līdz galam, lai ieraudzītu to, ko bija redzējis Persijs? Persijs skatījās debesīs. Mūžība, nāve un nebūtība ir viens un tas pats, tikai Edīte to nesaprot. Aizslēgts dzīvoklis tikpat kā Vissitas krasts nav laba vieta, mūžības ilgas tur uzmācas pat tādiem, kam to pašiem nemaz nav. Džeraldam nav. Jeb nebija. Jo ilgāk kavējas tādā vietā, kur nekas nenotiek un nekā nav, tikai gaisma un klusums, jo mazāk atliek no cilvēka paša; tas izzūd kā skaņa, ja tam nav kur atbalsoties, izstīdz kā arvien smalkāks un smalkāks gaismas stars, kas nekur neatdurdamies ieskrien visuma telpā un pazūd pavisam.

Izsīkst kā ūdens Vissitas upē, kad vasara.

Aizbildinājumus var vienmēr atrast. Kaut vainas apziņu. To var audzināt un kopt, un tad piemērot sodu pēc paša ģīmja un līdzības. Taču viss bija sagadīšanās, kas to noliedz, grib būt vainīgs.

Izstāstīt Persijam par nākotnes izdevībām Makdonalda observātorijā bija lāča pakalpojums, tik daudz ir tiesa. Tas viņu atbrīvoja no pēdējām saistībām, veciem draugiem un paražām, kas jau sen bija kļuvušas tukšas, kā izbirušas pākstis, kas vēl kalsdamas karājās lakstā. Bet atbildības tur nav nekādas. Džeralds pats toreiz būtu braucis uz Teksasu, tikai viņš gribēja vēl papildināties, pirms ierūsēja, un Persijs tieši tad pabeidza augstskolu.

Beidzot. Cik gadu viņš bija lauzījies? Studēt viņi ar Džeraldu iesāka reizē, tikai Džeraldam nebija jāstrādā, jārūpējas ne par ko... atskaitot mani, vēlāk. Bet tās nebija rūpes, smagums kaklā nevienam neesmu bijusi un nekad nebūšu. Rūpju nebija, visur zibēja prieks. Pat nebeidzamās skaitļu rindas likās dzīvas; Džeralda smalkie cipari — kā rokraksts uz sienas — parādījās visur, kur skatījos — formulas man vizēja pretī no katra spoguļa, diagrammas ņirbēja uz galdautu stūriem, no griestiem šūpojās papīra debesu ķermeņi, zibēja spīdekļi, šaudījās astes zvaigznes, mēness aptumšojās trīsreiz dienā, man par prieku... Bet tas, ka Persijs aizbrauca uz Teksasu ar Džeralda starpniecību, nekā nenozīmē — Persijs Vissitu būtu atradis jebkurā pasaules malā, Istanbulā tiklab kā Iņčukalnā... Teksasā viņš to atrada tikai drusku ātrāk, jāmeklē tā viņam bija arī tur — Vissita nemaz nebija tik tuvu Dāvida Fortam, no observātorijas jābrauc vesela diena pa pakalniem, otra pa klajumiem — arvien klajākiem klajumiem, arvien plakanāku zemi, arvien baltākām ceļmalas smiltīm... senāk tur bijis jūras dibens, kādos aizmūžīgos laikos, kas kopā ar gliemežvākiem pārakmeņojušies šalc vēl joprojām...

Nekur nederīgu zemes gabalu Persijs bija nopircis ar pirmo mēnešu algu... Vienīgo algu... Persijs pats smietos, ja zinātu — nē, Persijs nesmietos, viņam būtu žēl, ja viņš zinātu, ka Džeralds tur tagad ceļ akmens māju, ka pirks pats savu teleskopu, lai visu mūžu pētītu mazsvarīgākās zvaigznes... Ar visu naudu, kas Melvijiem bija, varēja nopirkt tikai tādu teleskopu, kas der vienīgi vistuvākajām zvaigznēm, sīkajiem sīko zvaigžņu spektru un kustību skaitļojumiem... Tik daudz pat es zinu, katrs astronoms izsmietu Džeraldu bez žēlastības. Varbūt tāpēc viņš ir tik noslēpumains, Sekerakam viņš to varēja stāstīt tikai tāpēc, ka Sekeraks no zinātnēm nekā nesajēdz... Dīvaini, kā viņiem gadījās saskrieties, kas lai uzmin, ko viens vai otrs darīja Ņuorleānā? Un ko Sekeraks tur meklēs tagad? Priecīgā un slepenā pilsēta! Ielas tur ņirb krāsās un kustībā, bet vēl krāšņāki, noslēpumaināki, palmās un oleandros, baltos un ugunīgos ziedos ieslīguši pagalmi dus aiz katras mājas aizmigušajiem logiem...

Tas bija tur... tur mēs ar Džeraldu reiz spēlējām paslēpus ar pagātni, staigādami no viena ēnaina, apsūbējušu bagātību piekrauta antikvariāta uz nākošo, cerēdami atrast seņču plantātoru sudraba jeb ziloņkaula šņaucamās tabakas dozītes, varbūt pirms simts gadiem vai senāk pazaudētas kādās pārgalvīgās derībās jeb vieglprātīgā brīdī uzdāvinātas kādai franču aktrisei jeb balles karalienei... It kā mēs paši tikko būtu nokāpuši no izpriecu kuģa Misisipi upē, mēs klīdām pa vecajām ielām izklaidīgiem soļiem, līdz nejauši kādā šaurā nomaļus laukumā mūsu ceļu krustoja nēģeņu bēņu gājiens, kuŗā visi dalībnieki bija tērpušies baltās drānās un soļoja paceltām galvām, debesīs skatīdamies, jo līķa viņiem nebija līdz... vislielākās bēdas ir baltas, teica Džeralds balsī, kas jau bija iesākusi iesērēt, viss beidzās baltos putekļos, labāk ir neskatīties...

Baltajiem stāviem bija melnas ēnas, balto plīvuru melnie atspīdumi kā klusi kaķi pārslīdēja pār mūsu ceļu... no kuŗa pagalma izcēlušies?

Vai varoņu gars bija pametis Džeralda slepenos palieveņus, kad iesākās mirstīgā dzīvošana? Dzīvot ir grūtāk nekā mirt...

Vai tu dzīvotu mūžu otrreiz?

Toreiz, kad kaŗa atbalsis vēl dunēja ausīs, kad Lamanša viļņi vēl vēla asinis kopā ar nenogrimušajām atmiņām, Džeralda acīs bija starojis spēks. Spēks staro tad, kad to vajag, to vajag tad, kad kaut ko grib. Toreiz, viņš teica, toreiz bija smagi, bija drausmīgi, bet visam pāri plētās varonības un varenības žilbinošais spārns, iemezdams gaismu kā asus šķēpus visdziļākos dziļumos, likdams cilvēkam nodrebēt ar visu pasauli reizē — it kā tas nebūtu ar šķēpiem pie tās pienaglots, bet ar gaismu savienots. Tādā brīdī nebija žēl ne mirt, ne dzīvot...

Spēks vēl staroja Džeralda acī — toreiz es vēl nezināju. Spāņu speciālists, no pasaules paslēpies Pireneju kalnu retajā gaisā, bija strādājis ilgi un rūpīgi, glābdams Džeralda labo aci, darinādams otru tik mākslīgi, ka no īstās to nevarēja atšķirt... Apbrīns kā vilnis man pārlējās pat pēc daudzajiem gadiem, kad mēs iegriezāmies krēslainajā augstu griestu, šauru logu istabā, kur Džeralds bija

reiz gulējis trīs nedēļas, kā bērns padevies ārsta vēsajām rokām un pavēlēm, naktīs klausīdamies kalnu kazu slepenajos soļos, dienā dzirdēdams saules sanēšanu aiz logiem, bet nekā neredzēdams, nezinādams arī, ka otras, siltākas rokas, ko viņš reizēm sajuta uz savas sejas, piederēja ārsta piecpadsmit gadus vecajam dēlam, kas jau zināja vairāk par dažu labu medicīnas studentu, dzīvodams pasaulē, kur nebija bērnības, kur leģendas iesākās ar dzimšanu un dēli mācījās tēva mākslu kā dzīvi un izauga par vīriem.

Un sievas slepeni raudāja, viņus mīlēdamas, bet nekad neatstāja.

Vai tu dzīvotu mūžu otrreiz?

Ņuorleānas apaļo akmeņu laukumā, balto sērotāju ēnā, Džeralda vienīgā acs skatījās putekļos.

Nē.

Tad tāda tava mirstīgā dzīvošana, kuŗai tiki pataupīts kaŗa ugunīs?

Nezinu.

Mūžu, ko nav vērts dzīvot otrreiz, nav vērts dzīvot pirmoreiz. Pagātnes takās vienmēr nestaigāšu, nepietiek. Ar Dievu, Džerald, un paldies — nevaru tev palīdzēt nāvi gaidīt, man jādzīvo citādi... Man jādzīvo...

Cik ilgi te sēdēšu kā piesieta — pie nāves domām?

Cik ilgi man jāgaida — un uz ko?

Ja es zinātu, ka testamentā nekas nav pārgrozīts, ka nekas netiks grozīts! Par Džeralda plāniem tēvs varbūt nekā pat nezina. Ja zinātu, varbūt pasmietos kā par izlutināta puikas niekalbīgu ideju, vienas dienas sapni, kas ar roku aizslaukāms. Cik paaudžu paaudzēs Melviju meži nav audzēti, gan lietas kokiem, gan medībām, gan skaistumam? Stādīti, retināti, cirsti, stādīti par jaunu, lēnu un labu ražu gaidot un paredzot. Laimīgie Melviji, kas varēja ne vien ticēt un cerēt, bet arī sagaidīt, ka meži un dēli izaugs un nobriedīs, ka nekas tos nenoslaucīs no zemes virsus... Vismaz ne mežus... Vismaz ne, kamēr vispār kaut kas bija atstāts zemes virsū... Visu paaudžu pūļu un sviedru augļus iemest vienā teleskopā kā rotaļlietā, lai nederīgais Džeralds varētu skatīties mazākajās zvaigznēs uz savu roku? Nē.

Nederīgais Džeralds... Man nederīgs, dēkām nederīgs... Džeralds nebija dēku darinātājs, kas viņu dzina, kas rāva pasaulē? Aizjūras strīdi un kaŗi, svešas nelaimes un lāsti — kādas taisnības vārdā kaŗa taures izcēla Melvija vecāko dēlu no zaļiem un ēnainiem mežiem?

Vai kāds vēl pasaulē taisnību meklē?

Tēvs ieskatījās savos dvēseles pagalmos — divpadsmit roku tiecās pāri jūŗai, sargāt un atbrīvot... Jāsūta dēls. Māte? Beatrise piemiedza acis, skaitīja aizjūŗas pūķa galvas — tās auga un vairojās, spļāva uguni pašai sejā. Jāsūta dēls — lai savalda pūķus, nocērt galvas un astes, pārnes dārgumus, ar ko greznoties, ar ko valdīt.

Pasakas... Pastāstīšu Tomulim... Tikai viņam tādas pasakas neder. Tomulis piedzima pasaulē, kuŗā mūžība vairs nebija tāls un neatmināms noslēpums; kā puteklis vai kā atoms zemes lode šūpojās pašā mūžības vidū un varēja sasprāgt un sašķīst kuŗu katru brīdi.

Mums bija citas pasakas un citas rotaļas. Kas Tomulim tādas dos? Bet katram jāaug kā viņš var. Katram jādzīvo, kā viņš var jeb kā viņam ļauj. Kas reiz izgājis pa pilsētas vārtiem, velti cer kaut kur nomesties uz paliekamu dzīvi un palikt dzīvs. Ir vienalga, vai gājiens iesācies labprātīgi, jeb nē, vai izvēle bijusi paša vai citu, vai cilvēks grib jeb negrib darināt dēkas jeb pārvērst dzīvi par leģendu. Mani uz kuģi, kas šūpojās Daugavā, pie rokas aizveda krustmāte, ardievas murmināda ma; Ēdīti līdz paņēma vecāki, pašai nekā neprasīdami; Persiju uz ielas noķēra kaŗa kalpi, kamēr kaŗa kungi mācīja Džeraldam kā mērkaķim rāpties cita kuģa mastā ienaidniekus lūkot...

Mēs neviens vairs nevaram dzīvot tā, it kā tas nebūtu noticis, kas to mēģina, dzīvo ar pusi sirds, otru pusi apracis jeb atdevis Persijam, lai slīkst Vissitas upē...

Kas reiz izgājis pa pilsētas vārtiem, tam jādzīvo mūžs kā dēka, ar visu sirdi, ar visu spēku, neapstājoties nekur. Kas grib palikt dzīvs, tam jāpūlas pašam, jāiemācās redzēt, kur beidzas vārti un kur iesākas pasaule, jāmācās atšķirt balss no atbalss. Tiesnesis un izšķīrējs var būt tikai cilvēks pats. Skanēs, neskanēs, komponista kungs? Skan? Ja skan tagad, skanēs vienmēr, kas pats nav atbalss, tam pasaule atbalsosies, nekad nebeigdamās.

Bet beigtu cilvēku visapkārt ka mudž. Paļauties var katrs tikai pats uz sevi, citu pūles nevienu neglābj. Persijs ar apburto smaidu klīda pa pasauli kā aizbildinājums, Solvīta toties šaujas pa kontinentiem kā attaisnojams spīdeklis, kas negaidot uzlēcis debesīs, kā astes zvaigzne, kuŗas spožumā var iekārties katrs, kas grib.

Persijs visos atstāja tukšumu; es nokratīšu visus nevarīgos, tiklīdz tie kļūs par smagu.

Kamēr Persijs slīka Vissitas upē, es izdzēru okeanu, līdz man atklājās jaunā kontinenta kontūras — kā koraļļu rifi, kuŗos šaudījās nekad neredzētas, brīnišķīgas, noslēpumainas un mēmas zivis; sausumā tās nebija mēmas — tiklīdz sapratu jaunās balsis, tās mani uzrunāja un sauca. Kamēr ir balsis un acis, es nevaru apstāties, man jāsteidzas tālāk.

Tēvs mani vairs neredz. Te man nav ko darīt. Cik ilgi te sēdēšu?

Persijs mīlēja mūžību.

Es mīlu dzīvi.

Cik ilgi...?

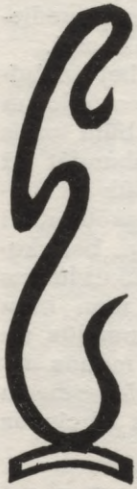

X

Es gulēju gultā uz mutes un mēģināju atcerēties, kā tas bija bijis brīdī, kad sapratu un sajutu, ka nekam nebija ne mazākās jēgas un nozīmes un pasaule tāpēc bija brīnišķīga. Ar visu spēku, ar savilktiem, saspriegtiem muskuļiem es pūlējos šim brīdim apķerties apkārt, mēģināju to satvert un turēt abām rokām gluži tāpat, kā apžņaugtu turēju spilvenu, zobiem iekozdamās baltajās mežģinēs, klāt nelaizdama nevienu jaunu domu, ne vecas atmiņas, ne vēlēšanās, ar kuŗām tik pēkšņi un līdz malām piepildījies bija viss nams un kas tagad kā krēsla un kā tumsa sūcās, biezēja un viļņoja gar maniem aizmiegtajiem plakstiem.

Pasaule bija brīnišķīga, tāpēc ka —

Pasaule bija brīnišķīga tāpēc, ka —

Es nespēju teikumu pabeigt. Atgriezos vēl tālāk, vecajos, gadiem ilgi nestaigātajos domu ceļos, lai par tiem ieskriedamās varētu vēlreiz ielekt, iesviesties brīnišķībā kā koka galotnē — koka vai kalna, priedes un Gaiziņkalna galotnē un vēl augstāk, mākonī un zvaigznē — bet vecās domas kā dēles piesūcās tai pašai mēmajai, pelēki nemainīgajai vietai, kuŗā biju zinājusi tikai to, ka nekas nekā nenozīmēja, viss bija bez svara un mērķa, ar tukšu vidu, un ik doma, ik darbība, katrs centiens,

visa dzīve iekodās pati savā astē un kā laika pavedienam apmests gredzens skanēdams iekrita tukšumā.

Tagad man ar šo zināšanu vairs nepietika, bet arī brīnišķības brīdis bija pazudis. Domas to vairs neatrada un vārdi neturēja; es vēlējos, kaut es vismaz tos būtu toreiz iemācījusies no galvas, kaut es tos varētu skandēt kā nekad nebeidzamu dzejoli vai lūgšanu, vislabāk kā lūgšanu latīņu vai grieķu vai kādā vēl nesaprotamākā valodā, kur balsienu kopojumi būtu nenozīmīgi, bet skaņas manā mutē celtos un pītos kā sētas, nelaizdamas man klāt šaubīšanos un atcerēšanos; kaut man būtu lūgšana kā dziesma, kuŗas vienmērīgās, vienmuļās un dobjās taktis, nemitīgi atkārtodamās, pielietu manas ausis ar vēsu vasku un neļautu dzirdēt prērijā pamestu suņu gaudošanu, ne zaļa papagaiļa iekārīgos ķērcienus nākotnes būrī —

Pasaule bija brīnišķīga tāpēc, ka —

Kādēļ neviens nebija izdomājis šādu lūgšanu vai dziesmu, kāpēc tie, kas zināja šos vārdus, nezvanīja nevienu zvanu, nesauca nevienā tuksnesī un, krustceļos uz akmens pakāpušies, nekā neapliecināja reiz ik pa septiņām dienām? Vecie vārdi man nederēja, biju sava laika bērns un zināju, ka pārdabīgie un pārcilvēcīgie spēki nevarēja mani ne glābt, ne sargāt, tāpat kā tie nekad nebija nevienu neticīgo sargājuši. Bet kur bija cilvēki, kas jau bija izdomājuši manas domas un zināja, kāpēc ceļi bija skaisti par spīti tam, ka tie visi gāja, veda un tecēja uz nebūtību? Kādēļ gudrie paslēpās aiz grāmatu lapām jeb aiz mīklainiem, tāliem, visa sapratējiem, visa mīlētājiem, nekā neteicējiem smaidiem? Kāpēc tie nelika savus vārdus iespiest vistreknākiem burtiem katras pilsētas un miesta telefona grāmatā tāpat kā anonimie alkoholiķi, lai ikviens vajadzības brīdī varētu pacelt klausuli un saukt — nespēju noturēties pasaulei pretī, esmu briesmās, nāciet palīgā! Citādi es padošos pasaules maldugunīm; jēgas kā spēka dzēriena slāpdama, es pieliešos ar reibinošiem mērķiem kā ar vīnu, lai sajustu, ka nozīmība riņķo manās asinīs; es atdošu pēdējo grasi, par dvēseli nerunājot, dzērienu devējiem un ceļa rādītājiem, un ja ar grašiem un dvēseli nepietiks, es zagšu un

laupīšu un nokrāpšu pasaulei brīnišķību, atradīšu kaut ko, ko nodot, lai varētu tikt apžēlota.

Kas mani glābs, kas paglābs, kas neļaus aizvērt acis un dzert no saindētiem traukiem? Kas mani atbrīvos un pasargās no suņu gaudošanas, papagaiļu ķērkšanas, pazemes ūdens grīstēm un tumsā paslēptiem, balti notrītiem iesmiem?

Cilvēki?

Māte, Solvīta, Beatrise, Marks — vairāk cilvēku pasaulē nemaz nebija. Septiņos gados pasaule bija iztukšojusies, tā bija kļuvusi arvien retāk un retāk apdzīvota, līdz beidzot pa to kustējās vienīgi ēnām līdzīgas būtnes, kas man nepieskārās.

Pasaule bija brīnišķīga tāpēc —

Māte?

Es varētu piezvanīt mātei un teikt: tava visgudrā meita ir briesmās, ap viņu ir atvērušies murdi, slazdi, lamatas un lauvu bedres, viņa ir izskrējusi pasaulē kā vēja stabule, nepaņemdama līdz ne pīlādža nūju, ne ceļa kuli, un apmaldījusies džungļos bez padoma, viņa stāv uz šauras laipas aizas vidū un nezin, vai skatīties pagātnē vai nākotnē, debesīs jeb bezdibenī. Ko gan māte man atbildētu? Es nevarēju iedomāties. Lai es nerunāju līdzībās un saku skaidri un gaiši, kas man kaiš? Ka Melviju namā Ziemeļkarolīnā, visās Amerikas Savienotās Valstīs lauvu vispār nebija, ja neskaita zvēru dārzus, un tādēļ nebija arī slazdu un lamatu, jo nevienam tos nevajadzēja? Nē... Bet par savu māti es zināju tik maz, ka nespēju uzminēt, ko viņa man atbildētu. Nožēlotu, mierinātu, pamācītu, būtu tikai pārsteigta? Tomēr. Aicinātu atpakaļ, aicinātu mājās — mātes vienmēr aicina mājās; arī necienīgus bērnus, arī necienīgās mājās.

Jutu, ka mans augums pats no sevis pēkšņā un straujā kustībā apmetās uz muguras, nepacietīgi apmetās vēlreiz, manas rokas sažņaudza mitro spilvenu vēl ciešāk, un es pati nezināju, vai tas bija izmisums vai dusmas, kas manī rakņājās kā sakaitināts kurmis, un ja dusmas, tad uz ko? Māti? Sevi? Tāpēc, ka es nemaz negribēju, lai mani aicina mājās, gribēju palikt te?

Kas mani paglābs no papagaiļu ķērkšanas tumsas būrī?

Šolvīta? Šolvīta smiedamās mani iegrūztu visām briesmām tieši rīklē.

Marks? Ja es vēlreiz atrastu Marku tādā brīdī kā tovakar, kad viņš tik vienkārši un tik tieši bija manī ieskatījies, ar tik negaidīti labām rokām atlobījis manus aizbildinājumus kā nevajadzīgas čaulas un, pats par savu tukšumu skumdams un kaunēdamies, nebija nosodījis manējo, bet ļāvis man uz mirkli sajust, cik skaisti bija tikt tā ieraudzītai... Ja es vēlreiz varētu atrast Marku tādā brīdī! Taču tagad Marks bija iestidzis pats savās nelaimēs, viņš pats bija jāglābj un jāsargā, viņam bija pārlauzta roka un paģiras, stiprākas par tām, kas cēlās no tīra viskija — iztukšota mērķa paģiras un tukšuma nelabums. Man būtu ilgi jāgaida. Kad viņa kauli būs sadzijuši, kad viņa prātus nenomāks drūmas domas, kad vecajam Melvija kungam vairs nedraudēs briesmas un Marks pats būs izdomājis, ko darīt tālāk, varbūt tad vēlreiz atradīsies kāds brīdis, kuŗā viņam pašam būs savs miers un laiks, un tad viņš varēs mani ieraudzīt vēlreiz. Tagad ne — vēl šorīt viņš aizsedza seju ar rokām kā diviem pārmērīgiem plakstiem, un es nespēju viņu uzrunāt. Tagad ceļvedi un palīgu vajadzēja viņam pašam, bet man pietrūka drosmes, neienāca prātā neviens derīgs aizbildinājums, kas man ļautu iegriezties viņa istabā, lai gan pēcpusdienā, vēlreiz uz atvērto durvju sliekšņa apstājusies, es varēju dzirdēt, kā tur čalo Solvītas balss.

Kas izglābs mani?

Māte, Solvīta, Marks. Beatrise?

Beatrise negribēja neviena glābt, jau pirmajā vakarā viņa bija pastiepusi man pretī valdonīgu uzvarētājas roku un tad pagājusi gaŗām, jo nebija nekur jāsteidzas. Vai viņas nama likums bija sapīt un pārspēt pat nejaušu viesi, kas kā jaunpiedzimis bērns brīnījās par savu atrašanos, vēl nezinādams, ka ir apmaldījies, jeb pārmākt kā apmulsušu ienācēju svešā vietā, pirms tas aptvēra, ka tiklīdz jaunā patvēruma jumts izpletās pār viņa galvu, neredzami spēki, nepielūdzamas acis jau sāka pārmainīt un kausēt viņa sirdi?

Aizmirstiet — tumsā vēl atbalsojās vārdi — aizmirstiet savus tikumus, aizmirstiet savu pagātni, aizmirstiet sevi, aizmirstiet pēdējo brīžu visskaistāko skanēšanu —

Ja jums tādi ir —

Kuģa vēderā kā pazemē nokāpusi, smilšaini dzeltenīgajā tumsā toreiz sēdēja meitene ar kokli padusē. Spēlējiet, mēs teicām, starp mantām un dvēselēm viņu pamanījuši. Neprotu, teica viņa, gribu iemācīties — kāzām un bērēm.

Pēdējā brīdī līdz paņemta, kokle nebija nekur iesaiņojama, to varēja turēt tikai rokās, kaut arī tās neprata atritināt stīgās apslēptās skaņas. Kam bija līdz stīgas, tam vienmēr palika cerība kādreiz dzirdēt arī skanēšanu...

Es biju visu sen aizmirsusi, taču Beatrises spalgā balss pamodināja ne vien prērijā pamesto suņu septiņgadīgo gaudošanu, bet arī vēl senākas un tālākas skaņas kā slīcināmo kaķēnu sīkās ņaudas. Nekur neizbēgsi. Arī ne no tikumiem. Protams, ka man ir savi tikumi, lai tikai atceros — neesmu pasaules klaidone, vai esmu pasaules klaidone?

Kas mani glābs, kas paglābs?

Pati?

Ar ko tu biji koncertā? vaicāja māte.

Pati.

Kā tu vari, kas tev ļauj nopurināt no sevis pasauli kā ūdens lāses no pīles spārniem? vaicāja Solvīta.

Pati.

Kā tu atbrauci, kas tevi atveda, kas parādīja ceļu? vaicāja Persijs, līdz ceļiem iebridis Vičitas akmeņos.

Pati, pati, pati.

Pasaule bija brīnišķīga tāpēc, ka —

Nevarēju atcerēties vārdus. Pasaule nemaz nebija brīnišķīga. Tā bija tāda kļuvusi tai brīdī, kad man tā nepieskārās nemaz un es to nemaz nezināju tieši tāpēc, ka es nekā negribēju un man nekā nevajadzēja, kad es pati būtu varējusi apstāties un sastingt — pasaule tajā brīdī bija kļuvusi pati sava un skaista, un es pārstāju turēties tai pretī. Brīdī, kad no atbalss un atstarojuma, no mēra un svara, no nolūka un aizbildinājuma par pasauli kļuvu pati, es sajutu tās neizsakāmo brīnišķību —

Un tieši tad bija parādījusies Solvīta, nejauši, nezinādama, kā plūstošais vilnis, kas rotaļādamies paceļ un aiznes līdz vieglu un baltu, jau līdz mirdzumam noberztu oli un tad to pamet un atstāj jaunā vietā, kur viss jāiesāk no gala.

Nē. Solvīta parādījās pirms tam. Laikam. Es nevarēju atcerēties.

Pasaule bija —

Solvīta mani bija toreiz iztraucējusi, aicināda ma un kārdināda ma, un es nebiju pratusi viņai turēties pretī, biju viņai padevusies kā nākošai dienai, no rokām izlaizdama vienīgo īstenību, šo brīdi, drošu un sataustāmu kā akmens cilni nepārredzamā sienā. Māte man bija pienākusi no muguras pārsteigdama, ar pagātnes saitēm rokās — un es, bēgdama un sekodama reizē, biju izvēlējusies pasauli.

Pasaule bija brīnišķīga tikai tik ilgi, kamēr es nekā nevēlējos, kamēr man nekā nevajadzēja, kamēr biju visa vienāda, nemainīga, bez serdes un bez noslēpuma; kamēr biju kā akmens, kas negribēja nekā nozīmēt, kas nejuta vajadzības pēc jēgas un ceļa; kas nejuta vajadzību; kas nejuta?

Septiņos gados biju iemācījusies nejust, negribēt un nevēlēties, beidzot aizmirsdama arī, kāpēc. Biju visu aizmirsusi — mūža pirmos sešpadsmit gadus biju izdzēsusi ar otriem — gadu pret gadu; kopš nokāpu kuģa vēderā kā pazemē, gadu pa gadam biju metusi sevi nebūtībā, līdz pāri nebija atlicis nekas; šis bija septiņpadsmitais gads un es varēju nebūt. Varbūt uz šo brīdi biju tiekusies un ticējusi daudz ilgāk. Pusnakts asaras reiz bija garšojušas saldi — toreiz, kad Solvīta nolēca no palodzes un aizskrēja, pamezdama mani vienu pašu. Es un mūžība.

Bet Solvīta bija atgriezusies, it kā lai teiktu — vari nebūt, vari arī būt no jauna. Brīdī, kad es beidzot biju mūžībai piegājusi tik tuvu klāt, ka gandrīz varēju to aizsniegt un sataustīt, mirklī, kuŗā es par akmeni gandrīz biju pārvērtusies pati, uz bezjēdzības kā sliekšņa uzkāpusi es beidzot ieraudzīju, ka nāve un mūžība nav viens un tas pats, izvēlēties būt jeb nebūt es varēju tikai bū-

dama, mūžībai pieskarties es varēju tikai dzīvodama. Pasaulē. Solvīta bija atgriezusies.

Vai Persijs mīlēja nāvi jeb mūžību?

Uz bezjēdzības sliekšņa viņš bija stāvējis ilgi, varbūt kā uz gludi nomizota, spīdīga, dzeltena, slidena un bezgalība baļķa, kas kā robeža jeb kā laipa, kā šķērsām novilkts apvārsnis stiepās laikam pa vidu; Persijs bija pa to staigājis katru dienu, katru gadu, ar nedzirdamiem soļiem, bezdibeņos skatīdamies, līdz beidzot iekrita savās debesīs brīdī, kad viņš vairs nekā nevēlējās.

Gribu debesīs, Persijs bija reiz teicis. Pa viņa balto apkakli rāpoja zila spāre caurspīdīgiem spārniem.

Man nebija atbildes.

Es nepratu kārdināt. Nebiju Solvīta.

Persijs iekrita savās debesīs kā akmens, jo zeme bija zaudējusi viņa pievilkšanas spēku, pasaule viņu vairs nesaistīja un neturēja. Vai pa septiņiem gadiem viņš bija pārvērties zvaigznē, zilā, zaļā jeb sarkanā, un tagad mirdzēja debesu telpā?

Es nepratu aicināt, toreiz es nemaz nezināju, ka jāaicina un jāpūlās, ka dzīve ir pūlēšanās.

Vai tu dzīvotu mūžu otrreiz, man būtu bijis jāvaicā.

Mūžu, ko nav vērts dzīvot pirmoreiz, nav vērts dzīvot otrreiz, Persijs būtu teicis.

Pamēģini, pamēģināsim kopā. Nāc dzīvot, es būtu teikusi un iekļāvusi viņu visdzirkstošākajā smaidā, kas tāpat kā saule plūstu apvāršņu malām pāri un reizē ielītu viņa dvēseles apslēptākajos pagalmos un apgaismotu katru zāles stiebru, pēdu un putekli.

Nāc dzīvot, man par prieku, es būtu teikusi, smaidīdama. Pirmoreiz.

Bet mēs klusējām. Vasaras saule vien spīdēja pār mūsu galvām, mēness puķes bija noziedējušas, un Persijs skatījās Vičitas upē, kas bija jau apstājusies tecēt, bez viļņošanās atspoguļodama visdziļākās debesis pēdā ūdens. Mēs gulējām uz platiem, saulē izbalinātiem neskaitāmu pavasaru palos nogludinātiem akmeņiem, un visā pasaulē nebija nevienas skaņas. Ne jautājuma, ne atbildes.

Beidzot Persijs satvēra zilo spāri tik maigiem un uzmanīgiem pirkstiem, ka caurspīdīgie spārni pat neietrīsējās, un uzlika to uz mana pleca, pats tam vairs nepieskardamies. Viņa skropstās drebēja divi vārdi, kā zelta tilta gals un sākums, bet vidū nebija neviena spraišļa un apakšā tecēt apstājusies bija Vičita, apburtā upe. Paldies un piedod.

Vairāk es nevarēju atcerēties.

Vairāk nekā nebija.

Tiltam nebija spraišļu, straumei spēka, vārdiem skaņas. Visā pasaulē valdīja klusums. Kāzas un bēres bez mūža vidū, kokle un rokas bez skanēšanas.

Tikai tagad es zināju, ka ja es toreiz būtu pratusi klausīties, es būtu dzirdējusi Persija soļus uz gludi nomizota slidena nebūtības sliekšņa, kas veda reizē prom un uz priekšu.

Bet es dzirdēju soļus!

Pagājušajā klusumā, nekad nepateiktajos vārdos klausīdamās, es patiešām biju saklausījusi soļus — slīdēdami un atsizdamies tie skanēja gaitenī kā tāli, slepeni, tikko uztveŗami sirds puksti, un es jutu, ka tie mani piepildīja ar sīku drebēšanu. Nometu spilvenu un pacēlos gultā uz ceļiem, dzirdēju, ka zem manis sašūpodamies sakļāvās atspeŗu pinums. Varbūt es biju pārklausījusies. Vai tumsā varēja dzirdēt skaidrāk kā gaismā? Vēl nekur nedega ugunis, bet istaba bija jau pavisam satumsusi, tikai baltais gultas pārklājs sevī vēl noturēja vakara gaismas visblāvāko atspīdumu un laikam arī tikai tāpēc, ka bija bijis tik tuvu manām acīm, ka tās baltumu vēl atcerējās, kaut vairs neredzēja. Es klausījos ar ausīm, acīm, ādu, visu būtni, tā, kā klausīties var vienīgi tumsā un svešā vietā.

Soļi nāca tuvāk. Tie bija ļoti viegli un pazina ceļu, tuvojās manām pievērtajām durvīm bez maldīšanās, tad pēkšņi vilcinājās, apstājās — un pagāja gaŗām, kā mērot nomērodami visu gaiteņa gaŗumu, un nonākuši pie gala loga, apstājās. Es klausījos vēl, bet nekā vairs nesaklausīju, un pēc brīža vairs arī nezināju, vai soļus biju patiešām dzirdējusi vai tos tikai atcerējos.

Spokiem es neticēju, šī nebija arī spoku stunda; es varēju piecelties, saukt — māti, Solvītu, Marku, Beatrisi — iedegt gaismu, iet skatīties, bet es to tomēr nedarīju, zinādama, ka nekas nenotiks, ja es mierīgi palikšu gultā guļam un nekustēšos, kamēr skaņas aizgrims prom pavisam. Ja es nekā nedarīšu, nekas nenotiks. Es varēju atstāt šo brīdi, šos soļus karājāmies laikā un telpā, tāpat kā tur karājas nepateiktie jautājumi un neatbildētas atbildes; atbildes bija nezināmas, nekad vairs neuzmināmas, nekad nedzirdamas, tāpat kā soļi, kas neatgriezīsies un pa gaiteni atpakaļ vairs nenāks. Un jautājumi iegrims klusumā un pazudīs tāpat kā izgaisuši soļi. Līdz nākošai reizei.

„Tomuli!"

Sauciens mani iztrūcināja, kaut skanēja kā klusināts gaišs zvans no lejas kāpnēm. Es nopurinājos, izlēcu no gultas, iededzu gaismu, iztaisnoju tērpu, pārvilku roku pār matiem un satvēru tumši nolakoto durvju apaļo stikla rokturi noteiktiem pirkstiem, jau zinādama, ka Solvītas balss bija vēlreiz atskanējusi īstajā brīdī.

„Tomuli, kur tu paliki?" Solvīta sauca, bet nu viņa jau bija tālāk, viņai nebija ienācis prātā, ka zēns būtu varējis uzkāpt te, trešā stāvā un tumsā — jeb varbūt kaut kas cits jau bija piesaistījis viņas acis un Tomam būs pašam viņa jāmeklē, kad viņš vēlēsies atsaukties?

Te, tumsā — ko gan zēns meklēja trešā stāva tumsā? Es atvēru durvis un skatījos gaitenī pret ziemeļu logu.

„Tomuli?" saucu ļoti klusā balsī, jo Melvija kunga slimība bija visām šī nama skaņām noliekusi galotnes. „Tomuli!"

Viņš iznira man pretī no tumsas pamazām — vispirms ieraudzīju uz augšu paliektu degungalu, apaļu seju, acis, kuŗās lēkāja priecīgas uguntiņas, mazu kustīgu augumu un beizot arī ūdenslīdēja ķiveri, kas tik tikko nenokrizdama šūpojās viņam pakausī.

„Ko tu te dari tumsā viens pats?" es vaicāju, pati juzdama, ka mana balss skan pārāk bailīgi un skolmeistarīgi reizē, pēkšņi grimdama jaunas bezpalīdzības, dīvainas nevarības vilnī. Ko gan es biju darījusi visus šos gaŗos gadus, visu mūžu? Es nekā nezināju par bērniem,

patiesībā man no tiem bija drusku bail, un bail, ka Tomulis, sajuzdams manu nedrošību, spējā nepacietībā vienkārši aizskries un es pazaudēšu to, kas man nemaz nepiederēja.

„Tāpat," viņš teica. „Vai jūs domājāt, ka esmu spoks?"

Es sadurstījos. „Nē," es teicu, bet viņš jau bija pamanījis manu samulsumu un priecīgi uzšūpojās tajā kā rotaļu zirga mugurā.

„Mums ir tikai divi spoki," viņš teica, skropstām drebot slepena īpašnieka jautrībā, „bet tie nav redzēti kopš pulkveža Melvija laikiem; patiesībā arī viņš tos nemaz neredzēja, bet tikai dzirdēja. Viņš nosirmoja vienā naktī."

Tomulis runādams vēroja manu sejas izteiksmi. Es sakrustoju rokas un atspiedos pret stenderi, mēģinādama rādīties apņēmīga un droša. Zēns to saprata kā izaicinājumu un ievilka dziļu elpu.

„Tie bija vergi un saucās Sāra un Sams, un viņi viens otru ļoti mīlēja, bet pulkvedis Melvijs jau bija apsolījis Samu savam draugam, un pulkveži nekad nelauž vārdu. Tikai Sams no savas jaunās vietas izbēga un viņam dzinās pakaļ ar suņiem un suņi viņu nokoda tieši uz mūsu mājas sliekšņa un Sāra, kas bija mājas kalpone, to redzēja pa logu un pakārās uz gultas gala ar sarūsējušu ķēdes galu un —"

„Pagaidi," es teicu, „kur viņa ņēma sarūsējušu ķēdes galu?"

„Es nezinu," Tomulis teica nepacietīgi, „bet viņa bija te, trešā stāvā un patlaban atklāja gultu, jo bija jau vakars un Emīlijas jaunkundze, kas bija pulkveža Melvija meita, vienmēr agri gāja gulēt un viņas gulta tika sasildīta ar ķieģeli, un Sāra pa logu redzēja Samu un suņus un asinis un pakārās un drīz pēc tam kādā naktī, kad pulkvedis viens pats bija mājā, viņš dzirdēja tādus trokšņus un viņš gribēja iet skatīties, bet viņam sastinga locekļi, jo viņš saprata, ka pa kāpnēm uz leju velkas sarūsējusi ķēde, bet uz augšu, uz ceļiem, vēl no suņu kodieniem vaidēdams, pakāpienu pa pakāpienam rāpo Sams — viņš vēl nebija gluži beigts — un —" Tomulim pēkšņi aizķērās elpa, viņš pameta skatu pār plecu gaitenī, kāpņu virzienā, un tad pašāvās man gaŗām istabā,

kur viņš pēkšņi apmierinājās un ar sevišķi uzsvērtu mieru apsēdās vecajā šūpuļkrēslā un, ķiveri noņēmis, ar to drusku rotaļājās. „— un tas viss notika ļoti, ļoti lēnām, apmēram, ķēde žvadzēja apmēram reiz pa piecām minūtēm un nāca arvien tuvāk un tuvāk un — pulkvedim Melvijam nosirmoja mati."

„Šausmīgi," es teicu, un man pār muguru tiešām noskrēja ātras tirpas.

„Pēc tam viņš vaidus un žvadzēšanu dzirdēja vēl vairākas reizes, un vienreiz viņš pat izgāja uz kāpnēm, bet tur neviena nebija."

„Viņš droši vien visu tikai iedomājās," es teicu, un Tomulis klusēdams smaidīja man pretī, ar smaidu, kas man lika noskurināties vēlreiz, jo tajā, tikko pamanāms, ievilkās Melviju dzimtas izsmiekla vaibsts, it kā, zēnam pašam varbūt ne zinot, ne jaužot, teiktu: tik viegli no pagātnes nevar atrunāties, no pagātnes nekur neizbēgsi, pagātnes noziegumus un varoņdarbus, bagātības un un tukšumus var gan pamest suņiem par barību, bet ķēdes vilksies līdz... Pēkšņi biju pārliecināta, ka zēnam patiešām nebija ne jausmas, kas izteicās viņa smaidā; viņa seja bija vienīgi vēl neizveidojies un nepabeigts viedols, kuŗā sevi izspēlēt jau bija iesācis Melviju dzimtas liktenis jeb raksturs, kas varbūt bija viens un tas pats. Bet viņš ir Solvītas dēls arī, es domāju, un negaidītā dedzībā vēlējos viņu satvert un no viņa nokratīt un nopurināt visu tumšo un svešo, visus šos spoku stāstus, kuŗiem viņš pats patiesībā neticēja, bet tos lietoja kā tumšu rotaļu jeb kā priecīgu ieroci, nenojauzdams, cik tas bīstams —

Es pacēlu rokas, lai satvertu Tomuļa plecus, bet tās tūlīt atkal pašas no sevis nolaidās. Glābt? Kādēļ man likās, ka visi glābjami un sargājami? Kādēļ visur redzēju un paredzēju draudus un briesmas, kas man jāaizkavē, kādēļ pat sveša sulaiņa seja un ziedošu rožu dārzs mani izkausēja žēlumā, kas nevienam tāpat nevarēja līdzēt un nebija vajadzīgs? Žēlošana cilvēkus padara mazākus un tiem kaut ko atņem — Solvīta būtu zinājusi, ka par citiem cilvēkiem nav jābaidās, nedrīkst baidīties vairāk nekā par sevi pašu.

„Vai jūs gribat redzēt, kā pulkvedis Melvijs izskatījās?" Tomulis vaicāja un, atbildes negaidīdīdams, piegāja pie kādas atvilktnes, ko es nemaz nebiju ievērojusi, jo manām mantām daudz vietas nevajadzēja. „Te vajag būt," viņš teica un, atvilcis smago atvilktni, sāka pārkravāt dažādas mantas, izceldams un uz grīdas izmētādams visvisādas kastītes un sainīšus, rituļus, vīstokļus, vāceles un kārbiņas. Tātad te tomēr bija atmiņu un pagātnes liecību glabātuve, es domāju, vērodama zēna darbošanos. Starp kārtīgi sasietajiem sainīšiem šur tur pazibēja arī atrisušas mantas, vecu mežģiņu kamols, sadzeltējušu papīru žūksnis, pārmērīgi izgreznotas spēļu kārtis, kāda blonda matu pīne, sudraba pogas, mazbērna zābaciņi — tie izskatījās jaunāka gada gājuma, varbūt pat bija Tomuļa paša — kāds brūns ādas jostas gals un apsūbējuši grāmatu vāki —

„Nē," teica Tomulis, ieskatījies kādā vecā cigāru kastē, „te nav — "

Arvien steidzīgākām, ātrākām rokām viņš rakņājās pa atvilktni, ātri paceldams kādas veclaicīgi biezas, nodzeltējušas fotografijas un tās atkal nepacietīgi nomezdams. Es piegāju tuvāk, lai palīdzētu viņam meklēt, lai gan mani nemaz neinteresēja pulkveža Melvija izskats; paredzēju, ka tā bija fotografija, kuŗā viņa baltie mati būtu redzami kā satriecošs pierādījums spoku stāstam, un patiesībā vēlējos sakārtot mantas, ko Tomulis tik drošu roku izmētāja. Vecie papīri jo īpaši bija pārāk trausli, lai turētos pretī tik mazām un nepacietīgām rokām, es domāju, salikdama tos glītās kaudzītēs. Daži nebija tik veci —

Pēkšņi es sastingu. Izjukušo papīru vidū, nodzeltējusi un saplaisājusi, man pretī raudzījās Persija seja.

Vilcinājos tikai brīdi, pirms satvēru attēlu, kuŗu es biju redzējusi pirms — astoņiem, deviņiem, desmit gadiem?

„Tas ne," teica Tomulis, „tas ir Persijs."

„Vai tu pazini Persiju?" es vaicāju, jau zinādama, ka tas nemaz nebija iespējams.

„Nē," teica Tomulis, turpinādams rakņāšanos, „bet viņš bija mana tēva draugs un dzīvoja Teksasā, un kad viņš

noslīka, mans tēvs atveda viņa mantas šurp. Tikai viņam nekā nebija, Persijs nebija kavbojs un viņam nebija pat zābaku ar augstiem papēžiem. Viņam laikam vispār nebija zābaku, pulkvedim Melvijam ir tādi zābaki pāri ceļiem."

Mani pirksti drebēja, pārcilājot nodzeltējušus diplomus, salocītas laikrakstu lapas, zvaigžņu kartes, piezīmju burtnīcas, vēstules — un tad es redzēju, ka tur bija arī manas vēstules.

Manas rokas, pēkšņi no manis atdalījušās, kļuva mēnešsērdzīgas, jau ņemdamas šīs vēstules bez šaubīšanās un kavēšanās, kā savu mantu, lai gan man pašai likās, ka tās patiesībā jau sen vairs nepiederēja man, ka tām pieskaroties es kļūdos, ka tās lasīdama es kā varmāka ielaužos kādā aizslēgtā svētnīcā, no kuras sen aizgājušas un atstājušās jau bija dievības un viņu dziesmas. Ko es tur varēju atrast? Tikai iztraucēt senās skaņas un smaržas, ko vienīgi aizmiršana kā aizvērti logi vēl turēja vienuviet, izbiedēt dusošos tēlus, ko tikai neaizkaršana paglāba no sabiršanas putekļos?

Bet manas rokas jau bija savākušas vecās aploksnes, it kā zinādamas, ka es lasīšu, ka man jālasa šīs vēstules, par kurām reiz biju daudz domājusi, minēdama, kādās svešās rokās tās bija nonākušas, cerēdama, ka vismaz valoda kā nesalaužama un neredzama čaula paglābs tās no svešām acīm un smīniem. Pēc šīm vēstulēm biju kādreiz ilgojusies, jo man bija licies, ka tajās bija satecējis manu skaistāko dienu un domu svars, ka tās kā zelta upe, pazemē tecēdama, nesa un turēja manas mīlestības mirdzēšanu un ka šī spožā tecēšana, mūžīgi turpinādamās, vairs sen neredzama un nedzirdama, tomēr bija vienīgā, kas bija piešķīrusi kādu spēku un mieru maniem virszemes soļiem, kaut arī tie aizgāja citā virzienā.

Jutu, ka drebēju. Ja nu izrādās, ka zelta upe sen bija aizsērējusi, ka tās patiesībā nekad nebija bijis, tikai vārdi, kas bija mirdzējuši mirkļa saulē, kurus tikai atmiņa un iedoma bija pārvērtusi zeltā? Jutos tik piekususi, ka apsēdos šūpuļkrēslā, ar vecajām vēstulēm klēpī. Kādus noslēpumus, kādas atbildes tās man glabāja? Vai tāda drebēšana un vilcināšanās pārņēma arī ceļotāju, kas pēc

daudziem gadiem atgriezās mājās un nezināja, ko jutīs, iedams pa ilgi lolotiem un izmirušiem ceļiem?

Atzīsties!

Bet vēstules vēl nebija mirušas — Persijs tās bija ne vien lasījis, daudzkārt lasījis, es redzēju no bieži un dažādi pārlocītajōm lapām — bet arī paglabājis.

„Pulkvedis Melvijs ir pilnīgi pazudis," Tomulis teica, bet viņa balss manās ausīs skanēja tikai kā tāla un sīka bišu sanēšana. Tikko ievēroju, ka viņš iesāka bāzt mantas tapakaļ atvilktnē, kā pagadījās.

„Elmeta —" viņš teica, un tad pēkšņi izņēma man no klēpja manas — Persija — vēstules un uzlika tās virsū citām mantām, aizbīdīdams atvilktni ciet ar neapmierinātu noteiktību, „tur droši vien vainīga Elmeta!"

Pārsteigta, es tik vien paguvu kā pastiept roku —

Elmeta, kā piesaukta, iestājās durvīs.

„Es jums palīdzēšu pārkravāties," viņa teica, skatīdamās tieši manī, neļaudama savām lielajām, apaļajām, spīdošajām acīm noklīst ne pa labi, ne kreisi, „Džeralda kunga vecā guļamistaba ir jūsu rīcībā."

„Nē," es teicu.

Elmeta nelikās saprotam.

„Nē, paldies," es teicu, sajuzdama, ka man bija jāpaliek tur, kur bija Persija attēls un vēstules un slepenība.

„Kundze vēlas," teica Elmeta.

Es piecēlos. „Es parunāšu ar viņu," es teicu.

„Viņa ir Marka kunga istabā," teica Elmeta un nozuda tik ātri, ka Tomulim bija jāskrien teciņus vien, lai viņu panāktu un sāktu pratināt par nozudušo pulkveža portretu.

Brīdi stāvēju spoguļa priekšā, sukādama matus — simts suku uz priekšu, divi simti atpakaļ — atcerēdamās, ka reiz biju vēlējusies būt skaista, ka reiz man pat bija drusku licies —

Bet vispirms man jārunā ar Melvija kundzi.

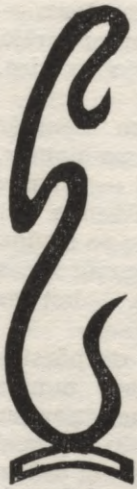

XI

Almeta bija maldījusies — Marka durvis gan bija līdz galam vaļā, un istabā dega ugunis, bet es tur neatradu ne Melvija kundzi, ne Marku pašu. Uz sliekšņa stāvēdama, jutos vīlusies, kamēr pamanīju, ka vēl taču nebiju izgudrojusi, kā izskaidrot ietiepīgo apņemšanos palikt trešajā stāvā — pie spokiem — un neapdomīgā ātrumā būtu varējusi pateikt par daudz. Cik, kas bija jāsaka? Es gribu? Es negribu? Varbūt vairāk būtu jau par daudz, vairāk man droši vien neviens neprasītu. Izskaidrojumi jau bija svarīgi tikai katram pašam, cilvēki laikam ievēroja tikai viens otra rīcības un to sekas — tās kā automobiļu šaudīgās jeb kūtrās kustības mudžeklīgās ielās bija jāpamana un jāredz, lai pašu nesabrauktu — pēc iemesliem netaujājot; iemesli un izskaidrojumi piesaistīja uzmanību vienīgi tādēļ, ka tika piedāvāti, un tad tūlīt likās nepietiekami un aizdomīgi, jo līdz galam jau nekas nebija izskaidrojams. Pat ne bezjēdzība.

Es neviļus iesmējos. Kādā nežēlīgā apburtā lokā, kādā nesalaužamu zobratu ritmā gan bija iekalta mana domāšana, ka tā negribēja atrast pat bezjēdzībai izskaidrojumu un jēgas trūkumam jēgu? Pasaules nevajadzību tālāk izdomāt nevarēja, par to acīm redzot varēja tikai izmist vai priecāties; varbūt tai varēja skatīties sejā jeb uzgriezt muguru, to drīkstēja tiklab sveicināt kā nicināt,

tikai patlaban man nebija laika ne vienam, ne otram — un bezjēdzība bija kā putna bērns, kas nekur nevarēja aizlaisties — man tagad bija jāmeklē Melvija kundze, un šeit viņas nebija.

Pārlaidu Marka istabai zaglīgas acis; man vienmēr bija licies, ka uzturēties citu cilvēku istabās un namos, kad viņu pašu tur nebija, ir drusku negodīgi — vismaz negodīga būtu pētīgāka un ziņkārīgāka skatīšanās par to, ko es uzdrošinātos Marka paša klātbūtnē, un es zināju, ka tad es skatītos Markā pašā, man bija vienmēr licies arī, ka jāskatās cilvēkiem acīs, ne viņu lietās — bet tas bija ļoti sen.

Kādēļ pasaule, reizē ar jaunumiem, kopā ar pārsteigumiem man nemitīgi sniedza pretī arī visas manas pašas vecās domas? Tas bija dīvaini, un man neviļus ienāca prātā jocīga nojauta, ka es nemaz nebiju iznākusi pasaulē, ka patiesībā pasaule pa manām acīm un ausīm kā logiem ienāca manī un priekšā atrada mani pašu.

Marka istabā es tomēr skatījos. Par spīti gaismām, tā šķita vēsa; gaišzaļo tapešu šaurās svītras pacēla griestus vēl augstāk nekā tie īstenībā bija un piešķīra visam kādu nepabeigtības un nepiepildamības sajūtu. Iedomājos pati savu istabu, kuŗas zaļajās sienās tagad skatījās māte — ar kādām acīm? Marka istabā skatīdamās, es pēkšņi ieraudzīju, cik kaila bija manējā — ne jau pieticības dēļ vien, bet tāpēc, ka tur nebija nekā, ko redzēt, nekā nepabeigta un nekā iesākta. Cik ilgi es tur biju dzīvojusi? Gadus — gadu pēc gada, kas nebija atstājuši nekādu pēdu, jo pēkšņi es nevarēju savas atmiņas gaišzaļajās sienās atrast arī nekā pabeigta, nevarēju atcerēties nekā, ko es tur būtu darījusi. Varbūt tāpēc senās domas un agrākās atmiņas tik bieži krustoja manus jaunos ceļus — es patiesībā nemaz nezināju, kur es biju bijusi

Toties Marka istabā viss vēl šķita tikai pusceļā. Izvandītā gulta, kuŗā viņš visu dienu bija gulšņājis, atšķirti žurnāli, kāds atvērts atlass, pusaizvērtas atvilktnes, izmētātas ārzemju monētas, aizkosts ābols, viss tiecās pēc turpināšanas un nolīdzināšanas, taču nepabeigtība sniedzās tālāk un dziļāk, šūpojās gaisā kā pusgatavais stikla pudeles kuģis uz kāda galda istabas vidū — skaliņu

masti bija bez burām, sāni un klāji bez košas krāsas — un gaidīja kā šacha figūru sastingušās sejas partijā, kas pārtraukta un pamesta stāvēja uz kāda cita galdiņa pie viena no lielajiem logiem. Ar ko Marks bija spēlējis? es brīnījos, un man prātā ienāca Melvija kungs, šī nama nepazīstamais, nezināmais, noslēpumainais saimnieks, par kuŗu pamazām sāku sajust, ka viņš bija visur klāt ar to, ka nebija klāt; es viņa sejā nekad nebiju ieskatījusies, bet jutu, ka visi par viņu domāja un drebēja, dažkārt uz brīdi iegāja viņa istabā un no tās iznāca it kā atgriezdamies no kāda tāla ceļojuma, par kuŗu jārunā pēc iespējas maz...

Skatījos tālāk — šī bija istaba, kuŗā kāds bija iesācis dzīvot. Bet tagad? Kaudzē kā sārtā sakrautas bija biezas medicīnas grāmatas. No kamīna dzegas man pretī pa lielu gabalu zvīļoja zelta aproču pogas kā divas acis. Tām blakus es ieraudzīju tukšu fotografijas ielogu, šķībi atgāzušos, tikai nesen kustinātu — varbūt Marks vēl tikai šodien bija izņēmis savas līgavas attēlu...

Bija un nu vairs nav.

Pēkšņi patiešām jutos kā zagle, no Marka istabas izbēgu bēgšus, steidzos lejup pa platajām kāpnēm, negaidot iedomādamās arī, ka Tomulis man nebija izstāstījis, vai vaidi un žvadzēšana toreiz satikās, pirms apklusa.

Viesistabā bija svaigas puķes un viesis.

Larijs, mani ienākam ieraugot, piecēlās kājās, bet turpināja runāt, kamēr Solvīta, Melvija kundze un Marks klusēja un klausījās. Pār zviļņa atzveltni es varēju redzēt tikai Marka tumšo pakausi un to, ka ap viņa kaklu vijās balta saite —tajā kā nedzīva karājās viņa salauztā un ieģipsētā labā roka.

Es apsēdos blakus Markam cik klusu un ātri spēju, manīdama tomēr, ka Melvija kundzei tas bija tikai pa pusei pa prātam, tūlīt sapratu arī iemeslu — viņas ievainotais jaunākais dēls nu sēdēja starp abām svešniecēm un nebija nekāds bēdzējs.

„Atliek tikai brīnīties," teica Larijs, „ka cilvēkam iespējams divdesmitā gadu simtenī Amerikas kontinentā pazust tā, ka viņu nevar sadzīt rokā divdesmit četru stundu laikā."

„Amerikā varbūt ir vairāk iespējamību nekā mēs iedomājamies," teica Solvīta.

„Jeb Teksasā vairāk noslēpumu," teicu es.

„Noslēpumi un iespējamības varētu drīzāk būt cilvēkos nekā kontinentos," teica Larijs. „Mums ir jāpieņem, ka Pusceļa miestā dzīvo pēdējie analfabēti, vai arī ka Džeralds slēpjas tīšām, nenojauzdams, ap ko lieta grozās."

„Neiespējami," teica Melvija kundze. „Viņam nav nekāda iemesla slēpties. Ar pārliecīgu gādību un mīlestību neviens viņam nekad nav uzbāzies, un nekāda naida pret tēvu viņam nekad nav bijis. Viņš ir vienmēr varējis darīt, kā vēlas."

„Es zinu," teica Marks, „mēs vienmēr esam varējuši darīt, kā vēlamies, un vienmēr zinājuši, kad vēlamies nepareizi. Tavas acis kā starmeši sargu tornī vienmēr visu redzēja un nosodīja visu, kas tev nebija pa prātam. Kā toreiz, kad bijām puikas — mēs varējām celt rotaļu ligzdu vectēva ābelē, ja vēlējāmies, ja gan! Bet katrreiz, kad mēs tajā sēdējām, mums bija ar sliktu sirdsapziņu jādomā par to, ka nabaga ābelei ir grūti, ka tā nolīkst no mūsu svara un no mūsu jautrības, nespēdama nodoties ābolu nešanai, kas bija viņas uzdevums. Pāris ābolu dēļ mūsu prieks bija sagandēts, pie kam ābolus tāpat nevienam nevajadzēja un neviens tos neēda tā kā tā. Tikai toreiz mēs to nesapratām."

„Tu darītu gudrāk, ja klusētu," teica Melvija kundze. „Ir lietas, ko tu vēl tagad nesaproti un neredzi."

„Varbūt," teica Marks, „bet es esmu iemācījies drusku labāk skatīties. Tālāk par ābelēm, tālāk nekā —"

„Apmierinies, Mark," teica Larijs smaidīdams, „ar bērnības atmiņām te nekas nav izšķirams."

„Nē, protams, ka nē. Bet tajās varbūt slēpjas izskaidrojums, kāpēc Džeralds tīšām neatsaucas — kas reiz no šī nama izkļuvis, tam vairs netīkas atgriezties, lai gan no tā pavisam atbrīvoties laikam nemaz nevar, vecie likumi velkas līdz kā sarūsējušas ķēdes un neļauj ne par ko priecāties pavisam, nekā izvēlēties, nespriežot par to, vai tas pareizi — pareizi vai nepareizi pēc kāda aizvēsturiska ābeļdārza principiem!" Spēji sašūpojies, Marks grasījās celties kājās, bet atslīga atpakaļ zvilnī, sāpju pārņemts.

„Bez principiem izvēles vispār nav, tikai tauriņu tvarstīšana," teica Melvija kundze balsī, kam neviens neuzdrošinājās iebilst. Larijs steidzās tālāk.

„Kas bija teikts telegrammā?" viņš vaicāja.

„Ka tēvu ķērusi sirdstrieka, un lai Džeralds nekavējoties brauc mājās," atbildēja Solvīta.

„Un to nosūtījāt jūs?"

„Jā," teica Solvīta, „un es to arī parakstīju."

Istabā iestājās klusums. Larijs pārstaigāja telpu kaut ko pārdomādams, rokas bikšu kabatās sabāzis, izskatīdamies ļoti mierīgs — kā cilvēks, kas gaŗām ejot apstājies parisināt kādu ne sevišķi saistīgu teorētisku problēmu, nevis kā ģimenes draugs, kuŗam pieskartos un rūpētu tās pārdzīvojumi un nāves ēnas pēkšņi izceltie sarežģījumi. Tikai Larija solī bija kāds apslēpts satraukums, un es par jaunu sajutu dīvaino pretrunību viņa būtnē un par jaunu novērsos. Tās nebija bailes, ko es sajutu, tikai nesaprotošs pārsteigums, jo Larijs šodien arī izskatījās citādi, nekā es to atcerējos. Viņš vēl joprojām bija gaŗš, slaids un saulē iededzis, bet viņa augums ieņēma telpu ar kādu tēraudainu neatliekamību, ko es iepriekš nebiju pamanījusi un kas nesaskanēja ar viņa gaŗāmgājēja vienkāršo vieglumu.

Tad es dzirdēju, ka Marks man blakus dziļi nopūšas, un pēkšņi sapratu, ka patiesībā Larijs šodien nebija citāds, Larija nenovēršamība bija Marka acīs.

„Bet vai jūs droši zināt, ka Džeralds patiešām atrodas Teksasā?" Larijs vaicāja. „Varbūt viņš jau sen aizbraucis kaut kur citur, nepaticama būtu tieši viņa kavēšanās tādā posta vietā."

„Viņš būtu ziņojis," teica Melvija kundze.

„Es šaubos," teica Marks. „Džeralds jau bērnībā iemācījās to, ko es vēl tagad neprotu — viņš apzinīgi, pat tad, kad to nemaz nevajadzēja, piekopa noslēpumus, krāja tos kā sīkstulis mantu, reizē izlikdamies, ka ir vienmēr atklāts. Un viņš to prata tik labi, ka ne tu, ne tēvs nekā nenojautāt, kas viņu iepriecināja visvairāk."

„Tam tagad nav nozīmes," teica Solvīta drusku nepacietīgi. „Kad pienāca pēdējā vēstule no Džeralda — pēdējā ziņa?"

„Ziemassvētkos," teica Melvija kundze.

„Vai tas ir pilnīgi drošs?" pārvaicāja Solvīta ar tik dīvainu, stingru uzstājību, ka Marks viņā pārsteigts paskatījās. „Varbūt viņš ir sarakstījies ar tēvu, citiem nezinot?"

„Pēdējā vēstule pienāca svētkos. No Teksasas — lai gan tā bija mazliet noslēpumaina, Džeralds pieminēja kādus svarīgus nākotnes plānus, ko viņš pagaidām nevarot atklāt, jo tie esot atkarīgi no... no..." Melvija kundze sadurstījās, ar īgnumu pamanīdama, ka viņas teikums bija viņu aizvedis tālāk nekā paredzēts. Tā viņai negadījās bieži.

„No kā?" vaicāja Marks degošām acīm.

Melvija kundze savilka pieri. „No laimes," viņa teica, pati brīnīdamās, ka viņas dēls, skaidrās domātājas, drošās lēsējas, gudrās valdītājas Beatrises Melvijas dēls paļāvās tik nejaušai, tik nožēlojamai lietai kā laimei. Varbūt mana māte tomēr zināja vairāk, es domāju — viņa jau sen vairs nebrīnījās par to, ka nebija atsitusies viņas pašas dabā. Tas varbūt ir slieksnis, kas visām mātēm jāpārkāpj, agrāk vai vēlāk; tam pāri valdīt nevarēja pat Beatrise. Laikam.

„Tas nekā nelīdz," teica Larijs. „Vai tiešām neviens nekā vairāk nezin, Džeralds nekad neko nav teicis? Mark?"

Marks purināja galvu.

„Solvīt?"

„Nē," teica Solvīta, „protams, ka nē. Taču arī man liekas drusku neticami, ka viņš tiešām nebūtu tik ilgi rakstījis, pat ne Tomulim."

Beatrise saslējās vēl staltāk savā sēdeklī un sakrustoja rokas.

„Es pārzinu šo māju, ir lieki par to lauzīt galvu un velti to apšaubīt. Mēs neesam saņēmuši ziņas no Džeralda kopš Ziemsvētkiem." Un tā vispār ir jūsu vaina, es dzirdēju atskanam Melvija kundzes tālākās domas tik skaidri, it kā tās būtu izrunātas.

Solvītas sejā iezīmējās apmierināts smaids, gandrīz priecīga padošanās Beatrises stingrībai un pārākumam, kas bija tik neparasti, ka nevienam nepagāja secen, un es jutu, ka drusku nosarku Solvītas vietā, reizē arī brīnī-

damās ne vien par prieku, ko Džeralda ilgā klusēšana viņā izraisīja, bet arī par tā atklāto parādīšanu. Vai viņai nebija vienalga, cik bieži Džeralds rakstīja, vai viņai skaustu tas, ka viņš ar savu ģimeni būtu ciešāk saistīts?

„Tas ir noskaidrots," teica Larijs, „mums jādomā tālāk. Saskaņā ar apstākļiem jāpieņem, ka Džeralds vēl joprojām nīkst Teksasā kā uz kaktusa adatām uzdurts un ziņu nav saņēmis tāpēc, ka miesta telegrafa darbinieks ir kāds klimša, kas kustas ar dienvidniekam piemērotu slinkumu un gaŗlaicību un domā apmēram desmitreiz lēnāk. Vienīgais saprātīgais solis ir sazināties ar policiju. Pazudušu cilvēku meklēšana ir tās uzdevums."

„Nē," teica Melvija kundze.

„Bet — "

„Nē," Melvija kundze atkārtoja, „neviens Melviju ģimenes loceklis vēl nekad nav meklēts ar policiju."

„Tas ir vienkāršākais ceļš," Larijs nopūtās.

„Nē."

„Tas nav nekāds negods," teica Marks.

„To izšķiršu es," teica Melvija kundze.

„Nestrīdēsimies," teica Larijs, un es apbrīnoju pacietību, ar kādu viņš pieņēma Melvija kundzes aizspriedumaino iebildumu.

„Es būtu priecīgs, ja policija līdzīgos apstākļos meklētu mani," teica Marks.

„Nē!" es pēkšņi iesaucos, iedomādamās Marku pazudušu Vičitas krastos. Nē, ne policiju, es negribētu arī, ka policija meklētu, kur biju palikusi es, kamēr dzīvoju zaļajā istabā... Ne policija...

„Nestrīdēsimies," Larijs teica vēlreiz, atmezdams priekšlikumu. Varbūt viņš pazina Melvija kundzi tik labi, ka zināja, ka ar viņu nav nozīmes spēkoties, varbūt vispār nepūlējās cilvēkus pārliecināt par principiem tad, kad svarīga bija ātra darbošanās un steidzīgi panākumi?

„Tad atliek tikai viena iespēja — kādam jābrauc Džeraldu meklēt, ja vēlaties viņu drīz mājās," Larijs teica, it kā ievilkdams pēdējo svītru atrisinātā uzdevumā, un es redzēju, ka kādu par kaut ko pārliecināt viņam nebija nemaz ienācis prātā.

Telpā vēlreiz iestājās klusums. Es skatījos grīdā, bet tomēr jutu, ka Beatrises acis kā divi tumšpelēki putni uzlaidās uz Marka, Solvītas un manas galvas un tad atgriezās pie Larija.

„Es labprāt brauktu pats," Larijs teica, „pasaulē vispār nav tādas vietas, ko nevarētu atrast, bet man nav tik daudz laika." Smaidīdams viņš noplātīja rokas, atspieda plecu pret kamīna malu un teica balsī, par kuru nevarēja zināt, vai tā smējās par mums, par pasauli vispār jeb arī par viņu pašu. „Nožēlojamais Larijs, kam nekad nav bijis nekādu pienākumu un kas vienmēr devies ceļā mirkļa iedomas dēļ, sekojis katrai jaunai dēkai, tiklīdz tā viņam iešāvusies kā zvaigzne prātā — nožēlojamais Larijs šoreiz ir sapinies ar cilvēces labdariem — zinātniekiem un nevar šos retoršu kalpus pamest bez ceļveža. Ja mani kuslie laboratoriju varoņi mani negaidītu pēc trim dienām Eksumas līcī, nenojauzdami, cik ātri visa viņu zinātne nogrimtu kā akmeņiem piekrauta laiva pirmajā koraļļu sēklī, kuram tie savā pašpārliecinātajā pārgalvībā uzskrietu virsū neapdomādamies, es labprāt dotos meklēt zinātnes kalpu Džeraldu, kas varbūt ir uzskrējis citādā sēklī un, zvaigznēs skatīdamies, nemaz neprot meklēt ceļu ārā no iznīcīgiem irstošu smilšu klajumiem—"

Larijs pēkšņi paskatījās Melviju sences portretā un piemiedza vienu aci. Tikai es, viņam vistuvāk sēdēdama, varēja redzēt šo ātro kustību un arī to, ka Larijs sevī tikai smējās, ka viņš vienkārši negribēja braukt uz Teksasu, ka Džeralda liktenis viņam nerūpēja nemaz, tāpat kā nerūpētu neviena taisnīga liksta, kuŗā cilvēks iekūlies pats savas neuzņēmības, muļķības vai gļēvuma dēļ. Kaut kur ļoti dziļi sevī es jutu, ka sakustos, ka paslīdu gaŗām visām vecajām domām, lai pārsteigumā nodrebētu. Tā Larijs būtu no savām domām izslaucījis arī Persiju, ja par viņu ko zinātu... Larijs un portreta acis sapratās savā starpā citādi...

„— bet šoreiz es to nevaru," viņš pabeidza teikumu, pēkšņi jaunā un sirsnīgā balsī, „šī ir pirmā reize kopš gadiem, kad es varētu patiešām izdarīt labu darbu un palīdzēt draugam — draugiem — un tieši tagad esmu saistīts."

„Mēs no jums to neprasām un nesagaidām, Larij," teica Melvija kundze, „Marks pats ļoti labi varētu braukt, un viņš bez šaubām atrastu Džeraldu, tikai — "

Viņa novērsa nicīgu skatu no Marka ievainotās rokas, kas kā nekur nederīgs malkas gabals gulēja viņa klēpī, un paskatījās Solvītā. Tā nebija skatīšanās, īstenībā tikai īss, pētīgs acu uzmetiens — Solvītas aizbraukšanai Melvija kundze droši vien pati pretotos, tomēr viņas klusēšana bija nosodāma. Vismaz piedāvāties Solvīta varēja, es domāju, nevis sēdēt savā zviļņa stūrī, paceltu galvu, ar sev vien zināmām domām skaistajā pierē, ar drusku garlaikotu vaibstu ap muti, it kā viņa jau būtu paveikusi savu uzdevumu un nevarētu sagaidīt, kad pārējie tiks galā ar savējiem. Tieši tā — Solvītas sejā bija tā pati izteiksme, ko atcerējos no bērnu dienu runas kora, kad viņa bija savu visgarāko sakāmo gabalu nodeklamējusi brīnišķīgi skanīgā balsī, kas atvērās un lidoja pār apklusušu vecāku galvām svinīgi krēslainajā skolas zālē, pēc kam visi pārējie panti, visas atsevišķās balsis tāpat kā kopīgi runātais nobeigums bija vairs tikai atplūdi un norimšana. Tikai tagad es nesapratu, ko Solvīta bija pateikusi, ko izdarījusi, ko ieguvusi —

Viņa pēkšņi piecēlās. Ar visvieglākiem pirkstgalu soļiem Solvīta pārslīdēja pāri plašajai telpai un, mums muguru pagriezusi, apstājās pie vidējā loga, ar vienu roku atšķirdama zeltainos aizkarus. Ārā bija tumšs, viņa nekā nevarēja redzēt, pat ne nakts dārza ziedēšanu, un tomēr viņas pleci atliecās atpakaļ, un man likās, ka viņa tūlīt un bez vismazākās skaņas aizlidos.

Mēs visi skatījāmies tumšajā logā un nekā neredzējām. Solvīta klusēja, un tad es pamanīju, ka arī es klusēju. Neviens nezināja, ka esmu bijusi Teksasā un tāpēc man sāka likties, ka es tur nemaz nebiju bijusi. Es varēju izvēlēties, kuru patiesību gribēju, sakars starp mani un Vissitas upi nebija redzams, tas bija tik trausls, tik vārīgs, ka šķita kā caurspīdīgs gaismas pavediens, kas varēja pats no sevis izgaist un izzust, un zemes virsū nekas nebūtu mainījies.

Svarīgākās lietas nekad nav acīm redzamas, Solvīta bija teikusi, ar skatīšanos vien nekā nevar ieraudzīt.

Melvijas kundzes acis vēlreiz apstājās pie manis, un man likās, ka kaut kas jāsaka.

„Varbūt kāds cits," es steidzīgi minēju, iedomādamās daudzos ļaudis, kas te vēl vakar vakarā bija priecājušies, „kāds no — "

„Pašlaik visi ļoti aizņemti," teica kundze, „tas prasīs laiku un — "

„Nav vērts," Markus viņu spēji pārtrauca, „Edītes jaunkundzes priekšā nav vērts izlikties, jo vienmēr viņai tāpat nevarēs noslēpt, ka neviens no mūsu draugiem, laikam pat ne vecais Dodo, nenojauš, ka mēs nezinām, kur ir Džeralds. Vēsts par viņa pazušanu izskrietu Gārlandei cauri kā kā simtsbalsīgs čuksts un atklātu, ka Melviju nama slavenie un taisnie likumi un pareizā kārtība vienmēr ir bijusi tikai meli un izlikšanās."

„Mark, tu pārspīlē," teica Larijs.

„Nemaz," teica Marks.

„Tu vienmēr esi pārspīlējis," Larijs neatlaidās, „tu vienmēr apšaubi citus tikai tāpēc, ka netici pats sev."

„Marks sevi neapšauba," es iesaucos, „viņš — jūs — "

„Bravo," sacīja Solvīta, pēkšņi pagriezdamās, „bravo, Edīt!"

Es izslējos taisnāk, lai gan uzslavu nesapratu un nezināju arī, ko īsti biju gribējusi teikt; taču man likās, ka biju kaut ko izdarījusi pareizi.

„Ļaujiet taču Markam runāt," teica Solvīta.

„Paldies," Marks iesaucās, atdzīvodamies, no jauna ierosināts, pavērsies tieši pret Solvītu. „Uz tevi var paļauties, un tu zini arī, ko mēs tagad darām — mēs nemaz nedomājam par Džeraldu, ne arī par tēvu, bet gan par to, ko teiksim draugiem un pazīstamiem, ja notiks ļaunākais un Džeralda nebūs bērēs —"

„Mark," teica Melvija kundze.

Marks sarāvās, bet tūlīt saslējās par jaunu, kā zirgs, kas apņēmies pretoties saimniekam par spīti pātagas cirtieniem.

„Tieši par to tu drebi visvairāk," viņš teica.

Beatrise Melvija kundze piecēlās.

„Tev ir karsonis," viņa teica, „un tas ir žēl. Lūdzu izgulies, atrodi Džeraldu un ātrāk pie manis nenāc."

Tad viņa mūs atstāja.

Neviens neka neteica. Marka sejā karsa aizturētas dusmas, kam bija atņemts mērķis, bet kas vēl pavairojās ar nokavētas izdevības mocītāju spēku. Viņš bija gribējis teikt vairāk, daudz vairāk.

Solvītas acis sekoja Larija par jaunu atsāktajiem soļiem. Biezajai grīdsegai bija jūras ūdens gaiši zaļā necaurredzamu nojautu krāsa, un Larija papēži, celdamies un grimdami, aiz sevis atstāja arvien plašāk viļņojošus lokus. Tajos nebija vietas domām par Džeraldu, tēvu vai Melviju kundzi — Solvīta jau varbūt redzēja zilzaļā okeana plašumu, brīnumzivju krāsaino šaudīšanos. Cik viegli, cik aizraujoši būtu šai brīdī pārvērsties jaunā vilnī!

Jutu, ka sašūpojos pati — šai telpā es biju ienākusi kā skatītāja, kam nejaušs gadījums ierādījis vietu pirmā rindā, no kuras noskatīties svešo drāmu, taču izrādījās, ka starpība starp skatuvi un zāli bija nojaukta, neviens vairs nešķiroja varoņus un skatītājus. Edītes priekšā nav jāizliekas, Marks bija nupat teicis, un es ieraudzīju, ka Melviju nams pārvēršas nemitīgi no mirkļa mirklī, kā te šķautne krustojas ar šķautni kā apburtā austrumnieku teltī, kuŗā greznu audumu sienas un vizuļojošu stikla zīļu un lāsteku aizkari skanēdami pavērās un sašķīda pie katra pieskāriena, atsedza neparedzētas labirintu ejas, slēptuves un nišas, kā sakarības un sarežģījumi te mainījās un ritinājās kā kopā saausti, noslēpumainiem rakstiem izrotāti paklāji, pa kuŗiem aizelsies skraidīja baltbārdains burvju vecītis ar mazu smaidiņu krunkainā sejā, man šad tad pretī paceldams pēkšņus blāvus spoguļus un izraisīdams greizus izsaucienus, kas varbūt bija tikai atbalsis, kaut izcēlās manā mutē, tai pašā laikā pīdams un siedams, tūkstoš mezglos sametināmdams greznas lentas un drošas saites, kamēr kādā citā blakus telpā Solvīta jau raisīja tās vaļā no otra gala, skatīdamās prom un tālāk, pēc jaunām ainām un jauna teksta, līdz baltbārdainais vecītis sadusmojās, pārvērtās par Beatrisi un nopūta sveces.

Es sažņaudzos bailēs no jaunas dalīšanas, pirms viss bija sasiets un savienots.

„Sekeraks," Solvīta pēkšņi teica, un mēs visi pacēlām galvas.

„Kas par Sekeraku?" vaicāja Larijs.

„Mans draugs," viņa atbildēja. „Pasaules mērnieks. Viņš šinīs dienās brauc uz Ņuorleānu, izšauties cauri Teksasai nebūs aplam liels līkums, un tik daudz viņš man ir parādā."

„Vai jūsu draugi vienmēr ir arī jūsu parādnieki?" vaicāja Larijs.

Solvīta smējās. Viņas smiekli negaidot pieauga un ieripoja telpā kā neskaitāmi priecīgi gaismas pilieni, ritēja gar sienām un griestiem, lēkāja pa krēsliem, slidinājās pa galda virsmu, pieskandināja kristalla lustru karekļiem, pašūpojās apsārtušā magnolijas pumpurā, atspērās pret sences taisno degunu, nobira gar maniem un Marka matiem un tad visi reizē ielija Larija sejā.

„Tas ir labāk nekā parādniekus turēt par draugiem," viņa teica un devās zvanīt uz Ņujorku. Larijs mirkli kavējās, it kā gribēdams salasīt vēl visus sabirušos smieklus savās saujās, un tad aizgāja viņai līdz. Marks nolieca galvu, atspieda pieri savā veselajā rokā, bet es nezināju, iet vai palikt, un kamēr domāju, bija jau pat vēlu vienkārši piecelties un aiziet bez aizbildināšanās.

Klusums.

Klusums auga un krājās kā sveķi ap pilošu sveci. Mirkļi noritēja lēnām un tad sasala baltos ledus kalnos, ko nekas vairs neatkausēs; tiem bija jāsastingst, lai liesma tajos pati nenoslīktu, es domāju — bet kad svece izdegs, pat klusums apstāsies augt. Īstenība bija tikai sprīdis starp liesmu un ledus kalnu, visas iespējamības bija tikai šai ritēšanā.

Klusums. Es jutu, ka man jāsteidzas, ka nedrīkstu kavēties un ļaut mirkļiem aizritēt gaŗām tukšiem. Mēs ar Marku bijām sasaukušies, un šinī brīdī to vēl atcerējāmies, vēl mēs viens otra balsi dzirdētu, bet varbūt jau rīt viss būs iegrimis un iesalis neaizsniedzamos dziļumos. Jārunā bija tagad, bet es tomēr nespēju nekā izteikt. Dzīvošana ir pūlēšanās, es atcerējos; un redzēju, cik tas bija grūti, cik neiespējami bija pūlēties, nezinot par ko un kāpēc.

Klusums ik mirkli piepildījās un iztukšojās. Liesmas spēks mirdzēja sveķu pilienā, kad tas vēlās pār sveces malu, bet ritēdams izgaisa un pazuda, jo nebija neviena, kas to prastu uztvert un paturēt.

Marks varbūt sajuta to pašu, varbūt arī, ka viņš nesajuta nekā, bija iestidzis pats savās domās, par kuŗām es nekā nezināju. Bija neiespējami pārbaudīt nojautas, tās varēja tikai apšaubīt vai tām ticēt. Es varēju, protams, viņam vaicāt, ko viņš domāja, bet vēlreiz tikai ticēšana piešķirtu viņa atbildei kādu nozīmi, jo cilvēki tikai pavisam reti spēja uzreiz pateikt, ko domāja, un vēl retāk gribēja to darīt. Varbūt Marks vispār nedomāja nekā — viņš droši vien bija noguris un pārpūlējies, pats savas patiesības teikdams un nespēdams un nepagūdams pateikt visas.

Ko es varēju teikt, ko vaicāt? Es nebrīnītos, ja viņš pieceltos un izietu pa ārdurvīm, pazustu nakts tumsā, kāda izmisīga nemiera dzīts soļotu cauri mežiem un laukiem, neredzīgi klīstu miglas piemirkušās takās līdz beidzot, nāvīgi noguris, apstātos pie kāda sveša, vientulīga nama un drebošu roku klaudzinātu pie tumsas rūts. Ielaidiet, esmu noguris, viņš teiktu — mēness gaismā aiz rūts pazibētu kāda izbiedēta seja, kāda galva pašūpotos lēni un noraidīgi un tad pazustu aiz nedzirdami nokrituša aizkara stūŗa un pārējie klaudzieni paliktu bez atbalss.

Taču Marks nekur negāja. Nebija jau arī kur iet, ko meklēt — jūdzēm visapkārt nebija neviena cita nama, šī bija vienīgā vieta; mežos nebija cerību atrast rūti, pie kā klauvēt, nebija cerību saņemt pat noraidīgu atbildi, jebkādu atbildi. Man bija bijis citādi — Persija bēŗu naktī es klaiņoju pa pilsētas ielām, piegāju pie dažām svešām, dažu draugu durvīm, pat pacēlu roku, lai piespiestu nodilušu zvana pogu, jeb liktu pirkstu kauliņiem atsisties pret stenderes cieto un vienaldzīgo koku un tad pēdējā brīdī ļautu rokai atkal nolaisties — jo ko gan es būtu teikusi draugiem vai svešiem? Es klīdu pa tumšām un gaišām ielām, nekā neredzēdama, atcerēdamās tikai, ka pa tām pašām ielām reiz bija gājis un braucis Persijs, izsēdams savus soļus un atstādams pēdas — un man pietrūka acu asuma, ar kuŗu tās vēlreiz ieraudzīt.

Es klausījos pilsētas trokšņos un čalās, kuŗu dziļumos paslēpusies bija arī Persija balss, un man pietrūka pats pēdējais dzirdes smalkums, ar kuŗu iespiesties aiz dzirdēšanas robežām un no pagātnes dzīles izcelt viņa vārdu un smieklu skanēšanu. Es skatījos simtiem svešās sejās, it kā tajā varētu ieraudzīt kādu atmiņu par Persiju, kādu vaibstu vai domu, ko viņš bija iesācis, un man pietrūka paša lielākā gaišredzības spēka, kas Persija būtnes dziestošo uguņošanu spētu sakopot atpakaļ vienā vietā, redzamu un taustamu un vēlreiz tik īstu kā nogludinātu akmens cilni nama sienā —

Jau zināmā, cik tas veltīgi, es pūlējos un nepadevos, un manas nepietiekamās gaišredzības spēks izcēla tikai kādu skumju klaidoni, kas, manu seju ieraudzījis, noņēma cepuri, kādu brīdi turēja to rokā un tad iebāza savā caurajā kabatā, it kā rādīdams, ka tonakt viņš to galvā vairs neliks —

Bet Marks nezināja, ka pie manas rūts viņš varēja klaudzināt, noraidīšanas nebaidīdamies, un es nepratu un nevarēju viņam to pateikt. Bez tam es varbūt maldījos; palīdzēt varēja tikai tiem, kas atzina, ka palīdzība vajadzīga, un Marks to pats varbūt vēl nezināja. Vēl viņam nebija līķa, par ko sērot, liesmas vēl tikai laizījās ap pakšiem, viņa nami vēl nebija sadeguši.

Ko es varēju darīt, kas man bija jāsaka? Es gribu, es negribu? Es nezināju, ko vēlēties, bet jutu, ka ar alkainu spēku vēlos nākošo mirkli pašu; es to neuzdrošinājos aptvert vai izvēlēties, es pat neminēju, vai tas piepildīsies ar sodiem vai dāvanām. Sodi un dāvanas man likās tik brīnišķīgi nenozīmīgas, kamēr bija mirklis pats — un tad es jau zināju, ka es biju šeit ienākusi un apsēdusies Markam blakus nevis, lai kaut ko darītu vai izvēlētos, bet lai ļautu kam notikt.

„Es to tiešām tā sajūtu," Marks teica, it kā tīšām nogaidījis, kamēr es būšu sasniegusi vietu savās domās, kuŗā vajadzēja ieskanēties viņa balsij, „jūsu priekšā man nav noslēpumu, un tāpēc arī nevienam citam šai namā nedrīkstētu tādu būt. Es to nevaru arī izskaidrot, kādēļ tas ir tik labi, ka jūs te esat un ka no jums nekas nav jāslēpj. Es spēju pat jums pateikt, ka neesmu pēkšņi iemī-

lējies — tam nemaz nebūtu bijis laika un tad es censtos jūsu acīs spīdēt un slēptu visu, kas manu spožumu varētu samazināt. Nē, es jūs nemīlu — bet jūs iemaldījāties šeit tik nejauši un es tikpat nejauši jums iedevu paturēt visu, kas man ir — neapdomādamies ieliku jūsu rokās savu naudas maku un dokumentus un tad vēl atslēgas un gredzenus un visu, kas manās kabatās — un nu jūs to visu turat un man ir pat vienalga, ko jūs par tiem domājat, vai jūs tos izpētījat vīpsnādama vai brīnīdamās... esmu jums visu iedevis paturēt bez jebkāda nolūka, un jūs to tāpat bez kāda nolūka turat... un tieši tā ir labi, šis nams ir kļuvis pilnāks ar to vien, ka jūs te esat."

Es arī jūs nemīlu, Mark, es domāju, es vispār nekad nevienu vairs nemīlēšu —

„Viens cilvēks vairāk," es teicu, „māja jums liekas pilnāka tāpēc, ka te tagad ir viens cilvēks vairāk."

„Pilnvērtīgāka," teica Marks un uzlika savu veselo roku uz mana dilba. „Nerunājiet, nesakiet nekā pretī, mēģiniet saprast, ko es saku. Es pats to vēl tikai mēģinu saprast — zinu, ka sievietēm parasti saka, ka viņas mīl, nevis, ka viņas nemīl — bet man liekas, ka teikdams, ka jūs nemīlu, esmu pateicis vairāk."

Marks nogurumā un neziņā atlieca galvu un ļāva tai atbalstīties pret zviļņa atzveltni pilnīgi. Šī kustība mani negaidot dziļi aizkustināja, jo šķita kā pilnīga ļaušanās kaut kam nezināmam un nesaprastam. Kad Marks aizvēra acis, es ilgi skatījos viņa neizsakāmi neaizsargātajā sejā. Es varēju gaidīt, es domāju varēju ļoti ilgi gaidīt — es varēju uzkāpt uz akmens jūras vidū un turēt Marka dārgumus abās saujās tik ilgi, cik viņš vēlējās, cik viņam to vajadzēja — tāpat kā reiz kāds nezināms klaidonis spokainās ielas laternas gaismā bija turējis rokā cepuri, noplīsušu, skrandainu sēru cepuri un beigās to iebāzis kabatā.

Marka dārgumi manās rokās — es ar tiem uzkāpu uz akmens jūras vidū un dīvaini drebēdama jutu, ka visa mana pagātne, ko taču tikai nupat biju sākusi par jaunu atklāt, no manis atdalās un nolīst kā bēguma viļņi, aizritēdama uz visām pusēm uzreiz. Man nebija brīvu roku, ar kurām mēģināt to apturēt, es nezināju pat, vai

to vēlējos un vai tas bija iespējams — es tikai noskatījos, kā aizplūda bērnības atmiņas kā silta gaisma kādas lielas un vējainas saules priekšā, atkāpās un izgaisa kaŗa gadi, atmiņas par tēvu nogūlās ar maigu pēdējo nošalkšanos, gaŗām paslīdēja mātes tēls, izkusa zaļās istabas māņu miers, kā šļakatas sašķīda Solvītas spēks — nekustēdamās, bet ar spodru uzmanību noskatījos, kā viss no manis sveicinādams atkāpās, atlika vēl tikai vēstules Persijam, kas kā šķērsu vējš pūta mani atpakaļ, citādi nekas, itin nekas mani nekavētu, es varētu pastiepties pirkstgalos un, Marka dārgumu svaru savās rokās sajūtot, šūpodamās noreibt —

Kaut kur blakus, vienā, tad otrā telpā, tuvāk, tālāk smējās Larijs.

Marks nopūtās un atvēra acis.

„Nē, patiešām," Solvīta teica atgriezdamās, „es jums brauktu līdz nekavējoties, ja vien — "

„Bet tās taču ir izrunas," teica Larijs, „vismaz jūs taču neticat, ka jūsu klātbūtne varētu kaut ko grozīt vecā Melvija veselības stāvoklī!"

Kas gan bija šis Larijs, kas uzdrošinājās visu apšaubīt?

„Larijam taisnība," teica Marks, pieri krunkās savilcis, „Larijam patiešām taisnība. Patiesībā tēvs nemaz nezina, vai tu pie viņa gultas sēdi vai nesēdi, viņš vispār nekā nezina. Kāpēc tu nevarētu braukt meklēt Džeraldu, ja tev vispār mūsu ģimene vēl drusku rūp? Tu esi lieliska braucēja, tu zini visus ceļus, un rīt es jutīšos pietiekami labi, lai varētu tevi pavadīt. Nekāds liels aizsargs no manis nebūs, bet es vismaz protu izskatīties pietiekami dusmīgs, lai ar savu ģīmi vien aizbaidītu iespējamus uzbrucējus jeb — apbrīnotājus."

Solvīta smaidīja.

„Tas nav vajadzīgs," viņa teica, „Sekeraks šonakt izlido no Ņujorkas, mēs viņu aizsniedzām pēdējā brīdī. Rīt, vēlākais parīt, viņš Džeraldu būs atradis — un tev pašam vismazāk vajadzētu vēlēties šinī brīdī atstāt mājas."

Tagad smaidīja Larijs — viņš patiesībā skatījās Markā drusku nežēlīgi uzjautrināts.

Marks lēnām piesarka.

„Pie velna ar tavu Sekeraku," viņš teica, „kā viņš domā nokļūt tai nolādētajā kaktusu vietā ar lidmašīnu?"

„Viņš Teksasā noīrēs mašīnu," teica Solvīta. „Bez tam viņš nav mans Sekeraks, Džeralds viņu pazīst ilgāk nekā es."

„Nokārtots," teica Larijs, „tu vari pieteikties pie Beatrises, Mark, jo lai gan Džeralds mums nav vēl rokā, plāns ir izdomāts, kas ir gandrīz tikpat labi. Un man ir laiks doties mājās — vai jūs mani pavadīsit, Solvīt?"

„Labprāt," teica Solvīta.

„Ar labvakar," teica Larijs mums ar Marku.

„Ar labvakar," it kā pavadīdams Marks atbildēja tikai tad, kad soļi uz dārza taciņas grants jau bija gandrīz apklusuši. Marks piecēlās — un tikai tad es sapratu, ka vēlējums bija domāts man, un nepatapos atbildēt, pirms Marks jau bija nozudis, izgājis pa kādām no daudzajām durvīm, es nebiju pamanījusi kuŗām.

Biju viena. Beigās es vienmēr paliku viena, jau kuŗu reizi šajās dienās, bet tas mani vairs nenomierināja un neatveldzēja kā senāk. Ap mani nebija nekā, ko redzēt — ne svarīga, ne nesvarīga. Es varēju tikai gaidīt, man bija jāgaida. Uz akmens jūŗā.

Melna čūska miltus mala vidū jūŗas uz akmens...

Varbūt tā nebija pareizi. Es nezināju, kādēļ man šī dziesma ienāca prātā, nebiju par to domājusi gadiem ilgi, nebiju arī nekad sapratusi, ko tā nozīmē...

Simtu gadu vecā gudrības dziesma, un es nezināju, ko tā nozīmē. Varbūt tajā bija arī manas atbildes, un mani seņči noskatījās manā nezināšanā ar skumju izsmieklu.

Kā ēna telpā ieslīdēja Dodo.

„Melvija kungam ir vismazāko drusciņu sliktāk," viņš teica klusā un bēdīgā balsī.

Es piecēlos.

„Ak tā," viņš teica, „Džeralda kunga istaba ir jūsu rīcībā. Elmeta jau nonesa visas jūsu lietas."

XII

„Edīt, mīļais bērns," rakstīja māte vēstulē, ko man no rīta pie brokastu galda bija pasniegusi Beatrise, uzmanīgi ne vārda neteikdama. Es arī nekā neteicu — vēstules pienākšana mani pārsteidza, bet saturs sevišķi neziņkāroja. Varēju iedomāties, ka mātei vienai pašai bija jo ātri kļuvis gaŗlaicīgi, ka vēstulē nekā svarīga nebūs, un tāpēc biju atlikusi lasīšanu līdz brīdim, kad nekas nenotika, kad viss nams bija sastindzis kādā gaidīšanā un visi cilvēki paslēpušies. Pat baltās kolonnas gaidīja, priekšpusdienas saulē mirdzēdamas — bet varbūt tās tā izskatījās vienmēr, es tikai tagad pirmoreiz dienas gaismā redzēju Melviju namu no ārpuses.

Arī dārzs un lauki, un meži visapkārt klusēja.

Arī man bija jāgaida. Pēc Persija — savām — vēstulēm es neuzdrošinājos vēl iet, man bija jāgaida vakars un tumsa, caur kuŗu izlavīties neviena nepamanītai. Vakar vakarā Elmeta mani bija gandrīz pieķērusi, tagad man bija jāuzmanās.

„Edīt, mīļais bērns!"

Māte mani sen vairs nebija saukusi par bērnu. Tā iesākās vēstules, ko viņa rakstīja toreiz, kad biju ne vien viņas bērns, bet bērns patiešām, un, vectēva milzīgajā puķu un augļu dārzā no brālēniem izbēgusi, jāņogu krū-

ma ēnā paslēpusies, lasīju stundu gaŗas vēstules, pa starpām mēģinādama iedomāties, kā izskatās fantazijas puķes un ko nozīmē sapņot ar vaļējām acīm. Tas man nekad neizdevās. Lai kādos dīvainos ķeburos un nedabīgos čemuros es pārkārtoju mākoņus zilajās debesīs, vēl iesviezdama tajos veselu sauju sarkanu jāņogu kā košu ziedu acis, tie mani neapmierināja, nekad nepārspēja tik ļoti ar neizsakāmu skaistumu, cik es varēju iedomāties, tomēr nezināma, kā tas izskatījās un kāds tas bija. Man bija visu debesu plašums un visi mākoņi, ar ko rotaļāties, bet rotaļa nekad neizdevās, jo es nezināju, kā visam bija jāsaderas kopā.

„Edīt, mīļais bērns!"

Pazīstamie vārdi ieņēma ziedošo dārzu, un pēšņi tas arī likās pazīstams. Manai sajūtai, ka šis brīdis jau kādreiz noticis, šoreiz bija izskaidrojams pamats. Līdzīgs brīdis bija patiešām noticis, vairākkārt, daudzkārt, sen, bet droši, un atkārtodamies pēkšņi apliecināja to, ka sakari starp mani un visu bijušo, sakari, kas kādreiz likās tik viegli un vāri un bija neredzamāki par zirnekļa tīkliem, nevarēja paši no sevis izgaist un pazust, tie bija vienmēr saturami kopā ar domām kā ar rokām.

Pēc nenotikušā bija jātaustās kā pa nekad nestaigātu taku, kur ceļa zīmes bija tikai domas — Persija domas, ko viņš pats bija minēdams spraudis un kas man bija jāuzmin par jaunu, jāatņem un jāatkaŗo nāvei. Notikušais vienmēr turpinājās, vajadzēja tikai pasniegties, pazīt un paņemt.

Bet rotaļas un revolūcijas reizē paturēt prātā nav iespējams.

Tu atceries, es aizmirsīšu — tad mēs nepazudīsim un nepazaudēsim nekā.

Vai tie bija Solvītas vārdi jeb mani?

Aizmirstiet, teica Beatrise. Kas viņai te vispār bija sakāms?

No pagātnes neizbēgsi, teica acis. Kāpēc es vispār rādījos šim acīm?

„Edīt, mīļais bērns!

Tu varbūt brīnīsies, ka es Tev tik drīz rakstu, bet Tavā istabiņā dzīvojot man ir bijis daudz par Tevi jādomā, un cik nu vairs ilgi es Tev varēšu vēl kaut ko uzrakstīt un pateikt? Mēs jau sen vairs daudz nesarunājamies, bet vārdi, pateiktas domas kādreiz ir viss, kas paliek no dzīva cilvēka pāri. Cilvēkam pašam jau tie tad vairs nav vajadzīgi, bet var pienākt brīdis, kad Tu mani meklēsi, un man būtu vieglāk, ja es zinātu, ka šādam brīdim esmu Tev kaut ko atstājusi. Jo man jau nav ne mājas, ne mantas, ko Tev atstāt — bet kā tas sāp, to Tu nesapratīsi, kamēr Tev pašai nebūs bērnu.

Nu jā, tas skan tik svinīgi, nav nemaz manā garā, Tu jau zini, ka es parasti iztieku ar vieglākiem vārdiem un pasmiešanos. Negribu arī jaukt Tavu brīvdienu prieku, tā nu ir skaidra laime, ka Tev iznāca šis brauciens, un no tās Solvītas Tu gan arī varētu kaut ko mācīties, viņa ir sieviete, kuŗas klātbūtnē katrs jūtas labi.

Esmu Tev pa šīm dienām uzrakstījusi šo un to, bet tās lapas es nolikšu kopā ar tēva dienas grāmatu, tās Tu varēsi lasīt kādreiz nākotnē, kad vēlēsies kaut ko zināt par pagājušiem laikiem. Tā nu varbūt ir tāda iedoma, bet es patiešām nevaru atmest pārliecību, ka reiz taču pienāks diena, kad Tu gribēsi kaut ko par tiem zināt. Tagad Tev tam nav laika, izbaudi un izmanto šīs priecīgās dienas, to es Tev novēlu no sirds. Es Tevi arī nemaz ar šo vēstuli tagad netraucētu, bet pirmkārt es domāju uz kādu mēnesi aizbraukt un gribēju Tev to pateikt, lai Tu nebrīnītos pārbraukdama un atrazdama dzīvokli tukšu. Es nejūtos sevišķi labi, bet tomēr gribu braukt uz bērnu nometni, kur varēšu palīdzēt saimniecībā, jo neesmu radusi sēdēt ar rokām klēpī, un Tavas istabiņas vientulība un klusums mani ļoti nomāc. Nometnē palikšu tik ilgi, kamēr mani tur vajadzēs, tad nu nevar droši zināt, kad mēs atkal redzēsimies.

Otrkārt man Tev tomēr kaut kas jāuzraksta tūlīt. Man jāsāk ar atzīšanos. Es nebiju domājusi okšķerēties Tavos noslēpumos, bet tā nu ir iznācis. Tu jau zini, ka esmu vienmēr atzinusi, ka Tev ir tiesības pašai uz savu dzīvi, un ar sirdssāpēm noskatījusies, cik smagi Tu dzīvo, jeb,

ja teiktu skaidru taisnību, ka Tu nemaz nedzīvo. Vai tad tā ir dzīvošana? Nelec nu gaisā — es jau saprotu, ka Tu dzīvo citādā pasaulē un visu zini labāk, es Tev varu palīdzēt tikai ar dzīvi samierināties, bet Tu esi par stūrgalvīgu, lai atzītu, ka kādreiz ir jāsamierinās, Tu drīzāk iestāsti pati sev, ka esi visu pati izvēlējusies, ka viss kas Tev ir un kā Tev trūkst, ir pašas vēlēšanās un lēmums.

Nedomā, ka man tas ir kaut kas jauns. Uz mata tā darīja arī Tavs tēvs, kad tu lasīsi viņa agro gadu dienas grāmatu, pazīsi pati sevi kā izspļautu. Bet tēvs prata arī dzīvot un pūlēties, kad Tu to iemācīsies, es nezinu. Gadi paiet, arī Tavi, mīļo Edīt! Vai Tu vēl atceries, cik nopietns bērns Tu biji, vai Tu kādreiz vēl domā par tiem laikiem? Tev vēl nebija divpadsmit gadu, kad Tu svinīgi paziņoji, ka studēšot filozofiju, gadu vēlāk izšķīries par astronomiju, un drīz pēc tam Tu izlasīji Faustu un apgalvoji, ka katrā dienā esot dučiem mirkļu, par kuŗiem Tu vēlētos, lai tie ilgtu mūžīgi. Un kas ar to visu notika? Vai tad tā var, visu aizmirst un nekā nelikt vietā?

Es nezinu, ko biju domājusi, ko Tu dari, kādas domas domā, kādas grāmatas lasi. Ar kaut ko Tu taču savu laiku piepildi, es domāju, ja Tev nevajag parasto izklaižu un izprieču; ja tev nevajag draugu un sabiedrības, tad taču Tev ir kaut kas svarīgāks ko darīt. Bet kas? Skatoties tavos plauktos un sienās, mani pārņem bailes. Neesmu augsti mācīta, bet tik daudz jau nu es arī redzu, ka nekā svarīga Tu nelasi, Tādus romānus un esejas un dzejoļu grāmatas var atrast visās mājās, pie tam Tavējās ir apputējušas kā miltu maisi. Edīt, ko Tu dari? Es Tev nemaz nevaru pateik, kādas bailes man zogas klāt, kad es sāku saprast tukšumu, kuŗā Tu dzīvo. Mani jau pēc trim dienām šī nekā nedarīšana sastindzina, bet Tu te esi sēdējusi un skatījusies šajās četrās sienās no gada gadā, rīti un vakari, sestdienas un svētdienas, un atvaļinājumi, ko Tu te esi pavadījusi, ir bijuši bez domām un sapņiem, bez jebkāda satura. Tu esi atļāvusi laikam un dzīvei aiztecēt sev garām un pati sevi izslēgusi no pasaules, tupēdama te kā kociņš, kā nokaltis dievkociņš, kas uz mirkli uzzaļo tikai tad, kad kāds paskatās, lai izliktos, ka ir vēl dzīvs un panāktu, ka viņu liek mierā.

Edīt, ko Tu ar sevi iesāc, ko Tu dari? Vai Tu dzīvo kādu slepenu dubultu dzīvi, par kuŗu neviens nekā nezina? Drusku jau man tas bija prātā toreiz, kad aizgāju dzīvot pie Balsiņiem — nav jau jālasa modernas psicholoģijas grāmatas, lai zinātu, ka mātes kādreiz izjauc meitu nodomus, vienmēr pa kājām būdamas. Tev jau arī gadi nestāvēja uz vietas, Tu toreiz kļuvi arvien noslēpumaināka un klusāka — bet lai nu paliek. Tagad es neliegšos, ieskatījos Tavās mantās, atvēru Tavas atvilktnes, izcilāju Tavus papīrus, domādama, ka kaut ko taču atradīšu. Bet te nekā nav — pāris vecas ģimnazijas klases fotografijas, viens Persija attēls, kādas nesakarīgi aprakstītas lapiņas — vairāk nekā. Vienu mirkli es jau domāju, ka Tu varbūt raksti dzejoļus, bet tajās lapiņās taču nekā nav. „Tu jau atkal par mūžību"? Tādus teikumus Tu pļāpāji, kad biji bērns, ja es tevi nepazītu, domātu diezin' ko. Ka pie ārsta jāved.

Ka Tev Persijs kādreiz patika, to jau es zinu — bet tieši viņu Tev vajadzēja paturēt prātā par paraugu tam, kā nedrīkst dzīvot. Tavs tēvs mēdza teikt, ka ir romānu un gleznu cilvēki, un tieši no tiem jāsargās kā no uguns. Es jau neprotu tā uzrakstīt, kā viņš to visu izteica, bet varbūt Tu pati vēl atceries — ka daži cilvēki ieliek visu sevi kādā vienā piedzīvojumā, jeb vienā talantā jeb tikai vienā īpašībā, un vairāk no viņiem nekā nav. Ne pašiem, ne citiem. Tēvam patika meklēt un ieraudzīt gleznu cilvēkus — kādreiz kafejnīcā sēžot jeb tramvajā braucot jeb kur nu kuŗo reizi viņš man slepeni piegrūda pie elkoņa un palieca acis pa labi vai kreisi — viņš bija ieraudzījis kādu seju mirklī, kad tā vai nu smējās, smīnēja, šķielēja vai sapņoja tik pilnīgi un pavisam, ka tajā reizē īstenojās un izzuda viss cilvēks. Tēvs tad teica — tas ir Rēpina vai Renuāra cilvēks, kā nu kuŗo reizi, es jau tos gleznotājus tik labi nepārzinu, bet viņš, Pēterpilī dzīvodams, bija daudz pa mūzejiem staigājis. To viņš arī apraksta dienas grāmatā, gan jau pati izlasīsi.

Nu redzi, Persijs bija tāds gleznas cilvēks, Persijs bija tas dīvainais smaids, ko visi vēl atceras, un cits vairs nekas. Es kādreiz labi pazinu viņa vecākus, mēs ar tēvu bijām viņu kāzās — Tu domā, es atkal pļāpāšu par ve-

ciem laikiem, bet pacieties vien šoreiz, šis ir stāsts, no kā var mācīties vēl tagad, un patiesībā man Tev to vajadzēja jau sen izstāstīt. Tas bija kādā astoņpadsmitā vai deviņpadsmitā gadā, bija kaŗa laika kāzas, jautras un bezbēdīgas un arī ātri noslēgtas, kā jau toreiz bija, kad daudzi precējās, pirms došanās uz fronti. Persija māte bija īsta skaistule, tēvs iznesīgs un brašs, drošsirdīgs un pārgalvīgs reizē — un viņš krita pirmajā kaujā. Persijs piedzima pusgadu vēlāk, viņa māte drīz pēc tam apprecējās par jaunu, jo tiešām bija ne vien skaista, bet arī gudra un laba sieviete, taču nespēja paglābt Persiju no visām sāpēm, kas jāizcieš jūtīgam bērnam, patēva mājā kopā ar pusbrāļiem augot. Toreiz mēs ar Persija māti vairs nesagājāmies, sīkumus tālāk nezinu — un kas vairs uzminēs, vai Persijs savas pasaules sāpes un ilgošanos iemantoja vēl mātes miesās būdams, jeb piezīdās bēdas kopā ar mātes pienu, vai arī tikai uzaugdams sāka ilgoties, pats neziņādams, pēc kā. Kaut kas jauca Persija soļus no gada gadā — viņš bija labs skolnieks, bet kaut kur kaut kas vienmēr nošķiebās, viņam bija gaiša galva, bet kāda pārgalvība, kāda pēkšņa neatbildība vienmēr izjauca viņa ieceres un nodomus, par ko viņš pats nekad neizmisa, bet — sāka drusku dīvaini smaidīt. Kādreiz pat likās, ka viņš pats visu tīšām izjauca pēdējā brīdī, bet tik smalki jau es viņa gaitām nesekoju. Tikai Vācijā — atceries, Tu jau arī pirmoreiz tur Persiju satiki, viņš kādu laiku dzīvoja mūsu nometnē — tikai tad Persijs pirmoreiz atdzīvojās viss un iedegās kā raķete ar tādu spēku un skaistumu, ka pat parastajiem nometnes tenku maisiem drīz apstājās vēlēšanās gar to trīt mēles. Persijs iemīlējās kādā jaunā un ļoti skaistā kundzē, kas dažā labā ziņā atgādināja viņa māti jaunībā, un kas, Persija dievišķīgajā dedzībā pati aizdegusies, aizmirsa, ka viņai ir vīrs un mīlēja Persiju, nemaz neslēpdamās. Tu toreiz jau laikam biji aizbraukusi uz ģimnaziju un tāpēc visu to nezini — es arī uzzināju, kā tas viss beidzās tikai krietni vēlāk, jo starplaikā biju pārcēlusies pie Tevis. Jaunās kundzes vīrs, satriekts, redzēdams, ka viss pazaudēts, atriebības niknumā negājis vis šaut Persiju, bet nošāvis sievu un pēc tam nošāvies pats. Persijs pēc tam iesācis

klīst — varbūt mierīgākos laikos viņš būtu varējis tikt visam pāri citādi, bet toreiz jau visiem bija klīšanas laiks, visas baraku durvis, visi nometņu vārti līdz kājai vaļā, katrs varēja iet un meklēt galu. Drusku jau laikam Persijs tam turējās pretī, atbraucis Amerikā pat iesāka studēt, it kā pats no sevis glābdamies. Un šoreiz viņš studijas beidzot arī pabeidza, varbūt pats sev pierādīdams, ka varētu dzīvot, ja gribētu. Viņa stāstu jau šeit neviens nezināja, viņa smaidam, kas kļuva dīvaināks, vizošāks ar katru gadu, pierakstīja visādus iemeslus, kāds nu kuram likās piemērotāks. Persijs pievilka cilvēkus, īpaši sievietes, jo viņš likās kā tāds, kas jāsargā un jāglābj, taču no sargāšanas viņš pats vienmēr atteicās un izbēga. Un tad viņā ieskatījies Tu — nezināmā, ka aiz Persija smaida vairs cita nekā nebija. Viņš pats to zināja.

Kad Persijs aizbrauca uz Teksasu, es klusībā viņam pateicos — Tavā vārdā. Es priecājos, ka pašnāvības runas toreiz ātri apklusa, jo tam nebija pamata, bet kādreiz tāda doma var iezīsties kā ērce un izēst cilvēkam sirdi. Es zinu, mīļais bērns, ka tas notika pirms septiņiem gadiem un Tu par to jau sen vairs nedomā. Taču Tev nevajadzētu to aizmirst — Persijs bija gleznas cilvēks, kā tavs tēvs teiktu, viņa necaurredzamais smaids ir viss, kas atlicis no viņa sejas un dzīves. Un ja man kādreiz likās, ka Tev Persiju vajadzētu paturēt prātā kā paraugu tam, kā nevajag dzīvot, tad tagad, savās bailēs, es Tevi gribu brīdināt, lai Tu nedzīvo vēl mazāk — Tu arī pamazām kļūsti par gleznas cilvēku, tikai es nezinu, kas Tevi varētu uzgleznot — jo Tava seja nav necaurredzama, bet neredzama.

Tagad man vairs nav spēka šīs domas cilāt, Tavas istabiņas tukšums ir tik smags, ka es te vairs ilgāk nespēju kavēties. Tikai tikdaudz es vēl gribu teikt, ka domāju, ka Tu tomēr vēl esi par jaunu, Tu varētu dzīvot, kaut ko darīt, sasniegt, kaut ko piepildīt. Atstāj kaktā tupēšanu mums, veciem cilvēkiem, kam vismaz ir kaut kas, ko atcerēties. Nedomā, ka esmu godkārīga un gribu, lai mana meita kļūst par sabiedrības spīdekli jeb lai Tu kaut ko sasniedz, manam lepnumam ar ko baroties. Es

tikai baidos, ka Tu pamodīsies, kad būs jau par vēlu, ka beigās ar Tevi notiks kaut kas ļauns. Tu vēl nezini, cik grūtāks un smagāks viss kļūst vēlāk, kad tikai mūžā padarītie labie darbi cilvēkam dod kādu mieru un kādu attaisnojumu dzīvei. Tikai skaidra un laba dzīve noved pie mierīgām vecuma dienām.

Tās ir smagas domas, bet es esmu pārliecināta, ka Tu nedrīksti ilgāk kavēties. Esmu noziegusies pret Tevi, nemēģināšana kļūdas ātrāk ieraudzīt un labot, Tavas kļūdas ir arī manējās, un tās nav viegli redzēt. Piedod, ka es ieskatījos Tavos noslēpumos — un atradu, ka Tev noslēpumu nemaz nav. Vismaz es tos neredzu. Un nedusmojies par gaļo Persija stāstu, man tikai likās, ka šo piemēru Tu vislabāk sapratīsi. Tu sapratīsi arī, ka man bija jāraksta šī vēstule — tādas lietas ir vēl grūtāk izrunāt nekā uzrakstīt.

Varbūt šis ir īstais brīdis, kad, jaunā un interesantā vietā būdama starp jaukiem cilvēkiem, Tu varēsi ieraudzīt, ka Tev arī pašai vēl jādzīvo, ka neesi nemaz vēl sākusi dzīvot. Un atceries, ka man nav ne māju, ne mantas, ko Tev atstāt, bet es vēl varu strādāt un to labprāt darīšu, ja vien Tev kaut kā palīdzētu.

Tevi samīļo, sirsnīgi kā bērnu dienās, Tava
noraizējusies Māte."

Es skatījos, kā dārzā ēnas bija kļuvušas pavisam īsas, un jutu, ka arī manī pašā kaut kas pamazām sarūk. Kaut kur gaisā dūca kāda apmaldījusies spāre. Man bija vēstule jālasa vēlreiz... vēlāk.

Kaut kur gaisā dūca spāre... Persijs man uzlika spāri uz pleca, pats tam vairs nepieskardamies... Persijs bija tikai vizošais smaids, cits vairs nekas... Tas nebija tiesa. Aiz Persija smaida bija visas pasaules brīnišķība, viņa acis to bija redzējušas...

Es saplēsu mātes vēstuli smalkās druskās un iekaisīju vējā.

Pa atvērtajiem ēdamistabas logiem atskanēja nespodras gonga skaņas. Dodo bija aptinis āmuriņu ar baltu

drānu, lai sitieni nebūtu tik stipri. Bija gandrīz pusdienu laiks.

Taciņa zem manām kājām šķīrās pretējā virzienā. Es aizgāju līdz dārza malai; dzīvžogā bija sprauga, droši vien pa to Tomulis bija daudzkārt līdis un spraucies, atradis tuvāko ceļu uz mežu.

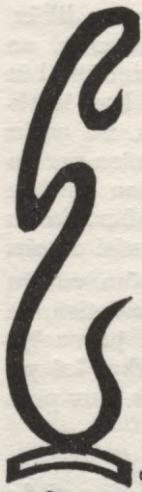

XIII

Egles un priedes, tad tikai priedes. Mežs bija stādīts un klajs, koki auga ierindās — varēja skatīties pa labi vai kreisi visur stumbri slējās augšup taisni, vienādās atstarpēs, drusku sārtodamies saules atspulgā, kas te ienāca viegli, tik tikko šūpodamies skuju zaļumam līdz. Zeme bija nobirusi lielām un sausām skujām, šur tur gulēja pa pērnam čiekuram, dažā vietā spraucās kāds bālgans zāles čemurs, ziedēja pa retam izstīdzējušam zvaniņam. Te nedziedāja neviens putns, klusums bija tikpat taisns cik koki, un par spīti meža gaišumam man viss šķita dīvaini drūms.

Pa mežu es nebiju staigājusi ļoti sen, bet atcerējos, kā tas bija, un biju atbēgusi šurp, lai, mežu elpojot un dzerot, pati apklustu un norimtu ar to noslēpumaino un neizsmeļamo mieru, kas glabājās mežu dziļumos. Taču tagad es manīju, ka manī plešas arvien asāka vilšanās. Šis nemaz nebija īsts mežs, necaurredzams, biezs, krāšņs, patvaļīgs un savs Lielais mežs, kurā gremdējās manas bērnības visbrīnumainākās stundas. Šeit katram kokam bija vieta un uzdevums, katram paredzēts un nolikts koka mūžs — pēc zināma, labi aplēsta gadu skaita ziboši, ķērcoši elektriski zāģi iecirtīsies priežu grumbuļainajās mizās un slaikie stumbri, dzeltenām skaidām birstot, zaļiem zariem brikšķot un lūztot, nogāzīsies zemē.

Tiesa, šiem kokiem bija vieglāk augt, bet man likās, ka mērķtiecība tiem karājās kaklā kā nāves sods, no kuŗa nekas tos nepaglābs. Cik daudz jaukāk būtu būt tādam kokam, kas aug pats no sevis, mežā, kas iestādījies pats un pats turpinās, no dienas dienā, no gada gadā zaļo un plešas augstāk un dziļāk, siegdamies arvien tālāk neizmērītās debesīs, sakņodamies arvien plašāk nesadalītā zemē, šūpodams savos zaros nezināmu koka mūžu, turēdams lapas kā mirkļus, kas drebēja visi uzreiz.

Mežs bija liels, bet pa taisno stumbru starpām varēju skaidri redzēt malu; šajā mežā nevarēja paslēpties, te nevarēja arī nekā atrast. Te nebija pat taku, jo varēja iet visur, uz visām pusēm atvērās ejas, kas lika, lai pa tām iet, soli pa solim — uz malu. Šis bija mežs, kas pats gribēja, lai to atstāj.

Gāju, gāju, izgāju pļavā.

Pļavā bija daudz saules, jo meži šķita atkāpušies visās pusēs vai arī sastājušies pļavai apkārt un, sauli noķēruši, turēja gaismu vidū. Likās, te neviens nebija bijis — zāle un puķes bija saaugušas biezās grīstēs, ko neviens nebija pļāvis un nepļaus. Milzīgas vīgrieznēm līdzīgas puķes kusa saulē, smagi smaržodamas, jaukdamās ar smagi trīsošām smilgām, karalieņu annu baltajām mežģiņu galvām, sarkano uguns ratu līknēm, melnacainajām zuzannām, daudzām, citām puķēm un zālēm, ko es nepazinu, bet kas vijās un sējās ap katru manu soli. Zemes un zāļu smarža bija smaga un bieza, spožā gaisma gandrīz nometusi caurspīdību. Es paskatījos debesīs — šī bija pusdienas stunda.

Zāles līka un liecās ap maniem ceļiem, smilgas šūpojās gar acīm, un man likās, ka tikpat viegli šūpoties varētu arī es. Ieaugt pēkšņi zemē, ļaut kājām kļūt par stiebriem, rokām par gaŗām, vējus sveicinātājām lapām, laist matiem piesūkties ar spožu sauli, lai tie mirdzētu kā zelta pienenes, kamēr acis iekristu zālē un ēnā plaiksnītos kā valgas neaizmirstules. Biju pļavas pašā vidū, biju zaļas, ziedošas, dzīvas dabas vidū, biju dabas daļa, biju daba.

Te es varētu palikt, es domāju, redzēdama, ka vispār nekur nevarēja palikt. Ne zem jāņogu krūma, ne valzivs

vēderā, ne zaļā istabas kapsulā, ne Solvītas klātbūtnē, ne Melviju namā, ne mātes atmiņā, ne Marka domās, ne arī Vičitas krastā. Pat ja es kādā vietā ieķertos ar ērces neatlaidību, palikt es tur tomēr nevarētu, jo ar laiku pārmainītos vieta pati. Palikt varbūt varēja tikai sevī, ja varēja sevi atrast. Tas nebija pļavas vidū; tur bija gruvekļu kaudze, zālēm pāraudzis pakalniņš, ko es pazinu par kādas bijušas ēkas pamatu tikai tad, kad jau biju tam uzkāpusi virsū. Arī še kāds nebija palicis, tikai es nevarēju noteikt, vai nams bija nodedzis vai arī ļoti sen pamests un pamazām sakritis pats no sevis. Nekas te vairs nebija atlicis, vienīgi skursteņa vietu iezīmēja vēl divi kopā saķērušies akmeņi, uz kuŗiem uzkāpdama, es gandrīz pakritu, jo no mana svara pēdīgi sabruka vārīgais līdzsvars, kas tos vēl bija turējis kopā. Kāda sen noziedējusi smaržošana kā taurenis vēlreiz pacēla krāšņus un drebošus spārnus un tad sakļāvās, noplaka man pie kājām un izdzisa. Akmeņi ievēlās zālē un sastinga.

Pļavas burvība bija pēkšņi izgaisusi. Meža pļava bija kādreiz bijusi māju vieta, bet tā bija pamesta, un man bija jāsteidzas tālāk — uz nākošo vietu, uz citu mežu — vismaz mežu te bija daudz, Solvītai taisnība, varēja izvēlēties — pļavas otrā malā sākās jauns mežs, kuŗā draudzīgi kopā auga dažāda vecuma un lieluma skuju un lapu koki un krūmi, liekdamies un krustodami zarus manā ceļā, bet zemi skatam aizklāja biezi saaugušas papardes, kadiķi un citādi sīkkrūmi, vīdamies un mezglodami gan biezas un platas lapas, gan šmaugas, sīkas lapiņas, kopodamies un viļņodamies kā nespodra tumši zaļa ūdens virsa. Dziļi ēnaini lapu un zaru puduri mijās ar gaišām vietām, kur saules stari iekrita klēpjiem un kūļiem, bet tālāk neizpletās. Es sajutu meža elpas drēgnumu un rotaļīgas gaismas kustības reizē.

Manas kājas satustīja taciņu, kas līču loču vijās starp kokiem — kurp gan tā veda? Prom? Tā bija pilnīgi aizaugusi, vietām vairāk mināma nekā ieraugāma, vietām pavisam pazuzdama, it kā koki tikai nejauši šur tur būtu pašķirušies, krūmi neviļus sakļāvušies tā, ka izskatījās, ka kāds te varētu būt gājis. Uzminēta, taciņa tomēr arvien

parādījās no jauna — kāds te laikam tiešām, kaut reti, staigāja, vismaz bija staigājis, varbūt pagājušo vasaru, varbūt senāk. Cik ātri aizaug meža takas? Vai tās bija uzmināmas pēc gadu desmitiem jeb aizauga vienā vasarā? Varbūt Tomulis te kādreiz skraida? Vai šī taka veda uz kādiem kaimiņiem, vai pa to varēja nokļūt uz kāda ceļa, varbūt tā vienkārši apstājās meža vidū? Varbūt tā aizveda tik tālu, cik katrs varēja paiet un tur bija apstāšanās vieta, kuŗā mežs elpoja to elpu, ko katrs pats sev atnesa līdz? Varbūt šie vairs nemaz nebija Melviju meži, varbūt tie vispār nevienam nepiederēja, tikai neredzamajiem putniem, kas koku augstākajos zaros pa brīžam iesaucās, laizdamies pēkšņi sašūpoja lapotni ar ātriem un sabiedētiem spārniem?

Ka manā jautāšanā neviens neklausījās, par to es nebēdāju, jo atbildes nebija svarīgas — svarīgi bija tikai atrast nākošo soli, paslēpto pagriezienu, slepeno liekumu meža takā, kas neveda, nelika iet malā, bet ielocījās arvien dziļākos meža dziļumos. Meža ceļš pats man devās rokā, un kamēr bija kur iet un ko meklēt, nebija jādomā ne par ko citu, kamēr taciņa veda un vijās, nebija jādomā par galu. Arī ne par sākumu — nebija jādomā ne par paliekamām, ne sasniedzamām vietām

Es jutu, ka visas domas no manis pamazām nobirst un katrs nākošais solis kļūst vieglāks, ka viss ap mani kļūst arvien zaļāks — un zaļāks — un gaišāks — un rēnāks — it kā es meža dziļumā ieiedama, reizēm ieietu arī retākā gaisā un jaunā dzestrumā, kur caurspīdīgas gaišzaļas lapas un zari un arī koki sāka atkāpties, un izbeidzās papardes un skostas, un es varēju redzēt, ka nekur nebija paslēptu lauvu bedŗu, ne arī asu iesmu, ka nebija ne sprostu, ne ķērkšanas un nebija pat tumsas — patiesībā nebija nekā, arī ne mežu, kas jau bija atkāpušies un atkrituši tik tālu atpakaļ, ka izskatījās kā sīks zaļums tiktikko samanāmās tālās un zemās ielejās, virs kuŗām mana taka turējās kā uz klinšainas kalnu grēdas visaugstākās un vissmailākās muguras.

Priekšā bija visu debesu tukšums, bet man šai augstumā nereiba galva un nebija baiļu. Drusku es šo vietu pazinu — un nu es vēlreiz, vēl skaidrāk redzēju, ka zemes

lode kā puteklis šūpojās mūžības vidū un viss, kas tur lejā notika, bija laika kavekļi un aizbildinājumi un neļāva redzēt neredzamo tāpat kā krāšņā pasaule, ko acīm rādīja gaisma, aizstājās priekšā un neļāva redzēt gaismu pašu.

Brīnišķība pār mani nolaidās ar spāres spārnu vieglumu, šoreiz tuvāk.

Gribu debesīs...

Bet debesīs nekā nebija...

Brīnišķība bija spāres caurspīdīgo spārnu drebēšanā...

Es pastiepu roku —

Gandrīz —

Tāls brikšņains troksnis man lika sagrīļoties un sastingt.

Bet tie nebija cilvēka soļi.

Un uz šīs takas es nedrīkstēju nevienu satikt. Šī bija meža taka, un neviens nepamanītu, ka no tās nokāpjot un ceļu dodot, būtu jānokrīt kādā bezdibenī jeb jāiekrīt kādā bezgalībā...

No kuŗas puses nāca soļi? Man pretī? Man pretī varētu nākt tikai Persijs. Ja mēs satiktos, kuŗš no mums nokāptu no takas? Bet Persijs bija to jau izdarījis, Persijs bija visu izdarījis — bez manis. Viņš bija atnācis līdz šai vietai, pa šo pašu ceļu. Gandrīz pa šo pašu ceļu — visa brīnišķība bija paslēpta šajā gandrīz. Visniecīgākais vārds, bet tikpat nepārkāpjams kā piecsimts miljoni gadu.

Paldies un piedod, viņš toreiz teica un iekrita debesīs.

Ko viņš teiktu tagad? Vai viņš mani sūtītu prom arī tagad?

Bet es nākšu vēlreiz, trešo reiz, pa citu ceļu.

Soļi bija aiz muguras. Ne Marks, es lūdzos, man būtu te jāpaliek, ja tas būtu Marks. Vienā mirklī viss mežs kļuva baigs un draudīgs, un es drebēdama apjautu, ka šis mežs nepiederēja nevienam un tāpēc piederēja visiem, katrs te varēja ienākt, bet neviens nevarēja paredzēt, ar ko sastapsies.

Dīvainie soļi, manās pēdās sekodami, nāca arvien tuvāk. Es sakodu zobus un steidzos trokšņotājam pretī, cik ātri vien varēju.

Starp zariem un lapām vispirms parādījās spalvaina galva — un tad es jau redzēju visu zirgu, kuŗa mugurā stalti saslējusies sēdēja Solvīta.

Zirgs pienāca man klāt, apstājās un nosprauslojās, izpūsdams gaŗu siltas, miklas elpas mākoni man sejā. Solvīta skatījās manī klusēdama. Viņas vaigi bija piesarkuši, arī dābolainā zirga sāni vēl ātri cilājās; pa mežu tas bija nācis soļos, bet pirms tam Solvītas jājiens bija bijis straujš. Laikam es vēl nemaz nebiju aizgājusi pa meža taku tik tālu un tik dziļi, cik man bija licies. Nemanot lapas bija atsākušas čabēt un šalkt, par jaunu rotaļājās ēnas un gaismas.

„Ko tu te dari?" Solvīta beidzot vaicāja, un kaut gan viņas acis skatījās manī pētīdamas, vēl neizšķirdamās, priecāties vai satumst nepatikā, es par jaunu sajutu viņas klātbūtnes spēku un drošumu.

Atmetu galvu. „Tu man apsolīji zaļus mežus un klusumu," es teicu, „es tos atradu."

„Labi," viņa teica smiedamās.

„Un tu? Ko tu te dari?"

„Meklēju — ceļu," viņa teica un ar pēkšņu apņemšanos veikli nolēca no zirga. Paņēmusi to pavadā, viņa pienāca man klāt, un kā norunājušas mēs sākām iet uz priekšu un ilgi neteicām ne vārda, tāpat kā toreiz, kad bijām nejauši satikušās pilsētas ielā. Toreiz mums ausīs vēl šalca koncerta priedes, tagad tās bija īstas, bet vēl tuvāk skanēja zirga šņācošā elpa tepat aiz muguras un šmaugu zaru ātrā svilpošana, kad tie, noliekti, un tad palaisti vaļā, aizšūpojās atpakaļ savās vietās.

Toreiz es steidzos Solvītai pakaļ, tagad, varbūt neparedzēdama, viņa bija panākusi mani.

Taka locījās uz priekšu un šķita pati no sevis paplašināmies, lai mums abām iznāktu vietas. Pēc kāda laika mēs sasniedzām cirsmu, kas gan bija par jaunu krietni saaugusi, tomēr netika līdz neskartajam mežam visapkārt. Kāds liels, nogāzts saulē un lietū nomizojies koks gulēja mūsu ceļā.

Solvīta apmeta pavadu grumbuļainam priedes stumbram un uzlēca uz lielā baļķa. Te, klajā, es varēju viņu labāk redzēt, pamanīt, ka viņa izskatījās kā no meža

izaugusi, kā no sūnām un lapām izšķīlusies. Zaļais jājamais tērps viņai piegulēja ērti un piederīgi kā pašas āda, augumam bija slaika koka līganums, kopā ar pašas matiem sajaukušās bija zaļas skujas, un brūnās acis zvīļoja kā priežu sveķi saulē. Šajā brīdī es pēkšņi sapratu Solvītu un tūlīt brīnījos, kāpēc nebiju varējusi to ieskatīt nekad agrāk — Solvīta vienmēr un visur bija savā vietā, katra jauna vieta viņu izbūra pati no sevis.

„Ceļu?" es pārvaicāju. „Te mežā? Un tu nemaz nebaidies pamest māju un slimnieku?"

„Baidos tur palikt," Solvīta teica, paskatīdamās man acīs. Kaut kas viņas sejā man atgādināja straujo izbīšanos, ar kādu viņa toreiz kafejnīcā bija atvairījusi domu par dzīvošanu manā zaļajā istabā. Man bail dzīvot tā kā tu, viņa bija teikusi, nepaskaidrodama, kādēļ. Vai viņa baidījās par sevi vai no sevis? Zaļajā istabā un pie nāves gultas vairs nebija nekādu iespējamību, es redzēju gan, ka šādām vietām Solvita nepiederēja; tur vairs nebija miglā izkliedētu zvaigžņu, ko ieraudzīt, sakopot un aizdedzināt, ne apslēptu burvību, ko Solvītai uzminēt. Katrā bija atlikusi tikai viena iespēja, un viņai tā būtu jāpiepilda ar visu savu spēku — uz nāvi slimos viņa varētu tikai ātrāk nokaut, istabas zaļumā tikai ātrāk izdzēst pati sevi. Man nebija nekādas nojautas, vai Solvīta pati to zināja un saprata, bet viņa saprata kaut ko citu — pārgalvīgā, drošā, piedzīvojumu meklētāja Solvīta zināja, kad jābēg.

Bet nebija taču noteikti zināms, ka Melvija kungs būtu nedziedināms!

„Tēvs tevi gribēs redzēt, kad atvērs acis," es teicu.

„Tāpēc es atvedu tevi līdz," teica Solvīta, „tu viņam patiksi bez vārda runas, un tu proti to, ko es neprotu — gaidīt nāvi."

„Vai tu gribi no tās aizskriet un izbēgt?"

„Nē," teica Solvīta, „bet es negribu par to domāt un man tā nav jāgaida."

„Arī tad ne, ja vari palīdzēt un spēj to atvairīt?"

Solvīta paraustīja plecus un pastaigāja pāris līganu soļu pa gludo baļķi, it kā tas tiešām būtu vienkāršs meža baļķis, nevis mūžības slieksnis, it kā viņa patiešām nere-

dzētu reibīgos bezdibeņus un aizas, kas atpletās visapkārt.

„Es varu palīdzēt tikai tiem, kas mani redz. Es varu gaŗām ejot pieskarties, es varu aicināt, varu vilināt ar jauniem ceļiem un nākošo dienu. Bet es nevaru nekur palikt un nekā gaidīt, ne nāvi, ne brīnumus."

„Un pienākums?" es vaicāju. „Un solījumi? Un atbildība?"

„Nav," teica Solvīta. „Uz solījumiem paļaujas tikai lētticīgie, kam vilšanās neizbēgama tik un tā, bet atbildība ir pašizdomāti aizbildinājumi, ko cilvēki sev un viens otram uzkar kaklā kā sakas —"

Es pārsteigumā atkāpos soli — kas to bija izstāstījis Solvītai? Kā viņa to varēja zināt, nekad neuzkāpusi uz Persija un manas taķas? Kādas neredzamas saites turēja mūs abas kopā, ka mēs vienmēr satikāmies par jaunu, ka mūsu ceļi, blakus netecēdami, vienmēr krustojas? Svarīgās lietas nav acīm redzamas, Solvīta arvien teica, un uz *visīsāko mirkli mani pārņēma sajūta, ka mēs ar Solvītu varētu saprasties; ja mēs apstātos vienā vietā pietiekami ilgi un runātu par vienu un to pašu, tad mēs par abām kopā zinātu, kā sakārtot visus debesu mākoņus saderīgā ziedēšanā...*

„— un pienākumi izaug kā sēnes mežā, sāc tikai skatīties. Tiem ir jāiet gaŗām, jāatkratās ar visiem spēkiem. Un par visām lietām no tādiem pienākumiem, kas liktu sēdēt un gaidīt nāvi."

„Bet ja labi samaksā?" es vaicāju, nekā nedomādama.

„Cenām ir robežas," teica Solvīta, runādama kā ar bērnu, „bez tam akcijas ceļas un krītas, naudas tirgus pastāvīgi mainās, kādreiz iejaucas pat valdība — "

„Nepļāpā, Solvīt!"

Solvīta pagriezās un ļāva vienai kājai šūpoties gaisā, uz plašu lēcienu gatavodamās.

„Bet uz kurieni, Solvīt?"

„Uz priekšu. Kontinents ir liels."

„Par lielu?" es vaicāju nežēlīgi.

Solvīta atmeta galvu. „Tu arī nezināji, cik liels," viņa teica, „tās tavas grāmatas varēja izlasīt pāris naktīs, un tajās nebija ne simt tūkstošā daļa no tā, kas ir īstenībā."

„Es neredzu," es teicu.

„Ja tev pašai nav acu, skaties ar citām. Cilvēku netrūkst."

„Pasaulē ir par daudz cilvēku," es teicu.

„Tu par daudz klausies Beatrisē."

„Katrs cilvēks jāatklāj viņa paša vārdā un — "

„Tad neslinko!"

„ — tas ir neiespējami."

„Ja nepūlas," teica Solvīta. „Ja tikai gaida. Ir kāda vieta, kuŗā nedrīkst palikt un gaidīt, ja negrib tai uzsēsties virsū kā sēklim, no kuŗa vairs nevar tikt ne uz priekšu, ne atpakaļ, no kuŗa nekas vairs nenoskalos nost, pat ne pūlēšanās... un okeani paši klāt nenāks."

„Ā," es teicu, „tu brauksi līdz Larijam?"

„Varbūt. Teicu jau, meklēju ceļu."

„Te mežā?"

„Mežā ir takas. Melviju meži saiet kopā ar Ričardsonu mežiem, tikai es nezinu, kur ir robeža."

„Es tev braukšu līdz," es teicu.

„Nē," teica Solvīta, „tu paliec pie tēva."

„Tu gribi no manis tikt vaļā," teicu es.

„Tad paliec pie Marka," teica Solvīta.

„Tu gribi no manis tikt vaļā, lai nekas tevi netraucētu, lai tu varētu šauties pakaļ Larijam kā liesmojoša bulta."

„Tikai neraudi atkal," teica Solvīta.

Es uzkāpu uz baļķa. „Tomuli?" es teicu.

Solvīta pārsteigumā sašūpojās un gandrīz pazaudēja līdzsvaru.

„Tev? Nē. Tomulis ir pats savs."

„Es tev braukšu līdz," es teicu. „Es tev vienmēr un visur vilkšos līdz, kā smagums kaklā, ja citādi nevarēs."

„Nē," teica Solvīta.

„Tu mani atvedi šurp," es teicu, rokas izplezdama. Te nu mēs bijām, meža vidū, divas vien, aci pret aci. Vai šis bija briesmu brīdis, kafejnīcā nojausts? Tādu es to nebūtu varējusi iedomāties. Vai man tiešām vajadzēja atbraukt tik tālu, iemaldīties tik dziļi mežā, lai redzētu, ka es Solvītu nevarēju nosargāt, ne viņa mani izglābt? Skaistā medniece šinī brīdī izskatījās drīzāk kā zaļš meža gars, kas ik brīdi varēja sašūpoties un sakust kopā ar

pārējo mežu, aizlaisties kā putns, aizšalkt kopā ar drusku gaŗāku vēja elpu, lai varbūt pēkšņi uzsistos putu vilnī okeana vidū un izpeldētu kādā salā kā no visnoslēpumainākiem ūdens dziļumiem iznirusi, atgultos smalkās un saulainās smiltīs Larijam blakus... rīta un vakara vēji žaudētu ūdens zāļu matus un viņu acīs zvīļotu un trizuļotu nogrimušu pilsētu neizrunājamās burvības...

Bet es nevarēšu nekur izrauties, manas kājas pamazām ieaugs zemē kā saknes, rokas kļūs par zariem, kas velti mēģinās saturēt vēju, mati nobirs kā skujas, kuŗās manas acis beidzot iekritīs kā divu melnu vaboļu spīdīgās un aklās čaulas —

Es satvēru Solvītu aiz rokas.

„Tu mani nevari šeit pamest," es teicu, „tu pati mani atvedi šurp —"

„Varu," teica Solvīta.

Mēs skatījāmies viena otrā un mūsu acis satikās kā šķēpi, izdurdamies cauri visai pasaulei, neatstādami ne laipnības, ne vecas draudzības, ne pieklājīgas izlikšanās tīmekļus mūsu starpā... Varbūt mūsu iztēle bija uz mirkli satikusies okeana vidū, bet mums pašām nebija nekādas, ne vismazākās līdzības — Tā bija visbezjēdzīgākā bezjēdzība, kas mūs reiz bija nosēdinājusi blakus vienā skolas solā.

„Tev jāņem mani līdz —"

„Man nekas nav jādara," teica Solvīta, „tiklīdz tu gribēsi būt mans pienākums, es tevi nometīšu kā satrūkušu valgu un atpakaļ neskatīšos. Es tevi labprāt ņemu līdz, kad mums ir pa ceļam, man nav žēl, ja kāds manī ieķeras kā astes zvaigznē, kamēr tas mani netraucē. Bet tagad mans jājāj pa jaunu ceļu, un tev nav sava zirga."

„Nē," es teicu un nodūru galvu.

„Bez tam," Solvīta teica, „tu vari apprecēt Marku."

„Precies pati," es teicu.

„Ar laiku," teica Solvīta.

„Bez mīlestības?" vaicāju es.

„Pirmoreiz precies aiz mīlestības, otrreiz aiz naudas, trešoreiz, kad cita nekā vairs nav ko darīt. Jeb neprecies nemaz, kā tu."

„Bet Marku? Kādēļ lai es precētu Marku?"

„Vienreizīgs gadījums," teica Solvīta, par jaunu smiedamās, „te der visi trīs iemesli."

„Kas ir mīlestība?" es vaicāju.

„Mīlestības nemaz nav," teica Solvīta. „Mīlestība ir kā brīvība — tā ir vienmēr no jauna jāatrod un vienmēr jāatdod, tā nekad nav pilnīga un nekad mūžīga, kas to mēģina paturēt, tas to visātrāk pazaudē. Vienīgi pasakās un leģendās varoņi mīl tikai vienreiz un mūžīgi — "

Es jutu, ka manā sejā iegūlās smaids.

„Tu netici mūžīgai mīlestībai?"

„Mūžīgai mīlestībai tic tikai bērni," teica Solvīta.

„Nekad? Tu nekad?"

Solvīta pēkšņi novērsa acis un, skatīdamās kādu tālu lapu vai zaru līgošanā, pasmaidīja sen aizmirstu smaidu. „Bērnībā, varbūt," viņa teica, „mūžīgai mīlestībai es kādreiz ticēju tāpat kā Ziemassvētku vecītim... tas bija ļoti jauki, tikai tad, kādā ziemā vairs nebija ne baltbārdainā vecīša, ne pašu Ziemassvētktu."

„Tu atceries, es aizmirsīšu," es teicu.

„Tad mēs nepazudīsim un nepazaudēsim nekā."

„Turēsimies kopā," es teicu. „Ņem mani līdz!"

„Nejauc," teica Solvīta, „nesajauc vārdus."

„Labi," es teicu. „Pirms tam viss bija citādi."

„Ja es spētu atcerēties, kā toreiz bija — "

„Es arī neatceros," es teicu.

„Es atceros," teica Solvīta, „es atceros, ka kādreiz katra diena bija iepriekšējās dienas turpinājums, ka tās iegūlās viena otrā secīgi un tieši, kā pakāpieni, kā kāpnes, kas veda arvien augstāk uz aizvien plašāku skatu. Un kādreiz man liekas, ka es atdotu veselu kontinentu tikai par zināšanu, kas mēs tagad būtu un ko mēs šodien redzētu, ja nebūtu atstājušas mājas un bērnību reizē."

„Vismaz," es teicu. „Jo tad mūsu rokas būtu tikpat gaŗas cik toreiz, un mēs varētu izmērīt pasauli pašas ar sevi."

„Tad mēs zinātu, vai tas, ko redzam ir liels vai mazs."

„Un saprastu, vai tas, ko paceļam, ir smags vai viegls kā spalva."

„Tad mēs varētu atšķirt īstās pasakas no tām, ko lielie izdomājuši paši."

„Un zinātu, kas ir rotaļa, kas nopietnība."

„Un vai mēs neraudam tāpēc, ka neesam vairs bērni, jeb tāpēc, ka nesaprotam."

„Vai mēs neraudam?"

„Nē. Par ko?"

„Mēs nekad nezināsim, vai esam atstājušas tikai mājas vai tikai bērnību, un kā tās atšķirt."

„Mājās vienmēr varēja iet no katras istabas nākošajā un nekur nebija jāmaldās."

„Bet varbūt tas bija tā tikai tāpēc, ka mēs vēl nezinājām, cik daudz vairāk bija istabu, nekā mēs bijām paguvušas redzēt."

„Tas bija pirms tumšās istabas."

„Tumšā istaba bija ēdamistaba."

„Iesala konfektes glabājās lielajā bufetē pa kreisi."

„Pa labi."

„Tu sajauc."

„Bet tumšajā istabā tika ēsts mazāk nekā citur."

„Nē, tad mēs bijām jau gaitenī."

„Gaiteņos nevar stāvēt."

„Bet no vienas istabas uz nākošo vairs nav durvju, durvis ir tikai gaiteņa malās."

„Bet durvju ir daudz un istabas krāšņas," teica Solvīta.

„Par daudz," teicu es. „Un tas sajūk."

„Nē," teica Solvīta, „tikai starp tām nav sakara un jāizvēlas no jauna."

„Un nav nekādas iespējas zināt —"

„Nekā. Kas bija tumšajā istabā?"

„Tumsa."

„Un vēl?"

„Bēres. Jeb kāzas. Kāzas un bēres, bet tās nebija skaistas."

„Tev sajūk," teica Solvīta. „Man arī."

„Ja mēs varētu atcerēties, kas bija istabās, ko mēs nepaguvām redzēt —"

„Bet mēs nevaram. Tur mēs vairs varam tikai apmaldīties. Un var būt, ka nekā nebija —"

Dābolainais zirgs pēkšņi pacēla galvu un zviedza no visa spēka.

Solvīta uzleca zirgam mugurā. „Es jau domāju, ka tu mani tikai nokavēsi," viņa teica.

„Es gribu līdz," es teicu.

„Pati," teica Solvīta, „tu vari pati."

Zirgs saslējās pakaļkājās, mirkli šūpoja gaisā izstieptās priekškājas, vareno kaklu un tad ar slaidu stiepienu pārlēca pāri baļķim un aizauļoja pa taku, kas cirsmas otrā malā pēkšņi parādījās plata un labi saredzama. Solvītas stāvs bija pieplacis zirga mugurai, bet gaŗām jājot viņas acis man vēl iegailējās ar pārgalvīgu un pārdrošu mirdzumu.

Sargāšu Solvītas mirdzumu, savas acis...

Bet man nebija zirga.

Tad es izstiepu roku un saucu pilnā kaklā: „Es tevi panākšu, gan es tevi panākšu, es tev vilkšos līdz, sekošu kā ragana, kā dusmīgs pūķis, kā labs pūķis, kā spoks un kā gars...!"

Mežā atbalsojās visi vārdi, bet Solvīta tos drošie vien vairs nedzirdēja, un es pati tiem vairs neticēju.

Pusdienas laiks bija pāri, un māni pēkšņi sagrāba izsalkums par diviem.

XIV

„Turodāds nav spoks," es dzirdēju Tomuli viesistabā sakām skaļi un uzsvērti pacietīgi, „tas, ka viņu nevar redzēt nekā nenozīmē. Viņš gan man visu izstāsta — viņš ir mans draugs, un bez tam viņš ir astronauts un ir bijis uz Marsa un citur, un ja viņš, piemēram, būtu bijis Teksasā, viņš gan man —"

„Lieliski, aizrautīgi!" Tomuli pārtrauca kāda zema un vārīga vīrieša balss, kas vārdus izrunāja tā, it kā tie kuņu katru mirkli varētu salūzt, „mums visiem derētu kāds tāds draugs, kas spēja aizlidot tur, kur mēs paši netiekam — uz Marsu vai Mēnesi, uz Adelaidi, Adisabebu jeb Atlantīdu —"

„Kas tās par vietām?" vaicāja Tomulis.

„Skaisti vārdi," nopūtās balss.

„Eurodāds varbūt zinās," teica Tomulis. „Un kad es izaugšu liels un varēšu darīt visu, tad es stāstīšu viņam."

„Tas ir labi," teica balss, „parādi jāmaksā..."

Es vilcinājos un tad pārkāpu viesistabas slieksni. Ja ne vairāk, pasperšu soli plānvidū un teikšu — esmu Edīte.

Vienā no dziļajiem krēsliem iegāzies, sēdēja maza auguma cilvēks saburzītā pelēkā uzvalkā, apaļu, gandrīz kailu galvu, neparasti lielām spoļu acīm, zem kuŗām

zili un ļengani karājās ādas maisiņi, kas visai sejai piešķīra nepārvarami sērīgu izteiksmi. Man negribot bija jādomā par noraudājušos suni, un es nešaubījos, ka tas bija Sekeraks.

Tomulis mūs iepazīstināja, acis zibinādams, juzdamies kā mājastēvs un savus pienākumus pildīdams ar priecīgu veiksmi. Vasaras raibumi lēkāja viņa bērnišķīgajā sejā, un gaŗajās skropstās blisinājās sajūsma par to, ka šī rotaļa lielajiem ne vien noderēja, bet viņi nevarēja tajā nepiedalīties. Mūsu sejās redzēdams, ka tā izdevusies, Tomulis sevi pienācīgi aizbildināja un devās meklēt pārējos mājas ļaudis. Es pārdomāju, vai stāstīt Sekerakam, ka šinī namā visi cilvēki laiku pa laikam pazuda un viesim bija jāiztiek pašam ar sevi, bet tiklīdz tas jūtās apradis vai varbūt sagatavojies kādai domai jeb sācis pats sev iecerēt kādu ceļojumu, nams sašūpojās kā kuģis virpuļīgos viļņos, klāji pēkšņi pārbīdījās jaunās vietās un stāvokļos, pārkārtojās neparedzētos slīpumos, un no jaunā stūŗa, kuŗā negaidītā kustība bija viesi ieslidinājusi vai ietriekusi, viss izskatījās citādi un iesāktās domas un sajūtas bija ne vien nederīgas, bet arī vairs nepabeidzamas — viss spēks un uzmanība vija vajadzīga, lai varētu noturēties pie jaunā mirkļa kā pie borta reliņiem, kamēr iepriekšējie kā kaijas vēl saukdami pārlaidās pār galvu un bija prom. Taču labāk bija Sekerakam to nepieminēt, es domāju, aizbildinājuma vai brīdinājuma vietā viņš droši vien sadzirdētu tikai žēlošanos un vairāk brīnītos, kādēļ tad es pati vēl šeit kavējos.

Tomēr jaunus atklājumus meklēt es baidījos — Džeralds nebija atgriezies mājās, taču jautāt es ne vien negribēju, bet arī nevarēju; Tomulis jau to bija mēģinājis, un man neizdotos neatbildēšanu pieņemt un reizē arī tomēr nosodīt tik veikli kā viņam.

Sekeraks pa to laiku slaucīja seju lielā baltā kabatas lakatā un vairākkārt nopūtās. Patiesībā viņam nemaz nevarēja būt tik karsti, tā bija ieraduma kustība, un es iedomājos, ka viņš to bija piesavinājies, dzīvodams pa sporta laukumiem un sacīkstēm, degdams saulē un sacensību uztraukumos. Taču tie bija Solvītas stāsti, un tajos vienmēr bija kaut kas jāpielabo, tāpēc es turpināju

gudrošanu, ko īsti varētu Sekerakam teikt, kad viņš, ievilcis elpu, sāka runāt pats:

„Es gandrīz nositos," viņš teica, „atskrējis pāri puskontinentam kā deviņš, es gandrīz nositos dažas jūdzes no šejienes, un neesmu attapies vēl tagad."

„Kā tā?" es vaicāju. „Kas jums notika?"

„Es to nevaru izskaidrot," teica Sekeraks, svaigajās atmiņās šausminādamies, „varbūt biju apdullis, iesnaudies vaļējām acīm pa ceļu braukdams, lai gan tas nav sevišķi paticams. Katrā ziņā kaut kur starp septīto un astoto tiltu ir kāds līkums, un man pēkšņi, kā no zemes izlīdis, priekšā parādījās akmens stabs. Dievs zina, kur tas bija cēlies ceļa vidū — senākos laikos tādu akmeņus lietoja par robežstabiem vai ceļa zīmēm, bet tagad tos vairs nekur neredz — un, pēdējā mirklī no tā bēgdams, es sagriezu mašīnu tik strauji, ka noskrēju no ceļa un apmetu divus kūleņus pēc kārtas. Tas ir vienkārši brīnums, ka paliku dzīvs, pie kam man nav ne skrambiņas pašam un mašīna nokrita kokvilnas lauka vidū kā kaķis uz kājām — tas ir, uz riteņiem. Pat riepas nepārsprāga — vai varat iedomāties? Bet es sūdzēšos Melvija kundzei — galu galā akmeņi tā no zemes ārā neaug, parunām par spīti — un tas bija jau Melviju īpašumā, kaut kur starp septīto un astoto tiltu — "

„Nevar būt," es teicu, „vairāk par septiņiem tiltiem nemaz nav."

Sekeraka seja saviebās tik dziļi griezīgās skumjās, ka es jau nožēloju, ka biju runājusi viņam pretī un labprāt piešķirtu viņam ne vien astoņus tiltus, bet visus astoņdesmit. Bez tam es tos pati nemaz nebiju skaitījusi, tikai Solvīta —

„Tad es nezinu," Sekeraks smagi pūta, par jaunu berzēdams seju, un es cerēju, ka tās nebija asaras, ko viņš slaucīja. Pati es nopūtos ar lielu atvieglinājuma sajūtu, kad viesistabā viens pēc otra ienāca Melvija kundze un Marks, kas šodien izskatījās ļoti nopietns un mierīgs un manī pavērās ar ilgu un nedrebošu skatu.

„Pagaidīsim Solvītu," teica Sekeraks, un arī viņa acis pakavējās pie manis kādu mirkli, it kā minēdamas, vai

mana klātbūtne bija vai nebija jāievēro, un tad tūlīt atgriezās pie Melvija kundzes, kas sēdēja stalta un mierīga, piebriedusi ar to nesalaužamo pacietību, kāda piemīt cilvēkiem, kas nešaubās, ka ātrāk vai vēlāk uzzinās tieši to, ko vēlas, un zinās arī, ko ar to darīt.

„Tas nav nepieciešams," viņa tagad teica, „Solvīta varbūt aizkavēsies."

Solvīta varbūt nemaz neparādīsies, es domāju, viņa varbūt ir jau prom, te viņai vairs nebija ko darīt. Sekeraku uz Teksasu aizsūtīdama, viņa jau bija savu darba daļu padarījusi, it kā rotaļādamās, starp citu, un tagad meklēja ceļu, pa kuru doties tālāk. Ziņas, ko Sekeraks bija atvedis, uz Solvītu neattiecās. Un bez tam viņa taču te bija atstājusi mani, paredzēdama, ka es visu noklausīšos un ievērošu —

Reiz tu pievilsies, Solvīt, uz citiem nevar paļauties —

„Edītes priekšā mums nav noslēpumu," teica Marks, ievērojis Sekeraka vilcināšanos, „jūs varat runāt droši."

Nekas nebija mainījies, es domāju, Marks bija visu dienu nodzīvojis mājās un kopš pagājušā vakara viņam nekas nebija mainījies. Ne par velti cilvēki cēla mājas, kuŗās patverties, pina žogus un iezīmēja robežas, lai slepeni meži un nedrošas takas nevarētu spiesties par tuvu un tikt tiem klāt.

„Mēs bijām cerējuši redzēt Džeraldu," teica Marks, „jūs taču viņu atradāt?"

„Jā," Sekeraks nopūtās, „es viņu atradu."

„Tad runājiet," teica Beatrise, un Sekeraks tā satrūkās no balss pavēlīgās valdonības, ka sāka runāt ļoti ātri, bet tik gaudulīgā tonī, ka man gribējās reizē viņu mierināt un sapurināt, jo es nevarēju saprast, vai viņš to dara tīšām, pats izbaudīdams katru sava bēdu stāsta vārdu, vai arī tas viņu pašu bija tik ļoti satriecis, ka viņš tikai ar pūlēm spēja sevi piespiest to atklāt.

„Es atradu Džeraldu," viņš teica, „bet Džeralds nav vairs vecais Džeralds. Kas gan neatceras, cik brašs un dzīves priecīgs reiz bija mūsu Džeralds, ar kādu sajūsmu viņš ķērās klāt katrai jaunai dienai un svilpoja tik bezbēdīgi, ka pat mans noskumušais kanariņš, ko es pats nekādi nepratu ielīksmot, tūlīt metās aizrautīgā dziedāšanā

kā kādā sacensībā, tiklīdz dzirdēja Džeraldu? Kas gan neatceras, cik drošs un uzticams bija viņa smaids, cik pacilājoša viņa klātbūtne —"

„Mēs zinām, to mēs visu jau zinām," atskanēja Solvītas balss, un mēs pagriezāmies, lai ieraudzītu viņu uz pirkstgaliem apstājušos viesistabas durvīs, zilzaļā tērpā un acīm, kas kā vilnis, galotni sasniedzis, vēl mirkli kavējās, turēdams sevī paslēptu visu savu spēku un visu žilbinošo dzirkstēšanu, ar kādu tas, baltām putu šļakatām šķiežoties un zibot, aizplūdīs tālāk.

Pat ja mūsu saruna meža vidū pusdienas laikā būtu bijusi tikai mana iedoma, Solvītas parādība tagad neatstāja nekādu šaubu, ka viņa bija apreibinājusies tā, kā pati to bija iecerējusi krēslainajā kafejnīcas vakarā, un lai gan tas nebija ne vīns, ne dzeja, ne tikums, bet gan okeanu plašā viļņošana, krāšņā zemūdens valstība, apslēptie dārgumi un Larija nākotnes balsis, kas viņu reibināja, viņas aizplūšanu tagad nekas nevarēja vairs aizkavēt — kā vilnis viņa bija sakopojusies manu acu priekšā, kā vilnis tā sašķīdīs un aizplūdīs.

Es jūtu, ka drebēju, apjaušot, ka paredzējums kā nosapņots sapnis, kam es nebiju diezgan ticējusi, tuvojās piepildījumam, un es pati ne vien nespēju, bet arī nevēlējos to aizkavēt. Vairs ne.

„Runājiet," Beatrise teica Sekerakam, un tagad mēs pagriezāmies, lai skatītos viņā.

„Man bija milzu grūtības sameklēt Vissitas upi," viņš teica, spītīgi turēdamies pie sava iepriekš izdomātā sāsta, „un es neesmu no neapķērīgajiem, kā jūs varbūt zināsit. Simts desmit gradu karstumā izkusušais asfalts salipa ap riepām, un ūdens mašīnas dzesinātājā uzvārījās vairāki lāgi, bet no upes nebija ne vēsts vienkārši tāpēc, ka tā bija izžuvusi. Beidzot man tomēr laimējās, pametis mašīnu kāda aizbrukuša ceļa vidū, es gāju tālāk kājām, sev par neizsakāmām šausmām uzkāpdams virsū niknai klaburčūskai, kas gandrīz aptinās ap manu lielu —"

„Stāstiet par Džeraldu," teica Beatrise.

„Man likās, ka biju galīgi apmaldījies un pazudis," teica Sekeraks, „Džeralda akmens māju nav tik viegli pamanīt, jo tā ir no vietējiem akmeņiem celta un tik

pilnīgi saplūst ar upes krastu, ka izskatās pēc putnu lizdas — Dievs vien zina, kādēļ pat putni apmestos tādā vietā — un es varbūt jau būtu pagājis tai gaŗām, kad, kā no zemes izaudzis, manā priekšā pēkšņi nostājās mazs melns meksikāņu skuķis un spalgā balsī teica, lai es ejot prom."

„Un tad?"

„Es protams negāju. Vaicāju, kāpēc man jāiet prom, un skuķis teica, ka Džeralda kungs tā gribot, un tad es zināju, ka esmu īstā vietā."

„Un tad?"

„Es atradu viņu guļam uz neapklātas kaŗavīra gultiņas paša akmens mājas vienīgās istabas vistumšākajā kaktā. Pirmā mirklī man likās, ka tur ir vēsāks nekā ārā, bet tas bija tikai šķitums, krēsla izrādījās tikpat karsta un pie tam vēl smacīga — mājai ir ļoti mazi logi un tie paši vēl aizklāti ar tik cieši savītiem sietiem, ka ielaida tikai vismazāko gaismas mazumu."

„Un Džeralds?"

„Džeralds teica, lai es ejot prom. Viņš manī pat nepaskatījās, bija aizklājis acis ar mitru lupatu, un ja es nebūtu zinājis, ka tas ir, ka tam jābūt Džeraldam, es viņu vispār nebūtu pazinis, jo viņš ir izkāmējis un noaudzis ar melnu bārdu un izskatās pēc vismežonīgākā klaidoņa, ko man būtu bail satikt pat dienas gaismā un apdzīvotā vietā."

„Un?"

„Un tad es viņam izstāstīju, kas par lietu. Tavs tēvs, es teicu, tavs tēvs guļ uz nāves gultas un nav paredzams, ka viņš vēl ilgi dzīvos, un tev tūlīt jābrauc mājās. Vai kaut ko var vēl vienkāršāk un skaidrāk pateikt?"

„Un viņš?"

„Viņš smējās. O, tie bija briesmīgi smiekli, tik briesmīgi, ka meksikāņu skuķis pielavījās man no muguras un sāka sist ar savām dūrītēm tik stipri, it kā es būtu kāds dēmons, kas atnācis Džeraldu mocīt, tā ka es beidzot nevarēju to neievērot un sagrābu un saturēju meitenes rokas, pēc kam viņa sāka spiedzīgā balsī kaut ko spāniski kliegt, un Džeralds pārstāja smieties un teica, lai es liekot meiteni mierā."

„Un jūs?"

„Es protams paklausīju, ko citu. Spēkoties ar tādu elles kaķēnu — "

„Ko jūs teicāt Džeraldam?"

„Es viņam teicu, ka viņš ir sajucis prātā, jo kurš normāls cilvēks smietos, pie tam vēl tik briesmīgi, saņemdams tādas ziņas? Viņš teica, ka vēl neesot sajucis, bet drīz laikam jukšot, un izsūtīja meiteni ārā vārīt pusdienas."

„Un jūs?"

„Un tad es viņam pacietīgi izskaidroju visu no sākuma, cik nu man Solvīta bija paguvusi izstāstīt. Un viņš teica, ka tēvam tāpat nekā nevarot palīdzēt, lai viņam viegla nāve, un varbūt tik traki vēl neesot. Tad es biju pilnīgi pārliecināts, ka ar Džeraldu nav labi, un teicu, lai viņš ceļas augšā, ka es aizvedīšu uz tuvāko lidostu, ka viņu mājās gaida."

„Un viņš?"

„Viņš — viņš teica, ka nekur nebraukšot. Ka nekur nevarot aizbraukt un arī negribot, ka viņš nevēloties, lai tēvs jeb jūs jeb Solvīta uzzinātu, ka — ka — "

„Runājiet!" teica Beatrise.

Sekeraks savieba seju, ierāva galvu plecos, aizmiedza acis un nākošos teikumus izspļāva ar spļaušanu:

„Ka viņš ir kļuvis pilnīgi akls. Ka viņa derīgā acs sākusi satumst jau pirms vairākiem gadiem, ka viņš ir slepeni izbraukājies pie dažādiem speciālistiem, ka neesot nekādu cerību to izglābt un ka tagad viņš vispār vairs nevarot daudz redzēt un negribot arī skatīties."

Telpā ilgi valdīja klusums. Nogaidījis, Sekeraks turpināja:

„Tad es ņēmos visādi runāt, pierunāt, pārliecināt, izskaidrot, apgaismot. Uz mutes neesmu kritis; teicu, ka viņš tīšu prātu meklē savu galu, stūrgalvīgi iesēdies tādā nevietā; ka pasaulē ir vairāk par pāris speciālistiem, ar kuriem konsultēties, un bez tam visos laikos dzīvojuši akli cilvēki, kas tāpēc vien nelien kādā tumšā un karstā caurumā, lai kļūtu par dzīvām mūmijām, kaut arī analfabētiska meksikāņu skuķa sabiedrībā, kas par brīnumu bija izvārījusi kādu sevišķi garšīgu kukuruzas

un pupu ēdienu, no kā man vēl tagad nav pārgājušas slāpes... Bet ja jūs gribētu zināt, ko es patiesībā domāju, tad atzīšos, ka man liekas, ka man būtu izdevies Džeraldu pierunāt braukt mājās, ja vien man būtu bijis vairāk laika... Tas varbūt ir ļoti iedomīgi, jūs teiksit, jo kā gan tāds šaudīgs nelaimes putns kā es, kas jau pus mūža bēguļo pa pasauli tikai tāpēc, ka nespēj panest pats savu vārdu un nespēj arī no tā atteikties, varētu izglābt spēka vīru Džeraldu, kas ir visu pasauli paspēris gaisā kā futbola bumbu un, paslēpies spoku upes krastā ar savu personīgo raganēnu pie kājām, sēž un smejas?

Bet es tomēr domāju, ka man tas būtu izdevies, ja vien es iepriekš visu būtu zinājis un apsvēris. Es Džeraldu pārāk steidzināju, laikam jau arī sakaitināju ar stāstiem par institūtiem un skolām aklajiem, kur tiem iemāca dažādas derīgas lietas, kā piemēram, kurvju pīšanu un tamlīdzīgi, kas protams bija muļķīgs piemērs un Džeraldam pavisam nepiemērots. Tā iet, kad neizdomā pareizo stratēģiju, kas ir nepieciešama kurā katrā sacensībā, vienalga, sporta laukumā vai dzīvē... Tikai es biju pārāk satriekts un pārsteigts, lai piegrieztu pienācīgo ievērību akmens mājai, ko Džeralds ir uzcēlis — zināt, par to var tā runāt un tas nekā nenozīmē, bet pamēģiniet paši savām rokām pacelt kaut vienu no tiem bluķiem, un jums sāks rasties nojauta, cik daudz spēka un izturības tāda lieta prasa — un par karstumu šķendēdamies es neievēroju arī, cik patiesībā varena ir apkārtējā daba — es būtu teicis, ka dabas tur nemaz nav, tik kails un klajs viss šķita, bet šurp braucot man sāka likties, ka nevaru no tās aizbraukt tik vienkārši prom, jo Vičitas krasta daba bija it kā nolobījusi no sevis tūkstoš mizu, nometusi visus greznumus kā smagu miesu, un rādījās skeletā — ļāva — lika sevi redzēt tiešāk... un daudz tuvāk..."

Sekeraks nopurinājās.

Solvīta apgriezās durvīs.

Sekeraks steidzīgi atsāka runāt.

„Ko es gribēju teikt, ir tas, ka Džeralds droši vien vēl nesaprot, ka ne vien teleskopi, bet arī akmeņu un apvāršņu atklāšana viņam neko nepalīdzēs tad, kad viņš vairs nevarēs tos redzēt — bet ka tad jau būs par vēlu, viņš

ir jādabū no turienes prom tūlīt, un to varētu izdarīt tikai kāds, kas pats ir spējīgs saskatīt viņa atradumu un to prot novērtēt — "

Sekeraks skatījās Solvītā. Viņa bija pagriezusies sāņus, atmetusi galvu un, kā kraula peldētāja rokas izstiepusi, ar pirkstgaliem viegli pieskārās abām stenderēm.

„Nē," viņa teica, „neskaties manī."

„Bet apdomā," teica Sekeraks, „saproti taču, ka neviens cilvēks nevar dzīvot bez aplausiem! Ka pat olimpiskam sprinterim, kas jau sasniedzis finišu un pārrāvis lentu, būtu jāturpina skriet, ja stadionā neatskanētu neviena balss, pat ne vismazākais aplausiņš? Un jāskrien, kamēr — "

„Sekerak," Solvīta pārtrauca, „tu vienmēr esi visu dzīvi iztulkojis ar savām sporta spēlēm. Vai tu kādreiz nevarētu tās aizmirst?"

Kustība, ar kādu Sekeraks pakratīja galvu, man likās izmisīga.

„Nē," viņš teica „kā tad lai es varētu? Tas ir viss, ko es zinu, es varu dzīvi saprast tikai ar to, ko es zinu. Un es zinu, ka nav atlēta, kas varētu iztikt bez aplausiem, vienalga, kā viņš liegtos. Aizbrauc un aplaudē Džeraldam, vai tev ir žēl?"

„Nē," teica Solvīta, „man nav žēl — man nav laika. Un bez tam Džeralds nav muļķis, viņš zina, ka es nevaru aplaudēt klusumu, akmeņus un skeletus — es tos nemīlu, es nemīlu pat zvaigznes, bet tikai uguņošanu, es nemeklēju okeanus, bet gan virpuļošanu un viļņošanu, es nekrāju arī pilsētas, bet gan to kūsāšanu — un ja es nevaru saliet vienā dziļumā visas jūras un okeanus, ja es visas pilsētas nevaru sanest kopā vienā pilsētā, tad — " Solvīta paspēra soli uz priekšu un pacēla gaisā pret sevi pavērstas delnas, „tad man tām visām ir jāiziet cauri un jāsakrāj un jāsakopo visa uguņošana un viļņošana sevī pašā."

„Solvīt — " teica Marks.

„Es rīt no rīta braukšu līdz Larijam meklēt trīstūkstoš brīnumsalu okeana vidū," Solvīta teica un aizgāja — *un viņas aiziešanas straujums kā spēcīgs vilnis parāva mani kājās un tad lika sastingt istabas vidū. Solvīta bija akls,*

nejūtīgs un nežēlīgs dabas spēks, un es viņu pēkšņi ienīdu no visas sirds, kā nelabumā grīļodamās domā, ka es viņu biju pazinusi un nepazinusi kopš bērnu gadiem, ka biju gribējusi viņu glābt, vēlējusies vienmēr viņai sekot un turēties kopā! Solvīta bija prom — beidzot! Es viņu nekad vairs negribēju redzēt — un pēkšņi ar dīvainu skaidrību zināju arī, ka nekad vairs neredzēšu.

Pagriezos pret Melvija kundzi, kas nebija pakustējusies visu šo laiku, bet tagad sarosījās — lai celtos, lai tiešā ceļā dotos uz Vissitu?

„Es braukšu," es teicu, cik ātri vien varēju, „es zinu, kur ir Vissita, esmu tur bijusi. Džeralds mani drusku atcerēsies, es viņu pārvedīšu mājās."

Beatrises Melvija kundzes acis sameklēja manējās un galva mazliet paliecās — bet tā nebija ne piekrišana, ne pateikšanās, ko es izlasīju viņas sejā, tikai apstiprinājums kādai pašas domai. Ka aplēsumi izrādījušies pareizi un es īstā brīdī noderēšu? — man izšāvās caur prātu jautājums, bet es pie tā neapstājos, biju pārāk satraukusies pati ar savu atzīšanos un izšķiršanos, ar savu jauno uzdevumu, pirmo labo darbu kopš neatmināmiem laikiem.

Sekeraks piecēlās un aizpogāja svārkus. „Es steidzos, man tūlīt jādodas tālāk," viņš teica nevarīga nožēlnieka balsī, „bet es priecājos, ka iepazināmies, Mark. Uzmanieties no klaburčūskām," viņš piebilda man un tad pagriezās pret Melvija kundzi: „Gribētu sūdzēties, man tiešām jāprotestē par to akmens stabu ceļa vidū, es gandrīz nositos, un tā nav joka lieta..."

„Nē," teica Beatrise, „bet tas nav iespējams, tāda akmens staba nemaz nav..."

Runādami viņi izgāja ārā, un es pēkšņi sajutu Marka roku uz sava pleca.

„Es jums braukšu līdz," viņš teica.

„Nē," es atbildēju, pirms paguvu apdomāties.

„Kāpēc?"

„Jums jāpaliek te," es teicu, pirmkārt jau jūsu tēvs... un māti jums nevajadzētu tagad atstāt vienu... un bez tam —"

„Bez tam?"

„Man jādomā."

„Par ko jums jādomā?"

„Ir tik daudz noticis," es teicu, „jūs nemaz nezināt, cik daudz šajās pāris dienās ir noticis."

„Edīt," teica Marks, „paskatieties manī."

Es redzēju dziļas un nopietnas acis, kas mēģināja un vēlējās ieskatīties līdz galam manī, kas, no augšas skatīdamās, dzēra manas acis. Jutu, ka man nolaidās plaksti. Varbūt tās bija viņa lūpas, kas dzēra manējās.

„Es tev braukšu līdz," teica Marks.

„Es nezinu," es teicu.

„Un kad mēs pārbrauksim, vai tu paliksi?"

„Jā," es teicu.

„Visu vasaru?"

„Jā," es teicu.

„Un vienmēr?"

„Vienmēr ne."

„Kāpēc?"

„Es nezinu. Ko mēs darīsim?"

„Es nezinu," teica Marks. „Mēs būsim kopā un cits nekas mums nebūs jādara..."

Marka lūpas bija siltas, bet vārdi manī iegūlās smagi un ne tik brīnumaini, cik es varēju iedomāties... Kāpjot trešajā stāvā, es jutu, ka siltums un smagums nesaderēja kopā. Manās ausīs žvadzēja važas un nopūtas... Man jāpaprasa Tomulim, vai tās jebkad satikās, pirms izdzisa.

Augšā, tumsā gaidīja Persijs un vēstules.

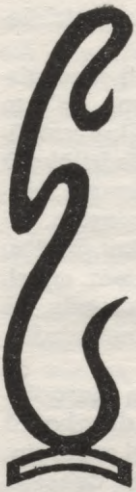

XV

Es atradu savu pēdējo vēstuli vispirms un to ilgi turēju rokā nelasīdama. Vārdus es sen vairs neatcerējos, kaut gan atmiņā vēl varēju atrast mēness gaismu, kuŗā, uz vasaras nakts visaugstākās palodzes šūpodamās, kādā brīdī par gaismu biju pārkausējusies pati.

Tā bija mana īstā atdošanās. Mani liecinieki bija tikai kaili jumti, tumši logi, sudrabā iemērkti koku gali un — vēstules vārdi. Es tagad varēju pastiept roku pār septiņiem gadiem un atšķirt nakti un vārdus.

Tajā naktī es atcerējos, visas lietas bija dzīvas. Es biju no sevis nolobījusi dienu kā darba drānas, nometusi vakaru kā lieku rotu un skatījos, kā manī un pilsētā pamazām norima visa darbošanās, atlaidās valdīšana, apstājās katra kalpošana. Mērķi un uzdevumi bija pakārti rītdienas vadzī, aizbildinājumi apēsti vakariņās, un pienākumi gulēja cietā un pelnītā miegā. Viss sastinga aizmigušā nekustībā — un no tās, gandrīz nemanāmi, atdalījās citāds nomods. Vairs neaizkavēts, tas sāka elpot pats savu elpu, pletās no ielas ielā, cēlās no nama uz torni, no viena jumta uz nākošo, līdz bija iekļāvies un atradies visur. Pat akmeņi, nebūdami vairs ielas, pa kuŗām kāds gribēja kaut kur iet, nu varēja katrs pats sajust sava tūkstošgadīgā mūža biezēšanu, un ietves malā iedēstītās puķes beidzot varēja tikai ziedēt, gaŗāmgājēju

acu nejaušas iepriecināšanās netraucētas un neizkliedētas.

Es aizturēju elpu un brīnīdamās skatījos, kā viss aizmigdams bija pamodies ar citādu dzīvību, kas laikam tvērās un slēpās visās lietās vienmēr, bet, veltas valkāšanas vairīdamās, virspusē iznāca tikai visdziļākajā nakts slepenībā. Es redzēju, kā tumsas un klusuma kārtas, pilsētu arvien dziļāk apsegdamas, to pamazām arī izdzēsa, reizē atklādamas kādu citu un īstāku pilsētu, kas nu zalgoja mūriem, tēraudam un akmeņiem cauri. No tumsas kā no zemes izaugdama un izceldamās, tā stīgoja debesīs slepenāk un varenāk nekā pamodušās jūras ceļas pretī mēness gaismai.

Vasaras nakts palodze zem manis šūpojās un margoja, un es sajutu, ka apslēptais nomods un slepenā dzīvība kā pa stiebriem un stumbriem celdamās, ienāca arī manī un, man cauri stīgodamās un zarodamās, iekāpa debesīs. Kādu brīdi visa pasaule bija viens vienīgs sudrabots laistījums.

Un tā bija mana īstā saplūšana.

Vārdus es toreiz rakstīju, staros ietinusies, un mana balss drebēja arī neskanēdama.

Tagad drebēja manas rokas.

„Ņujorkā, jūlijā.

Mans mīļais, mans mīļais, mīļais.

Uzrakstīju Tev un tad vienu pēc otras saplēsu duci vēstuļu, — tāpēc ka tās visas bija nepietiekamas un nepareizas — gan rotaļīgas, gan nopietnas, priecīgas un skumjas, gudras, pārgudras, mierīgu vai burbuļojošu vārdu vēstules, visas patiesas un tomēr nepareizas, jo īstenībā es esmu visas šīs noskaņas reizē — es reizē smejos un runāju un klusēju, es Tevi apbrīnoju un apstrīdu reizē, Tevi kaitinu un Tev padodos, sveicinu un atvados, aizeju un palieku, glāstu un ņemu, esmu nedroša un pārdroša reizē — un mana virpuļošana ir tik ātra un daudzkrāsaina, ka kustība kļūst neredzama un viss košums saplūst nevarīgā pelēkumā, un es nokrītu un sastingstu pie Tavām kājām —kā viens no Taviem neskaitāmajiem akmeņiem Vičitas apburtajā krastā. Bet tu jau zini, kā

tas ir, Tev jāzina un jāatceras, jo tikai tādu jau Tu mani esi gandrīz vienmēr redzējis.

Šovakar es vairs negribu un nespēju slēpties klusumā un stingumā, bet nevienai no manām dažādajām balsīm nav visas patiesības spēka. Tāpēc man tās ir jānomet kā mizas un kā čaulas, jānokrata visu noskaņu dažādais raibums, jānovelk gan greznuma, gan pieglaudības, gan aizsargāšanās tērpi kā septiņas čūskas ādas, lai es Tev kā plaukstā varētu ielikt sevi, visu un veselu tikai uz mirkli — pirms man atkal būs jāpaslēpjas kā jūras skanēšanai gliemežvākā, pie kuŗa Tu nekad nenolieksies klausīties. Pirms es vēlreiz izklaidēšos mainīgās balsīs un vārdos, kas spīd tikai uz vienu pusi.

Palīdzi man, atver man plaukstu.

Es sniedzos pāri satumsušajam kontinentam un meklēju Tevī šonakt to spēju, kas nojauc robežas cilvēku dvēseļu starpā un liek pat prātam noliekt galvu un čakli tecēt no vieniem vārtiem uz nākošiem, visus atveŗot, lai mēs varētu satikties un sakust tajā gaismā, kuŗā visi piedalāmies un kas mums nevienam nepieder. Es zinu, ka Tev ir šī spēja, tikai atļauj man to šonakt pamodināt — citādi Tev priekšā būs vesela sauja tukšu un nederīgu vārdu, kas tikai lieki Tevi apgrūtinās. Nestāvi sardzē un nebaidies — šonakt es nāku tikai tādēļ, lai pār Tevi izlietos tas skaistums un brīnišķība, kas, nebūdams mans, mani piepilda un pārpludina kā netveŗama gaismas vizēšana. Tas ir Tevis paša atspīdums, tāpēc neapbruņojies pret mani, nolobi pats savas dvēseles kautrību šai mirklī un neliedz tai rotāties šajā gaismā, atļauj tai bez bailēm un atturības iegremdēties manā mīlestībā līdz pašam galam.

Jo patiesībā tā nemaz nav mana mīlestība. Es to vairs sen nesajūtu kā savu, esmu pati kļuvusi par mīlestības piederumu un izteiksmi, esmu tās pārstāve un sūtne, un šinī mirklī jūtu un zinu, ka dzīvoju tikai tāpēc, lai mūžīgā mīlestība, kas ir lielāka par mūsu saprašanu, varētu Tevi uzrunāt un Tev atklāties.

Kaut tu varētu to tā sajust, kaut spētu kopā ar mani ieraudzīt, ka mūžība un mīlestība ir saaudušās kopā kā neredzama gaisma, un manī iedegdamās, vēlas Tevi

apmirdzēt — tad Tu varbūt justos izredzēts tāpat kā es. Nekā vairāk es tev nevaru iedot un uzdāvināt. Manī nav citas vēlēšanās, kā svinēt to, ka Tu esi un ka es varu pār tevi mirdzēt, mana vienīgā lūgšana ir nekad neapstāties šajā mirdzēšanā, jo par to nekā lielāka nav — ne citas mūžības, ne īstākas dzīvības.

To es Tev gribēju šonakt pateikt. Kopš mēness ziedēšanas Vissitas krastā, esmu gaidījusi brīdi, kuŗā vārdi un domas kļūs dzirdami kā aizkavējies pērkona grāviens pēc zibens mirkļa. Zibeņi ir īsi un tos nevar ne uzskatīt, ne paturēt — toties mēness gaisma šonakt ir atgriezusies un, manī palodamās, no manis nebēg. Tajā es varu ietīt Tevi un sevi uz visu mūžu, kopš tās sniegainās mēnesnīcas, kūŗā lielais brālēns bija Tevi pametis mirdzošas ledus pilsētas vidū ar pusaudzi meiteni pie rokas, pirmoreiz mājās aizvadāmu, pa ceļam ar baltu zvaigzni un mūžības pasakām pažilbināmu.

Persijs — burvības vārds. Maniem brālēniem tāda nebija. Persijs — vārds, kas tovakar dzirkstīja ledus šķautnēs ar visu zvaigžņu stariem, atslēga pieaugšanas vārtos, kas atvērās uz pirmās pilsētas un visas pasaules noslēpumiem... Persijs — burvības vārds, kas vistālākā apziņas malā kā zelta vārtus uzcēla nojautas par pasaules brīnišķību.

Toreiz es nezināju, ka visi vārti var atvērties un nemaz vairs nebūt, ka gaisma, ko Tu man nezinādams parādīji, augs un milzīs un, arvien spožāka kļūdama, reiz ietvers Tevi pašu. Un es Tev kļūšu par vēl vienu izteiksmi, un Tu manī ieņemsi vēl vienu veidu, Tu varēsi mani apvilkt kā vēl vienu nemirstību.

Esmu Tava gaisma un Tavs atspīdums, saņem mani! Tagad, rītu, vienmēr — es vienmēr palikšu pie Tevis kā atspīdums tīrā un mierīgā ūdenī, nevis lai Tev sevi atgādinātu, bet lai vienmēr būtu klāt, ja Tu kādreiz gribēsi paskatīties un sajust sevi iemērktu manā mīlestībā kā mūžībā.

Brīdis ir brīnišķīgs, saņem, sajūti to — pirms tas no manis atstājas! Varbūt tas notiks jau pirms pabeigšu šo vēstuli, un tad es Tev vairs nekā nevarēšu pateikt. Mani zemes soļi ir smagi, mana ilgošanās grūta, un varbūt jau

rīt manas rokas brīnīsies, kādēļ tām vēl jākustās, manas acis jautās dienas gaismai, kādēļ tā vēl turpinās bezjēdzīgos un apnikušos lokos. Bet es nesūdzēšos un rakstīšu Tev atkal vēstules, atbildes negaidīdama un nesagaidīdama, rotaļīgas un pārgudras vēstules, jo Tu jau zināsi, ka vienīgi šī ir īsta, atceries vienīgi šo un tad Tu nekad nešaubīsies, ka vienmēr varēsi apstāties mīlestības gaismā, kas caur mani spīd un spīdēs, kamēr es dzīvošu..."

Kamēr es dzīvošu...

Kamēr Persijs dzīvos...

Toreiz es vēl nezināju, ka Persijs nebija nemirstīgs.

Lapas, balti vizēdamas, izslīdēja no manām rokām un nolaidās uz grīdas. Bet es tām nenoliecos pakaļ — es skatījos, kā debesīs atspoguļojās apburtās upes ūdens. Tas bija pilnīgi mierīgs, kā stikls, kā spogulis, bez viļņiem un vizuļiem, un es vispirms varēju redzēt tikai Persija apveidu un tad to, ka viņš liecās un nāca arvien tuvāk un tuvāk ūdens līmenim; viņa seja gandrīz pieskārās manējai, viņa lūpas pavērās lai mani dzertu — un tad es redzēju, ka tās nebija manas acis, kuŗās viņš skatījās. Tā bija cita seja un cita gaisma, kas pār viņu mirdzēja, un vairāk par vienu mūžības atspīdumu neviens nevarēja ne saņemt, ne panest.

Atzīsties!

Es pastiepu roku un nogriezu gaismu veclaicīgajā stāvlampā. Pa loga rūti varēja redzēt dažas tālas zvaigznes mākoņainās debesīs. Visi mežu gali bija tumši.

Man nekad nebija bijis vairāk par pusi mūžības un pusi mīlestības, es domāju. Es biju dzērusi pilnas bēres pusdzīvam mironim un no reibuma tagad tikai vēl modos.

Dažiem cilvēkiem bija vairāk ar ko dzīvot vai mirt, citiem nebija ne tik. Persijam bija bijis vairāk, bet viņa brīnišķība man nekad neparādītos redzama, ar to pietika tikai viņam.

Baltās vēstuļu lapas gulēja tumsā uz grīdas. Kā akmeņi pļavā, es domāju. Senā vizēšana vēlreiz pacēla drebošus un caurspīdīgus spārnus. —

Es nometos uz grīdas un izstiepu rokas. Nekā tā satvert jeb noturēt — bet ar domām kā rokām es satvēru drebošo gaismu, kas bija slepenais nomods un īstākā

dzīvība. To varēja aizmirst un aprakt, pamest upes krastā, pazaudēt mežā vai ieslēgt akmenī; to varēja arī atstāt nekad neaizskartās stīgās, bet iznīcināt to nevarēja. Tā bija visur, pa visu pasauli izkliedēta, un Persijs bija mani sūtījis to meklēt.

Persijs būtu mani vienmēr sūtījis prom, arī dzīvodams. Viņa nāve bija mana ceļa zīme. Un bēres tikai aizbildinājums.

Es atvēru logu un skatījos tālajās zvaigznēs, kas nevarēja mani sadzirdēt. Toreiz neraudātās asaras kāpa acīs.

„Paldies," es teicu. „Un piedod."

XVI

Manas trešā stāva logā sakustējās un sāka zilgt. Es skatījos, kā svīda rīts — tik lēnām un tomēr tik ātri, ka neredzēju, kā notika šķiršana. Debesis un zemi es ieraudzīju tikai tad, kad apvārsnis tās jau bija pārdalījis, laukus saskatīju brīdī, kad tie jau bija iznākuši no mežiem, dārzu nepamanīju, iekams tas bija ielocījies dzīvžogā, un atsevišķus kokus un krūmus neatšķīru, pirms rīts tiem bija apvilcis robežas un veidus, un katrs varēja būt par sevi.

Jaunajā dienā katra lieta atšķīrās no citām, slepenais nomods un īstākā dzīvība iebēga un paslēpās kokos un puķēs un namos un akmeņos un arī cilvēkos, apvilkdama ap sevi tūkstošiem krāsainu veidu kā čaulu un tā kļūdama saredzama un saskatāma. Visa pasaule apvilka dienas gaismu kā drānas, kurās strādāt un darboties, valdīt un kalpot, pūlēties un — parādīties.

Man arī bija jāpūlās, man bija šorīt jābrauc.

Manas drānas bija vieglas un vienkāršas, ērti apģērbjamas un ātri sasaiņojamas. Ceļa soma manā rokā sūpojās bez smaguma, istabas durvis vērās nečīkstēdamas. Visā namā nebija nevienas skaņas, neviens vēl nebija paspējis pamosties, un es pamanīju, ka arī mani soļi neskanēja.

Gaiteņa spogulis rādīja krēslainu tēlu, un es apstājos uz mirkli, mēģinādama sevi sazīmēt, novilkt robežu starp pasauli un sevi pašu. Tas nebija tik viegli. Es biju izvēlējusies pasauli — tā es domāju, pirms pāris dienām, Solvītas baltajā mašīnā iekāpdama, zobus sakodusi ap pārliecību, ka šajā dzīvības un nāves braucienā pie stūres sēdēju es. Es biju domājusi, ka izeju pasaulē, kamēr Marka zaļajā istabā ņēmusies, ieraudzīju, ka pasaule patiesībā ienāca manī kā pa durvīm un logiem — un priekšā atrada mani pašu. Logu un durvju bija tik maz, ka neapstājos saskaitīt — bet kad gribēju pie sevis palikt, maldījos kā mežā — Tur Persijs mani sūtīja prom un Solvīta atstāja, un es kļuvu par izsalkušo tukšumu.

Marks. Marka durvis bija aizvērtas. Man tālāk jābrauc vienai, es domāju — Marka bagātības es varēju tikai turēt, un ar to nepietika. Man tās bija jāatdod un jābrauc tālāk, viņa durvīm es varēju tikai pieskarties, ar visvieglākiem pirkstiem, vienu mirkli... Kāda dīvaina vizēšana bija šajā spodrināta vara rokturī, it kā rīta gaisma tur būtu nolaidusies caurspīdīgiem spārniem...

Ar Dievu, Mark, es čukstēju. Arī mana balss bija bez skaņas. Paldies, es teicu un tūlīt uzliku pirkstu sev uz lūpām. Nesaki nekā, mēģini saprast, ko tas nozīmē, es arī vēl pavisam nesaprotu, bet gandrīz...

Rīta gaisma bija dzestra.

Smagās durvis aizvērās aiz manis bez trokšņa. Es vēlreiz paskatījos uz Melviju namu. Tas mani neturēja un neturēdams sūtīja prom. Vai tā vēlējās Beatrise? Es nezinu, no kurienes jūs nākat, Edītes jaunkundz, bet varbūt zinu, kurp jūs dodaties... Tikai līdzi jūs nekā nepaņemsit, Marku noteikti nē... Vienu dēlu es tā jau pazaudēju.

Beatrise maldījās, es taču braucu pēc viņas pazudušā dēla. Kāpēc? Džeralds man bija svešinieks. Labie darbi, māte bija teikusi, tikai labie darbi dod dzīvei kādu attaisnojumu.

Doma — bija un pazuda. Visu reizē nevar prātā paturēt. Jāpūlas. Dažas domas tiecās viena otrai pretī kā nopūtas un žvadzēšana, un es biju kāpnes, uz kuŗām tās varēja satikties. Pasaule ienāca manī un priekšā atrada

mani pašu — tikai manis nemaz nebija. Kad Persijs un Solvīta mani atstāja, manis vairs nebija. Neredzamas sejas neviens nevarēja uzgleznot.

Bet māte nesaprata, es pati nebiju sapratusi, ka pasaule, manī ienākdama, priekšā atrada pati sevi. Es biju tikai ceļš, pa kuŗu viss notika, dzīvošana bija ceļu un taku atrisināšana, atšķiršana un atvēršana. Visās lietās bija paslēptais nomods, kas varēja atvērties pa mani kā pa ceļu. Es biju iznākusi no zaļās istabas svinēt pasaules bezjēdzību, nezinādama, ka tas bija nomods, kas lika sevi svinēt visur, kur kāds to atrada. Nomods un pasaule bija visur, viens gulēja otrā kā čaulas un mizas, un brīnišķība bija tikai atvēršanā.

Mašīna kā balts putns. Ar tādu Persijs toreiz laidās kā ar mākoņu kuģi. Persijs smaidītu, ja varētu mani šorīt redzēt. Es biju ceļš, kas beidzot ritinājās tālāk no tās vietas, kuŗā viņš bija apstājies, iekrizdams debesīs kā akmens, ko zeme vairs neturēja. Akmens par ceļa zīmi. Akmeņi bija jāuzmin, meži jāatšķiŗ, gaisma jāierauga — pa visu pasauli izkliedētā caurspīdība bija jāsalasa kopā un tad varbūt redzamas kļūs neredzamās sakarības, kas saturēs kopā mūžību kā mākoņus manas bērnības rotaļu debesīs.

Jāpasaka Solvītai, ka visas redzamās lietas ir svarīgas, jo bez tām nomodam nebūtu kur rādīties. Solvīta... Vai viņa atstāja mani jeb es viņu? Solvīta vēl palika Melviju namā.

Ceļš. Mežs vēl bija dziļā krēslā, tikko samanāms. Ceļi. Tilti. Sestais. Septītais. Arvien tālāk.

Tālāk? Bet uz Vissitu braucot, es taču braucu atpakaļ Džeraldu glābt — vietā, kur nebiju varējusi izglābt Persiju, kur gandrīz pazaudēju sevi! Jutu, ka stūre manā rokā pēkšņi kļuva nedroša, un tikai tagad atcerējos, ka tā bija Solvītas klātbūtne, kas bija piešķīrusi kādu drošību manai braukšanai. Man nebija pat atļaujas... un Solvītu es nekad vairs neredzēšu.

Ceļš ritinājās uz abām pusēm. Es biju ceļš — uz kurieni? No bēŗu reiboņa pamodusies, es sevi atradu ceļa vidū un nezināju, kuŗā virzienā eju uz priekšu, kuŗā atpakaļ...

Nebrauc tik dikti! Mašīna grīļojās... Tā es nekur neaizbraukšu... Vispirms bija jāatrod ceļa sākums, un tas nebija Vičitas krasts, tā bija bijusi tikai apstāšanās vieta. Solvīta zinātu... Mēs bijām reizē iesākušas iet, bet Solvīta bija aizplūdusi tālāk, atpakaļ neskatīdamās. Māte!

Riepas kā naži ausīs.

Atpakaļ. Man bija jāatgriežas ceļa sākumā, pirms braucu uz priekšu, jāatrod virziens, pirms kļuvu par pasaules mēru.

Atpakaļ... Mājās... Mājas bija tuvāk mūžībai, mājās es mūžību nojautu pirmo reizi.

Tu jau atkal par to?

Mūžība un mīlestība ir viens un tas pats, tikai Solvīta to nesaprot.

Solvīta!

Pa nepareizo ceļa pusi, Dieva dēļ, Solvīt, tu brauc pa nepareizo ceļa pusi!

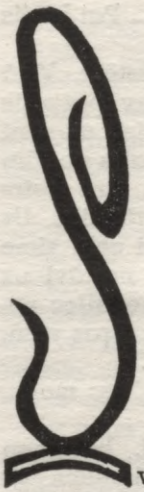

XVII

vīst gaisma...

Ēnas logos sakustas... Drīz tās atkāpsies, un es varēšu iemērkt pirkstgalus rītausmā...

Pamosties reizē ar dienu... tāpat kā bērnībā... tas nekad neapnīk...

Bērnības ziņkārība, jaunības nemiers? Sen bija laiks pārdzīvot, Edīte teica. Pieaugt? Nieki! Dzīvību nevar pārdzīvot. Par dzīvošanu Edīte nekā nav iemācījusies. Varbūt tagad iemācīsies. Viņai arī šorīt jāceļas un jābrauc. Pašai. Ar smiekliem, ar asarām?

Rūtīs zilgana krēsla. Kad tā būs balta, varēšu celties. Skalošos gaismā un ūdenī. Diena izdzēsīs nakti, atcels visu tumšo sastingšanu, aizslaucīs asaras kā rasu, apaudzēs visus skeletus ar jaunu miesu. Gaisma ritēs kā asinis dzīslās, liks ievilkt visdziļāko elpu, izstiept rokas uz abām pusēm, pāri visiem kontinentiem... un aptvert visu zemi. Tik cieši.

Kā putns mozdamies, es varu sajust sevī, ka šī būs lielas saules un augstu dziesmu diena. Kā putns es skriešu... ausīs svilpos vējš... spārnu galos skanēs gaviles. Augstāk un tālāk! Aiz manis aizvērsies visi ceļi, sakļausies laiks kā ūdenī ievilkta taka. Bet atpakaļ skatīties nebūs vaļas. Priekšā saule uzlēkdama rādīs jūŗā jaunu

ceļu, taisnu kā bultu un pāri zilzaļiem viļņiem... Pat Larijs vēl nezina, kā tas būs!

Aiz manis aizveŗas durvis. Labi, ka nečīkstēja. Visā namā nav nevienas skaņas, neviens vēl nav paspējis uzmosties. Visas durvis vēl ir aizvērtas, visi augumi miegam kā nāvei rokās. Tēvs varbūt nekad vairs no tām neatraisīsies... Patiesībā viņa nav jau tagad, viņš vairs nekā neredz, nekā nevēlas un ne par ko nerūpējas. Uz nebūtības sliekšņa uzkāpis, viņš vairs ir tikai ceļa zīme — tiem, kas grib dzīvot: uz priekšu, tālāk! nestāvi uz sliekšņa, ja vari vēl nokāpt pareizajā pusē, nepaliec nevienā vietā stāvot, citādi atradīsies uz akmens jūŗas vidū, no kuŗa neviens vilnis vairs nenoskalos nost...

Kā Beatrise... malēja Beatrise nevarēja apstāties malt...

Nepļāpā, Solvīt! Steidzies!

Klusums namā. Spoguļi krēslainā gaitenī. Bet man jāsteidzas, un krēslainie spoguļi nezina, skatīties uz priekšu vai atpakaļ. Tajos tumsa un gaisma nav vēl atšķīrušās, varbūt tie rāda vēl tikai dienas acis nakts sejā.

Marka durvis aizvērtas — pavisam. Bet Marks brauks Edītei līdz. Labi.

Ar Dievu, Tomuli! Te es nedrīkstu apstāties. Kad tu izaugsi liels, tu varbūt sapratīsi. Kādus sapņus tu sapņo? Sapņo jauki. Sapņo.

Cik vēss vēl ārā!

Smagās durvis aizveŗas aiz manis bez trokšņa. Melviju nams nepakustas. Neskatīšos atpakaļ.

Mašīna kā balts putns. Meža ceļš vēl dziļā krēslā, tikko samanāms. Ceļi. Tilti. Arvien tālāk.

Varbūt Marks un Edīte paņems Tomuli līdz. Bet kā Edīte zināja, kur jābrauc? Edīte — uz kurieni Edīte gribēja braukt?

Riepas kā naži — Nē. Man jābrauc tālāk.

Edīte bija bijusi Teksasā. Slepenā Edīte nebrauca Džeraldu glābt, bet skeletus skatīties. Vissitas upe taču bija Persija vieta. Mašīna kā balts putns... Edīte... toreiz Persijs ar tādu laidās kā ar mākoņu kuģi pa pilsētas ielām, kamēr beigās to sadauzīja, pats izglābdamies bez skrambas, lai varētu noslīkt Vissitas upē... Kā gan var noslīkt pēdā ūdens?

Džeralds, akls, varētu noslīkt peļķē...

Akls... sajucis prātā.

Nebrauc tik dikti!

Edīte viņu izglābs. Edīte, Marks un Tomulis brauks Džeraldu glābt. Meksikāņu skuķis viņiem rādīs mēli, un Džeralds smiesies savus briesmīgos smieklus.

Nē. Tomulis jāatstāj mājās.

Kad es izaugšu liels, vai es varēšu braukt uz Teksasu?

Pie kā?

Džeraldu varētu izglābt, ja pamēģinātu — no Vissitas, no meksikānietes, no aklības, varbūt. No akmens mājas. No apvāršņiem un akmeņiem. No zvaigznēm? Bet no Persija un mūžības domām? Kas tā bija par varu, kas viņus sēja un turēja Vissitas krastā?

Bet man nebija Džeralds jāglābj... Par citiem nebija jābaidās vairāk nekā par sevi.

Ne Džeralds, Tomulis... Tomulim tēvs. Kas viņam ir? Nodrošināts mantojums, gandrīz, cita nekā. Vairāk man nav, ko viņam iedot, pati neesmu sava, man jāplūst tālāk...

Tomulim tēvs. Apstāties? Atgriezties? Aplaudēt. Tikai šoreiz?

Tikai šoreiz.

Riepas kā naži ausīs. Visi meža zvēri no tādas bremzēšanas pamodīsies. Ir jau pamodušies. Drīz gaisma izdzēsīs krēslu pavisam. Visi skeleti apaugs ar jaunām miesām. Akmeņi un skeleti ir nebūtības kauli. Mūžība un nebūtība ir viens un tas pats, tikai Edīte to nesaprot.

Atpakaļ... Nekad vēl... Tikai šoreiz...

Edīte?

Pa nepareizo ceļa pusi, Dieva dēļ, Edīt, tu brauc pa nepareizo ceļa pusi!

XVIII

nezināju, ka jūs viņu mājās vienmēr saucāt par Edīti."

„Man bija aizmirsies, ka viņai bija arī otrs vārds."

„Edīte Solvīta."

„Viņa domāja ka tie nesaderas kopā."

„Tagad tie vienmēr būs kopā. Iekalti akmenī."

„Skaists kalums.

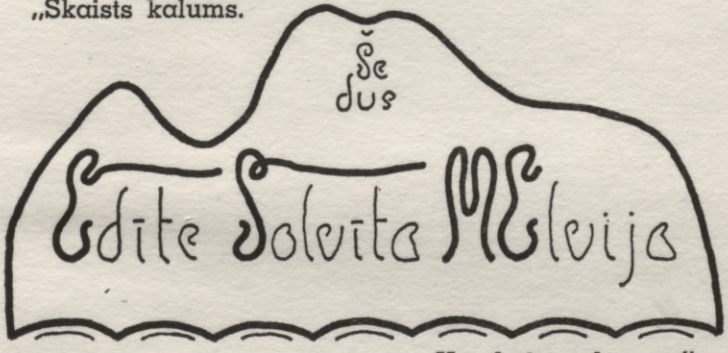

Un skaists akmens."

No ceļa rādītāja par kapa akmeni."

„Vai jums arī kādreiz liekas, ka akmeņos ir dīvaini noslēpumi?"

„Jā. Un man liekas arī ka tiem, kas to nezina, nav bijis dzīves."

LATVIJAS NACIONALA BIBLIOTEKA
0307061541

ILZE ŠĶIPSNA

AIZ SEPTĪTĀ TILTA

ILZE ŠĶIPSNA

AIZ SEPTĪTĀ TILTA